

**ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ**

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ОТРИШКО АРТЕМ ОЛЕГОВИЧ

УДК: 343.98:343.344(477)(043)

ДИСЕРТАЦІЯ

**РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ,
БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ АБО ВИБУХОВИМИ РЕЧОВИНАМИ**

Спеціальність 081 – Право

Галузь знань 08 – Право

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ А.О. Отришко

Науковий керівник: Фаринник Василь Іванович, доктор юридичних наук,
доцент

Кропивницький – 2025

АНОТАЦІЯ

Отришко А.О. Розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. – Донецький державний університет внутрішніх справ. Кропивницький, 2025.

Дисертація є монографічним дослідженням розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. Акцентовано увагу на криміналістичній характеристиці незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, особливостях початкового етапу розслідування, зокрема організації досудового розслідування, визначення обставин, що підлягають встановленню, типових слідчих ситуацій на початковому етапі розслідування, а також тактиці і організації проведення слідчих (розшукових) дій та судових експертиз при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.

Криміналістична характеристика незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами є системою даних, які характеризують протиправні дії щодо носіння, зберігання, придбання, передачі чи збуту вогнепальної зброї, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу; носіння, виготовлення, ремонт або збут кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу; незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв. До структури криміналістичної характеристики незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами віднесено такі елементи: особа правопорушника,

спосіб вчинення злочину, сліди злочину; предмет кримінально-протиправного посягання; обстановка вчинення злочину.

Метою початкового етапу розслідування є встановлення факту вчинення протиправних дій і закріплення слідів злочину. Розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами потребує вирішення завдань щодо організації та узгодженої роботи працівників досудового розслідування з питань отримання та обміну інформацією. Невід'ємною частиною організації досудового розслідування є його планування, зокрема визначення порядку, строків і виконавців проведення слідчих (розшукових) дій з метою забезпечення повного і швидкого розслідування, фіксації доказової інформації і встановлення обставин вчинення кримінального правопорушення.

Здійснено розподіл обставин, що підлягають встановленню на загальні та спеціальні. Загальні – ті, які визначені кримінальним процесуальним законодавством та характеризують подію кримінального правопорушення і особу правопорушника, а спеціальні – притаманні певному виду кримінальних правопорушень, а саме незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. До загальних обставин, що підлягають встановленню при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами належать: 1) час і місце вчинення злочину; 2) обстановка; 3) спосіб (підготовка, вчинення і приховування протиправних дій) та механізм вчинення злочину; 4) предмет кримінально-протиправного посягання; 5) особа злочинця (демографічні дані, характеристика); 6) форма вини, мотив і мета вчинення протиправних дій; 7) обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого злочину; 8) можливість співучасті у вчиненні злочину; 9) сліди протиправних дій; 10) наявність потерпілого та його дані; 11) зв'язок злочину з іншими кримінальними правопорушеннями або діяльністю організованих груп чи злочинних організацій; 12) відомості про вчинення кримінального правопорушення повторно; 13) обставини, що сприяли вчиненню злочину;

14) обставини, що заважали вчиненню злочину; 15) обставини, що свідчать про можливість звільнення особи від кримінальної відповідальності або є підставою для закриття кримінального провадження; 16) вид і розмір шкоди, завданої злочином, а також розмір процесуальних витрат.

До спеціальних обставин, що підлягають встановленню при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами належать: 1) вид та кількість зброї, бойових припасів або вибухових речовин, їх характерні ознаки; 2) наявність у правопорушника дозволу на право володіння та зберігання зброї; 3) спосіб набуття зброї, бойових припасів або вибухових речовин; 4) відомості щодо спеціального статусу особи правопорушника (військовослужбовець, працівник Національної поліції України, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, спецпідрозділів, поліції охорони або працівники підприємств, установ, організацій, які здійснюють роботу із вибухонебезпечними предметами).

Підкреслено практичну значимість вивчення типових слідчих ситуацій і версій при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. На початковому етапі розслідування виокремлено такі типові слідчі ситуації:

1. «Слідча ситуація 1» – особу затримано працівниками поліції із вогнепальною зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.

2. «Слідча ситуація 2» – у ході проведення оперативних заходів або слідчих (розшукових) дій у іншому кримінальному провадженні працівниками поліції встановлено факт незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.

3. «Слідча ситуація 3» – надійшло повідомлення про те, що особа зберігає вогнепальну зброю, бойові припаси або вибухові речовини за місцем мешкання.

4. «Слідча ситуація 4» – надійшло повідомлення про виявлення вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин.

5. «Слідча ситуація 5» – надійшло повідомлення про те, що невстановлена особа здійснює збут зброї.

У ході проведеного дослідження вивчено і розкрито організаційні і тактичні особливості проведення слідчих (розшукових) дій, зокрема огляду місця події, допиту свідка і підозрюваного, обшуку та проведення судових експертиз. Наголошено на тому, що тактичні прийоми сприяють досягненню завдань і цілей, поставлених перед проведенням слідчих (розшукових) дій.

Відзначається, що при допиті підозрюваного доцільно застосовувати тактичні прийоми, які зможуть створити уявлення особи про обізнаність слідчого щодо обставин вчинення злочину, невідворотність покарання та наявність достатніх доказів, що підтверджують його винуватість у незаконному поводженні зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. З цією метою підозрюваному пред'являються речові докази та зачитуються показання свідків.

Проведення огляду місця події при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами характеризується такими особливостями:

1) здійснення заходів щодо гарантування безпеки учасників при проведенні огляду зброї, бойових припасів або вибухових речовин;

2) огляду підлягають такі місця: незаконного зберігання зброї (квартири, будинки, гаражі, прибудинкові споруди, транспортні засоби) – 73,9 %; збуту (транспортні засоби, громадські місця, поштові відділення) – 21,7 %; виготовлення, ремонту і переробки (квартири, будинки, гаражі, прибудинкові споруди, підвали, підсобні приміщення підприємств) – 34,1 %; виявлення зброї, бойових припасів або вибухових речовин (відкриті ділянки місцевості, лісосмуги, парки, сквери, транспортні засоби, громадські місця) – 67,3 %;

3) обов'язкове залучення до огляду зброї, бойових припасів або вибухових речовин спеціаліста-вибухотехніка, криміналіста, кінолога;

4) при проведенні огляду місця події доцільно робити детальний опис таких предметів: бойова вогнепальна зброя (автомати, пістолети, кулемети, револьвери тощо); спортивна зброя; нарізна зброя (карабіни, шнунцери, мисливські рушниці (обріз), комбіновані рушниці та ін.); бойові припаси (гранати, патрони до нарізної вогнепальної зброї різних калібрів військового зразку); вибухові речовини; холодна зброя (кинджали, фінські ножі, кастети та ін.); деталі вогнепальної зброї; ємності для зберігання і перевезення зброї (бокси, ящики, валізи, чохли, сейфи); устаткування для ремонту і переробки зброї; документи щодо відстрілу зброї, її придбання або дозвіл на право володіння і зберігання зброї; сліди щодо застосування зброї, її ремонту або переробки.

Значну увагу приділено дослідженню тактико-організаційних заходів проведення обшуку при незаконному поводженні зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, а також проблемним аспектам і криміналістичним рекомендаціям щодо призначення судових експертиз.

Ключові слова: незаконне поводження, зброя, бойові припаси, вибухові речовини, криміналістична характеристика, типові слідчі ситуації, доказування, слідчі (розшукові) дії, спеціальні знання, досудове розслідування, злочин, кримінальне провадження.

ABSTRACT

Otryshko A.O. Investigation of illegal handling of weapons, ammunition or explosives. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Philosophy on the specialty 081 – Law. – Donetsk State University of Internal Affairs. Kropyvnytskyi, 2025.

The dissertation is a monographic study of the investigation of the illegal handling of weapons, munitions or explosives. Attention is focused on the forensic characteristics of the illegal handling of weapons, ammunition or explosives, the features of the initial stage of the investigation, in particular the organization of the pre-trial investigation, the determination of the circumstances to be established, typical investigative situations at the initial stage of the investigation, as well as the tactics and organization of investigative (search)) actions and forensic examinations in the investigation of illegal handling of weapons, ammunition or explosives.

According to the results of the study of scientific works, judicial and investigative investigation practice, it was determined that the forensic characteristics of illegal handling of weapons, ammunition or explosives is a system of data that characterizes illegal actions related to the carrying, storage, acquisition, transfer or sale of firearms, explosives or explosive devices without a legal permit; carrying, manufacturing, repairing or selling daggers, Finnish knives, brass knuckles or other cold weapons without the permission prescribed by law; illegal manufacture, conversion or repair of firearms or counterfeiting, illegal removal or alteration of their markings, or illegal manufacture of ammunition, explosives or explosive devices. The structure of the criminalistic characteristics of illegal handling of weapons, ammunition or explosives includes the following elements: the identity of the offender, the method of committing the crime, traces of the crime; the subject of a criminal offense; the circumstances of the crime.

The purpose of the initial stage of the investigation is to establish the fact of the commission of illegal actions and to establish the traces of the commission of the crime. The investigation of the illegal handling of weapons, ammunition or explosives requires the resolution of tasks related to the organization and coordinated work of pre-trial investigation workers in matters of obtaining and exchanging information. An integral part of the organization of a pre-trial investigation is its planning, in particular, determining the order, terms and executors of investigative (search) actions in order to ensure a full and quick investigation, recording of evidentiary information and establishing the circumstances of the commission of a criminal offense.

Circumstances to be established have been divided into general and special. General - those defined by criminal procedural legislation and characterizing the event of a criminal offense and the person of the offender, and special - specific to a certain type of criminal offense, namely illegal handling of weapons, ammunition or explosives. General circumstances to be established during the investigation of illegal handling of weapons, ammunition or explosives include: 1) time and place of crime; 2) situation; 3) method (preparation, commission and concealment of illegal acts) and mechanism of crime commission; 4) the subject of a criminal offense; 5) identity of the criminal (demographic data, characteristics); 6) form of guilt, motive and purpose of committing illegal acts; 7) circumstances affecting the severity of the committed crime; 8) the possibility of complicity in the commission of a crime; 9) traces of illegal actions; 10) presence of the victim and his data; 11) connection of the crime with other criminal offenses or activities of organized groups or criminal organizations; 12) information on the repeated commission of a criminal offense; 13) circumstances that contributed to the commission of the crime; 14) circumstances that prevented the commission of a crime; 15) circumstances indicating the possibility of a person's release from criminal responsibility or grounds for closing criminal proceedings; 16) the type and amount of damage caused by the crime, as well as the amount of procedural costs.

The special circumstances to be established during the investigation of illegal handling of weapons, munitions or explosives include: 1) the type and quantity of weapons, munitions or explosives, their characteristic features; 2) the offender has a permit for the right to own and store weapons; 3) the method of acquiring weapons, ammunition or explosives; 4) information on the special status of the offender (a military serviceman, an employee of the National Police of Ukraine, the Security Service of Ukraine, the State Bureau of Investigation, special forces, security police or employees of enterprises, institutions, organizations that work with explosive objects).

The practical importance of studying typical investigative situations and versions in the investigation of illegal handling of weapons, ammunition or explosives is emphasized. At the initial stage of the investigation, the following typical investigative situations are identified:

1. "Investigative situation 1" - a person was detained by police officers with firearms, ammunition or explosives.
2. "Investigative situation 2" - in the course of operational measures or investigative (search) actions in other criminal proceedings, the fact of illegal handling of weapons, ammunition or explosives by police officers was established.
3. "Investigative situation 3" - a report was received that a person keeps firearms, ammunition or explosives at the place of residence.
4. "Investigative situation 4" - a message was received about the detection of firearms, ammunition or explosives.
5. "Investigative situation 5" - a report was received that an unidentified person is selling weapons.

In the course of the conducted research, the organizational and tactical features of conducting investigative (search) actions were studied and disclosed, in particular, the inspection of the scene of the incident, the questioning of the witness and the suspect, the search and the conduct of forensic examinations. It is emphasized that tactical techniques are used by the investigator depending on the

investigative situation at the time of the investigation and contribute to the achievement of the tasks and goals set before the investigative (search) actions.

It is noted that when interrogating a suspect, it is advisable to use tactical techniques that can create a person's perception of the investigator's awareness of the circumstances of the crime, the inevitability of punishment, and the presence of sufficient evidence confirming his guilt in the illegal handling of weapons, ammunition or explosives. For this purpose, physical evidence is presented to the suspect and the statements of other participants in the criminal proceedings are read, tension is created during the interrogation and the pace of the interrogation changes, the investigator provides the criminal with information on the further development of the investigation and offers to present the testimony in his own hand, after which he asks clarifying questions.

Conducting an inspection of the scene during the investigation of illegal handling of weapons, ammunition or explosives is characterized by the following features:

- 1) implementation of measures to guarantee the safety of participants during the inspection of weapons, ammunition or explosives;

- 2) the following places are subject to inspection: illegal storage of weapons (apartments, houses, garages, outbuildings, vehicles) – 73.9%; sales (vehicles, public places, post offices) – 21.7%; manufacturing, repair and processing (apartments, houses, garages, outbuildings, basements, utility rooms of enterprises) – 34.1%; detection of weapons, ammunition or explosives (open areas, forest strips, parks, squares, vehicles, public places) – 67.3%;

- 3) the mandatory involvement of an explosives specialist, forensic scientist, canine specialist in the examination of weapons, ammunition or explosives;

- 4) when conducting an inspection of the scene of the incident, it is advisable to make a detailed description of the following items: combat firearms (machine guns, pistols, machine guns, revolvers, etc.); sporting weapons; rifled weapons (carbines, schnauzers, smoothbore and hunting rifles (cutting edge), combined rifles, etc.); military supplies (grenades, cartridges for rifled firearms of various

calibers of the military model); explosive substances; cold weapons (daggers, Finnish knives, brass knuckles, etc.); parts of firearms; containers for storing and transporting weapons (boxes, boxes, suitcases, covers, safes); equipment for repair and processing of weapons; documents regarding the firing of weapons, their acquisition or permission for the right to own and store weapons; traces of the use of weapons, their repair or processing.

Considerable attention is paid to the study of tactical and organizational measures of conducting a search in the case of illegal handling of weapons, ammunition or explosives, as well as problematic aspects and forensic recommendations for the appointment of forensic examinations.

Keywords: illegal handling, weapons, ammunition, explosives, forensic characteristics, typical investigative situations, evidence, investigative (search) actions, special knowledge, pre-trial investigation, crime, criminal proceedings.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Отришко А.О. Предмет кримінально-протиправного посягання незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2023. № 1 (5). С. 66-70. URL: <https://policeystika.dnuvs.ukr.education/wp-content/uploads/2023/08/2023-1-12.pdf>

2. Отришко А.О. Способи незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *Правовий часопис Донбасу*. 2023. № 2 (83). С. 29-34. URL: <https://ljd.dnuvs.ukr.education/wp-content/uploads/2023/08/5.pdf>

3. Кисельов І.О., Отришко А.О. Обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *Право та державне управління*. 2023. № 4. С. 154-161. URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/4_2023/23.pdf

4. Кисельов І.О., Отришко А.О. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. С. 598-602. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2024/144.pdf

5. Вітвіцький С.С., Отришко А.О. Допит свідків і підозрюваних при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *Центральноукраїнський вісник права та публічного управління*. 2024. № 3 (7). С. 42-50. URL: <https://cu.j.dnuvs.ukr.education/index.php/cuj/article/view/66/62>

6. Отришко А.О. Огляд місця події при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.

Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 7. С. 450-455. URL: http://www.lsej.org.ua/7_2024/109.pdf

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дослідження:

1. Отришко А.О. Характеристика особи злочинця за фактом вчинення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *Актуальні питання діяльності підрозділів поліції кримінальної поліції* : збірник матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., м. Кропивницький, 14 квітня 2023. Кропивницький, 2023. С. 77-79.

2. Отришко А.О. Предмет кримінально-протиправного посягання незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *Реалізація прав людини у діяльності правоохоронних органів : матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф., м. Кривий Ріг, 26 травня 2023*. Кривий Ріг, 2023. С. 70-72.

3. Отришко А.О. Проведення обшуку при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *International scientific conference “Scientific innovations in law amidst the impact of the Russian-Ukrainian war on the legal system” : conference proceedings (February 7–8, 2024. Riga, the Republic of Latvia)*. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2024. С. 123-127.

4. Отришко А.О. Початок кримінального провадження щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *Наукові інновації у праві в умовах впливу російсько-української війни на правову систему* : міжнародна наукова конференція (7–8 лютого 2024 року, м. Рига, Латвійська Республіка). Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2024. С. 123-127.

5. Отришко А.О. Тактичні прийоми допиту при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *Юридичні науки: проблеми та перспективи*: матеріали

міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 23–24 лютого 2024 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 270-273.

6. Отришко А.О. Судова експертиза при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *International scientific conference The latest law developments* : Conference Proceedings (April 3–4, 2024. Wloclawek, Republic of Poland). Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2024. С. 173-177.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВСТУП.....	18
РОЗДІЛ 1. КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ, БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ АБО ВИБУХОВИМИ РЕЧОВИНАМИ.....	27
1.1. Криміналістична характеристика незаконного поведіння зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.....	27
1.2. Способи незаконного поведіння зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.....	37
1.3. Предмет кримінально-протиправного посягання незаконного поведіння зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.....	60
1.4. Інші елементи криміналістичної характеристики незаконного поведіння зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.....	73
Висновки до першого розділу.....	94
РОЗДІЛ 2. ПОЧАТКОВИЙ ЕТАП РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ, БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ АБО ВИБУХОВИМИ РЕЧОВИНАМИ.....	97
2.1. Організація досудового розслідування незаконного поведіння зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.....	97
2.2. Обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні незаконного поведіння зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.....	123
2.3. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування незаконного поведіння зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.....	136
Висновки до другого розділу.....	150

РОЗДІЛ 3. ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ, БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ АБО ВИБУХОВИМИ РЕЧОВИНАМИ.....	155
3.1. Огляд місця події.....	155
3.2. Допит свідка і підозрюваного.....	170
3.3. Тактика і організація проведення обшуку.....	188
3.4. Судова експертиза при розслідуванні незаконного поведження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.....	203
Висновки до третього розділу.....	214
ВИСНОВКИ.....	219
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	230
ДОДАТКИ.....	260

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЄРДР – Єдиний реєстр досудових розслідувань

ЄДРСР – Єдиний державний реєстр судових рішень

КК України – Кримінальний кодекс України

КПК України – Кримінальний процесуальний кодекс України

МВС України – Міністерство внутрішніх справ України

НП України – Національна поліція України

НСРД – негласні слідчі (розшукові) дії

СБ України – Служба безпеки України

СОГ – слідчо-оперативна група

СРД – слідчі (розшукові) дії

ст. – стаття

ст.ст. – статті

ч. - частина

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Законодавством України визначено умови і порядок видачі, спеціальні правила носіння, зберігання, придбання, перевезення, передачі або збуту зброї, бойових припасів або вибухових речовин. Ст. 263 КК України передбачено кримінальну відповідальність за незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, зокрема, носіння, зберігання, придбання, передача чи збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв, а також носіння, виготовлення, ремонт або збут кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу. Ст. 263-1 КК України передбачено кримінальну відповідальність за незаконне виготовлення, переробку чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікацію, незаконне видалення чи зміну маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв. Зважаючи на те, що незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами є тяжким злочином, що несе загрозу громадському порядку та безпеці, становить значну небезпеку для життя та здоров'я людей, спричинює зростання рівня злочинності, ускладнення криміногенної обстановки, використання зброї у злочинній діяльності організованих злочинних груп і злочинних організацій, доцільним є вивчення і узагальнення практики розслідування вищевказаних злочинів, виокремлення їх типових ознак та особливостей, зокрема розроблення практично обґрунтованих методичних рекомендацій щодо організації досудового розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами та визначення організаційно-тактичних особливостей проведення слідчих (розшукових) дій у ході досудового розслідування вказаних злочинів.

Протягом останніх років кількість злочинів, передбачених ст. ст. 263, 263-1 КК України є стабільно високою. Відповідно до звітних даних про

zareestrovani kriminalni pravoporushennia ta rezul'taty i'kh rozsliduvannia do SRDR u 2013 roci vnieseno vidomosti shodo vchinennia 6929 zlochiniv za faktom nezakonnoho povodzhennia zi zbroio, boiovimi pripasami abo vibukhovimi rechovинами, 2014 – 7228, 2015 – 7409, 2016 – 6307, 2017 – 8002, 2018 – 7466, 2019 – 6204, 2020 – 516, 2021 – 4067, 2022 – 4848, 2023 – 5745, 2024 – 5734. Navedeni statistichni dani govoryat pro visoki pokaznyky vchinennia zlochiniv doslidjuvanoї kategorii. Krim toho, napruzheni situaciia v kraїni spriiaє nezakonnomu rozpovsiudzhenniu zbroї, poшиrenniu її серед населення u rіznych regiōnah kraїni, sho spriiaє zbіlshenniu rіvnia zlochinnoї ta vchinenniu tyzhkykh zlochiniv, sho zagrozhuyut zhyttiu i zdorov'iu lyudei.

Okremit aspekty metodyky rozsliduvannia nezakonnoho povodzhennia zi zbroio, boiovimi pripasami abo vibukhovimi rechovинами buh predmetom doslidzhennia D.V. Andreeva, Ya.Yu. Bandurinoї, B.I. Baranenko, V.S. Bondara, O.M. Vdovina, S.S. Vitvits'koho, A.O. Voloboeva, O.O. Volobuevoi, S.V. Gryshaka, A.P. Zagorulyka, V.V. Sfimenka, A.M. Kislogo, F.O. Kirilenka, M.V. Krivonos, Ya.A. Kuciya, S.P. Melnychenka, R.V. Movchana, S.V. Prykhina, O.S. Tarasenko, S.O. Usol'tseva, A.V. Shvets, V.M. Shevchuka, M.G. Shcherbakov's'koho ta in. Vkazani doslidzhennia є pidgruntiam dlia rozroblennia suchasnykh i praktichno-orієntovanykh metodichnykh rekomendaciї, yakі spriiatymut pidvishchenniu efektyvnosti orghaniizatsii dosudovoho rozsliduvannia ta provedennia slidchykh (rozshukovykh) diї.

Zv'yazok roboty z naukovymi programami, planami, temami. Temu dysertatsiynoho doslidzhennia obrano vidpovidno do pp. 12, 14, 27 Tematyky naukovykh doslidzhень i naukovo-tekhnichnykh (eksperymentalnykh) rozrobok na 2020-2024 roky, zatverdzhenoї nakazom MVS Ukraїni vid 11 chervnia 2020 roku № 454; Strategii rozvityku Natsionalnoї akademii pravovykh nauk Ukraїni na 2021–2025 roky, zatverdzhenoї postanovoю zagalnykh zboryv Natsionalnoї akademii pravovykh nauk Ukraїni vid 26 bereznia 2021 roku №12-21; Strategii natsionalnoї bezpeky Ukraїni, zatverdzhenoї ukazom Prezidenta Ukraїni vid 14 veresnia 2020 roku № 392/2020.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертації є комплексне дослідження методики розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.

Для реалізації поставленої мети передбачене вирішення таких основних завдань:

- надати поняття і визначити структуру криміналістичної характеристики незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;
- з'ясувати типові способи вчинення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;
- розкрити предмет кримінально-протиправного посягання незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;
- визначити типовий портрет злочинця за фактом незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;
- розробити типовий план розслідування у кримінальних провадженнях щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;
- розглянути основні форми взаємодії між працівниками правоохоронних органів при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;
- систематизувати обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;
- дослідити типові слідчі ситуації і слідчі версії на початковому етапі розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;

- з'ясувати особливості проведення огляду місця події при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;
- розкрити предмет допиту свідків і підозрюваних при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;
- виокремити тактичні прийоми при допиті підозрюваного у вчиненні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;
- окреслити організаційні заходи і тактичні прийоми обшуку у ході розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.

Об'єкт дослідження – процесуальні відносини, які пов'язані з розслідуванням незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.

Предмет дослідження – розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження складають діалектичний метод, загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. *Діалектичний метод* надав можливість дослідити основні теоретичні положення, криміналістичні рекомендації і наукові розробки щодо розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (розділ 1, 2, 3). *Логіко-семантичний* метод використано при вивченні понятійного апарату криміналістичної методики розслідування, зокрема таких категорій як криміналістична характеристика, обставини, що підлягають встановленню, організація розслідування, слідчі ситуації, слідчі версії, тактичні прийоми (розділ 1, 2, 3). *Системно-структурний метод* застосовано при визначенні змісту криміналістичної характеристики, систематизації обставин, що підлягають встановленню, визначення предмету допиту свідків і підозрюваних (розділ

1.1., 2.2, 3.2). *Формально-логічний метод* вжито при утворенні типових слідчих ситуацій і слідчих версій на початковому етапі розслідування, а також при формуванні основних положень, рекомендацій і висновків (розділ 1, 2, 3). *Загальнонаукові методи* (аналіз, синтез, індукція, дедукція, узагальнення, абстрагування, аналогія) використано при вивченні кримінальних процесуальних засад проведення слідчих (розшукових) дій, призначення судових експертиз, а також наукових досліджень щодо розслідування незаконного поводження за зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (розділ 1, 2, 3). *Соціологічний метод* надав можливість здійснити і проаналізувати анкетування працівників Національної поліції. *Статистичний метод* використовувався для аналізу даних Офісу Генерального прокурора та вироків суду Єдиного державного реєстру судових рішень.

Емпіричну базу дослідження складають результати вивчення 210 вироків суду першої інстанції, винесених у 2020-2024 роках за результатами розгляду кримінальних проваджень за фактами вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 263, 263-1 Кримінального кодексу України, а також зведені дані анкетування слідчих та оперативних працівників підрозділів Національної поліції України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що здійснене комплексне дослідження методики розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами у ході якого сформовано висновки, пропозиції та рекомендації, які мають певний ступінь новизни

вперше:

— визначено, що до предмету кримінально-протиправного посягання незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами належить бойова вогнепальна зброя, спортивна зброя, нарізна мисливська зброя, бойові припаси, вибухові речовини, холодна зброя;

– здійснено розподіл обставин, що підлягають встановленню на загальні та спеціальні. Загальні – ті, які визначені кримінальним процесуальним законодавством та характеризують подію кримінального правопорушення і особу правопорушника, та спеціальні – притаманні певному виду кримінальних правопорушень, а саме незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. До спеціальних обставин віднесено: вид та кількість зброї, бойових припасів або вибухових речовин, їх характерні ознаки; наявність у правопорушника дозволу на право володіння та зберігання зброї; спосіб набуття зброї, бойових припасів або вибухових речовин; відомості щодо спеціального статусу особи правопорушника;

– розроблено типовий план розслідування у кримінальних провадженнях щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, який передбачає проведення таких слідчих (розшукових) дій: огляд місця події; відібрання пояснень у осіб, причетних до вчинення протиправних дій, очевидців події, ймовірного потерпілого або правопорушника; призначення судових експертиз; допити свідків; обшук за місцем мешкання ймовірного правопорушника; вручення особі повідомлення про підозру; допит підозрюваного; слідчий експеримент;

– розкрито предмет допиту свідків і підозрюваних при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, до якого віднесено: 1) відомості щодо особи злочинця (ознаки, дані, характеристика, місце роботи, місце мешкання, освіта, спосіб життя, навички, звички, особливі прикмети); 2) відомості щодо механізму злочину (спосіб набуття зброї та мета, знаряддя вчинення злочину, спосіб підготовки, вчинення і приховування злочину); 3) відомості, що характеризують зброю, бойові припаси, вибухові речовини (вид, модель, калібр, особливості); 4) відомості щодо обстановки вчинення злочину (час, місце, навколишня обстановка); 5) відомості щодо потерпілого (дані, характеристика, сума

завданої шкоди в результаті вчинення злочину); 6) відомості щодо свідків (очевидці злочину або особи, яким було відомо про вчинення злочину).

удосконалено:

- поняття і структуру криміналістичної характеристики незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;
- типові способи вчинення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;
- типовий портрет злочинця за фактом незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;
- основні форми взаємодії між працівниками правоохоронних органів при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;

дістало подальшого розвитку:

- типові слідчі ситуації і слідчі версії на початковому етапі розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;
- особливості проведення огляду місця події при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;
- тактичні прийоми при допиті підозрюваного у вчиненні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;
- організаційні заходи і тактичні прийоми обшуку у ході розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформовані висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено та вони можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері* – для подальшого вивчення наукових проблем і розроблення криміналістичних рекомендацій щодо розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, підготовки монографічних та дисертаційних досліджень;

– *законотворчій діяльності* – під час внесення змін і доповнень до кримінального процесуального законодавства України та окремих нормативно-правових актів;

– *практичній діяльності правоохоронних органів України* – у системі службової підготовки та в практичній діяльності органів досудового розслідування щодо питань розслідування злочинів за фактами незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;

– *освітньому процесі* – під час підготовки посібників і методичних рекомендацій, проведення лекцій, семінарських і практичних занять з курсантами та слухачами закладів вищої освіти з дисциплін «Криміналістика», «Кримінальний процес», «Методика розслідування кримінальних правопорушень».

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки оприлюднено на міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: «Актуальні питання діяльності підрозділів поліції кримінальної поліції» (м. Кропивницький, 14 квітня 2023 р.); «Реалізація прав людини у діяльності правоохоронних органів» (м. Кривий Ріг, 26 травня 2023 р.); «Наукові інновації у праві в умовах впливу російсько-української війни на правову систему» (м. Рига, Латвійська Республіка, 7–8 лютого 2024 р.); «International scientific conference “Scientific innovations in law amidst the impact of the Russian-Ukrainian war on the legal system” (Riga, the Republic of Latvia, February 7–8, 2024.); «Юридичні науки: проблеми та перспективи» (м. Запоріжжя, 23–24 лютого 2024 р.); «International scientific conference The latest law developments» (Wloclawek, Republic of Poland, April 3–4, 2024).

Публікації. Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації відображено у шести наукових публікаціях, опублікованих у

виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, шість – у збірниках тез наукових доповідей, оприлюднених на міжнародних науково-практичних конференціях.

Структура дисертації. Робота складається із анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять 11 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (227 найменувань на 29 сторінках) та додатків на 28 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 287 сторінок, із них основний текст – 215 сторінок.

РОЗДІЛ 1. КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ, БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ АБО ВИБУХОВИМИ РЕЧОВИНАМИ

1.1. Криміналістична характеристика незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами

Розвиток методики розслідування кримінальних правопорушень нерозривно пов'язаний з узагальненням і аналізом матеріалів слідчої практики – основного джерела розробки методичних положень і рекомендацій [107, с. 293]. Методика розслідування є розділом криміналістики, який розкриває криміналістично значущі ознаки окремого виду (роду) кримінальних правопорушень та визначає тактико-організаційні прийоми їх розслідування. Криміналістична характеристика формується шляхом узагальнення слідчої практики розслідування та охоплює відомості щодо особи правопорушника, потерпілого, способу вчинення протиправних дій та обстановки, знарядь і засобів, предмету кримінально-протиправного посягання, слідів кримінального правопорушення та інших даних, що мають значення для кримінального провадження.

Протягом останніх років надано чимало визначень криміналістичної характеристики, спільною рисою яких є те, що вона описує та характеризує типові ознаки кримінальних правопорушень. Крім того, існує багато думок щодо структури криміналістичної характеристики як кримінальних правопорушень взагалі, так і криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень окремого виду (роду).

Науковцями акцентується увага на тому, що криміналістична характеристика є ключовим елементом методики розслідування [181, с. 392]. В.Д. Берназ та М.В. Салтевський відзначають, що криміналістична характеристика є загальною категорією методики розслідування окремих видів кримінальних правопорушень, вона входить першим елементом в її

структуру і тому має принципове значення. Криміналістична характеристика – не просто опис, інформація стосовно криміналістично важливих ознак, а кількісно-якісний опис, який відображає кореляційні зв'язки між ознаками, що дозволяє будувати прогностичні моделі подій, що розслідуються, будувати криміналістичні версії стосовно об'єктів, що розшукуються, конкретних осіб, причетних до кримінального правопорушення і т.п. [77, с. 204-206]. Криміналістична характеристика окремого виду (роду) кримінальних правопорушень формується шляхом вивчення та узагальнення даних про кримінальні правопорушення. Така інформація використовується під час розроблення наукових рекомендацій щодо розслідування кримінальних правопорушень та нерідко вивчається практичними працівниками з метою проведення успішного розслідування у кримінальному провадженні.

В.В. Пясковський, Ю.М. Чорноус, А.В. Іщенко, О.О. Алексєєв вважають, що криміналістична характеристика складає опис властивостей і ознак, які мають значення для розкриття механізму кримінального правопорушення, характеру слідів, що залишились, умов вчинення кримінального правопорушення та характеристики особи правопорушника. Науковці визначають криміналістичну характеристику кримінальних правопорушень як:

- а) інформаційну модель типових ознак певного виду (групи) кримінальних правопорушень;
- б) ідеальну модель типових зв'язків і джерел доказової інформації;
- в) вірогідну модель події;
- г) систему даних (відомостей) про кримінальні правопорушення, які сприяють розслідуванню;
- г) систему узагальнених фактичних даних, знання яких необхідне для організації розслідування кримінальних правопорушень;
- д) систему особливостей виду кримінальних правопорушень, що мають значення для розслідування;

є) систему опису криміналістично-значимих ознак кримінальних правопорушень з метою забезпечення їх розслідування і попередження тощо [84, с. 429].

На думку М.Г. Щербаковського та Д.В. Андрєєва криміналістична характеристика є обов'язковим елементом структури методики розслідування кримінальних правопорушень. Головними напрямками криміналістичного забезпечення розслідування незаконного обігу зброї є розробка криміналістичної характеристики таких кримінальних правопорушень і відображення на її основі організаційно-тактичних особливостей розслідування [223, с. 33]. Криміналістична характеристика охоплює фундаментальну інформацію щодо кримінальних правопорушень окремого виду, на основі якої здійснюється формування положень і рекомендацій щодо розслідування вказаних кримінальних правопорушень.

Криміналістична характеристика кримінальних правопорушень включає їх типові ознаки та надає розгорнуту характеристику, вона має свою структуру, яка будується відповідно до виду (роду) кримінальних правопорушень. Елементи криміналістичної характеристики повною мірою відображають та всебічно описують протиправне діяння.

В.Д. Берназ та М.В. Салтевський розглядають елементи криміналістичної характеристики як ознаки, обставини, дані, які підлягають опису. Науковці роблять висновок, що в цьому питанні немає єдності між вченими, так як кожне визначення має різні елементи, причому кількість їх неоднакова. Більшість авторів називають 5-6 елементів, причому майже всі вказують предмет кримінально-протиправного посягання, спосіб, особу правопорушника, різні сліди та обставини вчинення кримінального правопорушення. У зв'язку з цим доцільно сформулювати структуру типової криміналістичної характеристики із таких елементів:

- 1) предмет безпосереднього посягання;
- 2) спосіб вчинення кримінального правопорушення;
- 3) слідова картина;

- 4) обстановка кримінального правопорушення;
- 5) особа правопорушника;
- 6) особа жертви [77, с. 206].

Криміналістична характеристика кримінальних правопорушень розглядається вченими-криміналістами як система, що складається з елементів, які включають у себе компоненти:

1) особа правопорушника, яка характеризується фізичними, соціально-демографічними даними; категорії посадових матеріально відповідальних та інших осіб, які можуть бути причетними до кримінального правопорушення; чинники, що мали вплив на формування і здійснення протиправної мети, створення злочинної групи, розподіл ролей між співучасниками тощо;

2) способи підготовки до вчинення кримінальних правопорушень (пошук відповідних знарядь та ін.); способи вчинення кримінальних правопорушень; способи приховування кримінальних правопорушень, маскуванню протиправних дій;

3) особа потерпілого (демографічні дані, відомості про спосіб життя, риси характеру, звички, зв'язки і стосунки, ознаки віктимності тощо);

4) предмет посягання: грошові кошти, цінні папери, матеріальні цінності, предмети, речі, а в даному випадку зброя, бойові припаси або вибухові речовини;

5) типова «слідова картина» кримінального правопорушення: місце як частина матеріального середовища, що включає, окрім приміщення та ділянки місцевості, сукупність різних предметів [78, с. 241-242].

В.В. Пясковський, Ю.М. Чорноус, А.В. Іщенко, О.О. Алексєєв до основних елементів криміналістичної характеристики певного виду кримінальних правопорушень відносять тільки ті елементи, що відрізняються чітким пошуково-розшуковим спрямуванням, й до них належать:

1) характеристика предмету кримінально-протиправного посягання (речі матеріального світу, якими прагнуть заволодіти правопорушники – гроші, цінності, майно тощо);

2) типові способи вчинення кримінального правопорушення (способи підготовки, безпосереднього вчинення кримінального правопорушення та приховування (маскування) протиправних дій);

3) типова «слідова картина» події (комплекс матеріальних та психо-фізіологічних слідів, що притаманні певному виду (групі) кримінальних правопорушень, певним способам та етапам його вчинення);

4) характеристика особи правопорушника (характеризується фізичними, соціально-демографічними даними; чинниками, що мали вплив на формування і здійснення кримінально-протиправної мети, створення злочинної групи, розподілу ролей між співучасниками тощо);

5) характеристика особи потерпілого (демографічні дані, відомості про спосіб життя, риси характеру, звички, зв'язки і стосунки тощо);

6) мотив та мета вчинення кримінальних правопорушень (мотив – це внутрішнє спонукання, рушійна сила вчинку людини, що визначає його зміст і допомагає більш глибоко розкрити психічне ставлення особи до вчиненого; мета – це уявлення про бажаний результат, якого прагне особа, що визначає спрямованість діяння) [84, с. 430-431]. Науковці відносять до криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень окремі елементи – мотив та мету вчинення протиправних дій, проте, ми вважаємо за доцільне вказані ознаки розглядати у структурі характеристики особи правопорушника.

На думку А.Ф. Волобуєва, О.В. Одерія, Р.Л. Степанюка, криміналістична характеристика – це система відомостей (знань) про елементи механізму вчинення кримінального правопорушення окремого виду чи групи, в яких відображаються закономірні зв'язки між цими елементами і які використовуються для побудови та перевірки версій під час розслідування конкретних кримінальних правопорушень. У

криміналістичній характеристиці містяться відомості про такі елементи механізму кримінальних правопорушень окремого виду чи групи:

- предмет кримінального правопорушення (гроші, матеріальні цінності, наркотичні речовини тощо);
- місце, час та обстановка, характерні для вчинення кримінальних правопорушень окремих видів;
- способи підготовки, вчинення та приховування кримінальних правопорушень – певна система дій, прийомів та окремих операцій правопорушників, у тому числі використання знаряддя кримінального правопорушення;
- сліди (різноманітні зміни, які вносяться правопорушниками в навколишню обстановку);
- особа правопорушника (комплекс властивостей правопорушника, його зв'язків і відносин, пов'язаних з учиненням кримінальних правопорушень, що можуть бути використані для їх розслідування);
- особа потерпілого (характер поведінки, майнове положення, соціальні зв'язки тощо) [89, с. 9].

Враховуючи вищенаведені наукові розробки, зазначимо, що криміналістична характеристика є узагальненою інформацією, що характеризує кримінальні правопорушення певного виду (роду) та надає відомості щодо особи правопорушника, потерпілого, способу вчинення протиправних дій та обстановки, знарядь і засобів та предмету кримінально-протиправного посягання, слідів кримінального правопорушення та інших даних, що мають значення для кримінального провадження.

У ході вивчення методики розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами важливим є розкриття криміналістичної характеристики вказаних кримінальних правопорушень та окреслення її структурних елементів.

М.Г. Щербаковський та Д.В. Андреев вивчаючи особливості розслідування незаконного обігу зброї, говорять, що криміналістична

характеристика групи різнорідних, але об'єднаних за предметом посягання та способів вчинення кримінальних правопорушень є теоретичною основою формування міжродової методики розслідування незаконного обігу зброї. Цільове призначення криміналістичної характеристики незаконного обігу зброї реалізується в систематизації завдань розслідування, встановлення особливостей планування на основі типізації слідчих ситуацій і їх аналізі, розробці рекомендацій щодо організації й тактики проведення окремих СРД, рішенні інших задач розслідування даних кримінальних правопорушень [223, с. 35]. Таким чином, криміналістична характеристика є базовою інформативною основою, яка використовується для планування розслідування, формування слідчої ситуації та застосування тактико-організаційних можливостей при розслідуванні.

О.С. Тарасенко під криміналістичною характеристикою незаконного поведіння з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, розуміє інформаційну модель (систему даних) про найбільш типові взаємообумовлені ознаки цього виду кримінальних правопорушень, предмета посягання, слідової картини, злочинних об'єднань та інших обставин, що мають значення для досудового розслідування. До її складу слід відносити такі елементи: 1) предмет злочинного посягання; 2) способи підготовки, вчинення та приховування кримінальних правопорушень; 3) слідова картина; 4) характеристика злочинних об'єднань [191, с. 224]. Науковець відносить до структури криміналістичної характеристики вказаних кримінальних правопорушень всього 4 елементи, які на його думку повністю характеризують їх. На нашу думку, важливим елементом криміналістичної характеристики незаконного поведіння з вогнепальною зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами є обстановка, що надає інформацію про час, місце та умови, матеріальну обстановку, розміщення предметів і речей під час вчинення протиправних дій.

В.С. Бондар та М.В. Кривонос категорію «криміналістична характеристика злочинів у сфері обігу вогнепальної зброї» пропонують

визначати як систематичний опис масиву фактичних даних (відомостей) та заснованих на такому описі наукових висновків про найбільш типові криміналістично значущі елементи, які мають прояв у механізмі злочинної діяльності у сфері обігу вогнепальної зброї та боєприпасів, знання яких є необхідним для розробки відповідної окремої методики розслідування, визначення переліку обставин, які підлягають встановленню, висунення слідчих версій та визначення основних напрямів розслідування з метою прийняття законних та обґрунтованих процесуальних рішень. Науковці у структурі криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, що пов'язані з обігом вогнепальної зброї та боєприпасів виділили відомості щодо:

1) предмета злочинного посягання, з яким пов'язано настання шкідливих наслідків (фізичної, моральної, матеріальної та іншої шкоди);

2) обстановки, пов'язаної з незаконним обігом вогнепальної зброї й боєприпасів та утворюючими її видами кримінальних правопорушень, які зумовлюють вибір способів протиправних дій суб'єкта, а також такої, що є носіями слідів їх кримінального впливу (територія, місце, час, а також інші зовнішні умови, в тому числі пов'язані з соціальними, економічними та іншими факторами);

3) типових способів вчинення кримінальних та характерних для них типових слідів;

4) особи правопорушника [181, с. 392-393]. Проте, ми вважаємо за доцільне додати до криміналістичної характеристики досліджуваних кримінальних правопорушень сліди, що є невід'ємним елементом і характеризує сліди взаємодії правопорушника з предметом кримінально-протиправного посягання і навколишньою обстановкою, а також ідеальні сліди у вигляді показань очевидців та інших учасників кримінального правопорушення.

У дисертаційному дослідженні Р.В. Мовчан робить висновок, що криміналістична характеристика є базовим елементом основ методики

розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями. Її елементний склад і змістовне наповнення визначаються кримінально-правовою характеристикою делікту, практикою розслідування та криміналістичними характеристиками суміжних кримінальних правопорушень, зокрема пов'язаних з активним застосуванням предметів озброєння. Науковцем запропоновано систему елементів, що становлять структуру такої характеристики: спосіб учинення; предмет посягання; слідова картина; особа правопорушника. Такі елементи знаходяться в тісному взаємозв'язку, а їх установлення й вивчення дає змогу правильно обрати методи, прийоми і засоби розслідування, визначити послідовність процесуальних дій, всебічно, повно й неупереджено дослідити усі обставини кримінального провадження й у належний спосіб забезпечити розслідування зазначеної категорії кримінальних правопорушень [135, с. 9].

Є.В. Пряхін також до основних елементів криміналістичної характеристики незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами відносить спосіб вчинення кримінального правопорушення, місце вчинення кримінального правопорушення, предмет кримінально-протиправного посягання, особа правопорушника та типові сліди кримінального правопорушення [128, с. 167]. Слід додати, що місце вчинення кримінального правопорушення можна розглядати у сукупності з часом і навколишньою обстановкою, що допоможе отримати повну інформацію про вчинений злочин за фактом незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.

С.С. Вітвіцький, О.О. Волобуєва, А.О. Волобоев вважають, що криміналістична характеристика кримінальних правопорушень є інформаційною основою в методиці розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами й відіграє структурну роль щодо розробки практичних рекомендацій для підвищення ефективності розслідування досліджуваних кримінальних правопорушень та суміжних із ним деліктів

шляхом узагальнення (пізнання та оцінки) вихідної інформації (для встановлення інформаційного «портрета» кримінального правопорушення), надання характеристики цієї інформації (опису пов'язаних між собою структурних елементів), визначення специфіки використовуваного інструментарію слідчого та шляхів їхнього удосконалення. Крім того, науковці пропонують під криміналістичною характеристикою незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами розуміти систему взаємопов'язаної криміналістично значущої інформації про предмет посягання, способи та місця вчинення кримінального правопорушення, особу злочинця та типові сліди його злочинної діяльності [24, с. 30-31].

У ході формування криміналістичної характеристики незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами важливим є врахування точки зору практичних працівників. А тому, за результатами проведеного опитування встановлено, що працівники практичних підрозділів НП України до криміналістичної характеристики вказаних кримінальних правопорушень відносять такі елементи:

- 1) особа злочинця – 100 %;
- 2) спосіб вчинення кримінального правопорушення – 100 %;
- 3) сліди кримінального правопорушення – 96,9 %;
- 4) предмет кримінально-протиправного посягання – 91,2 %;
- 5) обстановка кримінального правопорушення – 81,1 %;
- 6) знаряддя і засоби – 24,1 %;
- 7) механізм кримінального правопорушення – 11,3 %;
- 8) особа потерпілого – 10,9 %;
- 9) наслідки – 1,9 %.

Таким чином, криміналістична характеристика незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами є системою даних, які характеризують протиправні дії щодо носіння, зберігання, придбання, передачі чи збуту вогнепальної зброї, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбачених законом дозволів;

носіння, виготовлення, ремонт або збут кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу; незаконне виготовлення, переробку чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікацію, незаконне видалення чи зміна її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв. Складовими криміналістичної характеристики незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами є: особа правопорушника, спосіб вчинення кримінального правопорушення, сліди кримінального правопорушення; предмет кримінально-протиправного посягання; обстановка кримінального правопорушення.

1.2. Способи незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами

У криміналістиці спосіб вчинення кримінального правопорушення визначається як сукупність дій правопорушника щодо підготовки, вчинення та приховування протиправних дій. Спосіб вчинення кримінального правопорушення, як криміналістичне поняття, охоплює інформацію не тільки щодо безпосереднього здійснення протиправних дій, а й щодо особи правопорушника, а також виражається у змінах в навколишній обстановці та у слідах, залишених особою на місці вчинення кримінального правопорушення [153, с. 29].

Негативна тенденція до збільшення кількості кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 263, 263-1 КК України свідчить про необхідність вивчення криміналістичної характеристики незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, зокрема типових способів вчинення вказаних кримінальних правопорушень з метою розроблення дієвих криміналістичних рекомендацій щодо розслідування вказаних кримінальних правопорушень [153, с. 29].

Спосіб вчинення кримінального правопорушення вивчається багатьма науками, які досліджують різні аспекти боротьби зі злочинністю: кримінальним правом, кримінологією, кримінальним процесуальним правом, криміналістикою. Спосіб вчинення кримінального правопорушення є міжгалузевим поняттям певних юридичних наук, кожна з яких вивчає його відповідно до свого функціонального призначення. Змістове наповнення поняття «спосіб вчинення злочину» у різних галузях суттєво відрізняється [23, с. 102]. У криміналістиці це поняття визначається як сукупність дій правопорушника щодо підготовки, вчинення та приховування кримінального правопорушення [153, с. 29].

А.Ф. Волобуєв визначає, що способи підготовки, вчинення та приховування кримінальних правопорушень – певна система дій, прийомів та окремих операцій правопорушників, у тому числі використання знаряддя кримінального правопорушення (автотранспорту, вогнепальної й холодної зброї, знарядь зламу, обладнання для виготовлення фальшивих документів тощо) [89, с. 9]. Спосіб є одним з провідних елементів криміналістичної характеристики, тому що надає вичерпну інформацію про особливості вчинення кримінального правопорушення, особу правопорушника, обстановку та предмет кримінально-протиправного посягання [153, с. 30].

М.І. Скригонюк спосіб учинення кримінального правопорушення розглядає як обумовлений (детермінований) цілою низкою суб'єктивних і об'єктивних факторів комплекс дій суб'єкта (суб'єктів) щодо підготовки, учинення і приховання кримінально-протиправного діяння. Не всі способи включають три названих елементи. Є такі кримінальні правопорушення, наприклад, «імпульсивні», які складаються тільки з дій щодо їх вчинення. Це безмотивне чи з хуліганських спонукань нанесення тілесних ушкоджень. Спосіб учинення кримінального правопорушення є стрижнем його криміналістичної характеристики [186, с. 249].

Отже, спосіб вчинення кримінального правопорушення – це сукупність дій правопорушника щодо підготовки, вчинення та

приховування кримінально-протиправного діяння, що здійснюються з метою вчинення кримінального правопорушення та реалізації злочинного наміру [153, с. 30].

В.Д. Берназ та М.В. Салтевський говорять, що спосіб вчинення кримінального правопорушення – це образ дії суб'єкта, що використовується для досягнення поставленої мети. Спосіб лежить в основі механізму вчинення кримінального правопорушення, власне злочинна діяльність є упорядковане застосування правопорушником способів та засобів вчинення кримінального правопорушення. Тому опису підлягає не тільки образ дії, але й механізм слідоутворення, прийоми реалізації, форма руху при слідоутворенні [77, с. 207]. Так, з метою отримання більш повної інформації про певний вид кримінального правопорушення, необхідно враховувати взаємодію між елементами криміналістичної характеристики, зокрема способу вчинення кримінального правопорушення з іншими елементами [153, с. 30].

Науковими дослідженнями встановлено, що в кожному конкретному випадку дії правопорушника (спосіб кримінального правопорушення) детермінуються факторами, які можна визначити як суб'єктивні й об'єктивні. Суб'єктивними факторами, що впливають на вибір способу кримінального правопорушення, є такі: мета кримінального правопорушення, наявність у правопорушника певних знань, досвіду, навичок (зокрема злочинних), соціальні, психологічні та фізичні дані особи правопорушника. До об'єктивних факторів, що впливають на вибір способу вчинення кримінального правопорушення, належать особливості місця, часу й обстановки, наявність у правопорушника доступу до предмету посягання та ін. Певним чином вибір способу вчинення кримінального правопорушення детермінується особистістю потерпілого, який нерідко обирається ним з урахуванням його особливостей (стать, фізичний розвиток, майновий стан тощо) та поведінки [89, с. 9-10]. Не можемо не погодитись, так як спосіб вчинення кримінального правопорушення повністю залежить від

можливостей, знань та навичок правопорушника, його доступності до місця вчинення протиправних дій або обізнаність щодо предмету кримінально-протиправного посягання [153, с. 30].

У ході вивчення даного елементу криміналістичної характеристики важливим є дослідження кореляційних зв'язків – взаємодії елементів криміналістичної характеристики незаконного поводження зі зброєю, бойовими примасами або вибуховими речовинами. Зважаючи на те, що криміналістична характеристика вказаних кримінальних правопорушень охоплює особу правопорушника, спосіб вчинення кримінального правопорушення, предмет кримінально-протиправного посягання, обстановку та сліди кримінального правопорушення, доцільно відобразити кореляційні зв'язки вказаних елементів у такому вигляді:

1) «спосіб вчинення кримінального правопорушення» – «особа правопорушника»;

2) «спосіб вчинення кримінального правопорушення» – «сліди кримінального правопорушення»;

3) «спосіб вчинення кримінального правопорушення» – «обстановка кримінального правопорушення»;

4) «спосіб вчинення кримінального правопорушення» – «предмет кримінально-протиправного посягання» [153, с. 30].

Вивчення методики розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими примасами або вибуховими речовинами, зокрема криміналістичної характеристики вказаних кримінальних правопорушень потребує дослідження способів їх вчинення, передбачених ст. 263, 263-1 КК України.

Аналіз слідчо-судової практики розслідування незаконного обігу зброї показав:

1) способи вчинення кримінально-караних дій обумовлені видом зброї;

2) структура способів вчинення незаконного обігу зброї не завжди є повно структурною. Так, 32 % кримінальних правопорушень носили

спонтанний характер й вчинялись без попередньої підготовки, але 100 % правопорушень включали етапи вчинення та приховування слідів протиправних дій. Так, для привласнення зброї характерні складні способи вчинення, які охоплюють дії з підготовки, вчинення та приховування. Після заволодіння зброєю дії правопорушників із носіння, перевезення, створенні схованок для зберігання і т. д. спрямовані на максимальне приховування предметів посягання. При крадіжках шляхом вільного доступу до місць зберігання зброї в більшості випадків умисел особи вчинити викрадання формується раптово під впливом зовнішніх обставин, коли з'явилася можливість заволодіти предметом посягання;

3) існує тісний взаємозв'язок між певними видами зброї і способами її незаконного обігу: найбільш часто військовослужбовцями здійснюється збут вогнепальної зброї, боєприпасів та гранат; значно рідше – вибухових речовин і вибухових пристроїв. Саморобним способом виготовлюється холодна та вогнепальна зброя, вибухові пристрої. При цьому використовуються спеціальні знання та уміння правопорушника у галузі вогнепальної зброї, вибухових пристроїв, обробки металів та ін. [223, с. 49].

Розглядаючи особливості способу вчинення кримінального правопорушення, слід уважно розглянути такі його складові як підготовка, вчинення та приховування. Більшість науковців (Є.В. Пряхін, В.С. Бондар, О.С. Тарасенко), які вивчали способи незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами зазначають, що цей вид кримінального правопорушення є повноструктурним, і він охоплює собою спосіб підготовки, безпосередній спосіб вчинення та спосіб приховування протиправних дій [128, с. 167].

В.С. Бондар говорить, що переважна більшість кримінальних правопорушень у сфері обігу вогнепальної зброї та боєприпасів вчиняються з попередньою підготовкою та приховуванням факту і слідів правопорушення. Підготовчі дії щодо незаконного обігу вогнепальної зброї та боєприпасів починаються з моменту виникнення злочинного наміру й

прийняття рішення про вчинення кримінального правопорушення. Під час підготовки правопорушники:

1) обирають місце й час вчинення кримінального правопорушення;

2) ретельно вивчають потенційних жертв та обстановку на об'єкті, де планується вчинити кримінальне правопорушення. Стосовно потенційних жертв – використовують завчасно отриману інформацію про потенційних потерпілих. Для цього вивчаються спосіб життя жертви, графік роботи (наприклад, коли особа буває одна та мала ймовірність бути поміченим сторонніми особами – під час обідньої перерви, повернення додому тощо), маршрути, час і засоби пересування тощо. Стосовно об'єктів – вивчають режим роботи підприємства, установи; маршрути, час і засоби пересування, осіб, відповідальних за зберігання зброї у відповідних сховищах; наявність технічних засобів захисту таких об'єктів, охоронної сигналізації, сейфів тощо;

3) здобувають зброю, підшукують засоби для подолання перешкод, виведення з ладу засобів охоронної сигналізації;

4) отримують консультації у відповідних фахівців, встановлюють контакти з представниками правоохоронних органів, а також особами, які мають доступ до зброї;

5) завчасно створюють умови, що полегшують вчинення кримінального правопорушення;

6) підшукують транспорт;

7) розподіляють ролі під час вчинення та приховання кримінального правопорушення;

8) виготовляють засоби приховування кримінального правопорушення, а також вчиняють дії щодо забезпечення алібі [181, с. 402-403]. Досить часто кримінальні правопорушення щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами на підготовчому етапі пов'язані з пошуком зброї або осіб, які займаються її збутом. Проте, є

випадки, коли особа знаходить зброю або боєприпаси і у неї виникає раптовий умисел на її привласнення і зберігання [153, с. 31].

Є.В. Пряхін називає такі типові способи підготовки до вчинення кримінального правопорушення, пов'язаного з незаконним поводженням зі зброєю, боєприпасами або вибуховими речовинами:

- 1) вивчення специфіки регулювання відносин в сфері обігу зброї;
- 2) збір інформації про певні види зброї, бойові припаси, вибухівки (наприклад, заходи безпеки, правила зберігання, попит та ціна на «чорному» ринку тощо);
- 3) виготовлення підроблених документів, що надають дозвіл на носіння зброї;
- 4) підшукування особи, у якої можна придбати зброю, бойові припаси чи вибухівку;
- 5) підшукування осіб, яким можна збути зброю, боєприпаси чи вибухівку (наприклад, розміщення оголошень в мережі Інтернет, через посередників чи знайомих);
- 6) підшукування або підготовка місця для зберігання зброї, обладнання для цього тайників (схованок);
- 7) пошук місць (приміщень), які можна пристосувати для виготовлення чи ремонту зброї, бойових припасів;
- 8) облаштування в одязі чи іншому місці тайника для носіння (зберігання) зброї;
- 9) підшукування співучасників (за потреби), розподіл між ними ролей;
- 10) придбання знарядь для вчинення кримінального правопорушення (закупівлю металообробного обладнання, верстатів, інших необхідних матеріалів тощо);
- 11) розробку способів конспірації при спілкуванні (знаків, умовних слів, способів поведінки та легенди у разі затримання);
- 12) підбір місця для спілкування з потенційними покупцями та здійснення самого збуту зброї, бойових припасів, вибухівки [128, с. 168-169].

Водночас, на думку Р.В. Мовчана незаконне придбання, зберігання та носіння зброї, бойових припасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв здійснюється шляхом учиненням загальних дій як з попередньою підготовкою, так і без неї, залежно від способу набуття «права» власності на ці об'єкти: вибір або пошук об'єкта озброєння; формування уяви про нього; пошук каналів збуту (продажу); визначення способу розрахунку; вибір оптимального способу переміщення та маршруту руху; обрання маскувальних засобів [135, с. 7].

На нашу думку, підготовка до вчинення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами полягає у вивченні специфіки та видів зброї, порядку отримання передбаченого законом дозволу на придбання, зберігання, носіння, перевезення, використання зброї тощо; підшукування певної моделі зброї, можливостей її придбання або отримання в інший спосіб; оснащення тайника, виготовлення сейфу або підготовка місця, де зброя буде зберігатись; облаштування місця, де можна виготовити, переробити або відремонтувати зброю, підшукування для неї певних запчастин або деталей; підшукування осіб, яким можна передати або збути зброю, визначення місця і часу зустрічі [153, с. 31].

Р.В. Мовчан виокремив типові способи вчинення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями, а саме: а) незаконне носіння холодної, вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв – умисні, вчинені без передбаченого законом дозволу дії з їх переміщення, транспортування особою безпосередньо при собі (в руках, одязі, сумці, спеціальному футлярі, транспортному засобі тощо); б) незаконне зберігання вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв – умисні дії, що полягають у володінні (незалежно від тривалості в часі) без відповідного дозволу чи з простроченням його дії будь-яким із зазначених предметів, що перебуває не при особі, а в обраному

нею місці; в) незаконне придбання вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв – умисні дії, пов'язані з їх набуттям (крім викрадення, привласнення, вимагання, заволодіння шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем) у супереч передбаченому законом порядку – в результаті купівлі, обміну, привласнення знайденого, одержання як подарунка, на відшкодування боргу тощо; г) незаконна передача вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв – надання зазначених предметів іншій особі у володіння, для тимчасового зберігання чи використання за цільовим призначенням без передбаченого законом дозволу; ґ) незаконний збут холодної, вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв – умисна передача їх іншій особі поза встановленим порядком, шляхом продажу, обміну, дарування, сплати боргу тощо; д) незаконне виготовлення холодної зброї – умисні, вчинені без передбаченого законом дозволу дії з її створення чи перероблення, унаслідок чого вона набуває відповідних характерних властивостей; е) незаконний ремонт холодної зброї – відновлення їх характерних властивостей, шляхом заміни чи реставрації зношених або непридатних з інших причин частин, механізмів, усунення дефектів, поломок чи пошкоджень, налагодження нормального функціонування різних частин і механізмів, унаслідок чого предмети стають придатними до використання за цільовим призначенням [135, с. 8].

Є.В. Пряхін способами безпосереднього вчинення кримінального правопорушення, відповідальність за яке встановлено у ст. 263 КК України, називає: зберігання, носіння, придбання, виготовлення, ремонт, передача та збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу. Що стосується холодної зброї, то типовими способами вчинення кримінального правопорушення є: носіння, виготовлення, ремонт

та збут без законного на те дозволу. Науковець акцентує увагу на тому, що законодавець не передбачив кримінальної відповідальності за придбання холодної зброї [128, с. 169]. Водночас, О.С. Тарасенком визначаються способи придбання вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин, які здійснюються шляхом: викрадення; привласнення в місцях ведення бойових дій Другої світової війни та Антитерористичної операції; вимагання; шахрайства; зловживання службовим становищем; придбання деактивованих зразків, макетів, з подальшим ремонтом; покупка через Інтернет-сайти та ін. [197, с. 69].

До способів незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, на нашу думку, належать:

- 1) незаконне носіння;
- 2) незаконне зберігання;
- 3) незаконне придбання;
- 4) незаконна передача;
- 5) незаконний збут;
- 6) незаконне виготовлення;
- 7) незаконна переробка чи ремонт або фальсифікація;
- 8) незаконне видалення чи зміна її маркування [153, с. 32].

Постановою Пленуму Верховного суду України «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами від 26.04.2002 № 3 (далі – постанова Пленуму) визначено такі способи вчинення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами:

- 1) незаконне зберігання вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв – це умисні дії, які полягають у володінні (незалежно від тривалості в часі) без відповідного дозволу або із простроченням його дії будь-яким із зазначених предметів, що знаходиться не при особі, а в обраному нею місці;

2) незаконне носіння холодної, вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв є умисними, вчиненими без передбаченого законом дозволу діями по їх переміщенню, транспортуванню особою безпосередньо при собі (в руках, одязі, сумці, спеціальному футлярі, транспортному засобі тощо);

3) незаконне придбання вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв – це умисні дії, пов'язані з їх набуттям (за винятком викрадення, привласнення, вимагання або заволодіння шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем) всупереч передбаченому законом порядку – в результаті купівлі, обміну, привласнення знайденого, одержання як подарунок, на відшкодування боргу тощо;

4) незаконне виготовлення холодної, вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв – це умисні, вчинені без передбаченого законом дозволу дії по їх створенню чи переробленню, внаслідок чого вони набувають відповідних характерних властивостей. Такими діями, зокрема, є перероблення ракетниці, стартового, будівельного, газового пістолета, інших пристроїв, пристосованих для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, у зброю, придатну до стрільби, або мисливської (у тому числі гладкоствольної) рушниці – в обріз, виготовлення вибухових речовин, вибухових пристроїв чи боєприпасів з використанням будь-яких компонентів, які самі по собі не є вибухівкою, але внаслідок цих дій набувають здатності до вибуху, тощо;

5) ремонт холодної, вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів або вибухових пристроїв – це таке відновлення характерних властивостей зазначених предметів шляхом заміни або реставрації зношених чи непридатних з інших причин

частин, механізмів, усунення дефектів, поломок чи пошкоджень, налагодження нормального функціонування різних частин і механізмів, внаслідок якого ці предмети стають придатними до використання за цільовим призначенням;

б) незаконна передача вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв – це надання цих предметів іншій особі у володіння, для тимчасового зберігання чи використання за цільовим призначенням без передбаченого законом дозволу;

7) незаконний збут холодної, вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв полягає в умисній передачі їх іншій особі поза встановленим порядком шляхом продажу, обміну, дарування, сплати боргу тощо [176].

В даному випадку носіння, зберігання, придбання, передача або збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської) бойових припасів або вибухових речовин є кримінально караним за умови, якщо особа не має передбаченого законом дозволу на придбання, зберігання, носіння, перевезення, використання зброї. Крім того, відповідно до ч. 3 ст. 263 КК України не підлягає кримінальній відповідальності, за вчинення протиправних дій, передбачених ч. 1 або ч. 2 ст. 263 КК України, особа, яка добровільно здала органам влади зброю, бойові припаси, вибухові речовини або вибухові пристрої. На нашу думку, доцільно доповнити вказане положенням про те, що у разі якщо особа вчиняє протиправні дії, передбачені ст. 263-1 КК України, а саме: незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв, вона звільняється від кримінальної відповідальності у разі добровільної видачі вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин. Тому, пропонуємо викласти ч. 3 ст. 263 КК

України у такій редакції: «Не підлягає кримінальній відповідальності за вчинення дій, передбачених частиною першою або другою цієї статті, а також частиною першою або другою статті 263-1 цього Кодексу, особа, яка добровільно здала органам влади зброю, бойові припаси, вибухові речовини або вибухові пристрої».

Пропонуємо розглянути детальніше способи вчинення вказаних кримінальних правопорушень.

Під незаконним зберіганням вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв розуміються умисні дії, які полягають у володінні (незалежно від тривалості в часі) без відповідного дозволу або із простроченням його дії будь-яким із зазначених предметів, що знаходиться не при особі, а в обраному нею місці [128, с. 169]. Майже у всіх випадках незаконне зберігання вогнепальної зброї та боєприпасів здійснюється таємно. На факт незаконного зберігання вогнепальної зброї та боєприпасів в певному приміщенні вказують:

- факт здійснення в ньому пострілу з утворенням цілого комплексу матеріальних слідів;
- виявлені засоби пакування і частини боєприпасів, окремі деталі зброї, а також її відбитки в кобурах, чохлах, на одязі, матеріалах для пакування, в тайниках-сховищах. У ряді випадків за відбитками окремих деталей вогнепальної зброї експертним шляхом вдається визначити модель зброї, що зберігалася, а коли її буде знайдено, то провести її ототожнення [181, с. 411].

Зберігання як спосіб вчинення вказаних злочинів означає, що у власності особи перебуває зброя, бойові припаси або вибухові речовини без передбаченого законом дозволу або у тому випадку, якщо строк дії відповідного дозволу закінчився, а особа не звернулась до уповноважених органів щодо його подовження. Зазвичай зберігання зброї, бойових припасів або вибухових речовин здійснюється за місцем мешкання правопорушників або їх близьких родичів чи друзів, а саме у квартирах, будинках, гаражах,

дачах, підвалах, підсобних приміщеннях тощо. З метою приховання протиправних дій, правопорушники нерідко зберігають вказані предмети у тайних, сейфах, спеціально підготовлених сховищах або розбирають їх на комплектуючі частини. Для прикладу, 09 грудня 2021 року Черняхівський районний суд Житомирської області розглянув кримінальне провадження за фактом того, що громадянин А. в листопаді 2017 року, перебуваючи в лісі поблизу с. Жадьки, Черняхівського району, Житомирської області знайшов і в порушення Постанови Верховної Ради України «Про право власності на окремі види майна» №2471-12 від 17.06.1992 року, без передбаченого законом дозволу, незаконно придбав (привласнив) боєприпаси стрілецької зброї, а саме: 16 патронів до пістолета конструкції Макарова зразка 1951 року калібром 9 мм.; один військовий (проміжний) патрон калібром 5.45 мм.; один проміжний патрон зразка 1943 року калібром 7.62 мм., один гвинтівочний патрон з трасуючою кулею зразка 1946 року калібром 7.62 мм., після чого незаконно зберігаючи вищевказані боєприпаси при собі, незаконно переніс їх до свого місця проживання, де незаконно зберігав їх [22].

Незаконне носіння вогнепальної чи холодної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв є умисними, вчиненими без передбаченого законом дозволу діями щодо їх переміщення, транспортування особою безпосередньо при собі [128, с. 169]. Носіння зброї, бойових припасів або вибухових речовин полягає у незаконному переміщенні вказаних предметів шляхом їх перенесення при собі (в особистих речах, кишенях одягу, у сумці, кобурі, валізі тощо) або перевезення за допомогою транспортних засобів. Так, 31.05.2021 року Тернопільський міськрайонний суд Тернопільської області розглянув кримінальне провадження за фактом того, що громадянин А., перебуваючи за місцем проживання, діючи умисно та без відповідного дозволу, виготовив з олова холодну зброю – кастет. В подальшому, реалізуючи свій злочинний умисел, в порушення постанови Верховної Ради України «Про право власності на окремі види майна» від 24.01.1995 року,

«Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристрої вітчизняного виробника для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за властивостями, металевими снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї, або вибухових матеріалів», затвердженої наказом МВС України № 662 від 21.08.1998 року, громадянин А. взяв виготовлений кастет та поклавши його до кишені куртки, пішов з дому та без передбаченого законом дозволу носив кастет при собі. 01.02.2018 року о 16 годині 07 хвилин громадянин А. був зупинений працівниками Управління патрульної поліції в Тернопільській області, та на пропозицію показати вміст кишень, викинув із кишені своєї куртки кастет, який в подальшому був вилучений [20].

Під незаконним придбанням вогнепальної зброї та боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської) слід вважати умисні дії, пов'язані з їх набуттям (за винятком викрадення, привласнення, вимагання або заволодіння шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем) всупереч передбаченому законом порядку – в результаті купівлі, обміну, привласнення знайденого, одержання як подарунок, на відшкодування боргу тощо [181, с. 411]. Придбання зброї, бойових припасів або вибухових речовин є незаконне набуття вказаних предметів без передбаченого законом дозволу у випадку, якщо особа знайшла і привласнила їх, купила або здійснила обмін у інших осіб. Наведемо такий приклад: 17 лютого 2021 року Рівненський міський суд Рівненської області розглянув кримінальне провадження за фактом того, що громадянин А. 20.02.2015 року через відділення № 8 ТОВ «Нова пошта», яке розташоване за адресою: м. Рівне вул. Київська, 21, у невстановленої особи, придбав три стартові пістолети іноземного виробництва моделі «Stalker 2918-S», «Stalker 917-S» та «Stalker M.906», які у період часу з 20.02.2015 року по 25.02.2015 року, перебуваючи в невстановленому слідством місці у м. Рівне, шляхом видалення захисної втулки з каналу ствола та блокування газів відвідного отвору за допомогою стороннього предмету, незаконно, без

передбаченого законом дозволу, переробив три пістолети іноземного виробництва моделі «Stalker 2918-S», «Stalker 917-S», «Stalker M.906», внаслідок чого вони набули властивостей вогнепальної зброї, конструкція яких дозволяє здійснювати постріли та згідно висновку експерта № 2-79 від 18.03.2015 року є вогнепальною зброєю [18].

Під незаконним виготовленням холодної, вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв потрібно розуміти умисні, вчинені без передбаченого законом дозволу дії щодо їх створення чи перероблення, внаслідок чого вони набувають відповідних характерних властивостей (наприклад, перероблення ракетниці, стартового, будівельного, газового пістолетів, інших пристроїв, пристосованих для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, у зброю, придатну до стрільби бойовими патронами; мисливської (зокрема гладкоствольної) рушниці – в обріз; виготовлення вибухових речовин, вибухових пристроїв чи боєприпасів з використанням будь-яких компонентів, які самі по собі не є вибухівкою, але внаслідок цих дій набувають здатності до вибуху, тощо [128, с. 169]. Відповідно до протоколу проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності, затвердженою Резолюцією 55/255 Генеральної Асамблеї від 31.05.2001 року, «незаконне виготовлення» означає виготовлення або складання вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів чи боєприпасів:

- 1) зі складових частин і компонентів, які перебувають у незаконному обігу;
- 2) без відповідної ліцензії або дозволу компетентного органу;
- 3) без маркування вогнепальної зброї під час її виготовлення [177].

Основні способи незаконного виготовлення зброї та боєприпасів характеризуються виготовленням в домашніх умовах за допомогою:

слюсарного інструменту; використання складного обладнання (спеціальні станки та пристрої); в промислових умовах (майстерні, цехи заводів тощо) [182, с. 412]. Виготовлення, як спосіб вчинення досліджуваних кримінальних правопорушень, полягає у створенні зброї, бойових припасів або вибухових речовин шляхом її складання з комплектуючих частин, а також вироблення вибухових речовин із сумішей і компонентів, в результаті чого вона стає придатною для ураження цілей та набуває усіх характеристик зброї, бойових припасів або вибухових речовин. Для прикладу: 24 грудня 2019 року Фастівський міськрайонний суд Київської області розглянув кримінальне провадження за фактом того, що громадянин А. в період часу з 2015 року по 2016 рік, маючи на меті виготовити вогнепальну зброю, придатну для стрільби, реалізуючи свій злочинний задум, діючи умисно, без передбаченого законом дозволу, саморобним способом, у господарському нежитловому приміщенні (сараї), що розташований на території домоволодіння громадянина А. за допомогою належних йому слюсарних інструментів, виготовив однозарядний гладкоствольний придатний для пострілу пістолет, який було виявлено та вилучено 24.05.2019 року під час проведення обшуку на підставі ухвали слідчого судді за місцем проживання останнього у нежитловому приміщенні (сараї). Згідно з висновком експерта №8-2/404 від 18.07.2019 року, наданий на дослідження об'єкт є вироблений саморобним способом гладкоствольний однозарядний вогнепальний пістолет, калібру 22 Short, придатний для здійснення пострілу. Крім того, в період часу з 2016 року по теперішній час, громадянин А. діючи умисно, повторно, без передбаченого законом дозволу, саморобним способом, у господарському нежитловому приміщенні (сараї), за допомогою належних йому слюсарних інструментів, повторно шляхом переробки сигнального пістолету, виготовив однозарядний гладкоствольний пістолет, придатний для здійснення пострілу, який в подальшому, під час проведення обшуку 24.05.2019 року виявлено та вилучено. Згідно з висновком експерта №8-2/404 від 18.07.2019 року, наданий на дослідження об'єкт належить до гладкоствольної вогнепальної

зброї, вироблений саморобним способом шляхом видалення частини каналу ствола сигнального пістолету «Leu.P.» системи Ф. Вальтера 1934 року промислового способу виготовлення та встановлення саморобного ствола, з діаметром патронника 12,1 мм., довжиною патронника 40,7 мм., внутрішнім діаметром дульного зрізу 9,9 мм., та придатний для здійснення пострілу [21].

Під незаконною переробкою, як різновидом виготовлення вогнепальної зброї та її основних частин слід розуміти внесення змін у встановлений порядок їх тактико-технічних характеристик і властивостей, при якому незалежно від результатів такої зміни їх властивості до ураження зберігаються (наприклад, зміна їх форми для імітації інших предметів, переробка ствола вогнепальної гладкоствольної зброї під патрон до зброї з нарізним стволом, укорочення ствола вогнепальної гладкоствольної зброї, в результаті чого вона стає забороненою до обігу тощо) [181, с. 442-443]. Переробка, ремонт, фальсифікація зброї, бойових припасів або вибухових речовин полягає у відновленні функцій та основних цільових властивостей вказаних предметів шляхом заміни непридатних частин на нові, ремонту зламаних комплектуючих, реставрації зношених механізмів, усунення дефектів та несправностей, в результаті чого вона стає придатною для ураження цілей. Фальсифікація полягає у заміні комплектуючих зброї, бойових припасів або вибухових речовин їх переробці з метою унеможливлення її ідентифікації. Наприклад, 03 квітня 2023 року Лубенський міськрайонний суд Полтавської області розглянув кримінальне провадження за фактом того, що в 2013 році (більш точної дати та часу досудовим розслідуванням не встановлено) громадянин А., перебуваючи біля річки Удай знайшов військову гвинтівку зразка 1891-1930 років конструкції, калібру 7,62 мм., та один патрон до неї. Достовірно знаючи, що вказаний пристрій є вогнепальною зброєю, громадянин А. вирішив перенести його до місця свого проживання з метою подальшого зберігання. Передбачаючи суспільно-небезпечні наслідки і бажаючи їх настання, діючи з прямим умислом, спрямованим на незаконний ремонт вогнепальної зброї,

громадянин А. перебуваючи за місцем свого проживання, шляхом усунення дефектів, що виразилося у видаленні ржі та бруду з каналу ствола та шляхом реставрації зношеного стволу гвинтівки, з використанням болгарки, укоротив зношену частину ствола, таким чином незаконно відремонтував вогнепальну зброю, яка відповідно до висновку судово-балістичної експертизи № СЕ-19/117-23/1351-БЛ від 26.01.2023 року є вогнепальною зброєю – вкороченою військовою гвинтівкою зразка 1891-1930 років конструкції, калібру 7,62 мм., що виготовлена промисловим способом, зі змінами внесення самостійним способом, що виразилося в укорочуванні ствола до залишкової довжини 430 мм., видаленням ложе, що є придатним для проведення пострілів [15].

Також, 07 червня 2022 року Дніпропетровський районний суд Дніпропетровської області кримінальне провадження за фактом того, що громадянин А., 17 серпня 2015 року придбав в магазині «Діана» науково-виробничого комерційного ТОВ «Діана 92» та зареєстрував в Департаменті громадської безпеки МВС України самозарядний мисливський нарізний карабін моделі «Taurus СТ9 G2» калібру 9x21 мм., який в подальшому зберігав за місцем свого мешкання. У подальшому у період з 17.08.2015 року до 30.03.2016 року (більш точна дата досудовим розслідуванням не встановлена), громадянин А. знаходячись у невстановленому досудовим слідством місці, маючи умисел на незаконну переробку вищевказаної зареєстрованої мисливської вогнепальної зброї, умисно незаконно вніс в конструкцію карабіна зворотні зміни, а саме: не складний приклад замінив складним прикладом, у якому блокувальний пристрій, що не дозволяє вести стрільбу при складеному прикладі відсутній і ударно-спусковий механізм працює як при розкладеному, так і при складеному прикладі, а в магазинах відсутні обмежувачі, що не дозволяють розміщувати в них більше ніж 10 патронів, що надало їй нових бойових характеристик та властивостей, в результаті чого, відповідно до висновку балістичної експертизи №08/3.1/3.2-188 № 1/5.1/1351 від 05.07.2016 року, карабін, виготовлений промисловим

способом, став багатоцільовою нарізною вогнепальною зброєю – самозарядним нарізним карабіном моделі Taurus CT9 G2» калібру 9х21 мм., який придатний до стрільби [11].

Способом вчинення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами є їх передача, що передбачає такі дії, коли особа передає (дарує) у володіння іншій особі вказані предмети без передбаченого законом дозволу з метою їх подальшого зберігання, носіння, користування тощо.

Незаконний збут холодної, вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв полягає в умисній передачі їх іншій особі поза встановленим порядком шляхом продажу, обміну, дарування, сплати боргу тощо. Практика свідчить, що такий збут здійснюється способом: а) передачі зброї покупцеві особисто після визначених умов оплати; б) передачі основних частин зброї, вибухового пристрою у кілька етапів різними способами у різних місцях; в) залишення зброї в обумовленому місці («закладка»), яку покупець має самостійно забрати після виконання умов оплати; г) поштового відправлення за підробленими документами [128, с. 170]. Збут є незаконною передачею зброї, бойових припасів або вибухових речовин у володіння іншої особи без передбаченого законом дозволу з метою отримання грошової винагороди. Розглянемо такий приклад: громадянин А. не маючи відповідного дозволу на придбання, зберігання та збут вогнепальної зброї, бойових припасів та вибухових речовин, порушуючи вимоги 2.3.2, 8.1, 8.9, «Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів», затвердженої наказом МВС України № 622 від 21 серпня 1998 року, у період з січня 2017 року по 13 травня 2017 року організував збут

вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин без передбаченого законом дозволу. Так, 4 квітня 2017 року громадянин А., діючи умисно, з метою подальшого збуту, придбав три гранати РГД-5, гранату Ф-1 та 4 запали УЗРГМ-2. Крім того, у невстановлений час, у невстановленому місці та у невстановлених осіб, громадянин А., діючи умисно, з метою подальшого збуту, придбав бойові припаси, а саме РПГ-26, РПГ-22, два запали УЗРГМ-2, запал УЗРГМ, 150 патронів «ПС 9» калібру 9 мм., 85 патронів калібру 5,45 мм., 6 патронів «OZK 9mm P.A.» калібру 9 мм., шість гранат РГД-5, одну гранату Ф-1, вогнепальну зброю (окрім гладкоствольної мисливської) два перероблені пістолети «Carrera GT-60» під короткоствольну гладкоствольну вогнепальну зброю, два перероблені пістолети «Carrera GT-50» під короткоствольну гладкоствольну вогнепальну зброю, перероблений пістолет «Carrera GT-79» під короткоствольну гладкоствольну вогнепальну зброю, перероблений пістолет «АТМАКА 2008 LIGHT» під короткоствольну гладкоствольну вогнепальну зброю. У подальшому, з січня 2017 року громадянин А., реалізуючи свій умисел на збут вогнепальної зброї та бойових припасів, з метою отримання грошової винагороди, розмістив в мережі Інтернет оголошення, про продаж перероблених пістолетів та патронів калібру 9 мм. На початку березня 2017 року, більш точно встановити час не виявилося можливим, громадянин А. домовився за допомогою засобів зв'язку з громадянином Б. про продаж йому за грошову винагороду у невстановленій сумі пістолету «Carrera GT-50» переробленого під вогнепальну зброю. У період з 09 березня 2017 року до 18 квітня 2017 року громадянин А., діючи умисно через поштового оператора ТОВ «Нова пошта» здійснив відправлення громадянину Б. до відділення ТОВ «Нова пошта» м. Помічна, яке розташоване за адресою: Кіровоградська область, Добровеличківський район, вул. Перемоги, 83, переробленого пістолету «Carrera GT-50 (серійний номер видалений) калібру 9 mm P.A. Knall». Відповідно до висновку експерта № 26/3.1/1075 пістолет «Carrera GT-50

(серійний номер видалений) калібру 9 mm P.A. Knall» є вогнепальною зброєю (самозарядним гладкоствольним пістолетом) [16].

Зауважимо, що нерідко вчинення протиправних дій щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами здійснюється таємно та приховується правопорушником. Найбільш поширеними способами приховування кримінальних правопорушень у сфері обігу вогнепальної зброї та боєприпасів є:

- 1) приховування самого злочинця або співучасників протиправних дій;
 - 2) приховування джерел придбання або збуту вогнепальної зброї та боєприпасів;
 - 3) оформлення фіктивних документів з метою приховування факту вчинення розкрадань посадовими та матеріально відповідальними особами;
 - 4) інсценування факту вчинення крадіжки вогнепальної зброї та ін.
- [181, с. 449].

До типових способів приховування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами науковці відносять:

- 1) приховування предмета посягання, а також його комплектуючих у речах, одязі тощо (зазвичай, заздалегідь вибирається місце для зберігання предметів озброєння та способи їх маскування);
- 2) знищення слідів кримінального правопорушення;
- 3) фальсифікація, видалення чи зміна маркування на зразках зброї, бойових припасах, вибухових речовин та вибухових пристроїв;
- 4) надання завідомо неправдивих показань, або створення неправдивого алібі;
- 5) маскування зброї шляхом розбирання на складові, у тому числі представлення її як несправжньої під час переміщення [135, с. 9];
- 6) носіння при собі заздалегідь підготовленої (написаної) заяви про те, що ця зброя особою знайдена і вона йде її здавати в поліцію;
- 7) приховування частин зброї у різних замаскованих місцях;

8) знищення серії та номерів вогнепальної зброї (маркувальних позначень) чи пошкодження його частин;

9) знищення інших матеріальних слідів злочину (підроблених документів, зразків зброї та її частин, сировини для виготовлення бойових припасів тощо);

10) заяву про те, що особі не було нічого відомо про знаходження зброї у місці її виявлення;

11) посилення на те, що зброю підкинули чи вона належить власнику приміщення, яке особа винаймає, тощо [129, с. 170].

На нашу думку, основними способами приховування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами є: приховування зброї в заздалегідь підготовлених тайниках або сховищах; зміна маркування зброї, її розбір на частини або переробка; підроблення документів на зброю, чеків, накладних; знищення слідів вчинення кримінального правопорушення; надання неправдивих показань у ході досудового розслідування, передача незаконно здобутої зброї іншим особам [153, с. 32-33].

З метою формування типового способу незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами нами проведено аналіз судової та слідчої практики розслідування вказаних кримінальних правопорушень. Так, за результатами вивчення 210 вироків суду, ухвалених у 2020-2024 роках за ст. ст. 263, 263-1 КК України, встановлено, що до типових способів вчинення вказаних кримінальних правопорушень доцільно віднести:

- 1) незаконне носіння – 74,3 %;
- 2) незаконне зберігання – 89,4 %;
- 3) незаконне придбання – 41,6 %;
- 4) незаконний збут – 21,7 %;
- 5) незаконне виготовлення – 38,9 %;

б) незаконна переробка чи ремонт або фальсифікація – 38,1 % [153, с. 33].

Таким чином, спосіб вчинення кримінального правопорушення – це сукупність дій злочинця щодо підготовки, вчинення та приховування протиправних дій, що здійснюються з метою вчинення кримінального правопорушення та реалізації злочинного наміру. До способів незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, на нашу думку, належать:

- 1) незаконне носіння;
- 2) незаконне зберігання;
- 3) незаконне придбання;
- 4) незаконна передача;
- 5) незаконний збут;
- 6) незаконне виготовлення;
- 7) незаконна переробка чи ремонт або фальсифікація;
- 8) незаконне видалення чи зміна її маркування [153, с. 33].

За результатами вивчення судової та слідчої практики визначено, що до типових способів вчинення вказаних злочинів віднесено: незаконне носіння, незаконне зберігання, незаконне придбання, незаконний збут, незаконне виготовлення, незаконна переробка чи ремонт або фальсифікація.

1.3. Предмет кримінально-протиправного посягання незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами

Зброя несе загрозу життю і здоров'ю людей стаючи знаряддям вчинення тяжких злочинів. Обіг зброї серед цивільного населення без передбаченого законом дозволу спричинює зростання рівня злочинності, ускладнення криміногенної обстановки, вчинення тяжких злочинів проти життя і здоров'я, використання зброї у злочинній діяльності організованих

злочинних груп і злочинних організацій. Предметом кримінально-протиправного посягання злочинів, передбачених ст. ст. 263, 263-1 Кримінального кодексу України є зброя, а тому, доцільним є визначення та аналіз типового предмету кримінально-протиправного посягання незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами [150, с. 66].

Одним із елементів криміналістичної характеристики є предмет кримінально-протиправного посягання до якого належать найрізноманітніші фізичні об'єкти органічного та неорганічного походження, які є матеріальним вираженням суспільних відносин. Такі об'єкти характеризується, насамперед, ознаками їх агрегатного стану, споживчим значенням і фізико-хімічними властивостями. Для криміналістичної характеристики предмет кримінально-протиправного посягання важливий, у першу чергу, як слідоутворюючий об'єкт, через сліди, що він може залишити на взаємодіючих об'єктах (злочинці, обстановці місця події). Тому, опис саме цих ознак дозволяє найбільш об'єктивно прогнозувати наявність слідів-відображень у матеріальній сфері [159, с. 132].

В.Д. Берназ та М.В. Салтевський у структурі криміналістичної характеристики розглядають предмет безпосереднього посягання як найрізноманітніші фізичні тіла (речі та предмети) органічного та неорганічного походження. Криміналістика досліджує головним чином тверді, рідкі та газоподібні тіла з позиції взаємодії та слідоутворення, їх якісного та кількісного стану, можливостей ототожнення засобів вчинення злочину з їх відображеннями [77, с. 206]. Зважаючи на те, що предметом безпосереднього посягання у криміналістиці є речі матеріального світу, якими прагнуть заволодіти злочинці, та на які спрямовані протиправні дії, до предмету безпосереднього посягання злочинів, передбачених ст. ст. 263, 263-1 КК України належить зброя [150, с. 67].

Предмет кримінально-протиправного посягання, як елемент криміналістичної характеристики злочину, містить відомості, що

характеризують найбільш типові безпосередні об'єкти злочинного посягання, які дозволяють робити висновки про інтереси та деякі типові властивості особи злочинця. Він тісно пов'язаний із обстановкою злочину, способом вчинення злочину та злочинною поведінкою особи [181, с. 394]. Взаємозв'язок елементів криміналістичної характеристики називають кореляційними зв'язками, дослідження яких надає інформацію про взаємозалежність елементів криміналістичної характеристики та дозволяє отримати повну інформацію про той чи інший елемент. Зважаючи на те, що криміналістична характеристика незаконного поводження зі зброю, бойовими припасами або вибуховими речовинами охоплює особу злочинця, спосіб вчинення злочину, сліди злочину, предмет кримінально-протиправного посягання, обстановку злочину, доцільно відобразити кореляційні зв'язки вказаних елементів у такому вигляді:

- 1) «особа злочинця» – «предмет кримінально-протиправного посягання»;
- 2) «спосіб вчинення злочину» – «предмет кримінально-протиправного посягання»;
- 3) «сліди злочину» – «предмет кримінально-протиправного посягання»;
- 4) «обстановка злочину» – «предмет кримінально-протиправного посягання»;
- 5) «особа злочинця» – «спосіб вчинення злочину» – «предмет кримінально-протиправного посягання» [150, с. 67].

В даному випадку слід розглядати зброю, бойові припаси або вибухові речовини як предмет кримінально-протиправного посягання, а тому доречним є визначення їх понять, ознак та основних характеристик. Значення мають як характеристики самих об'єктів, так і сліди, які залишаються у навколишній обстановці в результаті взаємодії злочинця з предметом кримінально-протиправного посягання та іншими особами. М.Г. Щербаковський та Д.В. Андрєєв визначають, що зброя – це об'єкти

(предмети, пристрої, матеріали, речовини, хімічні сполуки, біологічні істоти), які спеціально розроблені, виготовлені та придатні для заподіяння ушкоджень аж до смертельних людям чи тваринам, а також руйнування природних утворень або антропогенних споруд [223, с. 14].

Звертаючись до судово-балістичної класифікації вогнепальної зброї, слід виокремити такі її види:

- 1) за призначенням (бойова, цивільна, спортивна, спеціальна, кримінальна, мисливська);
- 2) за способом виготовлення: а) заводська; б) кустарна; в) саморобна (виготовлена з використанням заводських деталей, повністю виготовлена зброя, перероблена (обрізи, переробка із спеціальних пристроїв (рушниць для підводного полювання, будівельно-монтажних пістолетів, пневматичної зброї), з розсвердлюванням ствола або його частини (стандартної вогнепальної зброї, газово-сигнальних револьверів та пістолетів);
- 3) за комплектацією та конструкцією каналів стволів зброї (нарізна, гладкоствольна, стволи «Парадокс» або зброя з комбінованими стволами);
- 4) за кількістю стволів (одноствольна, багатоствольна);
- 5) за кількістю набоїв у зброї (однзарядна, багатозарядна);
- 6) за особливостями конструкції зброї (пістолети, пістолети-кулемети, револьвери, кулемети, гвинтівки, автомати, рушниці, карабіни);
- 7) за довжиною ствола (короткоствольна, довгоствольна, середньоствольна);
- 8) за способом заряджання (дульно-зарядна, казнозарядна);
- 9) за класом (стандартна, нестандартна);
- 10) за характером ведення вогню (одиначного вогню, безперервного вогню, серійного вогню, комбінованого вогню);
- 11) за калібром (малого калібру (до 6,5 мм.), середнього калібру (від 6,5 мм. до 9 мм.), великого калібру (більше 9 мм.);
- 12) за способом перезаряджання і ступенем автоматизації (неавтоматична, автоматична);

13) за способом запалювання заряду (гнотова, запальна, кремнієва, капсульна);

14) за розміщенням капсульного складу в гільзі патрона (центрального бою, кільцевого бою, бокового бою) [88, с.183-184].

Більшість вчених сходяться на тому, що всім видам зброї властива основна характеристика або безпосереднє цільове призначення – нанесення ушкоджень аж до смертельних людині, тваринам й додатково – знищення природних утворень або антропогенних споруд. На відміну від інших випадкових предметів, які можуть бути використані для нападу або захисту, зброя спеціально виготовляється з метою нанесення ушкоджень. Саме цільове призначення досить часто впливає на конструктивні особливості конкретних видів зброї і технологію її виготовлення [223, с. 9-10]. Крім того, науковці виділяють суттєві ознаки, які притаманні зброї, а саме:

1) зброя є об'єктом матеріального світу у вигляді монолітних предметів, конструкцій, пристроїв, матеріалів, речовин, хімічних сполук, біологічних істот та ін.;

2) зброя створюється лише в результаті цілеспрямованої діяльності людини;

3) основане призначення зброї – спричинення ураження живої цілі аж до летальних наслідків. Руйнівний вплив на флору, фауну, об'єкти неживої природи (природні і штучні) є факультативною ознакою зброї;

4) об'єкт, що використовується як зброя, повинен бути не тільки розроблений (сконструйований) і виготовлений, але й придатний для виконання свого призначення [223, с. 9-10].

Також, науковці вказують на недоліки у законодавчому регулюванні суспільних відносин у сфері обігу зброї, бойових припасів або вибухових речовин, неповне визначення основоположних понять та положень щодо поводження зі зброєю, а також необхідність правового вдосконалення вказаного питання. З метою усунення прогалин у законодавстві щодо

володіння і користування зброєю, на розгляд Верховної Ради України внесено проект Закону України «Про право на цивільну вогнепальну зброю».

Одним із шляхів вирішення проблем у сфері обігу вогнепальної зброї є ухвалення вищевказаного закону, який врегульовуватиме питання забезпечення громадянами держави права на активний особистий захист свого життя та здоров'я, а також життя та здоров'я навколишніх від злочинних посягань, в стані крайньої необхідності за допомогою вогнепальної зброї, а також приведення існуючого нормативного регулювання питань обігу зброї у відповідність до норм Конституції. Одночасно необхідно зважати на те, що вогнепальна зброя являє собою об'єкт власності, на який поширюється особливий режим регулювання, що може бути здійснений виключно Законом України [162]. Важливим і необхідним є прийняття нормативно-правового акту, яким буде усунено прогалини у законодавстві та проблемні і дискусійні питання щодо поводження зі зброєю, які існують на сьогодні.

Метою законопроекту є посилення дотримання режиму законності в питаннях визначення правового режиму власності на зброю, закріплення основних прав та обов'язків громадян і юридичних осіб щодо виробництва, набуття, володіння, розпорядження та використання зброї і боєприпасів, врегулювання інших суспільних відносин, що безпосередньо з цим пов'язані. Завданням законопроекту є утвердження режиму законності в державі. У зазначеному законопроекті пропонується:

- визначити поняття права власності на цивільну вогнепальну зброю;
- визначити умови та порядок отримання громадянами України та юридичними особами документів про право власності на цивільну вогнепальну зброю;
- здійснити класифікацію цивільної вогнепальної зброї;
- розробити порядок видачі медичного заключення (висновку) про відсутність медичних протипоказань, які перешкоджають отриманню документу на цивільну вогнепальну зброю, який передбачає створення

спеціальної інформаційно-довідкової системи з провадженням кваліфікованого електронного підпису особи, яка сформувала висновок;

- розробити порядок створення та ведення Єдиного державного реєстру цивільної вогнепальної зброї;

- визначити повноваження суб'єктів єдиного державного реєстру цивільної вогнепальної зброї;

- визначити загальні засади цивільного обігу (обороту) вогнепальної зброї та боєприпасів;

- визначити загальні засади здійснення права і виконання обов'язків власників цивільної вогнепальної зброї;

- встановити порядок отримання права на цивільну вогнепальну зброю та боєприпаси;

- визначити порядок страхування цивільної відповідальності власників цивільної вогнепальної зброї;

- передбачити обмеження щодо права на цивільну вогнепальну зброю та боєприпаси;

- передбачити використання цивільної вогнепальної зброї для самозахисту;

- визначити поняття зон вільних від зброї;

- прописати основи господарської діяльності у сфері обігу (обороту) цивільної вогнепальної зброї і боєприпасів;

- визначити загальні засади володіння та користування цивільною вогнепальною зброєю і боєприпасами іноземцями та особами без громадянства на території України;

- врегулювати тимчасове ввезення цивільної вогнепальної зброї і боєприпасів на територію України, тимчасове вивезення цивільної зброї і боєприпасів з території України;

- передбачити державний контроль у сфері обігу цивільної вогнепальної зброї;

- внести зміни до чинного законодавства у зв'язку із прийняттям вказаного закону [162]. Вищевикладене говорить про те, що розглянутим законопроектом можливо урегулювати чимало питань, які на сьогодні залишаються дискусійними.

Інструкцією про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів, затвердженої наказом МВС України від 21.08.1998 № 622 (далі – Інструкція) визначено поняття вогнепальної зброї як зброї, яка призначена для ураження цілей снарядами, що одержують спрямований рух у стволі (за допомогою сили тиску газів, які утворюються в результаті згоряння металевого заряду) та мають достатню кінетичну енергію для ураження цілі, що знаходиться на визначеній відстані [166].

Відповідно до протоколу проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності «вогнепальна зброя» означає будь-яку переносну ствольну зброю, яка спричинює постріл, призначена або може бути легко пристосована для спричинення пострілу чи прискорення кулі або снаряду за рахунок енергії вибухової речовини, за винятком старовинної вогнепальної зброї або її моделей. Старовинна вогнепальна зброя та її моделі визначаються відповідно до національного законодавства. Однак старовинна вогнепальна зброя в жодному разі не включає вогнепальної зброї, виготовленої після 1899 року [178].

Постановою Пленуму Верховного суду України «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи

радіоактивними матеріалами від 26.04.2002 № 3 (далі – постанова Пленуму) роз'яснено, що відповідно до Інструкції та інших нормативних актів до вогнепальної зброї, яка є предметом злочинів, передбачених статтями 262-264, 410 КК України, належать усі види бойової, спортивної, нарізної мисливської зброї, як серійно виготовленої, так і саморобної чи переробленої, для проведення пострілу з якої використовується сила тиску газів, що утворюється при згоранні вибухової речовини (пороху або інших спеціальних горючих сумішей). Крім того, пневматична зброя, сигнальні, стартові, будівельні, газові пістолети (револьвери), пристрої вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, ракетниці, а також вибухові пакети й інші імітаційно-піротехнічні та освітлювальні засоби, що не містять у собі вибухових речовин і сумішей, не можуть бути віднесені до предмета злочинів, відповідальність за які настає за статтями 262, 263 КК України [176].

Інструкція визначає поняття таких видів зброї:

- 1) Бойова вогнепальна зброя – вогнепальна зброя, призначена для ураження людини та (або) техніки.
- 2) Охолощена зброя – пристрої, виготовлені шляхом спеціального пристосування конструкції стрілецької вогнепальної зброї до стрільби лише холостими патронами, з яких неможливо зробити постріл снарядом, що має достатню вражаючу здатність.
- 3) Спортивна зброя – вогнепальна, пневматична або холодна зброя, призначена для ураження цілей під час спортивних тренувань і змагань, що відповідає правилам спортивних змагань з видів спорту, визнаних в Україні, що затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту, з урахуванням пропозицій відповідних всеукраїнських спортивних федерацій та правил спортивних змагань відповідної міжнародної спортивної федерації.

4) Мисливська вогнепальна зброя – вогнепальна зброя, що відповідає вимогам, установленим до мисливської зброї технічним регламентом, а за його відсутності – національним (галузевим) стандартом.

5) Боєприпаси – спеціально виготовлені вироби одноразового використання, які призначені забезпечити ураження цілей в умовах збройної боротьби, самооборони, полювання, спорту.

6) Холодна зброя – предмети та пристрої, конструктивно призначені та за своїми властивостями придатні для неодноразового заподіяння шляхом безпосередньої дії тяжких (небезпечних для життя в момент спричинення) і смертельних тілесних ушкоджень, дія яких ґрунтується на використанні м'язової сили людини [166].

Крім того, до предмету кримінально-протиправного посягання злочину, передбаченого ст. 263, 263-1 КК України належать вибухові пристрої або вибухові речовини. М.І. Скригонюк зазначає, що під вибуховими пристроями розуміють спеціально виготовлені пристрої, призначені для проведення вибуху з метою ураження людей чи пошкодження об'єктів, що складаються із заряду (вибухової речовини), конструктивно об'єднаного із засобом його ініціювання. Вибухові пристрої – це предмети, що за своєю конструкцією призначені для ураження людей, тварин і пошкодження різних об'єктів через вибухову хвилю чи уламки, що отримали напрямок руху в результаті термічного розкладу вибухових речовин або їх замінників. Злочинці використовують вибухові пристрої саморобного і промислового виготовлення. Вибухові пристрої саморобного вироблення – це ті, в яких хоча б один з елементів конструкції саморобного виробництва або застосоване непромислове складання. Інколи злочинці використовують саморобні вибухові речовини для вчинення злочину, тобто речовини, що вироблені індивідуально, групою осіб завдяки хімічним сполукам різних компонентів, у тому числі промислового виробництва, різної форми і розмірів [186, с. 361-362].

Постановою Пленуму визначено, що до вибухових речовин належать порох, динаміт, тротил, нітрогліцерин та інші хімічні речовини, їх сполуки або суміші, здатні вибухнути без доступу кисню. Під вибуховими пристроями слід розуміти саморобні чи виготовлені промисловим способом вироби одноразового застосування, спеціально підготовлені і за певних обставин спроможні за допомогою використання хімічної, теплової, електричної енергії або фізичного впливу (вибуху, удару) створити вражаючі фактори – спричинити смерть, тілесні ушкодження чи істотну матеріальну шкоду – шляхом вивільнення, розсіювання або впливу токсичних хімічних речовин, біологічних агентів, токсинів, радіації, радіоактивного матеріалу, інших подібних речовин [176].

Р.В. Мовчан зазначає, що предметом злочинного посягання вказаних злочинів є вогнепальна зброя (крім гладкоствольної мисливської) зброя, в якій снаряд (куля, шрот) приводиться в рух миттєвим звільненням хімічної енергії заряду (пороху або іншої пальної суміші), основною ознакою якої є відповідність призначенню ураження живої цілі, знищення чи пошкодження навколишнього середовища та наявність достатньої кінетичної енергії для цього; холодна зброя – предмети, що відповідають стандартним зразкам або історично виробленим типам зброї, чи інші предмети, які справляють колючий, колючо-ріжучий, рубаючий, роздроблюваний або ударний ефект, конструктивно призначені для ураження живої цілі силою м'язів людини або дією механічного пристрою; бойові припаси – патрони до нарізної вогнепальної зброї різних калібрів, артилерійські снаряди, бомби, міни, гранати, бойові частини ракет і торпед та інші зібрані вироби, споряджені вибуховою речовиною та призначені для стрільби з вогнепальної зброї чи вчинення вибуху; вибухові речовини – порох, динаміт, тротил, нітрогліцерин та інші хімічні речовини, їх сполуки чи суміші, здатні вибухнути без доступу кисню, та вибухові пристрої, які являють собою поєднання вибухових речовин із засобами ініціювання вибуху – зовнішніми джерелами імпульсу для його здійснення (електродетонатор, капсуль-детонатор, вогнепровідний і

детонаційний шнури тощо) та засобами управління (годинниковими, радіокерованими, ударної дії), завдяки чому вони придатні для застосування [135, с. 9].

Слід акцентувати увагу на тому, що предмет кримінально-протиправного посягання незаконного поводження зі зброєю є тотожним із кримінально-правовим поняттям предмету злочину. Так, предметом злочину, передбаченого ч. 1 ст. 263 КК України, є вогнепальна зброя (крім гладкоствольної мисливської), бойові припаси, вибухові речовини і вибухові пристрої. Предмет злочину, передбаченого ч. 2 ст. 263 КК України, – кинджали, фінські ножі, кастети та інша холодна зброя. Предметом злочину, передбаченого ст. 263-1 КК України, є будь-яка вогнепальна зброя, у тому числі і гладкоствольна мисливська, бойові припаси, у тому числі і до гладкоствольної мисливської зброї, вибухові речовини та вибухові пристрої [100, с. 505].

Науковці Б.І. Бараненко, В.С. Бондар, О.В. Бочковий, М.В. Кривонос зазначають, що результати аналізу слідчої та судової практики свідчать про те, що серед вогнепальної зброї, що вилучається з незаконного обігу найбільшою популярністю у злочинному середовищі користуються: пістолети (47%), саморобна вогнепальна зброя (24%), гвинтівки (13%), перероблена (обрізи) (12%), автомати (3%), кулемети (1%) [181, с. 394].

М.Г. Щербаковський та Д.В. Андрєєв за результатами проведеного дослідження констатують що типовими предметами обігу зброї є:

- вогнепальна зброя (автомати: Калашникова – усіх моделей, карабін «Сайга», пістолет-кулемет системи Шпагіна (ПКШ) «Скорпіон», пістолет-кулемет «Узі» та ін.; гранатомети: СПГ-9, РПГ-7, РПГ – 18, РПГ – 22, РПГ – 26; пістолети: «Glock», «Beretta», «Colt», «Browning», «CZ», «Astra», «Bersa», «Grand Power», «Макарова», «Токарева» та ін.; револьвери: «Наган», «Smith & Wesson»;

- рушниці: мисливські, «Мосіна», СВТ, СВД, DSR та ін.) – 62 % вивчених кримінальних проваджень;

- боєприпаси (патрони, артилерійські снаряди) – 43 %;
- вибухові пристрої (гранати: Ф-1, РГД-5, РГН, ВОГ-25, постріли для підствольних гранатометів СПГ-9, РПГ-7; міни: МОН-40, МОН- 50, МОН-90; запали; детонатори, капсулі-детонатори) – 34 %.
- вибухові речовини (тротил, тротиліві шашки, пластид, порох, гексаметилентріпероксиддіамін) – 23 %;
- холодна зброя (ножі, кастети, кортики, стилети, кинджали) – 18 %;
- сигнальні (стартові) пістолети, перероблені у вогнепальну зброю («Zoraki», «Atmaka», «Kral», «Blow» – 13 %;
- зброя нелетальної дії (газова, з гумовими кулями) – 6 %;
- вогнемети (РПО А («Джміль»), РПО 16) – 2 %.
- пляшки з «коктейлем Молотова» – 1 % [223, с. 43].

Враховуючи вищевикладене, до предмету кримінально-протиправного посягання незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами належать:

1) бойова вогнепальна зброя (автомати: АКС 74У кал. 5,45 мм; АК-74 кал. 5,45 мм., АКМ кал. 7,62 мм.; пістолети: ПМ кал. 9х18 мм.; ФОРТ 12 кал. 9х18 мм.; GLOCK кал. 9х19 мм.; ТТ кал. 7,62х25 мм.; кулемети: ПКМ кал. 7,62х54 мм.; НСВТ кал. 12,7х108 мм.; ДШК кал. 12,7х108 мм.; револьвери: НАГАН кал. 7,62 мм.; карабіни: СКС кал. 7,62х39 мм.; СВТ кал. 7,62х54 мм. та ін.);

2) спортивна зброя (ТОЗ-78-01 кал. 22Lr; ТОЗ-8 кал. 5,6 мм. та ін.);

3) нарізна мисливська зброя (серійно виготовлена, саморобна, перероблена, а саме: мисливські гвинівки, карабіни та шнугери, мисливські рушниці із свердловиною «парадокс» з нарізами 100-140 мм. на початку або в кінці ствола, мисливські рушниці зі свердловиною «сюпра», комбіновані рушниці, що мають поряд з гладкими і нарізні стволи та ін.);

4) бойові припаси (до бойових припасів належать патрони до нарізної вогнепальної зброї різних калібрів, а також заряджені патрони до гладкоствольних мисливських рушниць, мисливський порох і капсулі);

5) вибухові речовини (амоніти, амонали, тротил, динаміт, порох, пластид, нітрогліцерин, гексаметілентріпероксиддіамін та інші хімічні речовини, їх сполуки або суміші, здатні вибухнути без доступу кисню);

6) холодна зброя (кинджали, фінські ножі, кастети та ін.) [150, с. 69].

З метою формування типового предмету кримінально-протиправного посягання незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами нами проведено аналіз судової та слідчої практики розслідування вказаних злочинів. Так, за результатами вивчення 210 вироків суду, ухвалених у 2020-2024 роках за ст. ст. 263, 263-1 КК України, встановлено, що до типового предмету кримінально-протиправного посягання незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами належать:

- 1) бойова вогнепальна зброя – 22,8 %;
- 2) спортивна зброя – 1,4 %;
- 3) нарізна мисливська зброя – 7,1 %;
- 4) бойові припаси – 61,4 %;
- 5) вибухові речовини – 2,9 %
- 6) холодна зброя – 4,3 % [150, с. 69].

1.4. Інші елементи криміналістичної характеристики незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами

Центральним елементом криміналістичної характеристики незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами є особа злочинця, що охоплює інформацію про суб'єкта злочину, характеризує його демографічні, соціальні, психологічні та особистісні ознаки. М.Г. Щербаковський та Д.В. Андрєєв говорять, що криміналістичне розуміння суб'єкта злочину засноване на вивченні впливу зовнішніх обставин на формування умислу суб'єкта на вчинення злочину. При цьому

враховуються інтереси цієї особи, її погляди, особливості життя, індивідуальні риси [223, с. 45].

На думку В.Ю. Шепітька, особа злочинця характеризується фізичними, соціально-демографічними даними; категорії посадових матеріально відповідальних осіб та інших осіб, які можуть бути причетними до злочину; чинники, що мали вплив на формування та здійснення злочинної мети, створення злочинної групи, розподіл ролей між співучасниками тощо [83]. З іншого боку, особа злочинця розглядається А.Ф. Волобуєвим як комплекс властивостей злочинця, його зв'язків і відносин, пов'язаних з учиненням злочинів, що можуть бути використані для їх розслідування [89, с. 9]. В.Д. Берназ та М.В. Салтевський говорять, що особа злочинця містить опис людини як соціально-біологічної системи, властивості та ознаки якої відображаються в матеріальному середовищі та використовуються для розкриття й розслідування злочину, пошуку злочинця, його ідентифікації та викриття у скоєному злочині [77, с. 207]. Науковці хоч і розглядають особу злочинця під різним кутом, але акцентують увагу на ознаках і властивостях злочинця, його соціально-демографічних даних, зв'язках і відносинах. На нашу думку, характеристика особи злочинця має відображати детальний опис особи і її усіх сфер життєдіяльності.

Система ознак особи злочинця включає дані демографічного характеру, деякі моральні властивості і психологічні особливості. Особа злочинця – це поняття, що виражає сутність особи, що вчинила злочин. У цьому зв'язку можна говорити про типові ознаки особи, схильної до вчинення тих або інших видів злочинів (це стосується в першу чергу професійної та організованої злочинності). Узагальнені дані про найбільш поширені мотиви злочину дозволяють визначати коло потреб злочинця, що штовхнули його на вчинення злочину, і тим самим встановлювати основні напрями розслідування [41, с. 164].

В.С. Бондар до структурно-змістовних ознак особистості суб'єкта злочину, пов'язаного з незаконним обігом вогнепальної зброї відносить:

1) вік; 2) відомості про попередні судимості; 3) освітній рівень; 4) трудова діяльність; 5) матеріальне становище; 6) наявність сім'ї, дітей, утриманців; 7) наявність серйозного захворювання; 8) статева ознака; 9) суб'єктивні особистісні якості [181, с. 450-455].

На нашу думку, для криміналістичної методики розслідування значення мають такі ознаки особи злочинця:

- 1) демографічні (стать, вік, місце народження, місце проживання, національність);
- 2) соціальні (освіта, сімейний стан, місце роботи, рід занять, коло спілкування);
- 3) психологічні (особливості, звички, відхилення);
- 4) індивідуальні (інтереси, навички та вміння, моральні якості).

Цікавою є думка про те, що властивості вогнепальної зброї впливають на виникнення у певної категорії громадян злочинного інтересу до цих виробів. До таких злочинців, насамперед, слід віднести: 1) раніше судимих за тяжкі злочини проти особи і власності; 2) злочинні угруповання, що викрадають вогнепальну зброю, вибухові речовини з метою продажу як на території країни, так і для контрабандного вивозу за кордон; 3) осіб, які мають за мету зведення рахунків з мотивів ревнощів, ворожості до окремих громадян, зокрема до представників правоохоронних органів, інших владних структур; 4) осіб з числа хуліганів, намір яких спрямований на злісне порушення громадського порядку із застосуванням вогнепальної зброї; 5) осіб, що заволодівають вогнепальною зброєю для вчинення розправи над особами, які належать до іншої національності, релігії, політичної партії тощо; 6) осіб, які накопичують вогнепальну зброю, бойові припаси з метою їх колекціонування, використання під час полювання, рибної ловлі; 7) осіб, які заволодівають вогнепальною зброєю для самогубства; 8) осіб з психічними відхиленнями [128, с. 172-173]. Таким чином, вказані категорії осіб є схильними до вчинення кримінальних правопорушень щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими

речовинами, а тому такі дані мають бути враховані правоохоронцями у ході виявлення, попередження та розслідування вказаних кримінальних правопорушень.

Характеристика особи злочинця в кримінальних провадженнях щодо незаконного обігу вогнепальної зброї та боєприпасів передбачає всебічне вивчення властивостей особи, як таких, що залежать одне від одного, так і визначених біологічно, дослідження індивідуальних психічних особливостей, котрі визначають механізм соціальної та злочинної поведінки. У сфері незаконного обігу вогнепальної зброї та боєприпасів, як і по інших групах кримінальних правопорушень доволі складно виділити в цілому конкретну категорію осіб, що вчиняють такі злочини за віком, освітою, статтю тощо. До цієї сфери злочинної діяльності може бути залучена особа з будь-якої категорії – неповнолітній або дорослий, сімейний або самотній, особа, яка не має освіти або володіє кількома, судима або не судима тощо. До зони ризику входять такі категорії осіб, які володіють або можуть володіти специфічними навичками та вміннями поводження з вогнепальною зброєю: раніше судимі за злочини, пов'язані з незаконним обігом вогнепальної зброї; особи що мають досвід роботи зі зброєю; активні учасники і лідери організованих злочинних угруповань, члени незаконних збройних формувань, колишні військовослужбовці, особи що мають досвід участі у бойових діях, схильні до незаконного полювання і браконьєрства тощо [181, с. 449-450]. Не можемо не погодитись з думкою науковців, адже вивчаючи особливості та ознаки особи, що вчиняє певні злочини неможливо надати його точну характеристику. Проте, науковцями розробляються узагальнені типові портрети злочинців, які зазвичай містять детальну інформацію щодо правопорушників певної категорії, отриману за результатами аналізу практики розслідування.

С.П. Мельниченко виокремив криміналістично вагомі ознаки особи злочинця, що вчиняє незаконне переміщення вогнепальної зброї, які складаються з таких властивостей: а) фізичні; б) соціально-побутові;

в) моральні; г) психологічні. Вказані злочини вчиняють чоловіки (86 %) віком від 25 до 35 років (46 %), які мають повну середню освіту (76 %), неодружені (58 %), раніше судимі (63 %), які не працюють і не навчаються (72 %), мешкають у власному житлі (54 %), більшість з яких вчинюють злочин одноособово (68 %) [116, с. 151].

М.Г. Щербаковський та Д.В. Андреев за результатами вивчення матеріалів кримінальних проваджень дійшли висновку, що:

1) серед злочинців чоловіки займають 97 %, жінки – 3 %, з обвинувачених 73 % одружені. Вчинення розглянутих злочинів чоловіками обумовлено тим, що озброєння, головним чином, знаходиться в державних воєнізованих організаціях, в яких основним контингентом службовців є чоловіки, які мають доступ до зброї і використовують таку можливість для вчинення протиправних дій. Незаконне виготовлення зброї – злочин, який вчинюється виключно чоловіками, це пов'язано з історичними традиціями виготовлення зброї;

2) злочини вчиняються особами наступних вікових категорій: 50 років і старше – 9 %, 40–49 років – 27 %, 30–39 років – 34 %, 18–24 роки – 22 %, 16–17 років – 8 %;

3) переважна більшість злочинців (82 %) проживало в містах. Серед підозрюваних 94 % осіб ніколи раніше до кримінальної відповідальності не притягувалися, 3 % мали одну судимість, 1 % – дві й більше судимостей;

4) злочини вчинялись одноосібно (55 %), в співучасті з іншими особами (25 %), в складі групи осіб за попередньою змовою (12 %), організованою групою або злочинною організацією (8 %). За кількісним складом 72 % груп складалося з 2 чоловік, 20 % – з 3 чоловік, 5 % – з 4 чоловік; 3 % груп – з 5 і більше учасників. Найбільш стабільними і довготривалими слід вважати злочинні групи, які вчиняють розкрадання на об'єктах концентрації озброєння (військові частини, склади), де працюють злочинці, які є військовослужбовцями посадовими особами цих підприємств, організацій,

військових частин. Розкрадання супроводжуються і такими злочинами, як зловживання службовим становищем, халатність, службове підроблення;

5) серед злочинців можна виділити таких осіб: звільнені з військової служби (31 %); добровольці та волонтери (29 %); військовослужбовці (18 %), з яких кадрової (19 %), контрактної (43 %), строкової (28 %) служби; особи, які не мають постійної роботи, не навчаються, безробітні (11 %); учні (6 %), які навчаються у закладах вищої (72 %), середньої (28 %) освіти; інші особи (5 %) [223, с. 45-46].

Незалежно від стадії кримінального провадження в межах злочинів за фактом незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами найчастіше підлягають з'ясуванню та встановленню такі властивості та риси особи злочинця, як:

1) статус (соціально-демографічні ознаки). Загальний віковий показник ілюструє, що незаконне поводження з об'єктами озброєння вчиняється особами: до 17 років включно (неповнолітні) – близько 1 %; від 18 до 24 років – 16,7 %; від 25 до 29 – 5,5 %; від 30 до 39 – 32,2 %; від 40 до 49 років – 27,8 %; від 50 до 59 років – 11,8 %; від 60 років і старше – близько 5 %, переважно чоловічої статі (у 97,7 % випадків) та громадянами України (у 97,5 % випадків);

2) рівень правосвідомості. Фактично в усіх випадках (98,5 %) відзначається дисонансний (неоднозначний) рівень правосвідомості злочинця. Як правило, злочинець, будучи обізнаним щодо встановлених чинним законодавством заборон, щодо притягнення до кримінальної відповідальності в разі порушення правил поводження зі зброєю та бойовими припасами, свідомо ігнорує і порушує ці приписи;

3) моральність особи полягає у відсутності в неї морально-вольових (етичних) стримуючих факторів, що спричиняє характерну зневагу до загальноприйнятих моральних цінностей суспільства. За результатами дослідження встановлено, що особа, будучи психічно здоровою та осудною (у 99,5 % випадків), через свою низьку соціальну відповідальність свідомо

вчиняє незаконне поводження зі зброєю та бойовими припасами задля задоволення власних потреб і реалізації конкретної поставленої мети, здебільшого одноособово (у 93,7 % випадків);

4) спосіб життя. Щодо способу життя, то злочинцю властива відчуженість, самотність, відірваність від сім'ї у зв'язку з цинічним ставленням до жінки та сім'ї як своєрідного соціального блага. На момент вчинення кримінального правопорушення 68,7 % осіб були неодружені; 6,5 % – розлучені; 24,8 % – перебували в офіційному шлюбі. З них 12,54 % мали на утриманні неповнолітніх дітей, хворих родичів, батьків похилого віку тощо. Більшість є малозабезпеченими, з низьким рівнем достатку, що безпосередньо пов'язано як із нестабільним економічним фоном і соціальною напруженістю в державі щодо працевлаштування, так і зі способом життя. У зв'язку з цим, 69,48 % осіб були працездатними, але не працювали; 10,62 % – безробітними; 12,6 % працювали на певній посаді (72,2 %) або мали вільну зайнятість (27,8 %);

5) рівень протидії. Для процесу змагальності сторін характерний низький рівень протидії. Навіть з огляду на те, що в 20,5 % випадків у кримінальному процесі бере участь захисник підозрюваного, злочинець у 96,5 % випадків визнає свою провину в інкримінованому кримінальному правопорушенні. З них 89 % надають показання, що підтверджують факт злочинної діяльності, ще під час першого допиту. Близько 3,5 % не вважають свої дії незаконними, близько 7,2 % відмовляються давати показання [24, с. 78-86]. Акцентуємо увагу на думці науковців щодо способу життя злочинця, який характеризується, здебільшого, відсутністю сім'ї, постійного місця роботи та низьким рівнем достатку. Малозабезпеченість та низький рівень життя, а також відсутність моральних принципів і засад правосвідомості підштовхують особу до вчинення кримінального правопорушення.

Цікавою є думка щодо поділу злочинців на підтипи. Осіб, які причетні до незаконного обігу вогнепальної зброї та боєприпасів розподіляють за такими підтипами:

1. Особливо стійкий криміногенний підтип. На поведінку осіб, які належать до зазначеного підтипу, значною мірою впливають власні стійкі антигромадські погляди. Вчинення злочинів сприймається ними як звичний вчинок в житті. Рисами характеру таких осіб є егоцентризм, емоційна холодність, розважливність, презирство до норм суспільства. Такі особи постійно готові вчинити будь-який злочин у сфері обігу зброї. До даного підтипу відносяться організатори злочинних груп, що спеціалізуються на заволодінні та збуті зброї, особи, які вчиняють злочини на замовлення, особи, що неодноразово вчиняли злочини у сфері незаконного обігу зброї з корисливою метою. Вони є найбільш небезпечними серед злочинців, які займаються незаконним обігом зброї.

2. Стійкий криміногенний підтип. Особи, що належать до даного підтипу, відрізняються внутрішньою готовністю до вчинення злочинів, що впливає на їх поведінку. Вони активно використовують сприятливий збіг обставин для вчинення правопорушень, характеризуються зневагою до інтересів інших осіб, грубістю, імпульсивністю, низьким рівнем інтелекту, раніше вчиняли правопорушення. До вказаного підтипу відносяться: рядові виконавці в злочинних групах, що спеціалізуються на незаконному обігу зброї; члени-виконавці інших злочинних угруповань, які використовують зброю у протиправній діяльності; вчиняють заволодіння зброєю шляхом вимагань та розбійних нападів; викрадають зброю з метою помсти, а також під час втечі з-під варти.

3. Ситуативний (нестійкий) криміногенний підтип. Даний підтип об'єднує осіб, для яких не характерна стійка антигромадська орієнтація, вони відзначаються в цілому законослухняною поведінкою. Вчинення протиправних дій щодо вогнепальної зброї, обумовлено, як правило, збігом обставин. Для таких осіб властива нерішучість та неможливість самотійно подолати складні життєві ситуації. До вказаного підтипу відносяться особи, які купують зброю для самозахисту, виготовляють, викрадають зброю для подолання матеріальної скрути тощо [181, с. 456-457].

Р.В. Мовчан на основі характеристики особи злочинця, узагальнення результатів анкетування респондентів і матеріалів слідчо-судової практики зробив висновок, що цей вид кримінальних правопорушень вчиняють переважно особи чоловічої статі (91,0 %); українці (68,4 %); вихідці з країн Закавказзя (22,1 %), більшість з яких (82,0 %) проживає в містах і вчиняє кримінально-протиправні дії в населених пунктах фактичного проживання, віком 20–45 років (70,3 %), з середньою, або середньо-спеціальною освітою (38,6 % й 33,5 % відповідно), які на момент вчинення кримінального правопорушення не перебували у шлюбі, але мали на вихованні неповнолітніх або малолітніх дітей (46,5 %); офіційно безробітні, хоча працездатні (42,7 %); раніше судимі (48,0 %); за вчинення кримінальних правопорушень проти власності (55,1 %); у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (18,5 %); проти громадської безпеки (9,9 %); життя чи здоров'я особи (7,2 %). У таких осіб спостерігається примітивний, звужений світогляд, вони схильні до вчинення кримінальних правопорушень у стані алкогольного (89,1 %) або наркотичного (11,9 %) сп'яніння, що у більшості випадків (67,6 %) супроводжується демонстрацією об'єктів озброєння й грубою неповагою до суспільства з порушенням громадського порядку [135, с.10].

Слід врахувати і те, що метою вчинення вказаних злочинів є заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, а саме їх придбання (набуття, привласнення, крадіжка, виготовлення, перероблення або ремонт). В тому випадку, якщо особа сама виготовляє, перероблює або здійснює ремонт вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин, вона має володіти певними знаннями про її будову, навичками або вміннями щодо її ремонту або виготовлення. А тому значення для розслідування має встановлення місця роботи злочинця, визначення роду занять, а також володіння певними навичками та вміннями.

З метою формування типового портрету злочинця, що вчиняє незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими

речовинами, нами проведено аналіз судової та слідчої практики розслідування вказаних злочинів. Так, за результатами вивчення 210 вироків суду, ухвалених у 2020-2024 роках за ст. ст. 263, 263-1 КК України, встановлено такі типові ознаки особи злочинця, що вчиняє вказані злочини:

- 1) національність (громадяни України – 97,3 %, громадяни інших країн – 2,7);
- 2) стать (чоловіки – 100 %);
- 3) вік (18-25 років – 2,5 %, 25-35 років – 14,1 %, 35-45 років – 48,6 %, 45-60 років – 34,8 %);
- 4) освіта (середня – 86,6 %, середня спеціальна – 10,2 %, вища – 3,2 %);
- 5) працевлаштування (не працюють – 52,4 %, працюють – 40,4 %, навчаються – 6,7 %);
- 6) наявність судимостей (не судимі – 48,1 %, мають судимість – 41,9 %);
- 7) сімейний стан (неодружені – 38,6 %, одружені – 21,9 %, розлучені – 16,2 %, не мають дітей – 41,4 %, мають малолітніх дітей – 29,5 %, мають неповнолітніх дітей – 10,5 %).

Вищевикладене є підґрунтям для формування типового портрету злочинця за фактом вчинення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, а саме: особа, що вчиняє вказані злочини є громадянином України (97,5 %), чоловічої статі (100 %), віком переважно 35-45 років (48,6 %), що має середню освіту (86,6 %), не працевлаштована (52,4%), не одружена (38,6 %), не має на утриманні дітей (41,4 %), не має судимостей (48,1 %).

Зважаючи на те, що більшість науковців, які вивчали методику розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, зокрема криміналістичну характеристику вказаних злочинів, не виокремлювали обстановку вчинення злочину як елемент криміналістичної характеристики та її значення для розслідування, ми

пропонуємо розглянути обстановку злочинів, передбачених ст. 263, 263-1 КК України, проаналізувати криміналістично значущі ознаки обстановки вчинення злочинів досліджуваного виду та кореляційні зв'язки з іншими елементами.

Обстановка вчинення кримінального правопорушення є як кримінально-правовим поняттям, що характеризує об'єктивну сторону злочину, так і криміналістичним поняттям, яке охоплює сукупність умов і обставин під час вчинення протиправних дій. В.А. Динту зазначає, що обстановка злочину складається з матеріального, мікросоціального та морально-психологічного середовища, у якому вчинялися дії з підготовки, реалізації й приховування злочину [37, с. 393]. Таким чином, обстановка вчинення злочину охоплює матеріальну обстановку (місце вчинення злочину, розташування речей і предметів, погодні умови), дії злочинця на місці вчинення злочину, поведінку очевидців та учасників протиправних дій, а також інші обставини, які сприяли або заважали вчиненню протиправних дій.

Здійснення злочинного наміру можливе лише у відповідних умовах місця, часу, навколишнього середовища, тобто у відповідній обстановці. Під час планування злочину особа оцінює обстановку, з'ясовує й аналізує умови, що сприяють або перешкоджають реалізації її задуму. При цьому, коли злочинець доходить висновку, що не може змінити наявні умови, він прагне пристосуватися до них, підібрати таку обстановку, яка буде найбільш сприятлива для вчинення кримінального правопорушення. В іншому випадку злочинець не тільки враховує конкретну обстановку в динаміці сприятливих і несприятливих факторів, а й прагне змінити її, створити такі умови, які б не перешкождали, а, навпаки, сприяли здійсненню його злочинного задуму та приховуванню вчиненого злочину [91, с. 357]. Отже, обстановка як елемент криміналістичної характеристики тісно пов'язана з особою злочинця та способом вчинення протиправних дій.

А.П. Шеремет у структурі криміналістичної характеристики виділяє місце, час, обстановку вчинення злочину. Обстановка місця вчинення злочину – це частина матеріального середовища, яка включає, крім ділянки території, сукупність різних предметів, поведінку учасників події, психологічні відносини між ними тощо. Обстановка як сукупність матеріальних об'єктів на місці злочину відображає механізм події, що розслідується, дії злочинця та інших осіб. Місце вчинення злочину в криміналістичній характеристиці відображається різними ознаками. Узагальнення слідчої практики показує наявність зв'язків ознак місця злочину зі способом вчинення, даними, що відносяться до особистості злочинця, місця його проживання, перебування тощо [222, с. 342]. Не можемо не погодитись, адже ознаки злочину, які мають криміналістичне значення є взаємопов'язаними та у сукупності складають дані, які мають значення для розслідування. Цей взаємозв'язок пояснюється в першу чергу тим, що злочинець, реалізуючи свій злочинний намір обирає зручний для нього спосіб вчинення злочину, що говорить про його навички, здібності, пізнання, вміння. Вчинення злочину, його підготовка і приховування залишають на місці злочину певні сліди, які знаходять вираження у змінах в навколишній обстановці.

Обстановка підготовки та вчинення злочину включає обставини, які сприяють або заважають злочину, а саме: а) мікроклімат в місці перебування потенційного злочинця (за місцем проживання, роботи, проведення вільного від роботи часу); б) наявність сигналізації, стан охорони, стан роботи правоохоронних, контролюючих та інших органів, які можуть або впливають на запобігання цього виду злочину; в) стан виховної роботи, трудової дисципліни тощо [77, с. 206].

Варто зазначити те, що обстановка конкретного злочину відзначається динамізмом, тобто може змінюватися під впливом різних чинників і обставин. До них варто зарахувати й поведінку потерпілих і свідків під час учинення злочину. Злочинець може прогнозувати обстановку на момент здійснення злочинних дій, але не завжди може передбачити всі її складники,

що впливає на його поведінку та злочинні результати. У структуру обстановки злочину доцільно включати такі елементи: часова характеристика події злочину; просторова характеристика події злочину (місце підготовки, місце вчинення, місце приховування злочину та його наслідків, маршрути пересування злочинців, напрями переміщення предмету злочину); матеріальну обстановку місць підготовки, вчинення та приховування злочину; погодні та інші природньо-кліматичні умови; поведінку учасників події, що впливає на характер і результати дій злочинця; умови загального характеру, на фоні яких відбувається злочинна подія (масові заходи, святкування певної події тощо); обставини, що сприяють чи перешкоджають підготовці, вчиненню та приховуванню протиправних дій [91, с. 357-358]. Поведінка учасників кримінального правопорушення є важливою ознакою обстановки, адже впливає на спосіб його вчинення, може заважати або навпаки сприяти протиправному діянню. Слід враховувати і погодні умови, освітлення, видимість, пору року тощо.

На нашу думку, обстановку вчинення кримінального правопорушення слід розглядати як сукупність даних, які характеризують навколишню обстановку, місце і час вчинення протиправних дій. Водночас, погоджуємось з В.Ю. Шепітько, який говорить, що місце злочину, як і обстановка, є надзвичайно важливим джерелом інформації, адже воно містить велику кількість слідів і речових доказів, що визначають напрям розслідування і висунення слідчих версій [83].

Так, місцем незаконного зберігання зброї, бойових припасів або вибухових речовин є домоволодіння: квартира, надвірні споруди, гараж тощо (47 %); тайники (схованки): в лісі, в приміщеннях і т.п. (29 %); транспорт (12 %); місце проживання родичів та інших осіб (6 %); місце роботи, навчання, служби (4 %); інше (2 %) [218, с. 45]. Для прикладу, 10 березня 2021 року Інгулецьким районним судом міста Кривого Рогу Дніпропетровської області винесено вирок за результатами судового розгляду кримінального провадження за фактом того, що громадянин А. приблизно в серпні 2018

року, знаходячись в лісосмузі поблизу будинку № 5 по вулиці Сім'ї Деміди в Інгулецькому районі м. Кривого Рогу, знайшов у землі корпус гранати РГД-5 із запалом типу УЗРГМ-2, які він діючи умисно, з метою носіння, зберігання та придбання без передбаченого законом дозволу підняв, та поклав до кишені одягнених на ньому штанів, тим самим без передбаченого законом дозволу придбав вибухові речовини та вибухові пристрої, після чого переніс їх за місцем свого мешкання, де в подальшому зберігав їх [12].

Місцем, де особа може придбати (незаконно набути, знайти), збути або передати зброю бойові припаси або вибухові речовини є домоволодіння, полігони, тири, гаражі, прибудинкові території, громадські місця, відкриті ділянки місцевості або за допомогою поштових засобів зв'язку (пересилання) тощо. Звертаючись до судової практики доцільно розглянути такі приклади:

1) 05 лютого 2021 року Кіровським районним судом м. Дніпро винесено вирок за результатами судового розгляду кримінального провадження за фактом того, що 25.04.2018 року приблизно о 18 год. 00 хв. громадянин А. знаходився в кафе «Бістро» на площі Старомостова у м. Дніпрі, де невстановлений досудовим розслідуванням чоловік передав йому запал дистанційної дії типу УЗРГМ, який використовується для спорядження ручних гранат типу РГД-5, Ф-1, РГ-42 та відноситься до категорії вибухових пристроїв [13].

2) 05 січня 2021 року Корабельним районним судом м. Миколаєва винесено вирок за результатами судового розгляду кримінального провадження за фактом того, що громадянин А. прийнятий 02.03.2015 року на військову службу, в період з 17.06.2015 року по 06.11.2015 року брав участь в антитерористичній операції в секторі «М» та під час проведення тренувальних стрільб знайшов бойові набої на полігоні, а саме тридцять патронів калібром 5,45 мм. (5,45x39 мм.), які відповідно до висновку експерта № 6 від 19.01.2016 року є військовими патронами, що придатні до стрільби. Вказані патрони громадянин А. присвоїв собі. Повернувшись із зони

проведення антитерористичної операції останній зберігав вказані патрони за місцем мешкання своєї знайомої [14].

3) 13 січня 2021 року Нікопольським міськрайонним судом Дніпропетровської області винесено вирок за результатами судового розгляду кримінального провадження за фактом того, що громадянин А. в двадцятих числах лютого місяця 2018 року в денний час доби, точного часу слідством не встановлено, на вулиці в районі гаражів, які розташовані неподалік від КЗ НСЗШ № 9 по вул. Шевченко, 87 в м. Нікополь Дніпропетровської області, знайшов, тобто незаконно, умисно придбав сигнальний пістолет «CARRERA» моделі «GT 50» калібру 9 мм Р.А. Knall, виробництва Туреччини, який носив при собі по м. Нікополь Дніпропетровської області до моменту вилучення працівниками поліції [17].

Виготовлення, ремонт, переробка зброї, видалення чи зміна маркування бойових припасів або вибухових речовин здійснюється за місцем мешкання або роботи злочинця (у підсобних приміщеннях підприємств, заводів, а також у підвалах, гаражах). Крім того, для вчинення вищевказаних протиправних дій злочинцям необхідні спеціальні станки, інструменти, а також складові і комплектуючі зброї, бойових припасів або вибухових речовин. Для прикладу, 09 квітня 2021 року Саксаганським районним судом м. Кривого Рогу Дніпропетровської області винесено вирок за результатами судового розгляду кримінального провадження за фактом того, що громадянин А. у травні 2018 року, точні дату та час встановити не надалось можливим, у невстановленої особи у невстановленому місці придбав три сигнальних пістолети, а саме: сигнальний пістолет моделі «STALKER-MOD9.14-S» калібру 9 мм. Р.А.К. виробництва Туреччини, сигнальний пістолет моделі «RETAY G17» калібру 9 мм. Р.А.К. виробництва Туреччини, сигнальний пістолет моделі «RETAY G17» калібру 9 мм. Р.А.К. виробництва Туреччини. Маючи умисел на незаконну переробку вказаних вище сигнальних пістолетів шляхом надання їм властивостей вогнепальної зброї, з метою подальшого їх збуту, усвідомлюючи суспільно небезпечний характер

своїх дій, громадянин А. у першій декаді червня 2018 року, точні дату та час встановити не надалось можливим, перебуваючи за місцем реєстрації, умисно, незаконно, без отримання будь-якого дозволу на переробку вогнепальної зброї, здійснив переробку вказаних сигнальних пістолетів шляхом видалення з каналу ствола захисного елементу, що перешкоджає проведенню пострілів кінетичними снарядами (кулями) та встановлення незйомної заглушки в отвір для виводу порохових газів, тим самим надавши вказаному пістолету властивостей вогнепальної зброї [19].

Складовою обстановки вчинення злочину є час, а саме проміжок часу в який було вчинено протиправні дії (години, хвилини), тривалість у часі або повторність протиправних дій. Також, до часу вчинення злочину ми можемо віднести час доби (ніч, день, ранок, вечір), які характеризуються особливостями освітлення і видимістю, наявністю або відсутністю очевидців злочину, а також пору року, яка характеризується певними погодними умовами.

Обстановка вчинення злочину як елемент криміналістичної характеристики надає вичерпну інформацію про ознаки досліджуваних злочинів у сукупності з такими елементами як особа злочинця, спосіб вчинення злочину, предмет кримінально-протиправного посягання, сліди злочину. А тому, відобразити кореляційні зв'язки вказаних елементів можна у такому вигляді:

- 1) «обстановка вчинення злочину» – «особа злочинця»;
- 2) «обстановка вчинення злочину» – «сліди злочину»;
- 3) «обстановка вчинення злочину» – «предмет кримінально-протиправного посягання»;
- 4) «обстановка вчинення злочину» – «спосіб вчинення злочину».

Акцентуємо увагу на тому, що такі елементи криміналістичної характеристики як обстановка та сліди злочину тісно пов'язані між собою, адже на місці злочину залишаються сліди взаємодії злочинця з навколишньою матеріальною обстановкою та предметом кримінально-

протиправного посягання. У криміналістичному значенні сліди вчинення злочину або слідова картина – це зміни в матеріальній обстановці, що відбулися в результаті вчинення протиправних дій.

Науковці розрізняють матеріальні та ідеальні сліди. Матеріальні сліди залишаються у вигляді змін у речовій обстановці, контактних слідів-відображень (рук, взуття, знарядь злочину, транспортних засобів), субстанціональних слідів людини і тварин, окремих предметів, документів на різних носіях, зафіксованої звукової інформації, запахових слідів. Аналіз цих слідів у поєднанні із встановленим способом вчинення злочину дозволяє достатньо рельєфно уявити собі картину події, що підлягає розслідуванню. Ідеальні сліди, які в пам'яті людей залишає розслідувана подія, за вмілого їх використання, можуть дати неоціненну інформацію слідчому. Ці сліди утворюються в ході події в головах злочинця, потерпілого, свідків-очевидців, і інформація, що міститься в них, відповідає характеру й перебігу розслідуваної події [74, с. 364-365].

А.П. Шеремет зазначає, що слідова картина в криміналістичній характеристиці охоплює:

1) зміни в речовій обстановці місця події злочину. Ці зміни, відображаючи дії злочинця, потерпілого та інших осіб, дії знарядь, засобів і механізмів, полягають у порушенні початкового стану, місцезнаходження, структури різних об'єктів, що складають речове середовище, в якому вчинено злочин;

2) сліди-відображення (сліди рук, ніг, інструментів тощо);

3) предмети – речові докази, в тому числі документи, речі і мікрочастини. Набір конкретних об'єктів, що виступають в якості речових доказів, за різними видами злочинів неоднаковий;

4) документи – письмові докази різного виду і призначення. Документи виконують важливі функції в різних сферах громадської, виробничої, культурної, особистої діяльності сучасного суспільства. Вони часто містять важливі для розслідування відомості;

5) особи, що можуть бути допитані в якості свідків. Особисте сприйняття події злочину робить особу очевидцем і допитувати її необхідно за цими підставами [222, с. 342-343]. Тобто, сліди злочину є різними по своєму характеру та при вивченні можуть надавати інформацію про механізм вчинення злочину, дії злочинця, знаряддя і засоби, а також предмет кримінально-протиправного посягання.

Вчинення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами залишає певні види слідів, які є характерними та типовими для вказаних злочинів. Р.В. Мовчан типовими носіями ідеальних слідів називає працівників правоохоронних органів, які виявили кримінальне правопорушення, або першими прибули на виклик, та особи, з якими підозрюваного пов'язують особистісні відносини (родичі, співмешканці, сусіди, друзі, співучасники) (79 %); інші особи, які випадково стали свідками злочинної діяльності (21 %). Науковець акцентує увагу на важливості виявлення, вилучення і дослідження електронних джерел, які містять слідову інформацію, у разі вчинення збуту зброї, бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв, з використанням комп'ютерних технологій, онлайн банків і мережі Інтернет [135, с. 9-10]. Це пояснюється тим, що злочинці здійснюють збут зброї за допомогою мережі Інтернет, а тому працівники поліції з метою виявлення і припинення вказаних протиправних діянь здійснюють моніторинг інтернет-ресурсів з метою пошуку можливих збувачів, а також оголошень і сайтів щодо продажу зброї, бойових припасів або вибухових речовин.

М.Г. Щербаковський та Д.В. Андреев зазначають, що в методиці розслідування незаконного обігу зброї використовується традиційний розподіл матеріальних слідів злочину на сліди-відображення, сліди-предмети, сліди-речовини. До слідів-відображень відносяться сліди пальців рук, ніг, взуття, транспортних засобів, знарядь злому та проникнення на об'єкт, що охороняється. Слідами-предметів є зброя, сліди її застосування (стріляні кулі, гільзи, частини вибухових пристроїв, сліди впливу на

предмети навколишнього матеріального середовища), а також традиційні сліди у вигляді недопалків, залишків їжі на місці очікування моменту часу безпосереднього вчинення злочину. Під слідами-речовинами розглядаються кров, слина, інші виділення людського організму, а також ґрунт, що дозволяє в деяких випадках визначити місце останнього перебування злочинця. Зазначений поділ слідів виник із намагання охопити всі можливі матеріальні об'єкти, які потрапляють у сферу розслідування. Проте, наведена класифікація далеко не досконала, оскільки їй не вистачає логічної послідовності, поділ об'єктів зроблено на різних підставах, тому деякі елементи не виключають один одного. Наприклад, зброя є слідом-предметом, одночасно носієм слідів-відбитків (маркуванні позначення, сліди механізмів) та слідів-речовин (піт, кров, мастило) [223, с. 58].

Водночас, окрім традиційних криміналістичних слідів, таких як сліди рук, транспортних засобів, самої зброї, боєприпасів та вибухівки, слідів застосування зброї, доречно відносити до слідів вказаних злочинів такі:

- 1) сліди змащення зброї, пакувальні матеріали;
- 2) устаткування для ремонту і переробки зброї чи виготовлення бойових припасів;
- 3) окремі екземпляри боєприпасів, деталей вогнепальної зброї і вибухових пристроїв;
- 4) ємності для зберігання і перевезення зброї і боєприпасів, а також їхніх частини;
- 5) документи (які, наприклад, свідчать про придбання певної сировини);
- 6) грошові кошти, отримані за збут зброї, боєприпасів чи вибухівки;
- 7) мобільні телефони (смартфони) з SIM-картами;
- 8) облаштовані схованки;
- 9) Інтернет-ресурси разом із ноутбуками, персональними комп'ютерами;

10) записи з камер відеоспостереження тощо [128, с. 173-174]. До таких слідів можна віднести і підроблені або недійсні документи про право на володіння зброєю, а також матеріали, які свідчать про придбання зброї, бойових припасів або вибухових речовин відстріл зброї.

Матеріальні сліди незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами поділяють на такі групи:

1) придбання, передача, збут: гроші, спеціальна речовина на грошах і руках злочинця, аудіо-, відеозапис затримання збувальника на гарячому, документи на право торгівлі, володіння зброєю;

2) виготовлення та ремонт кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї: інструменти чи обладнання з переробки, обробки, виготовлення металевих виробів, документи з кресленнями конструкції холодної зброї, частини зброї та комплектуючих виробів, речовини та компоненти для виготовлення такої зброї;

3) незаконне зберігання, переміщення (носіння, транспортування, перевезення, пересилання): підроблені документи на право володіння, переміщення зброї, футляри, ящики, пакети, одяг та інші речі, тайники, схованки зі слідами металізації, мастила та інших речовин, що виникли від контакту зі зброєю [135, с. 9-10].

Заслуговує на увагу розроблена С.С. Вітвіцьким, О.О. Волобуєвою, А.О. Волобоевим система типових слідів незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами, яка охоплює:

1) основні (характерні/обов'язкові), з них:

– матеріальні: зброя (48,8 %), бойові припаси (52,2 %), сліди взаємодії на тілі та одязі людини у вигляді поверхневих плям (плям мастила, ржі, металізації, кіптяви тощо) та/або пошкоджень (механічного, термічного та іншого характеру) (5,5 %);

– ідеальні: показання понятих, що були присутні як під час фактичної виїмки (огляду, обшуку – 94,1 %), так і під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій (13,8 %); показання підозрюваних (96,5 %);

2) додаткові, з них:

– матеріальні: комплектуючі елементи зброї (2 %), патрони та інші окремі елементи бойових припасів (кулі, гільзи, капсулі, дріб, сердечники, порох та його комплектуючі у вигляді порошків сірки, селітри, маси сірникових головок тощо – 0,3 %), приладдя до них (кобури, чохла, футляри, кейси та ін. – 2,8 %), штучні схованки (5,6 %), документи (сфальсифіковані посвідчення, паспорти, дозволи, накладні для відправки/отримання посилок тощо – 0,7 %), інструменти, матеріали та речовини, що використовувалися для виготовлення (переробки) зброї, бойових припасів (3,2 %), зліпки їх окремих частин, невдалі екземпляри (матеріальні об'єкти зовні схожі на зброю, конструктивно можуть бути й незавершеними) (0,13 %), інформаційні носії (креслення, схеми, чорнові записи, цифрові записи тощо – 0,5 %), електронні прилади (комп'ютер, планшет, мобільний телефон (sim-картки) та ін.) та сліди застосування (8,5 %), аудіо- та відеоматеріали приватних та/або негласних зйомок (1,7 %), грошові кошти, майно, цінності та інші предмети, здобуті злочинним шляхом (6 %);

– ідеальні: показання свідків (18,3 %), родичів, близьких осіб, співмешканців, сусідів, друзів (6,4 %), співучасників (1,1 %), осіб, залучених на загальних (працівники оперативних підрозділів) або на конфіденційних/добровільних засадах до проведення негласних слідчих (розшукових) дій (0,3 %);

3) ситуаційні (окремі), з них:

– матеріальні: сліди застосування зброї (кулі, гільзи, кульові та дробові пробоїни, вм'ятини, розриви та обпалення навколо пробоїн, роздуття ствола зброї, залишені частинки порохового напилювання або інших порошків тощо – 11 %), сліди біологічного походження (2,8 %), пальців рук та ніг (9,3 %), транспортних засобів (5,1 %) та різних речовин (мастила, ржі, ґрунту та ін. – 0,35 %), запахові сліди (3,4 %), сліди-мікрочастинки (0,7 %);

– ідеальні сліди: показання потерпілих (12,2 %) та свідків (8,5 %) щодо неправомірного застосування/використання зброї [30, с. 85-86].

Зазначимо, що типові сліди вчинення протиправних дій щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами надають інформацію про механізм слідоутворення, спосіб вчинення злочину, особливості взаємодії злочинця з навколишньою обстановкою і предметом кримінально-протиправного посягання. Сліди, виявлені на місці злочину повинні бути детально оглянуті та зафіксовані з метою збереження доказової інформації, що має значення для розслідування.

Висновки до першого розділу

1. Криміналістична характеристика незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами є системою даних, які характеризують протиправні дії щодо носіння, зберігання, придбання, передачі чи збуту вогнепальної зброї, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу; носіння, виготовлення, ремонт або збут кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу; незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв. До структури криміналістичної характеристики незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами належать: особа правопорушника, спосіб вчинення злочину, сліди злочину; предмет кримінально-протиправного посягання; обстановка вчинення злочину.

2. Спосіб вчинення кримінального правопорушення – це сукупність дій правопорушника щодо підготовки, вчинення та приховування протиправних дій, що здійснюються з метою реалізації злочинного наміру. Основними способами приховування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами є: приховування зброї в заздалегідь підготовлених тайниках або сховищах; зміна маркування зброї, її

розбір на частини або переробка; підроблення документів на зброю, чеків, накладних; знищення слідів вчинення кримінального правопорушення; надання неправдивих показань у ході досудового розслідування, передача незаконно здобутої зброї іншим особам. За результатами вивчення судової та слідчої практики визначено, що до типових способів вчинення вказаних злочинів доцільно віднести: 1) незаконне носіння – 74,3 %; 2) незаконне зберігання – 89,4 %; 3) незаконне придбання – 41,6 %; 4) незаконний збут – 21,7 %; 5) незаконне виготовлення – 38,9 %; 6) незаконна переробка, ремонт або фальсифікація – 38,1 %.

3. До предмету кримінально-протиправного посягання незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами належать:

1) бойова вогнепальна зброя (автомати: АКС 74У кал. 5,45 мм; АК-74 кал. 5,45 мм., АКМ кал. 7,62 мм.; пістолети: ПМ кал. 9x18 мм.; ФОРТ 12 кал. 9x18 мм.; GLOCK кал. 9x19 мм.; ТТ кал. 7,62x25 мм.; кулемети: ПКМ кал. 7,62x54 мм.; НСВТ кал. 12,7x108 мм.; ДШК кал. 12,7x108 мм.; револьвери: НАГАН кал. 7,62 мм.; карабіни: СКС кал. 7,62x39 мм.; СВТ кал. 7,62x54 мм. та ін.);

2) спортивна зброя (ТОЗ-78-01 кал. 22Lr; ТОЗ-8 кал. 5,6 мм. та ін.);

3) нарізна мисливська зброя (серійно виготовлена, саморобна, перероблена, а саме: мисливські гвинівки, карабіни та шнугери, мисливські рушниці із свердловиною «парадокс» з нарізами 100-140 мм. на початку або в кінці ствола, мисливські рушниці зі свердловиною «сюпра», комбіновані рушниці, що мають поряд з гладкими і нарізні стволи та ін.);

4) бойові припаси (до бойових припасів належать патрони до нарізної вогнепальної зброї різних калібрів, а також заряджені патрони до гладкоствольних мисливських рушниць, мисливський порох і капсулі);

5) вибухові речовини (амоніти, амонали, тротил, динаміт, порох, пластид, нітрогліцерин, гексаметілентріпероксиддіамін та інші хімічні речовини, їх сполуки або суміші, здатні вибухнути без доступу кисню);

б) холодна зброя (кинджали, фінські ножі, кастети та ін.).

За результатами вивчення судової та слідчої практики визначено, що до типового предмету кримінально-протиправного посягання незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами належать: 1) бойова вогнепальна зброя – 22,8 %; 2) спортивна зброя – 1,4 %; 3) нарізна мисливська зброя – 7,1 %; 4) бойові припаси – 61,4 %; 5) вибухові речовини – 2,9 % 6) холодна зброя – 4,3 %.

4. У ході вивчення наукових праць та практики розслідування сформовано типовий портрет правопорушника за фактом вчинення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, а саме: особа, що вчиняє вказані злочини є громадянином України (97,5 %), чоловічої статі (100 %), віком переважно 35-45 років (48,6 %), що має середню освіту (86,6 %), не працевлаштована (52,4%), не одружена (38,6 %), не має на утриманні дітей (41,4 %), не має судимостей (48,1 %).

РОЗДІЛ 2. ПОЧАТКОВИЙ ЕТАП РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ, БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ АБО ВИБУХОВИМИ РЕЧОВИНАМИ

2.1. Організація досудового розслідування незаконного поведження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами

Поняття «початковий етап розслідування» використовують на позначення періоду досудового розслідування, на якому за допомогою СРД, НСРД, оперативно-розшукових та організаційних заходів встановлюються обставини події, які мають ознаки кримінального правопорушення, необхідні для: а) орієнтування органів та осіб, які здійснюють провадження; б) висування версій; в) планування розслідування; г) розшуку та затримання злочинця; г) забезпечення відшкодування збитку; д) припинення та попередження кримінального правопорушення [181, с. 466]. На цьому етапі слідчий встановлює наявність ознак кримінального правопорушення у вчиненому діянні, а керівник органу досудового розслідування приймає рішення про внесення відомостей до ЄРДР та початку досудового розслідування. Крім того, висуваються та перевіряються слідчі версії, визначаються напрямки розслідування, здійснюється взаємодія слідчого з оперативними працівниками, судовими експертами, проводяться невідкладні СРД, спрямовані на розкриття кримінального правопорушення та здійснюється пошук злочинця. Початковий етап завершується в тому випадку, якщо виконані всі заплановані СРД, встановлено особу злочинця та прийнято рішення про вручення йому повідомлення про підозру [77, с. 201]. Важливим на даному етапі є виявлення і фіксація доказів, проведення невідкладних СРД, спрямованих на викриття злочинця, призначення судових експертиз та обов'язкова взаємодія і координація між слідчими, що здійснюють розслідування, оперативними працівниками та працівниками інших підрозділів.

Р.В. Мовчан сутність початку досудового розслідування розглядає у двох аспектах: з одного боку, як окремого етапу досудового розслідування, метою якого є встановлення факту вчинення кримінального правопорушення та внесення відповідних відомостей до ЄРДР, а з іншого – як здійснювану в установленому законом порядку кримінальну процесуальну діяльність слідчого, прокурора стосовно встановлення обставин вчинення кримінального правопорушення, а також правовідносини, що виникають внаслідок такої діяльності між учасниками кримінального провадження. При виявленні події, яку можна кваліфікувати як вчинення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами або вибуховими пристроями, слідчий вносить відомості до ЄРДР та розпочинає розслідування [135, с. 97-98]. Головною метою початкового етапу розслідування є встановлення факту вчинення протиправних дій і закріплення слідів вчинення злочину, що є достатнім для внесення відомостей до ЄРДР і початку кримінального провадження.

Постановка завдань на початковому етапі розслідування спрямована на досягнення головної мети – встановлення основних обставин події кримінального правопорушення, передбаченого ст.ст. 263, 263-1 КК України та особи підозрюваного. Ці завдання можуть бути розділені на дві групи:

1) завдання організаційно-управлінського характеру, що забезпечують відповідні умови для постановки і вирішення другої групи завдань: а) з'ясування й оцінка слідчої ситуації, що склалася на момент внесення до ЄРДР даних про кримінальне правопорушення; б) визначення джерел інформації про обставини події, що розслідується, – їх характеру та місцезнаходження; в) вибір форм взаємодії з органами і службами, що ведуть оперативно-розшукову роботу; г) визначення напрямку розслідування і складання плану дій;

2) завдання розшукового і тактичного характеру, безпосередньо спрямовані на встановлення обставин розслідуваної події; а) одержання даних про спосіб, обстановку й інші обставини події, що дозволяє

орієнтуватися в її змісті й характері; б) збір і вивчення даних про особу потерпілого, що допомагає точніше з'ясувати мотиви і цілі злочинця, висунути версії про коло причетних до кримінального правопорушення осіб; в) одержання й аналіз інформації про злочинця та його спільників, що дозволяє висунути обґрунтовані версії стосовно особи злочинця, місця його проживання, рис характеру для подальшого встановлення і затримання [181, с. 467-468; 147]. Після внесення відомостей до ЄРДР за фактом вчинення злочину щодо незаконного поводженні зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами важливим є формулювання завдань розслідування та їх вирішення шляхом проведення СРД, НСРД та інших оперативних та тактико-організаційних заходів.

Системний аналіз матеріалів кримінальних проваджень дає підстави стверджувати, що, враховуючи специфіку досліджуваного кримінального правопорушення, початковий етап розслідування розподіляється за такими напрямками: 1) проведення невідкладного огляду місця події та прилеглої до нього території, виявлення і вилучення об'єктів озброєння та інших слідів кримінального правопорушення, встановлення очевидців та свідків, установлення додаткових джерел інформації про незаконне поводження з об'єктами озброєння та особу злочинця, розраховані на перевірку версій про факт злочинної діяльності; предмет посягання (у т. ч. наслідків його використання або застосування), спосіб, час та місце вчинення кримінального правопорушення; про особу підозрюваного (вік, стать, фізичні дані, рівень освіти, навички, особисті якості, мотиви та мету вчинення кримінального правопорушення тощо), у т. ч. про можливих свідків та очевидців злочинної діяльності (коли вони були встановлені або встановлені не всі); 2) проведення окремих СРД (огляду, обшуку) та оперативно-розшукових заходів за місцем проживання та місцем роботи підозрюваного для перевірки версій про незаконне зберігання об'єктів озброєння, певні властивості особи (у т. ч. наявність соціальних та злочинних зв'язків, їхній характер), похідні наслідки незаконного поводження (виготовлення,

переробки чи ремонту об'єктів озброєння); 3) обов'язкове та невідкладне призначення експертного дослідження виявлених і вилучених предметів, ззовні схожих на об'єкти озброєння, для перевірки версій про їхнє походження та відношення до категорії зброї; 4) проведення оперативно-розшукових заходів за «гарячими слідами» для встановлення місцезнаходження і затримання підозрюваного, перевірки даних про його особистість та версії про ймовірне місцеперебування; 5) проведення оперативно-розшукових заходів для виявлення ознак незаконного поводження з об'єктами озброєння, перевірки оперативно-розшукових версій про факт підготовки або вчинення кримінального правопорушення та осіб, які готують або вже його вчинили. Після чого, зібрані матеріали, у яких зафіксовано відомості про протиправні дії окремих осіб та груп, невідкладно направляються до відповідного органу досудового розслідування для початку та проведення досудового розслідування в порядку, передбаченого КПК України; 6) проведення окремих СРД, НСРД та оперативно-розшукових заходів для викриття і припинення злочинної діяльності, фіксування обставин кримінального правопорушення, встановлення кола причетних осіб, для перевірки версії про потенційних підозрюваних та інші обставини незаконного поводження з об'єктами озброєння [24, с. 101-102]. Тобто, на початковому етапі проводиться робота із виявлення і закріплення слідів незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, встановлення особи злочинця та осіб, причетних до вчинення злочину, отримання від очевидців показань щодо відомих їм обставин вчинення злочину. Також, здійснюється проведення СРД та оперативно-розшукових заходів, спрямованих на виявлення і закріплення доказів, а також призначення судових експертиз.

Початок кримінального провадження завжди вимагає від працівників правоохоронних органів зваженого та правильного прийняття рішення щодо визначення відповідного складу кримінального правопорушення, а також необхідності початку досудового розслідування [93, с. 200]. Надходження до

підрозділу НП України повідомлення про вчинення кримінального правопорушення вимагає від працівників поліції здійснення заходів щодо перевірки наявної інформації, збору первинних матеріалів про вчинення протиправних дій та їх подальшої кваліфікації з метою прийняття рішення про внесення матеріалів до ЄРДР. Зважаючи на те, що повідомлення про вчинення кримінального правопорушення зазвичай містять загальну інформацію або не підтверджені дані, працівники поліції у порядку ст. 214 КПК України з метою перевірки факту вчинення кримінального правопорушення можуть відібрати пояснення від учасників події; провести медичне освідчування; отримати висновок спеціаліста і зняти показання технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису; вилучити знаряддя і засоби вчинення кримінального правопорушення, речі і документи, що є безпосереднім предметом протиправних дій, або які виявлені під час затримання особи, особистого огляду або огляду речей.

Відкриття кримінального провадження щодо кримінальних правопорушень у сфері обігу вогнепальної зброї та боєприпасів має певні особливості, що зумовлені специфікою предмета кримінально-протиправного посягання, різноманітними способами підготовки, вчинення та приховування цих кримінальних правопорушень (носіння, зберігання, придбання, передача, збут, викрадення, привласнення, вимагання тощо), а також високою латентністю [181, с. 460]. Р.В. Мовчан наголошує на тому, що одним із найважливіших чинників, які забезпечують успішне розслідування кримінальних проваджень про незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями, є їх негайне внесення до ЄРДР, що прямо залежить від своєчасного виявлення ознак вчиненого кримінального правопорушення [135, с. 88]. На нашу думку, специфіка кримінальних правопорушень щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами вимагає невідкладного проведення першочергових СРД (в порядку ст. 214 КПК

України) одразу після отримання повідомлення про вчинення кримінального правопорушення із використанням зброї, а також залучення спеціаліста або експерта відповідного профілю для участі у проведенні СРД, зокрема, огляду місця події, вилучення речових доказів та фіксації слідів вчинення кримінального правопорушення, призначення судових експертиз.

Початку досудового розслідування та відкриттю кримінального провадження завжди передує заява або повідомлення про вчинення кримінального правопорушення, які надходять до підрозділу НП України, підлягають реєстрації та прийнятті невідкладних заходів щодо реагування на них.

Джерелами інформації про підготовку або вчинення протиправних діянь у сфері обігу вогнепальної зброї та боєприпасів можуть виступати:

1) заяви про вчинене кримінальне правопорушення, подані:

- потерпілою особою (власником зброї) та її родичами;
- будь-якою особою про відомі їй факти, в яких вбачаються ознаки викрадення, носіння, зберігання, придбання, передачі, збуту, виготовлення, переробки, ремонту чи інших протиправних дій зі зброєю й боєприпасами;
- представником державного або приватного підприємства, установи та організації про виявлення ознак недостачі, розкрадання (викрадення), привласнення, зброї та боєприпасів, що належать цим організаціям або про напади на їхніх працівників з метою заволодіння предметами озброєння, про що може свідчити: встановлена нестача або надлишок зброї та боєприпасів під час ревізії, перевірки; відпуск, вивезення предметів озброєння без оформлення необхідних документів тощо;

2) повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення:

- що надійшли від будь-яких осіб про факт виявлення предметів зброї та боєприпасів;
- опубліковані в пресі або які набули розголосу за допомогою висвітлення в інших засобах масової інформації;

– що надійшли від співробітників медичних закладів про надання допомоги особам, які постраждали внаслідок застосування по відношенню до них зброї та боєприпасів або недбалого поводження (обігу) з ними;

3) безпосереднє виявлення ознак кримінального правопорушення слідчим, прокурором або іншою посадовою особою органу поліції під час:

– проведення СРД у кримінальних провадженнях, не пов'язаних із незаконним обігом зброї та боєприпасів, зафіксованих у протоколах огляду місця події, транспортних засобів, обшуку, слідчого експерименту, допиту підозрюваного і свідків про: факти незаконного придбання, передачі, збуту, зберігання, перевезення, носіння предметів зброї та боєприпасів; про використання зброї та боєприпасів при вчиненні іншого кримінального правопорушення (вбивство, розбій, хуліганство, заподіяння шкоди здоров'ю тощо); про заволодіння чужим майном, серед якого були предмети зброї та боєприпаси тощо;

– затримання осіб за вчинення кримінальних або адміністративних правопорушень з предметами зброї та боєприпасами;

4) матеріали за результатами проведення оперативно-розшукових заходів, у тому числі спрямованих на перевірку оперативної інформації про факти незаконного обігу вогнепальної зброї та боєприпасів та їх протиправного застосування;

5) матеріали проведення спеціальних операцій (наприклад, «Зброя та вибухівка»);

6) матеріали, які містять ознаки кримінальних правопорушень у сфері обігу зброї та боєприпасів, отримані іншими правоохоронними органами;

7) матеріали, що надходять до підрозділів НП України від правоохоронних органів інших країн [181, с. 462- 485].

Вивчення матеріалів кримінальних проваджень, пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю та бойовими припасами, свідчить, що приводом для початку досудового розслідування є: 1) отримання заяви від громадянина про те, що було знайдено безхазяйну зброю, бойові припаси

(4 %); про вчинення певною особою незаконного поводження з об'єктами озброєння (15,2 %, у т. ч. про їхнє використання або застосування); зізнання у вчиненні збройних кримінальних правопорушень (2,4 %); про добровільну видачу зброї, бойових припасів (12,8 %); 2) повідомлення від підприємств, установ, організацій, представників влади, посадових осіб, зокрема медичних закладів (7,2 %); громадськості або окремих громадян, які затримали злочинця на місці вчинення кримінального правопорушення (3,2 %); повідомлення від невстановленої особи (анонімний дзвінок на лінію «102») (1,6 %); 3) самостійне виявлення уповноваженою особою з різних джерел обставин, що свідчили про вчинення кримінального правопорушення (під час проведення поліцейських заходів, досудового розслідування, за матеріалами оперативних підрозділів, контролюючих органів, через засоби масової інформації та інтернет-ресурси, при моніторингу тощо) (53,6 %) [24, с. 95].

Результати опитування слідчих та працівників оперативних підрозділів НП України щодо розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 263, 263-1 КПК України свідчать про те, що підставою для початку досудового розслідування щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами є:

1) заяви або повідомлення осіб щодо яких вчинено протиправні дії із застосуванням зброї, бойових припасів або вибухових речовин – 11,7 %;

2) заяви або повідомлення осіб, які стали свідками вчинення протиправних дій щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, а також осіб, яким відомі обставини вчинення кримінального правопорушення – 31,9 %;

3) виявлення працівниками НП України ознак вчинення протиправних дій щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами у ході розслідування інших кримінальних проваджень, проведення спеціальних операцій або у ході проведення СРД, НСРД або оперативно-розшукових заходів – 26,8 %;

4) затримання особи під час вчинення кримінального правопорушення (незаконного носіння, зберігання, придбання, передачі чи збуту, виготовлення, ремонту вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин) – 29,6 %.

Отже, враховуючи вищевикладене, пропонуємо виділяти такі джерела отримання інформації про вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст.ст. 263, 263-1 КК України:

1) повідомлення осіб, які стали учасниками вчинення протиправних дій (потерпілі, очевидці) і яким відомі обставини вчинення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;

2) виявлення правоохоронними органами фактів вчинення кримінальних правопорушень (у ході розслідування інших кримінальних правопорушень, здійснення відпрацювання та профілактики вказаних злочинів, а також у ході взаємодії з іншими органами та підрозділами).

Після отримання інформації про незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями слідчий у складі СОГ скеровується на місце події. СОГ створюються при чергових частинах територіальних підрозділів НП України. Склад цих груп формується з працівників поліції відповідно до графіка чергування, затвердженого начальником територіального підрозділу НП України та погодженого з начальником слідчого підрозділу [136, с.92].

СОГ – організаційна форма взаємодії слідчих (дознавачів), працівників оперативних та інших підрозділів поліції з метою виявлення, фіксації, вилучення слідів кримінального правопорушення, речових доказів, установлення свідків та потерпілих, встановлення осіб, які його вчинили, з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження [165]. Головним завданням СОГ є виявлення, фіксація, кваліфіковане вилучення та пакування слідів кримінального правопорушення, речових доказів, установлення свідків та потерпілих, з'ясування обставин кримінального правопорушення, що мають значення для всебічного, повного

й неупередженого їх дослідження та встановлення осіб, причетних до його вчинення. Така СОГ формується у складі слідчого (старший СОГ), працівника оперативного підрозділу, інспектора-криміналіста (техніка-криміналіста), а також (за необхідності) кінолога зі службовим собакою з пошуку вибухівки, спеціаліста-вибухотехніка (групи спеціалістів-вибухотехніків) [181, с. 468]. Виїздом на місце події здійснюється перевірка інформації про вчинення кримінального правопорушення, підтвердження або спростування вчинення протиправних дій, в результаті чого слідчий проводить огляд місця події, а учасники СОГ опитують свідків та інших учасників події, здійснюють фотографування, вилучення слідів кримінального правопорушення та речових доказів.

Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами НП України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, затвердженої наказом від 07.07.2017 № 575 визначено, що після прибуття на місце події члени СОГ з'ясовують обставини вчинення кримінального правопорушення, установлюють свідків, прикмети осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, та ймовірні шляхи їх руху. У разі необхідності вживають заходів для переслідування транспортних засобів, якими заволоділи особи, що вчинили кримінальне правопорушення, або тих, що використовувалися при його вчиненні. Беруть участь у розшуку та затриманні осіб, які підозрюються в учиненні цих кримінальних правопорушень [164].

Відповідно до вищевказаної Інструкції слідчий (дізнавач) на місці події:

- 1) керує діями інших членів СОГ та відповідає за якість проведення огляду місця події; разом з іншими членами СОГ, залученими спеціалістами, запрошеними потерпілими, свідками та іншими учасниками кримінального провадження в установленому КПК України порядку фіксує відомості щодо обставин учинення кримінального правопорушення; вилучає речі і документи, які мають значення для кримінального провадження, та речі,

вилучені з обігу, у тому числі матеріальні об'єкти, придатні для з'ясування обставин, що підлягають доказуванню, забезпечує в установленому порядку їх належне зберігання для подальшого направлення для проведення судової експертизи; має право заборонити будь-якій особі перебувати на місці огляду або залишати його до закінчення огляду та вчиняти будь-які дії, що заважають проведенню огляду;

2) за наявності підстав інформує уповноваженого працівника чергової частини про залучення додаткових сил і засобів для фіксування всіх обставин учиненого кримінального правопорушення;

3) за необхідності після початку кримінального провадження допитує про обставини вчиненого кримінального правопорушення заявника, потерпілого, свідків та інших учасників кримінального провадження; надає письмові доручення працівникам оперативних підрозділів про проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні [164].

Працівник оперативного підрозділу на місці події:

1) здійснює поквартирний чи подвірний обхід з метою виявлення свідків учиненого кримінального правопорушення, збору відомостей, що можуть бути використані як докази;

2) установлює час, місце і обставини вчинення кримінального правопорушення; кількість осіб, які його вчинили, їх прикмети; наявність у них зброї, транспортних засобів, слідів на одязі чи тілі, які могли залишитися через опір потерпілих або при подоланні перешкод; індивідуальні ознаки викрадених речей; напрямок руху осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, інші відомості, необхідні для їх встановлення; використовує наявні джерела оперативної інформації з метою розкриття кримінального правопорушення;

3) негайно інформує слідчого (дознавача) про одержані дані щодо обставин вчинення кримінального правопорушення та осіб, які його вчинили, для їх подальшої фіксації шляхом проведення СРД або негласних слідчих (розшукових) дій;

4) виконує письмові доручення слідчого (дізнавача) про проведення СРД та НСРД. Під час їх виконання користується повноваженнями слідчого (дізнавача).

Інспектор-криміналіст (технік-криміналіст) на місці події:

1) надає консультації слідчому (дізнавачу) з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок;

2) з використанням спеціальних знань та навичок, науково-технічних засобів і спеціального обладнання проводить вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, складає плани і схеми, виготовляє графічні зображення оглянутого місця чи окремих речей;

3) виявляє, фіксує, здійснює вилучення та пакування матеріальних об'єктів, які несуть на собі слідову інформацію вчиненого правопорушення;

4) проводить експрес-аналіз за зовнішніми характеристиками вилучених об'єктів (без надання письмового висновку), звертає увагу слідчого на фактичні дані, що мають значення для розслідування обставин кримінального правопорушення;

5) відповідає за якісну фіксацію всієї слідової інформації, повноту відображених про це даних у протоколі огляду та схемі (плані) до нього [164].

Дільничний офіцер поліції (поліцейський патрульної поліції) на місці події:

1) до прибуття СОГ забезпечує охорону місця події, збереження слідів учиненого кримінального правопорушення та в разі необхідності організовує надання невідкладної медичної допомоги потерпілим особам;

2) з'ясовує обставини вчиненого кримінального правопорушення, установлює свідків, очевидців події, прикмети правопорушників, збирає інші відомості, що можуть бути використані як докази;

3) інформує уповноваженого працівника чергової частини органу, підрозділу поліції про обставини вчинення кримінального правопорушення та осіб, які його вчинили, для вжиття невідкладних заходів щодо їх затримання;

4) з прибуттям СОГ негайно інформує слідчого (дізнавача) про одержані дані щодо обставин учинення кримінального правопорушення та осіб, які його вчинили, для їх подальшої фіксації шляхом проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій [164]. Діяльність членів СОГ на місці події сприяє виявленню і фіксації доказової інформації та формування первинного матеріалу про вчинення кримінального правопорушення або встановлення факту відсутності протиправних дій.

Зібрані СОГ матеріали передаються керівникові органу досудового розслідування, який здійснює їх аналіз, кваліфікує протиправні дії та у випадку прийняття рішення про відкриття кримінального провадження, матеріали підлягають внесенню до ЄРДР у порядку, визначеному ст. 214 КПК України.

Після внесення відомостей до ЄРДР, слідчий уповноважений на проведення будь-яких процесуальних дій, які він може здійснювати під час досудового розслідування, в тому числі надавати письмові доручення працівникам оперативних підрозділів про проведення СРД та НСРД [181, с. 464]. Діяльність слідчих та працівників оперативних підрозділів на цьому етапі має бути спланованою у відповідності до наявної інформації про вчинене кримінальне правопорушення. Важливою є ефективна організація досудового розслідування, визначення його напрямку і завдань, а також переліку першочергових СРД, які підлягають проведенню невідкладно після початку досудового розслідування та подальших СРД, спрямованих на підтвердження або спростування наявних показань та отримання додаткових доказів у кримінальному провадженні.

Під організацією розслідування розуміється створення необхідних умов для успішного проведення запланованих СРД та оперативно-розшукових заходів, забезпечення їх необхідними силами і засобами. Організація розслідування кримінальних правопорушень включає в себе такі заходи: 1) технічне забезпечення запланованих СРД; 2) налагодження взаємодії слідчого з працівниками оперативних підрозділів; 3) використання

допомоги спеціалістів; 4) використання допомоги громадськості і засобів масової інформації [85, с. 391]. Усі вищевказані складові є взаємопов'язаними та сприяють здійсненню повного і швидкого розслідування. Організація розслідування передбачає використання усіх можливих ресурсів (технічних, тактичних, методичних) для досягнення поставленої мети.

Невід'ємною частиною організації розслідування кримінальних правопорушень є його планування – складна розумова діяльність, що спрямована на забезпечення найоптимальніших шляхів досягнення завдань розслідування [84, с. 318]. Вибір напрямку розслідування – це визначення шляху в розкритті та розслідуванні кримінального правопорушення з метою формування стратегії в діяльності слідчого, яка ґрунтується на осмисленні наявної інформації та її оцінці щодо події кримінального правопорушення. Потреба в оцінці та виборі напрямку слідчої та розшукової діяльності виникає одразу після одержання повідомлення стосовно вчиненого кримінального правопорушення. На місці події слідчий, провівши огляд, отримує первинну інформацію щодо ознак кримінального правопорушення, кількості злочинців, яким шляхом прийшов та як пішов злочинець, які його ознаки тощо [77, с. 202]. Розслідування повинно мати планомірний характер, а СРД та оперативно-розшукові заходи проводитися невідкладно з метою забезпечення встановлення обставин вчинення протиправних дій, фіксації доказів та викриття злочинця. А тому планування здійснюється після оцінки слідчої ситуації, яка склалася на початковому етапі розслідування, вивчення та аналізу наявних у кримінальному провадженні даних, визначення завдань розслідування і обставин, які підлягають встановленню.

М.Г. Щербаковський та Д.В. Андреев влучно говорять, що функціональна спрямованість планування розслідування полягає у формулюванні завдань та визначенні найбільш раціональних й ефективних шляхів їх вирішення, способів, засобів, сил і строків успішного досягнення заздалегідь поставленої мети. Результатом розумової діяльності слідчого

виступає план, що за своєю суттю є уявною моделлю майбутніх СРД [223, с. 81]. План досудового розслідування повинен містити перелік СРД та оперативно-розшукових заходів, які підлягають проведенню у кримінальному провадженні, строки їх проведення та виконавців. Слід зауважити, що в залежності від результатів проведення СРД та отриманих даних, план може корегуватися, а також можуть складатися плани окремих СРД або етапів розслідування.

Планування розслідування здійснюється на всіх етапах. На початковому етапі планування носить більше інформаційно-пошуковий характер, з обов'язковим передбаченням різних форм взаємодії з оперативними службами, так плануються дії направлені на:

- 1) пошук, збирання та фіксацію джерел інформації стосовно кримінального правопорушення;
- 2) реалізацію оперативних матеріалів якщо вони є в наявності;
- 3) запобігання кримінальних правопорушень досліджуваної категорії;
- 4) виявлення підозрюваного та доказування його причетності до кримінального правопорушення або його невинуватості;
- 5) пошук викраденого майна;
- 6) забезпечення відшкодування матеріального збитку тощо. З цією метою плануються в певній послідовності проведення СРД та оперативно-розшукових заходів, тактичні комбінації, операції направлені на розкриття та розслідування кримінального правопорушення [77, с. 203].

Плани за своїм змістом можуть відображати увесь процес розслідування або стосуватися його окремих епізодів, а також проведення окремих СРД, НСРД, інших процесуальних дій. Усі вони спрямовані на досягнення певної поставленої мети: розслідування кримінального правопорушення; розслідування окремого епізоду складного, багатоепізодного кримінального правопорушення; отримання доказової інформації під час проведення окремих СРД та ін. [84, с. 318-319]. Негативний вплив на хід розслідування може мати втрата доказів, а тому

проведення СРД у кримінальному провадженні має здійснюватися у порядку, що забезпечує їх вчасне виявлення і дослідження. Для цього здійснюється планування розслідування у кримінальному провадженні, окремих епізодів або СРД.

На практиці прийнято поділяти: планування розслідування у кримінальному провадженні та планування окремих СРД. У першому випадку узагальнено розкриваються методи і засоби вирішення слідчих завдань у кримінальному провадженні. Метою планування окремих СРД є визначення методів і засобів ефективного вирішення проміжних завдань (обшук, допит). На нашу думку, загальний план розслідування кримінального провадження завжди доцільно конкретизувати (доповнювати) планами окремих СРД. План проведення СРД є більш деталізованим, охоплює невеликий період часу та по суті є складовою плану розслідування у конкретному кримінальному провадженні. Планування окремих СРД – це безперервний творчий процес розумової роботи слідчого, що починається з підготовки СРД та закінчується фіксацією та оцінкою її результатів. Зазвичай плануються складні СРД (слідчий експеримент, перевірка показань на місці). Планування СРД дозволяє визначити необхідні сили та техніко-криміналістичні засоби, що застосовуються під час їх проведення, правильно розподілити обов'язки між учасниками СРД, раціонально використовувати час та оптимально розрахувати тривалість проведення СРД [68, с. 335].

При плануванні розслідування необхідно враховувати оптимальну послідовність СРД та наступне:

- 1) у першу чергу повинні плануватися невідкладні дії, зволікання з якими може призвести до втрати можливості одержання доказів (пошкодження або знищення слідів кримінального правопорушення);
- 2) якомога раніше необхідно проводити дії, які потребують великих витрат часу (проведення ревізій, призначення експертиз);
- 3) якомога швидше необхідно проводити дії, результати яких мають значення для перевірки всіх або кількох висунутих версій;

4) з можливих СРД у першу чергу необхідно проводити ті, котрі можуть надати найбільш достовірні докази (черговість допиту підозрюваних-співучасників треба визначати враховуючи вірогідність одержання правдивих і повних показань від когось із них, щоб потім ці показання використати при допитах інших) [85, с. 388]. В першу чергу слід проводити такі СРД як огляд місця події, допит свідків та потерпілого, обшук, призначення судових експертиз, тимчасовий доступ до речей і документів.

Створення СОГ суттєво впливає на форми планування і організацію досудового розслідування в цілому. Зокрема, при проведенні розслідування СОГ складаються два види планів: 1) загальний план розслідування; 2) окремі плани розслідування. Загальний план розслідування складається керівником групи, яким призначається найбільш кваліфікований слідчий. Цей план складається після ретельного аналізу вихідної (первинної) інформації про кримінальне правопорушення, як правило, після сумісного її обговорення. У плані знаходять відображення: а) окремі напрямки розслідування, визначені в результаті спільного обговорення первинних матеріалів про кримінальне правопорушення; б) ділянка роботи кожного члену СОГ; в) методи координації роботи між членами групи; г) терміни вирішення поставлених завдань розслідування на окремих його етапах. Окремі плани розслідування складаються кожним членом СОГ за певним принципом розподілу роботи: а) за версіями; б) за епізодами; в) за особами (підозрюваними); г) за об'єктами. Окремий план – це індивідуальний план роботи кожного члена групи, який повинен передбачати координування діяльності з іншими членами групи, узгоджене використання доказів [85, с. 388]. Окремий план повинен відповідати засадам загального плану СОГ і конкретизувати його. Слідчим фіксуються СРД, які мають бути проведені, терміни проведення і результати.

Планування та організація відіграють важливу роль під час розслідування незаконного обігу зброї, є засобом оптимізації слідчої діяльності, оскільки визначають основні напрями діяльності слідчого по

вирішенню тактичних завдань та обумовлюють найбільш ефективно застосування системи СРД та НСРД, процесуальних, організаційних та інших заходів [223, с. 78]. Планування розслідування незаконного обігу зброї – це розумова діяльність слідчого, яка пов'язана з визначенням слідчої ситуації, яка виникла, її аналізом, виведенням наслідків, врахуванням обставин кримінального провадження, формулюванням тактичних завдань, встановленням відповідної послідовності проведення СРД та процесуальних заходів, умов їх реалізації, що відбивається у складанні плану розслідування [223, с. 81-82]. Планування розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами здійснюється на загальних засадах і має визначати тактико-організаційні заходи, СРД, НСРД, процесуальні дії та оперативно-розшукові заходи, які повинні бути проведені у кримінальному провадженні.

М.Г. Щербаковський та Д.В. Андреев розглянули стратегічне та тактичне планування кримінальних правопорушень щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. Стратегічний рівень планування характеризується тим, що на основі вихідної інформації, яка отримана шляхом аналізу слідчих ситуацій початкового етапу розслідування, складається загальний план кримінального провадження. Стратегічне планування розслідування незаконного обігу зброї охоплює:

- 1) збирання, оцінка, вивчення первинної інформації, що впливає зі слідчої ситуації (збір первинної інформації, її вивчення, аналіз слідчої ситуації, що склалась; висування загальних і окремих версій, їх логічне дослідження і виведення з них наслідків);

- 2) визначення конкретних цілей, завдань етапу розслідування (уточнення сукупності питань, на які потрібно шукати відповіді в ході розслідування, що дозволить перейти до формування завдань; постановка конкретних завдань розслідування);

- 3) визначення шляхів розслідування (визначення напрямків і способів вирішення сформованих завдань; визначення сукупності конкретних

процесуальних, організаційних дій, які необхідно виконати для перевірки версій (у всіх можливих варіантах); співставлення всіх можливих в даній ситуації варіантів дій слідчого та інших учасників між собою та з цілями етапу розслідування; вибір оптимального і тактично доцільного при даній ситуації комплексу (системи) дій);

4) вибір засобів, що забезпечують виконання наміченого комплексу дій (перевірка наявності та стану засобів (матеріальних, людських, інших), що є в розпорядженні слідчого; вибір найбільш доцільних засобів забезпечення виконання намічених дій; визначення оптимального поєднання та послідовності СРД, НСРД та інших дій);

5) аналіз часу, необхідного для здійснення запланованих заходів (визначення терміну, який потрібен для виконання кожної запланованої дії окремо та їх комплексу в цілому (з урахуванням отримання, якщо необхідно, дозволу слідчого судді); співставлення прогнозованих термінів розслідування та проведення окремих процесуальних дій зі строками; вставлення часового початку кожної запланованої дії);

6) визначення місця, виконавців та учасників СРД (вибір місця проведення кожної наміченої СРД; встановлення учасників СРД, в тому числі обов'язкових (виконавців, захисників, понятих, перекладачів та ін.);

7) складання плану розслідування;

8) коригування плану та контроль за здійснюваною діяльністю [223, с. 82-86].

Тактичний рівень планування стосується планування окремих СРД, тактичних операцій, тактичних прийомів, яке здійснюється на основі загального плану і виходячи зі слідчих ситуацій. Тактичне планування розслідування незаконного обігу зброї охоплює:

1) підготовчий етап, що передує проведенню СРД (вивчення матеріалів кримінального провадження, оцінка слідчої ситуації, аналіз відомостей про об'єкт тактичного впливу (особу, яка підлягає допиту, ділянку місцевості, яку необхідно оглянути, квартиру, в якій повинен бути проведений обшук тощо);

формулювання мети СРД; встановлення правової можливості проведення СРД та підготовка до прийняття юридичного рішення про її застосування; обрання місця проведення; визначення дати, часу початку найбільш доцільного з тактичної точки зору, прогнозування тривалості провадження СРД або НСРД з урахуванням часового періоду, необхідному для прийняття рішення за клопотанням, яке направляється у разі вимоги закону слідчому судді; встановлення кола учасників і роль кожного з них; уточнення способів виклику та доставляння учасників на місце проведення СРД; з'ясування необхідності використання техніко-криміналістичних засобів збирання, фіксації, вилучення слідів кримінального правопорушення; вибір форм залучення обізнаних осіб; визначення тактичної лінії поведінки слідчого при провадженні дії, системи тактичних прийомів вирішення намічених завдань; прогнозування можливої протидії проведенню СРД та вибір прийомів її подолання; встановлення способів та форм використання допомоги громадськості; складання плану СРД;

2) етап проведення СРД (на вступній стадії: інструктаж учасників дії, роз'яснення їм суті проведення СРД, їх прав і обов'язків; розстановка конкретних виконавців; охоронні та огорожувальні заходи; забезпечення безпеки учасників, які контактують зі зброєю; на робочому етапі: створення умов для застосування тактичних прийомів, техніко-криміналістичних засобів; взаємодія зі спеціалістом та іншими учасниками дії; використання тактичних прийомів для досягнення мети СРД; забезпечення безпеки учасників; на завершальному етапі: фіксація отриманих результатів (виявлених слідів, зброї, показань тощо) у протоколі та фото-, відео-, аудіо засобами, вилучення та упаковка слідів або їх відбитків; підготовка до транспортування до місця зберігання;

3) заключний етап СРД (ознайомлення учасників з протоколом та додатками до нього; розгляд звернень учасників, поданих після (під час) ознайомлення з протоколом і додатками до нього, їх вирішення; складання заключної частини протоколу СРД; організаційні заходи з завершення СРД;

зняття охорони місця події та інше; опечатування та здача на зберігання зброї та інших предметів; повернення підозрюваного до місця тримання під вартою та ін. [223, с. 82-86]. Вважаємо за доцільне включати до плану не тільки переліки СРД, а й організаційно-тактичні завдання щодо вирішення конфліктних ситуацій і проблем у ході розслідування.

Планування розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами має забезпечувати проведення ефективного і повного розслідування, оптимізацію часу працівників досудового розслідування і результативність проведення СРД, НСРД та оперативно-розшукових заходів. Таке планування має бути направлене на своєчасність проведення СРД з метою виявлення і фіксації доказів, встановлення обставин вчинення кримінального правопорушення, вилучення знарядь і засобів протиправних дій, встановлення особи злочинця та вирішення поставлених завдань розслідування кримінальних правопорушень щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.

Пропонуємо типовий план проведення СРД у кримінальному провадженні щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами:

- 1) проведення огляду місця події, фіксація його результатів у протоколі огляду та за допомогою технічних засобів;
- 2) вилучення знарядь і засобів вчинення кримінального правопорушення;
- 3) призначення судових експертиз;
- 4) відібрання пояснень у осіб, причетних до вчинення протиправних дій, очевидців події, ймовірного потерпілого або правопорушника;
- 5) проведення допиту свідків;
- 6) проведення обшуку за місцем мешкання ймовірного правопорушника;
- 7) вручення особі повідомлення про підозру;

- 8) проведення допиту підозрюваного;
- 9) проведення слідчого експерименту.

Організація розслідування вимагає здійснення дієвої взаємодії працівників слідства, дізнання та оперативних підрозділів, виконання спільних завдань та обмін інформацією, отриманою у ході розслідування.

Ефективність розкриття та розслідування кримінальних правопорушень багато в чому залежить від узгодженої (по цілям, завданням, силам, засобам, місцю та часу) діяльності її учасників – слідчого, працівників оперативних підрозділів, спеціалістів, експертів тощо. Умовою ефективної взаємодії на кожному етапі розслідування кримінального правопорушення є взаємна зацікавленість слідчого, працівника оперативного підрозділу (іншого підрозділу) у вирішенні спільних завдань. Зацікавленість у взаємодії – це практичний інтерес до професійного співробітництва на основі офіційних і неофіційних взаємин, що є тією умовою, яка сприяє взаємодії на кожному з етапів кримінального провадження [82, с. 423]. Розслідування кримінальних правопорушень потребує вирішення завдань щодо узгодженої роботи працівників досудового розслідування з питань отримання та обміну інформацією стосовно учасників та обставин вчинення кримінального правопорушення, визначення напрямку розслідування та його планування, використання технічних засобів, а також залучення спеціалістів та експертів різних галузей знань, що є необхідним у кримінальному провадженні. Усі СРД мають бути попередньо сплановані, а строки їх проведення узгоджені з виконавцями.

Під взаємодією розуміється заснована на законах та підзаконних нормативних актах узгоджена діяльність працівників різних підрозділів правоохоронних органів, спрямована на розкриття, розслідування і попередження кримінальних правопорушень [82, с. 419]. При цьому взаємодія передбачає проведення спільних СРД та НСРД з метою виконання спільних завдань та встановлення обставин вчинення кримінального правопорушення або особи правопорушника. Взаємодія також може

передбачати спільну роботу із представниками інших органів або відомств, наприклад, СБ України, Департаментом стратегічних розслідувань, Державною міграційною службою, Державною митною службою, Державним бюро розслідувань, Національним антикорупційним бюро тощо.

Слід зазначити, що основним завданням взаємодії органів досудового розслідування НП України з іншими структурними підрозділами апарату центрального органу управління поліцією, міжрегіональними територіальними органами Національної поліції та їх територіальними (відокремленими) підрозділами, територіальними органами поліції та їх територіальними (відокремленими) підрозділами є запобігання кримінальним правопорушенням, їх виявлення та розслідування, притягнення до встановленої законодавством відповідальності осіб, які їх учинили, відшкодування завданої кримінальними правопорушеннями шкоди, відновлення порушених прав та інтересів фізичних і юридичних осіб [164].

Відповідно до Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами НП України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, затвердженої наказом від 07.07.2017 № 575, основними принципами взаємодії є:

- 1) швидке, повне та неупереджене розслідування кримінальних правопорушень;

- 2) самостійність слідчого (дізнавача) в процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється;

- 3) оптимальне використання наявних можливостей органів досудового розслідування та оперативних підрозділів НП України у запобіганні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень;

- 4) дотримання загальних засад кримінального провадження;

5) забезпечення нерозголошення даних досудового розслідування [164].

Організація взаємодії при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень передбачає:

1. Аналіз матеріалів кримінального провадження слідчим, визначення задач, котрі вимагають спільної діяльності, конкретних виконавців. Необхідність у спільній діяльності визначається слідчим на основі наявних у його розпорядженні доказів й інших даних, урахування слідчої ситуації й стану процесу розслідування. Ним визначаються і суб'єкти взаємодії: ті чи інші служби правоохоронних та інших органів, конкретні особи. Найбільш часто до спільної діяльності залучаються співробітники оперативних підрозділів, криміналістичних центрів, дорожньої поліції, різні відомчі й адміністративні інспекції тощо.

2. Оперативний обмін інформацією про стан і результати роботи. В обміні інформацією між слідчим і працівником оперативного підрозділу виражається двосторонній характер їх допомоги. Взаємне інформування необхідне для корегування і погодження планів розслідування. Це особливо важливо при плануванні оперативно-тактичної комбінації, успіх якої цілком залежить від того, чи точно дотримуються її учасники намічених термінів й черговості оперативно-розшукових заходів та СРД. Своєчасний, вичерпний та безперервний обмін інформацією має особливо важливе значення для учасників СОГ. Його форми різні: нарада всього складу СОГ, контакти між окремими її учасниками тощо.

3. Корегування роботи учасників взаємодії та їх завдань, що диктується отриманими результатами, зміною слідчої ситуації. Особливо важлива погодженість і своєчасне корегування початкового етапу розслідування, коли від цього залежить успішність розкриття кримінального правопорушення на початковому етапі, встановлення і пошук винного, викраденого майна. Взаємодія здійснюється на основі єдиного погодженого плану [82, с. 421].

В.Ю. Шепітько називає найбільш поширеними організаційними формами взаємодії такі:

- 1) створення СОГ різного призначення;
- 2) узгоджене планування і проведення СРД, оперативно-розшукових, організаційних та процесуальних заходів, спрямованих на розслідування кримінальних правопорушень;
- 3) взаємне інформування учасників взаємодії;
- 4) визначення і розроблення найбільш ефективних способів і засобів здійснення спільних заходів;

5) спільна організація розшуку правопорушників та ін. [87, с. 280-281]. Також, поширеною формою взаємодії суб'єктів досудового розслідування є надання слідчими доручень в порядку ст. 40 КПК України працівникам оперативних підрозділів на проведення окремих оперативно-розшукових заходів, СРД та НСРД.

Основна роль у розслідуванні кримінальних правопорушень належить слідчому, його процесуальній діяльності. Діяльність інших суб'єктів взаємодії (оперативних працівників, спеціалістів, експертів) повністю підпорядкована конкретному завданню, що стоїть перед слідчим [82, с. 423]. З метою отримання необхідних доказів слідчий може залучати працівників оперативних підрозділів до проведення окремих СРД, планувати роботу у складі СОГ, а також співпрацювати з працівниками підрозділів СБ України, НАБУ тощо, а також представниками засобів масової інформації та громадськості.

Найбільш ефективною формою взаємодії слідчого з іншими учасниками досудового розслідування є СОГ. Цю форму характеризують такі риси: а) СРД, які проводяться учасниками СОГ, підпорядковані єдиним цілям; б) усі дії учасників СОГ обов'язково погоджуються між собою, зокрема, шляхом розробки єдиного плану; в) кожен з учасників СОГ, діючи в межах своєї компетенції, зберігає функціональну самостійність; г) робота у складі СОГ дає слідчому можливість негайно використовувати дані, отримані

оперативним шляхом, а оперативним працівникам – інформацію, отриману в ході проведення СРД. Ефективність діяльності СОГ залежить від низки умов, зокрема, раціонального визначення кількісного та якісного складу групи, чіткого розподілення функціональних обов'язків її учасників. Типовий склад СОГ – слідчий, один чи декілька співробітників оперативних підрозділів відповідної спеціалізації, спеціаліст-криміналіст [82, с. 427]. Організація роботи СОГ зазвичай здійснюється старшим групи – слідчим, який планує проведення СРД, визначає їх виконавців і строки проведення, контролює виконання завдань учасниками СОГ та аналізує отриману інформацію у ході розслідування.

Діяльність СОГ здійснюється на підставі плану проведення СРД та НСРД, який розробляється з урахуванням наданих обґрунтованих пропозицій усіх працівників, уключених до складу СОГ. У зазначеному плані відображаються версії вчинення кримінального правопорушення, заходи, спрямовані на їх перевірку, а також зазначаються конкретні виконавці та строки виконання. Вказаний план погоджується керівниками органу досудового розслідування і оперативного підрозділу та затверджується керівником територіального органу, підрозділу поліції. Якщо план проведення СРД та НСРД виконано, а кримінальне правопорушення залишається нерозкритим, розроблюється план додаткових заходів. Виконання зазначених планів контролюється керівниками органу досудового розслідування та відповідних оперативних підрозділів за напрямками роботи [181, с. 533]. Про створення СОГ старший слідчий або керівник органу досудового розслідування виносить постанову та вносить слідчих, що входять до складу СОГ у відповідну графу ЄРДР.

Стосовно суб'єктів взаємодії слідчих та оперативних підрозділів, яка здійснюється під час розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями, її умовно можна поділити на:

1) внутрішньовідомчу взаємодію (слідчі та оперативні підрозділи Національної поліції України);

2) міжвідомчу взаємодію слідчих та оперативних підрозділів НП України, СБ України, Державної прикордонної служби України, органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, прокуратури (за необхідності й інші);

3) міжнародну взаємодію (співробітництво) між слідчими та оперативними підрозділами НП України та відповідними підрозділами інших країн [136, с. 115-116].

Таким чином, до форм взаємодії між працівниками правоохоронних органів у ході досудового розслідування кримінальних правопорушень щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами належать:

1) спільне проведення СРД слідчими та працівниками оперативних підрозділів (огляд, обшук, слідчий експеримент), а також залучення до проведення СРД експертів та спеціалістів;

2) доручення слідчого на проведення СРД та НСРД відповідним оперативним підрозділам у порядку ст. 40 КПК України;

3) здійснення досудового розслідування у кримінальному провадженні СОГ;

4) взаємодія слідчих з працівниками підрозділів НП України, СБ України, прокуратури, Державного бюро розслідувань, НАБУ тощо.

5) непроцесуальна взаємодія працівників досудового розслідування та оперативних підрозділів з метою обміну отриманої інформації про вчинення кримінального правопорушення, її аналізу, а також координація подальших дій у кримінальному провадженні.

2.2. Обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами

Діяльність працівників слідства та оперативних підрозділів спрямована на процес доказування – встановлення та перевірку фактичних даних, що мають значення для розслідування кримінального правопорушення та з'ясування обставин його вчинення [50, с. 154]. Кримінальним процесуальним законодавством (ст. 91 КПК України) закріплено узагальнений перелік обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні:

- 1) подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення);
- 2) винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення протиправного діяння;
- 3) вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат;
- 4) обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження;
- 5) обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання;
- 6) обставини, які підтверджують, що гроші, цінності та інше майно, які підлягають спеціальній конфіскації, одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення та/або є доходами від такого майна, або призначалися (використовувалися) для схиляння особи до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення чи винагороди за його вчинення, або є предметом кримінального правопорушення, у тому числі пов'язаного з їх незаконним обігом, або підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення [101].

Слід акцентувати увагу на тому, що поняття «обставини, які підлягають доказуванню» є кримінальним процесуальним, а вченими-криміналістами, здебільшого, вживається поняття «обставини, що підлягають встановленню». Не можемо не погодитись з думкою О.С. Тарасенка про те, що до сьогодні у наукових колах залишається дискусійним питання визначення місця та ролі обставин, що підлягають встановленню серед складових криміналістичної методики, зокрема їх співвідношення із криміналістичною характеристикою [197, с. 86-87]. Також, погоджуємося з думкою В.О. Малярової та Л.В. Дмитрієвої, що побудова системи обставин, які підлягають встановленню під час розслідування окремих видів кримінальних правопорушень, викликає певні труднощі, які пов'язані з відсутністю єдиного підходу до цього питання у науковців [106, с. 116-117]. Деякі вчені-криміналісти заперечують необхідність вивчення обставин, що підлягають встановленню у структурі методики розслідування і взагалі не використовують це поняття (А.Ф. Волобуєв, В.О. Маркус, В.Д. Берназ, В.В. Бірюков, М.В. Салтевський), а деякі, навпаки наголошують на їх значенні і практичному спрямуванні (В.Ю. Шепітько, М.І. Скригонюк, В.М. Шевчук, Р.В. Мовчан, В.В. Тіщенко, Є.В. Пряхін). На нашу думку, обставини, які підлягають встановленню є орієнтиром у визначенні напрямку розслідування та необхідності проведення СРД і НСРД, а також переліком даних, які необхідно з'ясувати під час розслідування [50, с. 155].

В.В. Тіщенко вбачає криміналістичне значення обставин, що підлягають встановленню, в тому, що вони визначають загальний напрямок розслідування, допомагають передбачити, з'ясувати й перевірити всі необхідні обставини, не виходячи за межі предмета розслідування. Перш ніж говорити про методи і засоби розкриття кримінальних правопорушень, необхідно визначити коло завдань, які слід розв'язати, а серед них центральним і стратегічним завданням є визначення обставин, що підлягають встановленню. Отже, визначення в окремій методиці зазначених обставин

дає можливість надати розслідуванню від самого початку потрібну цілеспрямованість, забезпечити його повноту та всебічність [91, с. 358].

Науковці Б.І. Бараненко, В.С. Бондар, О.В. Бочковий, М.В. Кривonos наголошують, що визначення обставин, які підлягають встановленню під час розслідування кримінальних правопорушень, що вчиняються у сфері обігу вогнепальної зброї та боєприпасів, має важливе методичне значення, сприяючи конкретизації окремих задач розслідування та вибору вірних напрямів роботи з їх вирішення на основі системного підходу до цієї діяльності, з тим, аби: 1) виділити факти, які підлягають дослідженню в якості елементів обставин, котрі складають предмет доказування по кожному епізоду, що розслідується; 2) виявити основні ознаки цих фактів; 3) конкретизувати сфери та засоби діяльності з виявлення джерел та носіїв інформації про ці факти [181, с. 494-495].

Зауважимо, що думки науковців стосовно значення і характеру обставин, що підлягають встановленню при розслідування кримінальних правопорушень щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами хоч і є різнобічними, але вони цілком обґрунтовані. Розглянемо деякі з них [50, с. 155].

Р.В. Мовчан за результатами опитування працівників правоохоронних органів встановив, що на початковому етапі розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами або вибуховими пристроями підлягають з'ясуванню такі обставини: походження вилучених об'єктів (зокрема, належність до вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв) (100 %); їхня належність до особи («власника») (100 %); наявність у цієї особи відповідного дозволу на поводження з певними об'єктами озброєння (86,7 %); спосіб потрапляння об'єктів озброєння у власність (76,5 %); мета їхнього придбання та зберігання (60,3 %); імовірність використання цих об'єктів у злочинних цілях (установлення причетності до низки вчинених збройних кримінальних правопорушень) (43,2 %); установлення каналів потрапляння

об'єктів озброєння до незаконного обігу (44,8 %); визначення кола осіб, дії яких цьому сприяли (73,4 %) тощо [136, с. 96]. В той же час, С.С. Вітвіцьким, О.О. Волобуєвою, А.О. Волобоєвим визначено, що на початковому етапі розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами підлягають з'ясуванню такі обставини: походження вилучених об'єктів (належність до вогнепальної зброї) – 90,38 %; їхня належність до особи («власника») – 85,58 %; наявність у цієї особи відповідного дозволу на поводження з певними об'єктами озброєння – 47,12 %; спосіб потрапляння об'єктів озброєння у власність – 72,12 %; мета їхнього придбання та зберігання – 50,96 %; імовірність використання цих об'єктів у злочинних цілях (установлення причетності до ряду вчинених збройних кримінальних правопорушень) – 57,37 %; установлення каналів потрапляння об'єктів озброєння до незаконного обігу – 81,73 %; визначення кола осіб, дії яких цьому сприяли – 73,4 % та ін. (2,24 %) [24, с. 98]. На нашу думку, на початковому етапі розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, підлягають встановленню обставини, що підтверджують подію кримінального правопорушення, характеризують особу правопорушника та предмет кримінально-протиправного посягання, а також стосуються кваліфікації кримінального правопорушення. Тому до обставин, що підлягають встановленню на початковому етапі розслідування вказаних кримінальних правопорушень віднесемо: 1) час і місце вчинення кримінального правопорушення; 2) обстановка; 3) спосіб (підготовка, вчинення і приховування протиправних дій) та механізм вчинення кримінального правопорушення; 4) вид та кількість зброї, бойових припасів або вибухових речовин, їх характерні ознаки; 5) особа правопорушника; 6) можливість співучасті у вчиненні кримінального правопорушення [50, с. 156].

Обставини, що підлягають встановленню під час розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами детально

розглянуті С.С. Вітвіцьким, О.О. Волобуєвою, А.О. Волобоєвим. Науковці поділили обставини на п'ять груп і розглянули їх як єдине ціле:

1. Обставини стосовно події кримінального правопорушення:

- відомості про факт вчинення кримінального правопорушення;
- відомості про час учинення кримінального правопорушення – період, протягом якого вчинялося кримінальне правопорушення (рік, місяць, день і конкретна година);
- відомості про місце вчинення кримінального правопорушення – просторові межі, у яких відбувалося кримінальне правопорушення;
- відомості про способи вчинення кримінального правопорушення – конкретні незаконні дії, які вчиняв підозрюваний;
- відомості про предмет посягання;
- відомості про сліди кримінального правопорушення – «фактичні обставини кримінального провадження», процесуальними джерелами яких є показання, речові докази, документи та висновки експертів;

2. Інші обставини кримінального правопорушення:

- 1) відомості про причинно-наслідковий зв'язок;
- 2) відомості про особу свідків (у т. ч. потерпілих);

3. Обставини стосовно підозрюваного:

1) відомості про особу підозрюваного – дані, що характеризують його як особу та особистість. Слідчим необхідно з'ясувати:

- прізвище, ім'я та ім'я по батькові, стать, вік (дата народження), громадянство, національність, належність до політичних партій або громадських організацій (об'єднань громадян), сімейний стан, наявність дітей та інших осіб, що перебувають на його утриманні, а також їхнє місцезнаходження;
- місце народження, проживання (постійне, тимчасове) та реєстрації;
- місце роботи (навчання) та посада (статус); якщо не працював і не навчався, то з якої причини і скільки часу; чи є він пенсіонером або інвалідом, якої категорії (групи); чи проходив службу в лавах Збройних сил України, чи

є він учасником бойових дій, чи має державні нагороди; чи не відвідував спеціальні курси зі стрільби та поводження з об'єктами озброєння, який має рівень знань, умінь та навичок поводження з ними;

- відомості про судимість;

- стан здоров'я, інтелектуальні та психофізіологічні якості, наявність (відсутність) фізичних та психічних вад, раніше перенесених важких захворювань, черепно-мозкових травм, перебування на обліках, наявність алкогольної, наркотичної залежності;

- майновий стан, наявність у власності зброї, спеціального дозволу на поводження з нею, умови зберігання;

- характер відносин із членами сім'ї, родичами, сусідами, колегами (друзями) за місцем роботи, навчання та інші додаткові обставини. Зокрема, якщо кримінальне правопорушення вчинено неповнолітнім (ст. 485 КПК України);

- 2) відомості про винуватість, мотив та мету підозрюваного;

- 3) відомості про співучасть у вчиненні кримінального правопорушення;

4. Обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання. Відповідно до ч. 3 ст. 263 КК України особа, яка вчинила незаконне поводження зі зброєю та бойовими припасами, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона добровільно здала органам влади об'єкти озброєння. Під добровільною здачею слід розуміти дії особи, яка мала можливість володіти ними і надалі, але незалежно від мотивів і причин за власним бажанням здала їх представникам влади.

5. Додаткові обставини, які мають значення в кримінальному провадженні:

- обставини, що впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, обтяжують чи пом'якшують покарання. Коло цих обставин визначено у ст. ст. 66, 67 КК України;

– обставини, що є підставами для закриття кримінального провадження, визначено у ст. 284 КПК України: смерть підозрюваного (обвинуваченого), існування вироку по тому самому обвинуваченню, що набрав законної сили та ін.;

– розмір процесуальних витрат (Глава 8 КПК України) [24, с. 146-157].

На думку Є.В. Пряхіна, О.В. Батюка, Р. І. Благути, О.М. Гуміна, під час розслідування кримінальних правопорушень, відповідальність за які передбачена у ст. 263 КК України, увага, насамперед, повинна бути приділена з'ясуванню таких обставин:

1) у чому конкретно виявляється кримінально карне діяння, пов'язане з заволодінням вогнепальною зброєю, боєприпасами, вибуховими речовинами: тільки в одній з перелічених у законі дій (виготовлення, придбання, носіння, зберігання або збут, а також розкрадання зазначених об'єктів) або їх сукупності; детальна характеристика кожної з цих дій: місце, час, інші обставини, за яких вони вчинені;

2) чи мали вони разовий характер або вчинювалися неодноразово;

3) чи не вчинене розкрадання вогнепальної зброї, боєприпасів або вибухових речовин шляхом розбійного нападу;

4) кількість і характер зброї (вона є вогнепальною, мисливською або холодною), боєприпасів і вибухових речовин;

5) чи не здала особа, яка зберігала вогнепальну зброю, боєприпаси або вибухові речовини без відповідного дозволу, добровільно;

6) ким вчинені розкрадання, незаконне носіння, зберігання, придбання, виготовлення або збут зброї, боєприпасів або вибухових речовин;

7) чи не вчинене розкрадання зазначених об'єктів за попередньою змовою групою осіб, особливо небезпечним рецидивістом або особою, якій вогнепальна зброя, боєприпаси або вибухові речовини видані для службового користування;

8) винність особи у вчиненні кримінального правопорушення, його мотиви, наявність пом'якшуючих обставин, а також інші обставини, що характеризують особу обвинуваченого;

9) характер збитку, заподіяного кримінальним правопорушенням, його розмір;

10) обставини, що сприяли незаконному носінню, зберіганню, придбанню, виготовленню або збуту, а також розкраданню вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин [129, с. 261-262].

Науковці Б.І. Бараненко, В.С. Бондар, О.В. Бочковий, М.В. Кривонос до обставин, які підлягають встановленню у кримінальних провадженнях щодо незаконного обігу зброї відносять обставини про:

1) подію кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення);

2) предмет кримінального правопорушення;

3) місце вчинення кримінального правопорушення;

4) спосіб вчинення протиправного діяння;

5) факт співучасті у вчиненні кримінального правопорушення;

6) застосування або погроза застосування насильства [181, с. 489-494].

На підставі узагальнення судово-слідчої практики Ю.М. Береза та К.О. Чаплинський виокремили обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу зброї:

1) за суб'єктом кримінального правопорушення: хто здійснив заволодіння зброєю, якщо це група осіб – то якими є роль й ступінь провини кожного з них; їхня характеристика;

2) за суб'єктивною стороною: наявність попередньої змови; коли і за яких обставин була змова, щодо якої зброї, бойових припасів та вибухових речовин; мотив й мета кримінального правопорушення;

3) за об'єктом кримінального правопорушення: які саме предмети стали об'єктом злочинного посягання; їхні ознаки та кількість;

4) за об'єктивною стороною: час, місце й спосіб учинення кримінального правопорушення; конкретні дії особи на місці події; дії з підготовки й приховування кримінального правопорушення та його слідів; причини й умови, що сприяли учиненню правопорушення [93, с. 210].

На думку В.М. Шевчука, під час розслідування незаконного обігу зброї, увагу слід приділити з'ясуванню таких обставин: 1) у чому конкретно проявляється кримінально каране діяння, пов'язане із заволодінням вогнепальною зброєю, боєприпасами, вибуховими речовинами: тільки в одній з перерахованих у законі дій (виготовлення, придбання, носіння, зберігання або збут, а також розкрадання зазначених об'єктів) або їх сукупності; детальна характеристика кожної з цих дій: місце, час, інші обставини, за яких вони вчинені; 2) чи мали вони разовий характер або вчинювалися неодноразово; 3) чи не вчинене розкрадання вогнепальної зброї, боєприпасів або вибухових речовин шляхом розбійного нападу; 4) кількість і характер зброї (вона є вогнепальною, мисливською або холодною), боєприпасів і вибухових речовин; 5) чи не здала особа, яка зберігала вогнепальну зброю, боєприпаси або вибухові речовини без відповідного дозволу добровільно; 6) ким вчинені розкрадання, незаконне носіння, зберігання, придбання, виготовлення або збут зброї, боєприпасів або вибухових речовин; 7) чи не вчинене розкрадання зазначених об'єктів за попередньою змовою групою осіб, особливо небезпечним рецидивістом або особою, якій вогнепальна зброя, боєприпаси або вибухові речовини видані для службового користування; 8) винність особи у вчиненні кримінального правопорушення, його мотиви, наявність пом'якшуючих обставин, а також інші обставини, що характеризують особу обвинуваченого; 9) характер збитку, заподіяного кримінальним правопорушенням, його розмір; 10) обставини, що сприяли незаконному носінню, зберіганню, придбанню, виготовленню або збуту, а також розкраданню вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин [218, с. 259]. Крім того, науковець зауважує, що при відкритті кримінального провадження за фактами розкрадання

вогнепальної зброї і боєприпасів необхідно встановити: 1) коли і де вчинено розкрадання; 2) кількість осіб, що брали участь у вчиненні кримінального правопорушення; 3) спосіб вчинення протиправного діяння, мета, кількість викраденого; 4) кому належала викрадена вогнепальна зброя, боєприпаси (державі, громадським організаціям, комерційним структурам чи окремому громадянину); 5) хто вчинив кримінальне правопорушення, якщо в розкраданні брали участь кілька осіб, то яка роль кожного; 6) чи не вчинювали зазначені особи аналогічні розкрадання раніше; 7) причини й умови, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення [218, с. 257].

Враховуючи вищевикладене, до обставин, що підлягають встановленню при розслідуванні кримінальних правопорушень за фактом незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами належать такі відомості про:

- 1) час і місце вчинення кримінального правопорушення;
- 2) обстановка;
- 3) спосіб (підготовка, вчинення і приховування протиправних дій) та механізм вчинення кримінального правопорушення;
- 4) предмет кримінально-протиправного посягання;
- 5) вид та кількість зброї, бойових припасів або вибухових речовин, їх характерні ознаки;
- 6) наявність у правопорушника дозволу на право володіння та зберігання зброї;
- 7) спосіб набуття зброї, бойових припасів та вибухових речовин;
- 8) особа правопорушника (демографічні дані, ознаки та особливості);
- 9) форма вини, мотив і мета вчинення протиправного діяння;
- 10) обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення;
- 11) можливість співучасті у вчиненні кримінального правопорушення;
- 12) сліди протиправних дій;
- 13) наявність потерпілого та його дані;

14) зв'язок кримінального правопорушення з іншими протиправними діями або діяльністю організованих груп чи злочинних організацій;

15) відомості про вчинення кримінального правопорушення повторно;

16) обставини, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення;

17) обставини, що заважали вчиненню кримінального правопорушення;

18) обставини, що свідчать про можливість звільнення особи від кримінальної відповідальності або є підставою для закриття кримінального провадження;

19) вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат [50, с. 159].

В.О. Малярова та Л.В. Дмитрєва вивчаючи специфіку розслідування кримінальних правопорушень, учинених неповнолітніми, розділяють обставини, що підлягають встановленню на загальні та спеціальні. Так, серед загальних обставин вони розглядають:

1) обставини, що належать до події кримінального правопорушення;

2) обставини, які мають значення для кваліфікації злочинного діяння;

3) обставини, що характеризують особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, зокрема й відомості про вік, стан здоров'я, рівень розвитку, соціально-психологічні риси особи неповнолітнього, які необхідно враховувати під час індивідуалізації покарання;

4) обставини, що належать до суб'єктивної сторони кримінального правопорушення;

5) обставини, що впливають на ступінь тяжкості кримінального правопорушення;

6) обставини, які пом'якшують та обтяжують покарання особи;

7) обставини, що визначають вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням;

8) обставини, що визначають причини й умови, які сприяли вчиненню кримінального правопорушення;

9) обставини, які вказують на посткримінальну діяльність особи, яка вчинила кримінальне правопорушення.

До спеціальних обставин науковці відносять:

- 1) ставлення неповнолітнього до вчиненого ним діяння;
- 2) умови життя і виховання неповнолітнього;
- 3) наявність дорослих підбурювачів та інших співучасників кримінального правопорушення [106, с. 117-118].

Поділяємо думку В.О. Малярової та Л.В. Дмитревої та вважаємо за доцільне розділяти обставини, що підлягають встановленню у ході розслідування на загальні та спеціальні. Загальні – ті, які визначені кримінальним процесуальним законодавством та характеризують подію кримінального правопорушення і особу правопорушника, а спеціальні – ті, які притаманні певному виду кримінальних правопорушень, а саме незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами [50, с. 160].

Отже, до загальних обставин, що підлягають встановленню при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами належать:

- 1) час і місце вчинення кримінального правопорушення;
- 2) обстановка;
- 3) спосіб (підготовка, вчинення і приховування протиправних дій) та механізм вчинення кримінального правопорушення;
- 4) предмет кримінально-протиправного посягання;
- 5) особа правопорушника (демографічні дані, ознаки та особливості);
- 6) форма вини, мотив і мета вчинення протиправного діяння;
- 7) обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення;
- 8) можливість співучасті у вчиненні кримінального правопорушення;
- 9) сліди протиправних дій;
- 10) наявність потерпілого та його дані;

- 11) зв'язок кримінального правопорушення з іншими протиправними діями або діяльністю організованих груп чи злочинних організацій;
- 12) відомості про вчинення кримінального правопорушення повторно;
- 13) обставини, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення;
- 14) обставини, що заважали вчиненню кримінального правопорушення;
- 15) обставини, що свідчать про можливість звільнення особи від кримінальної відповідальності або є підставою для закриття кримінального провадження;
- 16) вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат [50, с. 160].

До спеціальних обставин, що підлягають встановленню при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами належать:

- 1) вид та кількість зброї, бойових припасів або вибухових речовин, їх характерні ознаки;
- 2) наявність у правопорушника дозволу на право володіння та зберігання зброї;
- 3) спосіб набуття зброї, бойових припасів та вибухових речовин;
- 4) відомості щодо спеціального статусу особи правопорушника (військовослужбовець, працівник НП України, СБ України, ДБР, спецпідрозділів, поліції охорони або працівники підприємств, установ, організацій, які здійснюють роботу із вибухонебезпечними предметами) [50, с. 160].

2.3. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами

У методиці розслідування значна увага приділяється вивченню і типізації слідчих ситуацій. Науковці акцентують увагу на їх практичному і науковому значенні. Дослідження і формування типових слідчих ситуацій надає можливість сформулювати слідчі версії, тактичні завдання і рішення, що підлягають реалізації при розслідуванні з метою досягнення поставлених цілей і вирішення завдань у кримінальному провадженні [51, с. 598].

З цього приводу науковці говорять, що використання ситуаційного підходу дозволяє адаптувати теоретичні положення окремої криміналістичної методики до практичних потреб осіб, уповноважених здійснювати кримінальне провадження при розслідуванні незаконного обігу зброї [223, с. 61]. Влучно зазначає С.П. Мельниченко, що наукове обґрунтування та визначення чітко сформульованих типових слідчих ситуацій під час розробки окремої методики розслідування кримінальних правопорушень надає можливість слідчому застосовувати певний алгоритм ефективних організаційних та процесуальних дій [116, с. 93]. А тому формування типових слідчих ситуацій розслідування кримінальних правопорушень певного виду має бути практично орієнтованим та спрямованим на допомогу слідчим на початковому етапі розслідування кримінальних правопорушень [51, с. 598].

Проте, не применшуючи значення слідчих ситуацій як для науки криміналістики, так і практики розслідування, серед учених-криміналістів бракує єдності щодо визначення структури і змісту слідчої ситуації [43, с. 286]. Науковці розглядають слідчі ситуації як на початковому, так і подальшому етапах розслідування і використовують різні критерії типізації слідчих ситуацій.

Більшість вчених трактують слідчу ситуацію як сукупність умов, в яких у певний момент здійснюється розслідування. В структуру слідчої ситуації входить багато компонентів, які повинні враховуватися слідчим. У теоретичному аспекті ситуації диференціюються на сприятливі і несприятливі, прості і складні, що швидко змінюються і відносно стабільні,

нормальні і екстремальні, довготривалі та швидкоплинні, репродуктивні (алгоритмічні) і продуктивні, проблемні, конфліктні та ін. [223, с. 62].

Вчення про слідчу ситуацію є одним з доктринальних положень сучасної криміналістики. Відображуючи ситуаційний підхід до процесу розслідування, дане вчення актуалізує можливість розробки програм розслідування, ефективних саме стосовно умов відповідної слідчої ситуації. Тому, виступаючи продуктом самостійного вчення, дана криміналістична категорія, яка від самого початку носила теоретико-методологічний характер, поступово набула статусу структурного елементу окремої криміналістичної методики розслідування окремих груп кримінальних правопорушень [181, с. 495]. Слідча ситуація є підґрунтям для побудови розслідування, його планування, використання тактичних операцій і комбінацій з метою досягнення завдань розслідування.

В.В. Тіщенко розглядає слідчу ситуацію як відправну ланку в ланцюгу алгоритму розслідування. Саме вона зумовлює напрям і завдання розслідування тактичного і стратегічного характеру, впливає на прийняття рішення щодо методів і засобів їх вирішення. Слідча ситуація створює об'єктивні передумови для визначення слідчим напряму і змісту розслідування. Проте правильний вибір завдань, побудова версій, визначення засобів їх вирішення та перевірки залежить від адекватної оцінки слідчим ситуації, що склалась на певний момент розслідування. Оцінюючи ситуацію, необхідно зважати на джерела і зміст вихідної інформації на початку розслідування, на ступінь її конкретності, повноти й достовірності, а також на тривалість часу, що минув із моменту вчинення кримінального правопорушення, наявності або відсутності свідків-очевидців, на поведінку та позицію учасників розслідування, вирішеність або невирішеність попередньо поставлених завдань [91, с. 359].

Аналіз і оцінка слідчої ситуації мають істотне значення, тому що дозволяють: зорієнтуватися у всьому різноманітті фактів і явищ, які відносяться до особи злочинця на момент розслідування; усвідомити наукові

знання (рекомендації криміналістики) щодо типових матеріальних джерел (слідів), у яких відбувається подія кримінального правопорушення; опанувати методики та практики пошуку таких джерел, отримати від них належну інформацію, її фіксація та подальше збереження; виконувати практичну роботу з цими джерелами інформації; співставляти отриману інформацію з даними оперативних і криміналістичних обліків; висунути відповідні версії про місцезнаходження і сліди, що містять інформацію про властивості особи злочинця; визначити найбільш доцільні тактичні прийоми, рекомендації, комбінації зі збирання слідів і встановлення злочинця; вибрати найбільш ефективні техніко-криміналістичні засоби і методи для цих цілей; вибрати найбільш ефективні форми використання спеціальних знань і взаємодії з органами дізнання з метою одержання криміналістично значущої інформації про особу злочинця; вивести з версій слідства; спланувати початковий етап розслідування [138, с. 82]. Науковці наголошують на значенні слідчих ситуацій при розслідуванні та їх практичному спрямуванні. Слідча ситуація охоплює всю вихідну інформацію про кримінальне правопорушення та стан розслідування на певному етапі.

З метою надання вченню про слідчі ситуації практичного спрямування, науковцями здійснюються дослідження щодо формування типових слідчих ситуацій окремих видів кримінальних правопорушень. Важливою є думка про те, що функціональним призначенням виділення типових слідчих ситуацій є створення інформаційної основи для прийняття процесуальних та організаційних рішень слідчим. На підставі рішень формується програма розслідування, яка включає певний алгоритм СРД та організаційних заходів у кримінальному провадженні, спрямованих на встановлення обставин кримінального правопорушення [223, с. 63]. На нашу думку, слідча ситуація і є інформаційною основою, виходячи з якої формуються слідчі версії та план проведення СРД.

В.А. Журавель формулює положення щодо слідчої ситуації, які необхідно враховувати як при її типізації, так і в ході практичного застосування:

1) типова слідча ситуація – наукова абстракція, своєрідна інформаційно-пізнавальна модель, яка сформована на підставі апріорних знань, є результатом узагальнення і аналізу значного емпіричного матеріалу і в якій відображені найбільш загальні риси, що характеризують хід і стан розслідування на певному етапі (початковому, наступному);

2) для реалізації типізації з усіх компонентів, що входять до структури слідчої ситуації, доцільно залишити насамперед компоненти інформаційного характеру. Навіть така «урізана типізація», заснована на використанні тільки джерел інформаційного характеру, має свою практичну спрямованість щодо найбільш продуманої побудови слідчих версій, формулювання вичерпного переліку стратегічних і тактичних завдань розслідування, визначення його оптимального напрямку, обрання найбільш ефективного комплексу СРД і тому вона має право на існування;

3) інформаційною базою типових слідчих ситуацій є частота зустрічальності конкретних ситуацій, що зумовлює необхідність аналізу і оцінки значного емпіричного матеріалу;

4) інформаційну структуру типових слідчих ситуацій становлять предмет доказування, окреслений ознаками складу кримінального правопорушення, який розслідується, і ст. 91 КПК України, та відомості, що входять до криміналістичної його характеристики;

5) одним із істотних критеріїв віднесення конкретної ситуації до розряду типової слід вважати ступінь впливу останньої на процес формулювання стратегічних і тактичних завдань розслідування та визначення оптимальної послідовності проведення СРД або тактичних операцій, що спрямовані на розв'язання цих завдань. Іншими словами, у методиці розслідування окремих видів кримінальних правопорушень як

типові мають бути виділені такі слідчі ситуації, які істотно впливають на формування програм розслідування та алгоритмічних схем дій слідчого;

6) кожна типова слідча ситуація має «свій» сталий набір ознак (про хід і стан розслідування), система яких дозволяє індивідуалізувати її щодо певного етапу розслідування;

7) упорядкування слідчих ситуацій доцільно здійснювати на підставі ситуаційного моделювання, сутність якого полягає в тому, що велика кількість конкретних ситуацій, аналогічних у якому-небудь істотному відношенні, «зливається», поєднується в одну або кілька узагальнених ситуацій, для яких і розробляються оптимальні програми ухвалення рішення і проведення практичних дій [43, с. 299-300]. Науковець, таким чином, окреслив специфіку побудови слідчих ситуацій та їх типізації. Не можемо не погодитись, що типові ситуації – це ті ситуації, які впливають на розслідування, його планування, постановку тактичних завдань і їх рішень, вибір тактичних прийомів і комбінацій.

Вченими-криміналістами здійснювались спроби побудови кваліфікації слідчих ситуацій за різними критеріями. На думку М.Г. Щербаковського та Д.В. Андрєєва пропонуються ситуації, в яких надається характеристика цілого комплексу даних, а не ступеня інформованості щодо якогось певного компонента. Слідчі ситуації виділяються залежно від окремих підстав, але найчастіше у їх сукупності. Як підстави вибрані: предмет кримінального правопорушення; місце виявлення предмета протиправних дій; спосіб виявлення предмета; сліди кримінального правопорушення; джерела повідомлення про кримінальне правопорушення; інформація про особу злочинця; інформація про обставини вчинення кримінального правопорушення; наявність доказів; затримання особи злочинця; кримінально-правові способи вчинення кримінального правопорушення; виявлення ознак кримінального правопорушення; орган, за ініціативою якого розпочато досудове розслідування; вчинення кримінального правопорушення із використанням зброї та ін. [223, с. 69]. Виходячи з цього,

науковці пропонують виділяти п'ять рівнів класифікації типових криміналістичних ситуацій розслідування незаконного обігу зброї залежно від таких компонентів: 1) етап розслідування кримінального правопорушення; 2) наявність інформації про предмет кримінального правопорушення; 3) наявність інформації щодо особи злочинця; 4) позиція підозрюваного; 5) повнота відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення [223, с. 71].

С.С. Вітвіцький, О.О. Волобуєва, А.О. Волобоев розділили слідчі ситуації за критерієм повноти (обсягу, змісту й характеру криміналістично значущої вихідної) інформації про подію кримінального правопорушення, особу злочинця та предмет посягання, що є в розпорядженні слідчого на початку досудового розслідування. Так, за цим критерієм типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами слід поділити на прості та складні. До простих ситуацій віднесено:

- «Ситуація 1», коли є достатньо повно інформації про подію кримінального правопорушення, особу злочинця та об'єкти озброєння. Вона виникає в разі фактичного затримання злочинця на «гарячому».

- «Ситуація 2», коли є лаконічна інформація про подію кримінального правопорушення, особу злочинця та об'єкти озброєння. Ця типова слідча ситуація характеризується наявністю ознак, за якими факт вчинення незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами частково встановлено, зокрема, недостатньо інформації про механізм і спосіб учинення кримінального правопорушення, про належність виявлених об'єктів підозрюваному та інше.

До складних відноситься:

- «Ситуація 3», коли є сукупність даних про кримінальне правопорушення, тобто відсутнє чітке уявлення про механізм учинення незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами, особу (осіб) злочинця (-ів) та об'єкти озброєння.

– «Ситуація 4» є найбільш складною і малоінформативною, адже характеризується відсутністю фактичних даних про кримінальне правопорушення, як правило, за такими ознаками: виявлено схованки кримінального арсеналу озброєння; виявлено безхазяйну зброю та/або бойові припаси; виявлено факт продажу та інші способи незаконного поводження з об'єктами озброєння шляхом моніторингу інтернет-ресурсів, ЗМІ та інших публічно доступних джерел тощо [24, с. 112-124].

О.С. Тарасенко у ході формування типових слідчих ситуацій при розслідуванні незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями враховує слідоутворюючий механізм дій з підготовки, вчинення й приховування кримінальних правопорушень та розглядає їх разом із слідчими версіями:

1. Слідча ситуація – особу (осіб) затримано за незаконне поводження з вогнепальною зброєю, наявна доказова інформація про факти вчинення протиправних дій. У цій ситуації виникають такі типові версії: а) вогнепальна зброя не належить затриманим (2 %); б) показання затриманих про непричетність є неправдивими (71 %); в) вогнепальну зброю було підкинуто затриманим (працівниками правоохоронних органів або конкуруючими злочинними об'єднаннями) (2 %); г) показання затриманих про визнання вини дані з метою приховування і відвернення уваги від іншого більш тяжкого злочину (5 %); д) затримані у складі злочинного об'єднання придбали або виготовили вогнепальну зброю, на момент затримання здійснюють цю доставку з метою тимчасового зберігання або безпосереднього збуту (46 %); е) затримані особи не знають про вміст вантажу і лише використовуються злочинними об'єднаннями (12 %).

2. Слідча ситуація – встановлено учасників злочинного об'єднання, але доказів про протиправну діяльність недостатньо для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення. У цій ситуації висувуються такі слідчі версії: члени злочинного об'єднання зберігають вогнепальну зброю для самозахисту (25 %), вчинення майбутніх

кримінальних правопорушень із використанням зброї або з метою збуту (87 %).

3. Слідча ситуація – встановлено Інтернет-ресурси, які займаються незаконною діяльністю, що пов'язана із продажем вогнепальної зброї. Дана ситуація обумовлює висунення таких версій: а) Інтернет-ресурс створено заради цікавості (5 %); б) Інтернет-ресурс створено професійними програмістами («хакерами») лише для отримання прибутку за користування іншими особами (29 %); в) Інтернет-ресурс забезпечує канал збуту (придбання) вогнепальної зброї злочинним об'єднанням (66 %).

4. Слідча ситуація – виявлено вогнепальну зброю, але злочинець невідомий. У цій ситуації висувуються такі версії: а) виявлена вогнепальна зброя була загублена військовослужбовцем або правоохоронцем (3 %); б) виявлена вогнепальна зброя була покинута злочинцем після вчинення кримінального правопорушення (4 %); в) виявлена вогнепальна зброя знаходилась у «закладці» для збуту (27 %); г) вогнепальну зброю переховують у схованці (35 %); д) вогнепальну зброю доставляють (транспортують) з використанням порожнин ніш транспортного засобу кур'єри, які знаходяться серед пасажирів (36 %).

5. Слідча ситуація – виявлено об'єкти, пристосовані для доставки, зберігання, виготовлення, переробки вогнепальної зброї, але особу злочинця (злочинців) не встановлено. Дана ситуація обумовлює висунення таких версій: власник об'єкта (78 %), члени його сім'ї, родичі (14%), знайомі або колеги (16 %), використовують об'єкти для доставки, зберігання, виготовлення, переробки вогнепальної зброї.

6. Слідча ситуація – встановлено факт недостачі (викрадення, привласнення, втрати) вогнепальної зброї. В цій ситуації висувуються такі версії: а) особа, відповідальна за збереження зброї, забезпечила інсценування викрадення і є членом злочинного об'єднання або стосовно неї використали компрометуючі матеріали (67 %); б) особа, відповідальна за збереження зброї, неналежним чином здійснила її приймання-передачу (розкрадання

відбувалось протягом тривалого часу) (32 %); в) викрадення вогнепальної зброї було ретельно підготовлене і сплановане злочинним об'єднанням (24 %); г) викрадення вчинено особою, яка відвідувала відповідального за збереження (15 %); д) викрадення вчинено особою персоналу, обслуги та ін. (6 %); е) відповідальна особа загубила вогнепальну зброю (3 %); ж) викрадення здійснено членом сім'ї, родичем (14 %); з) викрадення вчинено крадієм-гастролером (2 %); інше (викрадення інсценовано матеріально відповідальною особою, яка продала зброю; командир військової частини викрав зброю і перекладає відповідальність на підлеглих) – менше 1 % [197, с. 115-120]. Так, О.С. Тарасенко формує систему слідчих ситуацій при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, будує і слідчі версії, які визначають припущення щодо особи правопорушника та обставин злочину в залежності від визначеної слідчої ситуації.

В.М. Шевчук на початковому етапі розслідування незаконного обігу вогнепальної зброї розглядає такі типові слідчі ситуації:

1. Факт незаконного обігу вогнепальної зброї виявлено, і особа, яка вчинила такий злочин, затримана на місці події або незадовго після вчинення злочину. Це прості ситуації, що зазвичай складаються, коли сам злочин і особа, яка його вчинила, очевидні, відомі з самого початку розслідування. Діяльність слідчого в цій ситуації спрямована на збирання і процесуальне закріплення доказів причетності особи до вчиненого кримінального правопорушення — встановлення конкретних обставин події, їх дослідження, оцінка і використання з метою одержання нових даних. Вихідні дані, що знаходяться у розпорядженні слідчого, визначають комплекс і послідовність проведення невідкладних слідчих дій: 1) обшук особи, затримання і допит підозрюваного; 2) огляд місця затримання з метою з'ясування обстановки події, виявлення слідів злочину і речових доказів; 3) виїмка і слідчий огляд предметів, що стосуються злочину (зброї, боєприпасів, одягу, документів, затриманих транспортних засобів, схованок,

записних книжок, листів тощо); 4) огляд підозрюваних для виявлення слідів носіння зброї, боєприпасів; 5) допит осіб, які виявили і затримали на місці події злочинця, а також допит свідків-очевидців про обставини злочину і затримання; 6) призначення судових експертиз (судово-балістичної, вибухово-технічної, трасологічної, металознавчої, судово-хімічної, технолого-товарознавчої, технічної експертизи документів та ін.); 7) обшук за місцем проживання підозрюваного, за місцем роботи, у гаражах, на дачах, у друзів і в інших місцях, де з огляду на обставини справи можуть зберігатися документи й інші предмети, що мають значення для справи.

2. Факт незаконного обігу вогнепальної зброї виявлено, є відомості про особу, яка його вчинила, проте злочинець зник із місця події. Основним напрямом розслідування в цій ситуації є дослідження матеріальної обстановки на місці події, виявлення, збирання і фіксація доказової та орієнтуючої інформації про подію злочину і особу злочинця, який зник. Дії працівників дізнання та слідства в цій ситуації мають бути спрямовані на негайне переслідування злочинця «по гарячих слідах» і його затримання, а також на збір даних, що характеризують особу розшукуваного, виявлення його зв'язків, встановлення можливого місцезнаходження або появи злочинця, вжиття заходів щодо затримання особи, яка зникла з місця події, і доставлення її в органи слідства. Послідовність і оптимальний комплекс першочергових слідчих дій у цій ситуації можуть виглядати так: 1) огляд місця події; 2) допит свідків-очевидців, співучасників (якщо є такі); 3) допит осіб, які можуть надати відомості про злочинця і його спосіб життя (родичів, колег, знайомих); 4) затримання й обшук особи підозрюваного; 5) допит підозрюваного; 6) обшук за місцем проживання, роботи тощо; 7) одержання вільних і експериментальних зразків для порівняльного дослідження; 8) при необхідності призначення криміналістичних експертиз (за результатами оглядів залежно від виявлених слідів) та ін.

3. Факт незаконного обігу вогнепальної зброї, боєприпасів виявлено, проте відомості про особу, яка вчинила злочин, відсутні. Для таких

ситуацій характерний високий ступінь інформаційної невизначеності — відсутність даних про особу, а коло інших джерел для пошуку злочинця вкрай обмежене. У зазначених ситуаціях кримінальна справа порушується за фактом виявлення злочину, у разі відсутності особи, підозрюваної в його вчиненні. Тому першочерговим завданням є встановлення особи злочинця, його розшук, затримання і викриття. Для вирішення розглянутої ситуації можна рекомендувати такі першочергові й оперативно-розшукові заходи: 1) огляд місця події; 2) допит свідків-очевидців, а у випадках, якщо немає таких, дії мають бути спрямовані на їх виявлення; 3) застосування службово-розшукових собак; 4) перевірки результатів оглядів і допитів за криміналістичними обліками (дактилоскопічним, за способом вчинення, за ознаками зовнішності тощо); 5) вивчення матеріалів архівних кримінальних справ (розкритих і нерозкритих) цієї категорії шляхом порівняльного аналізу способів вчинення таких злочинів (розслідуваного і зазначеного в архівній справі); 6) пред'явлення особам, які бачили злочинця, фотоальбомів із зображенням осіб, які знаходяться на обліку в органах внутрішніх справ; 7) складання пошукових орієнтувань і композиційних портретів; 8) призначення за результатами огляду криміналістичних експертиз; 9) вивчення зведень, повідомлень, довідок про такі злочини; 10) постановка на облік викраденої зброї; 11) постановка завдання про встановлення особи, яка вчинила злочин, оперативним шляхом та ін. [218, с. 476-478]. В.М. Шевчук влучно, на нашу думку, будує слідчі ситуації та надає певний алгоритм розслідування і проведення СРД в залежності від вихідних даних про вчинене кримінальне правопорушення, злочинця, наявних доказів.

Таким чином, враховуючи вищевказане, вважаємо, що систематизувати типові слідчі ситуації та слідчі версії при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами доцільно за такими критеріями як: а) вихідна інформація про вчинення кримінального правопорушення; б) подія кримінального правопорушення; в) особа правопорушника; г) спосіб вчинення

кримінального правопорушення; г) предмет кримінально-протиправного посягання [51, с. 601].

Отже, на початковому етапі розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами пропонуємо розглянути такі типові слідчі ситуації і версії:

1. «Слідча ситуація 1» – особу затримано працівниками поліції із вогнепальною зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. В даній слідчій ситуації мають місце такі слідчі версії:

а) особа без встановленого на те дозволу здійснює носіння і зберігання вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин;

б) особа здійснює носіння і зберігання вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин із метою передачі або збуту іншій особі;

в) факт незаконного поводження з вогнепальною зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами не підтвердився.

2. «Слідча ситуація 2» – у ході проведення оперативних заходів або СРД у іншому кримінальному провадженні працівниками поліції встановлено факт незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. В даній слідчій ситуації мають місце такі слідчі версії:

а) особу правопорушника встановлено, вогнепальну зброю бойові припаси або вибухові речовини вилучено;

б) особу правопорушника встановлено, проте місцезнаходження вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин не встановлено;

в) особу правопорушника не встановлено;

г) факт незаконного поводження з вогнепальною зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами не підтвердився.

3. «Слідча ситуація 3» – надійшло повідомлення про те, що особа зберігає вогнепальну зброю, бойові припаси або вибухові речовини за місцем мешкання. В даному випадку можуть мати місце такі слідчі версії:

а) особа без встановленого на те дозволу зберігає вогнепальну зброю, бойові припаси або вибухові речовини за місцем мешкання;

б) особа без встановленого на те дозволу зберігає вогнепальну зброю, бойові припаси або вибухові речовини з метою збуту або передачі іншим особам;

в) у особи наявний дозвіл на зберігання і носіння виявленої вогнепальної зброї;

г) факт незаконного поводження з вогнепальною зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами не підтвердився.

4. «Слідча ситуація 4» – надійшло повідомлення про виявлення вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин. В даному випадку можуть мати місце такі слідчі версії:

а) особу правопорушника не встановлено; вогнепальну зброю, бойові припаси або вибухові речовини вилучено;

б) особу правопорушника встановлено; вогнепальну зброю, бойові припаси або вибухові речовини вилучено;

в) факт виявлення вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин не підтвердився.

5. «Слідча ситуація 5» – надійшло повідомлення про те, що невстановлена особа здійснює збут зброї. В даному випадку можуть мати місце такі слідчі версії:

а) особу встановлено і затримано;

б) особу встановлено, проте її місцезнаходження не відоме;

в) особу не встановлено;

г) факт збуту вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин не підтвердився [51, с. 601-602].

Враховуючи вищевказані типові слідчі ситуації та версії, а також в залежності від наявної вихідної інформації про вчинення кримінального правопорушення щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, тактичні завдання та їх рішення

мають бути направлені на підтвердження факту вчинення кримінального правопорушення, з'ясування обставин його вчинення, встановлення особи правопорушника та визнання його причетності до вчинення кримінального правопорушення, а отже потребують проведення такі СРД:

- 1) огляд місця події;
- 2) вилучення вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин і призначення судових експертиз;
- 3) отримання пояснень від особи, причетної до вчинення кримінального правопорушення;
- 4) допит очевидців кримінального правопорушення щодо відомих їм обставин;
- 5) проведення обшуку за місцем мешкання правопорушника;
- 6) проведення слідчого експерименту;
- 7) вручення особі підозри у вчиненні кримінального правопорушення та його допит в якості підозрюваного [51, с. 602].

Висновки до другого розділу

1. Типовий план розслідування у кримінальному провадженні щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами повинен охоплювати такі СРД:

- 1) проведення огляду місця події, фіксація його результатів у протоколі огляду та за допомогою технічних засобів;
- 2) вилучення знарядь і засобів вчинення кримінального правопорушення;
- 3) призначення судових експертиз;
- 4) відібрання пояснень у осіб, причетних до вчинення протиправних дій, очевидців події, ймовірного потерпілого або правопорушника;
- 5) проведення допиту свідків;

6) проведення обшуку за місцем мешкання ймовірного правопорушника;

7) вручення особі повідомлення про підозру;

8) проведення допиту підозрюваного;

9) проведення слідчого експерименту.

2. До форм взаємодії між працівниками правоохоронних органів у ході досудового розслідування щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, на нашу думку, належать:

1) спільне проведення СРД слідчими та працівниками оперативних підрозділів (огляд, обшук, слідчий експеримент), а також залучення до проведення СРД експертів та спеціалістів;

2) доручення у порядку ст. 40 КПК України на проведення СРД та НСРД відповідним оперативним підрозділам;

3) здійснення досудового розслідування у кримінальному провадженні СОГ;

4) взаємодія слідчих з працівниками підрозділів НП України, СБ України, прокуратури, Державного бюро розслідувань, НАБУ тощо.

5) непроцесуальна взаємодія працівників досудового розслідування та оперативних підрозділів з метою обміну отриманої інформації про вчинення кримінального правопорушення, її аналізу та обговорення, а також координація подальших дій у кримінальному провадженні.

3. Здійснено розподіл обставин, що підлягають встановленню на загальні та спеціальні. Загальні – ті, які визначені кримінальним процесуальним законодавством та характеризують подію кримінального правопорушення і особу правопорушника, а спеціальні – притаманні певному виду кримінальних правопорушень, а саме незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.

До загальних обставин, що підлягають встановленню при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами належать:

- 1) час і місце вчинення злочину;
- 2) обстановка;
- 3) спосіб (підготовка, вчинення і приховування протиправних дій) та механізм вчинення злочину;
- 4) предмет кримінально-протиправного посягання;
- 5) особа злочинця (демографічні дані, характеристика);
- 6) форма вини, мотив і мета вчинення протиправного діяння;
- 7) обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого злочину;
- 8) можливість співучасті у вчиненні кримінального правопорушення;
- 9) сліди протиправних дій;
- 10) наявність потерпілого та його дані;
- 11) зв'язок злочину з іншими кримінальними правопорушеннями або діяльністю організованих груп чи злочинних організацій;
- 12) відомості про вчинення кримінального правопорушення повторно;
- 13) обставини, що сприяли вчиненню злочину;
- 14) обставини, що заважали вчиненню злочину;
- 15) обставини, що свідчать про можливість звільнення особи від кримінальної відповідальності або є підставою для закриття кримінального провадження;
- 16) вид і розмір шкоди, завданої злочином, а також розмір процесуальних витрат.

До спеціальних обставин, що підлягають встановленню при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами належать:

- 1) вид та кількість зброї, бойових припасів або вибухових речовин, їх характерні ознаки;
- 2) наявність у правопорушника дозволу на право володіння та зберігання зброї;
- 3) спосіб набуття зброї, бойових припасів та вибухових речовин;

4) відомості щодо спеціального статусу особи правопорушника (військовослужбовець, працівник НП України, СБ України, ДБР, спецпідрозділів, поліції охорони або працівники підприємств, установ, організацій, які здійснюють роботу із вибухонебезпечними предметами).

4. На початковому етапі розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами доцільно виокремити такі типові слідчі ситуації і версії:

6. «Слідча ситуація 1» – особу затримано працівниками поліції із вогнепальною зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. В даній слідчій ситуації мають місце такі слідчі версії:

а) особа без встановленого на те дозволу здійснює носіння і зберігання вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин;

б) особа здійснює носіння і зберігання вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин із метою передачі або збуту іншій особі;

в) факт незаконного поводження з вогнепальною зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами не підтвердився.

7. «Слідча ситуація 2» – у ході проведення оперативних заходів або СРД у іншому кримінальному провадженні працівниками поліції встановлено факт незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. В даній слідчій ситуації мають місце такі слідчі версії:

а) особу правопорушника встановлено, вогнепальну зброю, бойові припаси або вибухові речовини вилучено;

б) особу правопорушника встановлено, проте місцезнаходження вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин не встановлено;

в) особу правопорушника не встановлено;

г) факт незаконного поводження з вогнепальною зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами не підтвердився.

8. «Слідча ситуація 3» – надійшло повідомлення про те, що особа зберігає вогнепальну зброю, бойові припаси або вибухові речовини за місцем мешкання. В даному випадку можуть мати місце такі слідчі версії:

а) особа без встановленого на те дозволу зберігає вогнепальну зброю, бойові припаси або вибухові речовини за місцем мешкання;

б) особа без встановленого на те дозволу зберігає вогнепальну зброю, бойові припаси або вибухові речовини з метою збуту або передачі іншим особам;

в) у особи наявний дозвіл на зберігання і носіння виявленої вогнепальної зброї;

г) факт незаконного поводження з вогнепальною зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами не підтвердився.

9. «Слідча ситуація 4» – надійшло повідомлення про виявлення вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин. В даному випадку можуть мати місце такі слідчі версії:

а) особу правопорушника не встановлено; вогнепальну зброю, бойові припаси або вибухові речовини вилучено;

б) особу правопорушника встановлено; вогнепальну зброю, бойові припаси або вибухові речовини вилучено;

в) факт виявлення вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин не підтвердився.

10. «Слідча ситуація 5» – надійшло повідомлення про те, що невстановлена особа здійснює збут зброї. В даному випадку можуть мати місце такі слідчі версії:

а) особу встановлено і затримано;

б) особу встановлено, проте її місцезнаходження не відоме;

в) особу не встановлено;

г) факт збуту вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин не підтвердився.

РОЗДІЛ 3. ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ, БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ АБО ВИБУХОВИМИ РЕЧОВИНАМИ

3.1. Огляд місця події

Огляд місця події проводиться на початку досудового розслідування у більшості кримінальних проваджень, а у деяких випадках і до внесення відомостей до ЄРДР (ст. 214 КПК України). Це пояснюється тим, що огляд місця події, як СРД, сприяє виявленню слідів кримінального правопорушення, фіксації доказів і закріпленню матеріальної обстановки на місці кримінального правопорушення, вилученню знарядь і засобів вчинення протиправних дій, а також предмету кримінально-протиправного посягання (в даному випадку такими предметами є зброя, бойові припаси, вибухові речовини тощо). Більшість науковців акцентують увагу на тому, що огляд місця події є найбільш інформативною СРД, у ході проведення якої є можливим отримати докази і встановити чимало обставин вчинення кримінального правопорушення [148, с. 450].

Певною специфікою характеризується проведення огляду місця події при розслідуванні незаконного поведження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, що пояснюється необхідністю огляду зарядженої зброї або вибухонебезпечних предметів, а тому у ході проведення огляду місця події, слідчий та учасники СОГ мають володіти знаннями щодо поведження зі зброєю та іншими небезпечними предметами. З метою успішного проведення огляду місця події слідчий має здійснити комплекс заходів щодо підготовки до нього, а також упевнитись у безпеці усіх учасників. Враховуючи сказане, пропонуємо розглянути методичні рекомендації і алгоритми проведення огляду місця події із врахуванням специфіки вказаних злочинів [148, с. 450].

Аналіз слідчо-судової практики, а саме вироків суду, ухвалених протягом 2020-2024 років за ст. 263, 263-1 КК України говорять про те, що у 100 % (210) кримінальних проваджень було проведено огляд місця події та у 93,8 % (197) кримінальних проваджень у ході огляду місця події було вилучено зброю, бойові припаси, вибухові речовини тощо.

Огляд місця події у кримінальних провадженнях щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами – це СРД, яка має на меті дослідження матеріальної обстановки шляхом безпосереднього особистого її сприйняття слідчим та іншими учасниками огляду для виявлення, фіксації і вилучення зброї, її частин, обладнання для виготовлення (переробки) зброї, пристосувань для її транспортування або зберігання, слідів зброї, злочинця та інших речових доказів, з'ясування механізму події та інших обставин, які мають значення для кримінального провадження [223, с. 112]. Одним із завдань проведення огляду у ході розслідування злочинів вказаної категорії є виявлення і вилучення зброї, бойових припасів або вибухових речовин, а також слідів її зберігання, ремонту, переробки, застосування тощо [148, с. 451].

Науковці виділяють спеціальні завдання огляду місця події при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, які включають виявлення та фіксацію:

- 1) зброї або її складових;
- 2) слідів застосування зброї: стріляних куль, стріляних гільз, інших частин патрона, основних та додаткових слідів пострілу, частин вибухового пристрою, який розірвався, слідів вибуху;
- 3) обладнання для виготовлення (переробки) зброї, пристосувань для її транспортування або зберігання;
- 4) слідів зброї або її частин, їх виготовлення, викрадення, збуту, перероблення, транспортування, зберігання [223, с. 111-112].

На нашу думку, до завдань огляду місця події у ході розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами слід віднести:

- 1) виявлення і вилучення речових доказів, знарядь і засобів вчинення злочину, а також предмету кримінально-протиправного посягання (зброя, бойові припаси, вибухові речовини, деталі вогнепальної зброї; ємкості для зберігання і перевезення зброї; устаткування для ремонту і переробки зброї);
- 2) виявлення і фіксація слідів вчинення злочину (сліди застосування зброї, сліди ремонту і переробки зброї);
- 3) відтворення матеріальної обстановки у протоколі огляду місця події та взаєморозташування предметів відносно один одного [148, с. 451].

При проведенні огляду місця події слідчий керується як положенням КПК України, так і криміналістичними рекомендаціями і правилами проведення цієї СРД. Слід зазначити, що завданням огляду є виявлення, збереження і фіксація слідів кримінального правопорушення та іншої інформації, що має доказове значення, а тому матеріальна обстановка на місці вчинення кримінального правопорушення повинна бути повністю відтворена у протоколі огляду та за допомогою фото-, відеофіксації [148, с. 451].

У ході огляду слідчий може самостійно сформулювати вірогідні тактичні висновки, які є оптимальними для наявної слідчої ситуації. Відтворення моделі події кримінального правопорушення ґрунтується на комплексному аналізі отриманої інформації, на підставі якої слідчий може прийняти одне з тактичних рішень щодо проведення СРД, що є характерними для обставин досудового розслідування [69, с. 160]. Досліджувана на місці події матеріальна обстановка сприймається і аналізується слідчим, після чого він робить висновки щодо вчиненого кримінального правопорушення. Таким чином, перші слідчі ситуації і версії формуються вже під час огляду місця події за результатами вивчення виявлених доказів і слідів [148, с. 451].

Тактика огляду залежить від обстановки на місці події та слідчої ситуації, яка склалась на момент огляду, а також в залежності від того, якою інформацією володіє слідчий та які обставини необхідно встановити у ході проведення цієї СРД. Науковці В.В. Кікінчук, К.Л. Бугайчук, В.О. Малярєва, Т.П. Матюшкова загальним тактичним завданням огляду називають виявлення фактичних даних, за якими, в сукупності з іншими даними кримінального провадження можна встановити механізм кримінального правопорушення у всіх деталях, тобто, відповісти на питання, що сталося на цьому місці. Загальні тактичні завдання огляду розбиваються на ряд окремих завдань: вивчення і фіксація обстановки місця події; встановлення характеру дій злочинця на навколишнє середовище; виявлення, фіксація і вилучення слідів кримінального правопорушення і особи, яка його вчинила, викриття цієї особи і мотивів кримінального правопорушення; отримання необхідних даних для планування і проведення СРД і НСРД [54, с. 7]. Тактика огляду місця події залежить від отриманої первинної інформації про вчинення злочину та особливостей матеріальної обстановки і місцевості, що підлягає огляду, а також необхідності встановлення певних обставин вчинення злочину [148, с. 451].

Прибуваючи на місце події слідчий оцінює загальну обстановку та обирає найбільш ефективний спосіб огляду, визначає межі його проведення (якщо ця СРД здійснюється на відкритих ділянках місцевості), встановлює об'єкти, що підлягають огляду та виявляє місця концентрації слідів і фіксує їх [148, с. 451].

Межі огляду повинні охоплювати місце, де відбулася кримінально-протиправна подія, виявлено сліди кримінального правопорушення або інші речові докази та предмети, що мають значення для кримінального провадження; приміщення або ділянку місцевості, де відбувалася підготовка до вчинення кримінального правопорушення; шляхи підходу злочинця до місця події і шляхи його відходу; місце, де відбувалося приховання злочинної діяльності; інші помешкання і ділянки місцевості, де можуть знаходитися

предмети, що мають відношення до розслідування [82, с. 258]. Слід зауважити, що визначення меж місця події є початком для здійснення загального огляду концентричним методом, коли огляд ведеться по спіралі від периферії до центра місця події, під яким, зазвичай, розуміється найважливіший об'єкт (об'єкти озброєння, їхні елементи) або умовне місце (місце виготовлення, зберігання (схованки), концентрації інших (суміжних) слідів кримінального правопорушення). Огляд приміщень, огороженої ділянки місцевості та інших «складних» територій здійснюється фронтальним методом, який є лінійним методом огляду площ від одного з кордонів, узятого за вихідний, до іншого. Якщо ситуація вимагає розширення меж огляду місця події, то доцільно використовувати ексцентричний метод дослідження або суцільний спосіб із використанням зазначених методів [24, с. 166]. При огляді великих ділянок місцевості та необхідності відшукування слідів застосування зброї, або її частин, боєприпасів або інших слідів протиправних дій, слід використовувати фронтальний або секторний методи огляду. На нашу думку, найбільш ефективним є комбінований метод, який використовується слідчим в залежності від слідчої ситуації, яка склалась на момент огляду та особливостей обстановки на місці події [148, с. 451].

М.Г. Щербаковський та Д.В. Андрєєв за результатами вивчення та узагальнення кримінальних проваджень встановили, що слідчому огляду підлягали місця:

- 1) виявлення зброї – приміщення, схованки на місцевості, транспорт та ін. (69 % респондентів);
- 2) затримання особи під час передачі (продажу) або вимагання зброї (10 %);
- 3) вчинення крадіжки зброї або місця її зберігання (8 %);
- 4) проживання підозрюваного – з метою виявлення зброї, її частин, засобів пакування, транспортування тощо (6 %);

5) перебування злочинця, якій утік з місця події, куди відніс зброю, залишив транспортний засіб, використаний при вчиненні злочину або для транспортування зброї (5 %);

6) виготовлена, перероблена, розібрана, зібрана зброя, видалені номери або знищувались матеріальні сліди злочинів (2 %) [223, с. 110].

Результати опитування слідчих та працівників оперативних підрозділів НП України щодо розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 263, 263-1 КПК України свідчать про те, що огляду підлягають наступні місця:

1) незаконного зберігання зброї (квартири, будинки, гаражі, прибудинкові споруди, транспортні засоби) – 73,9 %;

2) збуту (транспортні засоби, громадські місця, поштові відділення) – 21,7 %;

3) виготовлення, ремонту і переробки (квартири, будинки, гаражі, прибудинкові споруди, підвали, підсобні приміщення підприємств) – 34,1 %;

4) виявлення зброї, бойових припасів або вибухових речовин (відкриті ділянки місцевості, лісосмути, парки, сквери, транспортні засоби, громадські місця) – 67,3 % [148, с. 452].

Під час огляду місця події оглядають усі об'єкти, які можуть мати відношення до кримінального правопорушення, залежно від конкретної слідчої ситуації, за внутрішнім переконанням слідчого. Тому інформативність огляду є набагато вищою, ніж, наприклад, обшуку чи слідчого експерименту [82, с. 250]. В цьому випадку важливо розуміти, які предмети підлягають детальному опису і вилученню. Об'єктами детального вивчення при огляді місця події у кримінальних провадженнях про незаконне заволодіння вогнепальною зброєю повинні стати:

1) місце зберігання вогнепальної зброї, якою незаконно заволоділи;

2) зброя, яка залишилася, особливо якщо її положення змінене;

3) частини, які залишилися від викраденої зброї, пакування, приналежності;

4) наявні в сховищі документи на зброю [181, с. 592-593].

Вважаємо, що при проведенні огляду місця події у кримінальних провадженнях щодо незаконного поводженні зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами слід роботи детальний опис таких предметів:

- 1) бойова вогнепальна зброя (автомати, пістолети, кулемети, револьвери тощо);
- 2) спортивна зброя;
- 3) нарізна зброя (карабіни, шнунцери, мисливські рушниці (обріз), комбіновані рушниці та ін.);
- 4) бойові припаси (гранати, патрони до нарізної вогнепальної зброї різних калібрів військового зразку);
- 5) вибухові речовини;
- 6) холодна зброя (кинджали, фінські ножі, кастети та ін.);
- 7) деталі вогнепальної зброї;
- 8) ємності для зберігання і перевезення зброї (бокси, ящики, валізи, чохли, сейфи);
- 9) устаткування для ремонту і переробки зброї;
- 10) документи щодо відстрілу зброї, її придбання або дозвіл на право володіння і зберігання зброї;
- 11) сліди щодо застосування зброї, її ремонту або переробки [148, с. 452].

Безпосередній огляд зброї має особливості, що відпрацьовані багаторічною практикою. При огляді зброї слід мати на увазі, що вона може бути заряджена й перебувати на бойовому взводі [223, с. 114]. А тому, перед проведенням огляду необхідно здійснити заходи щодо безпеки його учасників. Враховуючи, що виявлення факту незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами передбачає огляд зарядженої зброї, бойових припасів або вибухонебезпечних предметів, учасники СОГ перед проведенням огляду мають впевнитися у безпечності проведення цієї СРД, а за необхідності залучити вибухотехніків. Щодо цього

В.А. Колесник та І.В. Гора зазначають, що вогнепальна зброя являє собою джерело підвищеної небезпеки і неправильне поводження з нею на місці її виявлення може бути причиною нещасного випадку. Коли на місці події виявлено вогнепальну зброю, бойові припаси або вибухові речовини, то передусім слід оглянути саму зброю або інші предмети, переконатися в неможливості здійснення довільного пострілу і тільки після цього можна вирішувати питання щодо меж та порядку огляду, переходити до огляду всього місця події [69, с. 161].

Фіксація зброї починається з її описування в протоколі та фотографування на тому місці і в тому положенні, в якому її було виявлено, тобто на статистичній стадії огляду. В протоколі обов'язково фіксують номер зброї або окремо вказують на його відсутність чи сліди знищення, вказують також на наявність всіх деталей зброї або відсутність деяких з них. На статичній стадії огляду значну увагу, крім описання зовнішніх ознак та особливостей зброї, потрібно приділяти виявленню слідів як на самій зброї, так і на поверхнях навколишніх предметів [69, с. 161-162]. До протоколу вноситься інформація, отримана слідчим в результаті дослідження зброї на місці події. Проте, у протоколі не можуть фіксуватись припущення щодо виду зброї, її властивостей та приналежності. Протокол огляду місця події має бути об'єктивним і містити тільки ту інформацію, яка була виявлена на місці події, а саме: сліди, речові докази та інші об'єктивні дані. Установлення виду зброї та її характеристик входить до компетенції судової експертизи [148, с. 452].

Найбільш важливими характеристиками стану вогнепальної зброї на момент її виявлення є функціональне положення частин затвора (переднє крайнє, заднє крайнє, проміжнє), курка (спущений, зведений, перебуває у проміжному положенні); для окремих зразків зброї фіксують положення курка на запобіжному зводі, положення перемикача режиму вогню. Слідчий має вжити заходів стосовно того, щоб у процесі розряджання було обов'язково зафіксовано наявність магазину у зброї, наявність у магазині

невикористаних патронів та порядок їх розташування, наявність патрона чи стріляної гільзи у патроннику. Зброю й магазин пакують окремо. Фахівці в галузі судової балістичної експертизи звертають увагу на те, що з метою збереження наявних слідів від частин зброї на гільзі чи патроні потрібно відмовитися від розряджання зброї на місці події, а для її безпечного транспортування до місця дослідження спеціалістом використати міцні прокладки, які розташовують між переднім зрізом затвора та заднім зрізом каналу ствола [69, с. 161-162]. Тому, усі виявлені сліди мають бути зафіксовані, а зброя вилучена таким чином, щоб уникнути знищення видимих слідів, залишених на вогнепальній зброї або її частинах з метою їх подальшого дослідження експертами у ході судової експертизи [148, с. 452].

У кримінальних провадженнях про незаконне заволодіння вогнепальною зброєю і боєприпасами під час проведення огляду місця події встановлюються такі дані: а) родові ознаки об'єктів незаконного заволодіння (тип і модель об'єкта, виробник і ін.); б) індивідуальні ознаки об'єкта (зброї і її деталей номер і інші ідентифікаційні знаки); в) характер пакування й засобів запобігання від впливу зовнішнього середовища або необережного поводження з таким об'єктом; г) комплектність (ця обставина істотна при огляді деяких видів боєприпасів і вогнепальної зброї); ґ) характеристика комплектуючих деталей, до якого виду зброї вони призначені, їх стан і придатність для використання; чи є ознаки їх використання; д) наявність на об'єктах, які оглядаються, ознак місця, у якому вони зберігалися (наявність на цих об'єктах властивостей, які могли б відобразитися на місцях їх зберігання); е) чи є на об'єктах сліди переробки, пристосування для позаштатного використання й ін. [181, с. 595-596].

Також, при описі вогнепальної зброї в протоколі огляду місця події фіксується:

- 1) місце виявлення вогнепальної зброї та її положення по відношенню до, як мінімум, двох нерухомих точок (об'єктів);
- 2) на якому боці вона лежить;

- 3) яке розташування осі ствола;
- 4) вид зброї (пістолет, автомат, гвинтівка тощо), її система, модель, калібр;
- 5) видимі зовнішні дефекти (вм'ятини, тріщини, погнутості і т. п.), за наявності;
- 6) ознаки ремонту зброї;
- 7) сліди папілярних візерунків, крові, волосся, кіптяви, інших речовин на поверхні зброї, їхня локалізація;
- 8) положення затвора (крайнє заднє положення, крайнє переднє положення, середнє положення, затвор заклинило);
- 9) положення курка (спущений, на бойовому або запобіжному взводі);
- 10) положення запобіжника (вогонь, запобігання);
- 11) маркувальні позначення (найменування, заводський порядковий номер, рік випуску, заводські або фірмові знаки заводу виробника, а також позначення не заводського виробництва (ініціали власника, гравіювання), які знаходяться на частинах зброї ззовні (зброя не розбирається) тощо;
- 12) наявність (відсутність) патрону або гільзи в патроннику (у револьверу – в камері барабану навпроти стволу), кількість патронів, що залишились в магазині, їх маркувальні позначення;
- 13) наявність магазину в рукоятці зброї;
- 14) наявність (відсутність) патронів в магазині (за наявності останніх вказується їх кількість, маркувальні позначення, а також ознаки осічок на патронах);
- 15) кількість і напрям нарізів у каналі ствола;
- 16) стан стінок каналу ствола (наявність мастила, іржі, порохового нагару, незгорілих або напівзгорілих порошинок, сторонніх часток тощо, їх інтенсивність);
- 17) наявність або відсутність запаху згорілого пороху, що матиме значення для встановлення давності пострілу;

18) додаткові способи фіксації зброї (фотозйомка та відеозапис, складання планів та схем);

19) спосіб пакування зброї [181, с. 610-611].

Важливим при огляді зброї є виявлення та вилучення слідів папілярних візерунків, крові, волосся, кіптяви, інших речовин на поверхні зброї з метою їх подальшого направлення на експертизу, що може надати інформацію про особу злочинця або механізм вчинення кримінального правопорушення. В.А. Колесник та І.В. Гора з цього приводу зазначають, що пунктуальний опис у протоколі обстановки місця події, фактів виявлення та вилучення слідів та інших речових доказів сприяє точному відображенню окремих предметів, пошкоджень, слідів та їх правильної оцінки [69, с. 161]. Усі докази, виявлені на місці події мають бути вивчені та зафіксовані слідчим, а сліди і предмети, що мають значення для розслідування – вилучені та направлені на судову експертизу [148, с. 453].

Криміналісти поділяють огляд місця події на три етапи: підготовчий, робочий та заключний етап. Проведенню цієї СРД передують організаційно-підготовчі заходи, які сприяють збереженню цілісності слідової картини і фіксації показань очевидців. Підготовка до проведення огляду передбачає такі заходи:

1) прибуття на місце події інспекторів патрульної поліції, дільничних офіцерів поліції, поліцейських офіцерів громади;

2) припинення протиправних дій і залишення на місці огляду учасників і очевидців кримінального правопорушення;

3) охорона місця події і недопущення сторонніх осіб;

4) забезпечення своєчасності прибуття слідчого або СОГ і проведення огляду, а також, при необхідності залучення спеціаліста або експерта;

5) підготовка необхідних технічних засобів для фіксації огляду та вилучення слідів і речових доказів;

6) підшукування понятих [148, с. 453].

Акцентуємо увагу на своєчасності проведення огляду місця події, що сприяє виявленню слідів і вилученню речових доказів без будь-яких змін або пошкоджень. Для цього після отримання повідомлення про вчинення злочину на місце направляється наряд патрульної поліції або дільничний офіцер поліції з метою припинення протиправних дій і охорони місця події, а потім СОГ або слідчий для безпосереднього проведення огляду [148, с. 453].

В.Д. Берназ та М.В. Салтевський робочий етап поділяють на загальний та детальний. При загальній стадії огляду слідчий обходить місце події, в ході чого знайомиться з навколишньою обстановкою. Під час детального огляду здійснюється фіксація в протоколі результатів огляду. До прийомів фіксації огляду місця події належать: протоколювання; фотографування, кінозйомка, відеозапис, звукозапис; копіювання та моделювання; вимірювання, складання планів і схем; вилучення предмета разом із слідами. Виконується детальна фотозйомка слідів та об'єктів; вилучення матеріальних джерел (слідів) та їх пакування. У ході загальної та детальної стадій огляду слідчий робить робочі помітки, а після закінчення огляду складає у повному обсязі протокол огляду [77, с. 156].

Основне завдання детального огляду полягає у виявленні та фіксації слідів кримінального правопорушення, кожен з яких повинен бути відображений у протоколі огляду. Дана стадія огляду передбачає послідовне і всебічне дослідження обставин події, виявлення та огляд всіх предметів і слідів, що можуть мати відношення до розслідуваної події, з використанням усього арсеналу криміналістичних засобів, методів і прийомів [136, с. 139]. С.С. Вітвіцький, О.О. Волобуєва, А.О. Волобоєв зауважують, що детальний огляд місця події, як правило, пов'язаний з оглядом об'єктів озброєння. Це один із відповідальних етапів огляду, адже ускладнений тим, що виявлені об'єкти все ще є реальним джерелом небезпеки. Фіксацію об'єктів починають із їхнього фотографування. У ході огляду зброї визначають її калібр, систему, модель, зразок. Встановлюють, чи заряджена зброя, чи зведений курок

(ударник, затвор), ударно-спусковий механізм на запобіжнику. Звертають увагу на її конструкцію і зовнішній стан механізмів. Вимірюють довжину, висоту (пістолетів і револьверів), діаметр каналу ствола та патронника. Особливе значення мають заводські маркування, позначення і клейма. На нарізну зброю зазвичай наносять: державні збройові знаки – емблеми країни-виробника; емблеми фірми-виробника; емблеми заводу-виробника; тексти різного змісту – найменування фірми або заводу-виробника, країни, у якій виготовлено зброю, її номер і рік випуску, калібр. Необхідно мати на увазі, що зміна положення зброї здійснюється з моменту встановлення запобіжника в крайнє верхнє положення, від'єднання магазину, вилучення патронів, перевірки патрона в патроннику, наявності характерного порохового запаху з каналу ствола. Ці дії приводять такий об'єкт у стан, який унеможливорює випадковий постріл чи його застосування за цільовим призначенням [24, с. 166-167].

Також, у ході розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами науковці виділяють статичну та динамічну стадії. Під час статичної стадії огляду слідчому необхідно зафіксувати місце виявлення вогнепальної зброї (виміряти з точністю до 1 сантиметру відстань відносно точок, обраних у якості постійних орієнтирів, та інших довколишніх предметів), вказати, на якому боці вона лежить (направлена вниз (до ґрунту) або вверх рукоятка затвору (в гвинтівках та автоматах) або вікно кожуху-затвору (в пістолетах), у який бік направлений ствол, здійснити оглядову та вузлову фотозйомку так, щоб окрім самої зброї в кадр потрапили найближчі предмети навколишньої обстановки. Після огляду на місці виявлення, фіксації розташування зброї на схемі, в протоколі, фотографування місця події, зброя може бути взята в руки для детального огляду. Під час динамічної стадії здійснюється безпосередній огляд виявленої зброї, а також детальна фотозйомка кожного її екземпляра. На детальних фотознімках має бути видно положення окремих частин і деталей зброї – затвора, курка, запобіжника тощо [181, с. 599].

Таким чином, при детальному (статистичному) огляді важливим є виявлення і дослідження усіх слідів кримінального правопорушення, фіксації їх розташування відносно інших предметів, опис положення виявленої зброї, бойових припасів або вибухових речовин, а також їх фотографування. У ході динамічного огляду усі предмети оглядаються, до протоколу вносяться їх характеристики та ознаки, вивчаються сліди, які залишені на зброї [148, с. 454].

На завершальній стадії усі результати огляду вносяться до протоколу, вилучаються сліди і речові докази. Протокол та упакування вилучених предметів підписуються понятими і слідчим, а усі додатки (схеми, креслення, фототаблиці) додаються до протоколу. М.Г. Щербаковський та Д.В. Андрєєв зазначають, що на цій стадії підбиваються підсумки з точки зору повноти та якості проведення огляду, комплексно оцінюються всі отримані фактичні дані для з'ясування характеру події, висування слідчих версій про злочинця і для організації подальшого розслідування. На даному етапі огляду складаються протокол огляду місця події, необхідні креслення, схеми, фототаблиці, підбирається упаковка та вилучаються об'єкти. Одиночні екземпляри зброї слід упаковувати в щільний папір, краї якого заклеїти, опечатати та зробити на поверхні пояснювальний запис щодо місця та дати виявлення зброї, її марки та моделі, заводського порядкового номера тощо та проставити підписи слідчого, понятих і спеціаліста. Якщо в ході огляду на поверхні зброї виявлено сліди папілярних узорів, то її потрібно упаковувати в картонний або дерев'яний ящик, закріпивши так, щоб не пошкодити ці сліди. У випадках, коли виявлено значну кількість екземплярів вогнепальної зброї її слід упаковувати окремо одна від одної [223, с. 116].

За результатами проведення огляду місця події складається протокол, який має бути оформлений у відповідності до КПК України та підписаний учасниками огляду. Усі вилучені під час огляду сліди і предмети також мають бути упаковані та оформлені у відповідності до ст. 237 КПК України [148, с. 454].

Проведення огляду місця події при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами вимагає або наявності у слідчого знань в галузі балістики або потребує залучення спеціаліста з метою виявлення і фіксації слідів злочину. Не можемо не погодитись з В.А. Колесником та І.В. Горою про те, що саме спеціаліст за вилученими слідами отримує більше інформації, ніж слідчий чи оперативний працівник. Спеціаліст за слідами та речовими доказами може вирішувати важливі для подальшого розслідування питання щодо придатності того чи іншого сліду для ідентифікації, ідентифікаційного періоду сліду, встановлення механізму слідоутворення, а також які сліди залишені потерпілим або учасниками події, а які правопорушником [69, с. 161].

У разі проведення огляду у місці, де зброя, бойові припаси чи вибухівка незаконно зберігалися, тактика є загальною з певними особливостями, як-от обов'язково залучається працівник вибухотехнічного підрозділу та кінолог зі службовим собакою. Вони щонайперше вживають заходів для пошуку вибухівки. До їх прибуття огляд місця події не проводиться. До обов'язків працівника вибухотехнічного підрозділу входить огляд вилучених боєприпасів, вибухових матеріалів, пристроїв, речовин з метою визначення категорії небезпечності та надання рекомендацій стосовно подальшого поводження з ними [128, с. 179]. У випадках виявлення вибухонебезпечних предметів залучення спеціалістів-вибухотехніків є обов'язковим і забезпечує допомогу слідчому у дослідженні вказаних предметів, фіксації характеристик таких предметів, слідової картини, їх правильному вилученні та подальшому знищенню [148, с. 454].

Незважаючи на те, що вибухонебезпечні предмети, які виявлені на місці події, мають статус речових доказів, на практиці вони або знищуються припустимими способами на місці, або вивозяться вибухотехніками за межі житлових і промислових зон для наступного їх знищення, оскільки безпека людей при проведенні огляду є більш пріоритетним завданням, аніж

повноцінний збір речових доказів. По можливості, якщо спеціаліст-вибухотехнік вважає це припустимим – перед знищенням пристрою його доцільно оглянути спеціалісту-криміналісту на предмет виявлення традиційних криміналістичних слідів, описати їх у протоколі огляду та сфотографувати [136, с. 137]. Зазначимо, що у ході огляду місця події слідчому та учасникам СОГ необхідно керуватись як загальними правилами проведення огляду та фіксації виявлених слідів, так і окремими рекомендаціями щодо правильного опису і фотофіксації зброї, бойових припасів та вибухових речовин, а також вилучення і фіксації слідів, залишених на місці події [148, с. 454].

3.2. Допит свідка і підозрюваного

Допит є різновидом СРД, що полягає у фіксації відомостей, які відомі допитуваній особі і мають значення для розслідування кримінального правопорушення. У ході досудового розслідування здійснюється допит свідків, потерпілих, підозрюваних, а також експертів [25, с. 43].

Зважаючи на те, що підозрювана особа, а інколи і свідки не завжди бажають надавати достовірні показання, а також нерідко допускають помилки у свідченнях, слідчий має викрити недостовірну інформацію і переконати допитувану особу надати правдиві відомості про кримінальне правопорушення. З метою отримання повних і достовірних показань від учасників кримінального провадження, слідчими використовуються різноманітні тактичні прийоми допиту. Окремої уваги потребує специфіка допиту при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, а також тактичні прийоми, які застосовуються слідчим з метою усунення бар'єрів у спілкуванні і подолання конфліктних ситуацій у ході допиту [25, с. 43].

Допит слід розглядати в кількох аспектах: а) як процесуальну СРД; б) як метод одержання інформації про ідеальне відображення людини; в) як

керований слідчим процес спілкування. Тактичні прийоми допиту слугують засобами управління спілкуванням та отриманням об'єктивної інформації. В безконфліктних ситуаціях слідчий ставить питання, які допомагають пригадати забуте з метою поживавлення пам'яті [77, с. 176]. А в конфліктних ситуаціях слідчим застосовуються комбінації тактичних прийомів, направлені на отримання достовірних даних. Допит є способом фіксації ідеальних слідів – запам'ятовування очевидцем побачених обставин вчинення протиправних дій або відомих йому фактів щодо особи злочинця, механізму вчинення кримінального правопорушення або предмету кримінально-протиправного посягання. Розроблені у криміналістиці тактичні прийоми допиту направлені на налагодження спілкування між слідчим і допитуваним, встановлення психологічного контакту, а також отримання максимально точної інформації та збереження її об'єктивності [25, с. 44].

Допит є центральною СРД, яка дозволяє: 1) встановити обставини кримінального правопорушення; 2) вчасно висунути слідчі версії; 3) отримати відомості про членів злочинного угруповання та їх лідерів; 4) визначити послідовність й тактику проведення інших процесуальних дій [197, с. 182]. Загальними завданнями допиту є: отримання доказів за кримінальним провадженням; встановлення об'єктивної істини; перевірка слідчих версій, висунутих на початковому етапі розслідування; встановлення фактичних даних про підготовку, вчинення та приховання кримінальних правопорушень; встановлення обставин, що сприяли або перешкоджали вчиненню протиправних дій; збирання відомостей про особу правопорушника, злочинця та його зв'язки; вжиття заходів профілактичного характеру та ін. [82, с. 309]. На нашу думку, основним завданням допиту є отримання і фіксація свідчень від осіб, які є учасниками кримінального провадження або яким відомі обставини щодо підготовки, вчинення або приховування кримінального правопорушення, що мають значення для розслідування [25, с. 44].

До процесуальних засад проведення допиту, визначених ст. 224 КПК України належать:

- 1) допит проводиться за місцем досудового розслідування або в іншому місці за погодженням із особою, яку мають намір допитати;
- 2) кожний свідок допитується окремо, без присутності інших свідків;
- 3) допит не може продовжуватися без перерви понад дві години, а в цілому – понад вісім годин на день;
- 4) у разі допиту свідка він попереджається про кримінальну відповідальність за відмову давати показання і за давання завідомо неправдивих показань, а потерпілий – за давання завідомо неправдивих показань;
- 5) у разі відмови підозрюваного відповідати на запитання, давати показання особа, яка проводить допит, зобов'язана його зупинити одразу після отримання такої заяви;
- 6) під час допиту може застосовуватися фотозйомка, аудіо- та/або відеозапис;
- 7) допитувана особа має право використовувати під час допиту власні документи і нотатки, якщо її показання пов'язані з будь-якими обчисленнями та іншими відомостями, які важко зберегти в пам'яті;
- 8) за бажанням допитуваної особи вона має право викласти свої показання власноручно. За письмовими показаннями особи їй можуть бути поставлені додаткові запитання;
- 9) особа має право не відповідати на запитання з приводу тих обставин, щодо надання яких є пряма заборона у законі (таємниця сповіді, лікарська таємниця, професійна таємниця захисника, таємниця нарадчої кімнати тощо) або які можуть стати підставою для підозри, обвинувачення у вчиненні нею, близькими родичами чи членами її сім'ї кримінального правопорушення, а також щодо службових осіб, які виконують НСРД, та осіб, які конфіденційно співпрацюють із органами досудового розслідування;

10) слідчий, прокурор має право провести одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей у їхніх показаннях. На початку такого допиту встановлюється, чи знають викликані особи одна одну і в яких стосунках вони перебувають між собою;

11) оголошення показань, наданих учасниками допиту на попередніх допитах, дозволяється лише після давання ними показань [101].

Науковці умовно поділяють допит на такі етапи: організаційно-підготовчий, робочий та заключний. На кожному етапі важливо здійснювати комплекс заходів з метою успішного проведення цієї СРД та отримання повної і детальної інформації про вчинене протиправне діяння від допитуваної особи [25, с. 45].

Під час підготовки до проведення допиту слідчий повинен здійснювати відповідний комплекс організаційно-підготовчих заходів:

- 1) повне, всебічне та ретельне вивчення матеріалів кримінального провадження;
- 2) визначення предмету допиту та сформованої слідчої ситуації;
- 3) визначення кола осіб, які підлягають допиту;
- 4) визначення послідовності проведення допитів;
- 5) вивчення особи злочинця полягає у з'ясуванні його соціально-психологічної характеристики, рівня інтелекту, схильностей, характеру, способу життя та мислення;
- 6) добір речових доказів та інших матеріалів для пред'явлення допитуваному;
- 7) визначення часу проведення допиту;
- 8) визначення способу виклику на допит;
- 9) визначення місця проведення допиту;
- 10) визначення тактичних прийомів, що будуть застосовуватися при допиті та підготовка науково-технічних засобів його фіксації;
- 11) визначення учасників проведення допиту;

12) забезпечення сприятливих умов для проведення допиту з урахуванням необхідності гарантування безпеки його учасників;

13) планування допиту [82, с. 310-314].

КПК України закріплено, що перед допитом встановлюється особа, роз'яснюються її права, а також порядок проведення допиту. У разі якщо вік особи не встановлено, але є підстави вважати, що особа є малолітньою або неповнолітньою, до встановлення віку такої особи її допит проводиться за правилами, передбаченими для допиту малолітньої або неповнолітньої особи [101].

Безпосереднє одержання показань складається із вільної розповіді, постановки питань та відповідей на них. Під час вільної розповіді: слід уважно вислухати розповідь допитуваної особи, не рекомендується у цей час перебивати розповідь, але можливо спрямовувати її у необхідному для слідства напрямку. В цей час слідчий продовжує вивчати особу, яка допитується та моделює вірогідний розвиток СРД, корегує план подальшого допиту, здійснює заходи по встановленню та розвитку психологічного контакту. В процесі розповіді не рекомендується вести протокол, а можливо тільки робити короткі помітки так як неухвалене, формальне ставлення до допитуваного не сприяє встановленню психологічного контакту та бажанню продовжити спілкуватися. Тільки після того як особа, яка допитується завершила свою розповідь необхідно ставити заплановані запитання і, при необхідності, використовувати тактичні засоби та методи подолання неправдивих свідчень [77, с. 174-175]. Важливою є правильна постановка запитань, які мають передбачати точну і розгорнуту відповідь, а також сприяти пригадуванню окремих фактів [25, с. 45].

Відповідно до ст. 224 КПК України за бажанням допитуваної особи вона має право викласти свої показання власноручно [101]. За письмовими показаннями особи їй можуть бути поставлені додаткові запитання. Також, такий метод застосовується у разі, якщо особа дає неправдиві показання або

замінює раніше надані показання з метою фіксації її свідчень і подальшого їх уточнення [25, с. 45].

Складання протоколу допиту є заключним етапом цієї СРД і здійснюється слідчим на основі наданих допитуваною особою показань. Після складення протоколу особа ознайомлюється з його текстом, у разі необхідності вносить доповнення і підписує його [25, с. 45-46].

Під тактикою допиту розуміють сукупність заснованих на кримінальних процесуальних нормах криміналістичних рекомендацій, які визначають найбільш доцільні прийоми та способи встановлення психологічного контакту з допитуваним, надання йому допомоги у відтворенні події, методи і прийоми правомірного психологічного впливу для одержання правдивих показань, що мають значення для розкриття та розслідування кримінальних правопорушень. Застосування тактичних прийомів носить вибірковий характер, що передбачає вибір й використання тих із них, які сприяють одержанню об'єктивних, правдивих та повних показань. Тактичні прийоми не повинні бути ізольованими один від одного. Майстерність й професіоналізм слідчого полягає у тому, щоб, використовуючи усі прийоми і засоби, правильно спланувати їх, вміти варіювати ними під час допитів, відмовляючись від одних і переходячи до інших [82, с. 314-315]. Слідчий обирає необхідні тактичні прийоми зважаючи на наявну інформацію про допитувану особу та її статус у кримінальному провадженні (свідок, потерпілий, підозрюваний, експерт); ситуації, яка склалась під час допиту (конфліктна, безконфліктна); слідчої ситуації на момент проведення допиту (хід розслідування, отримані докази і показання інших учасників); обставини, які слід встановити (підтвердження вчинення протиправних дій ймовірним злочинцем, спростування показань інших учасників кримінального провадження, уточнення окремих фактів і подій тощо) [25, с. 46].

До основних тактичних прийомів допиту, що використовуються у правоохоронній практиці, належать такі:

- встановлення психологічного контакту;
- викладання показань у формі вільної розповіді;
- постановка запитань;
- створення напруги;
- використання різних темпів допиту;
- спостереження за поведінкою допитуваного;
- пред'явлення доказів;
- використання фактору раптовості;
- актуалізація забутого у пам'яті допитуваних;
- створення уявлення про інформованість слідчого;
- розповідь слідчим версій про ймовірний розвиток злочинної події;
- приховування меж інформованості слідчого;
- використання конфліктів у злочинній групі;
- застосування науково-технічних засобів [82, с. 315].

Перед слідчим завжди стоїть проблема вибору тактичних прийомів допиту, які б дали позитивний результат [88, с. 294]. Але більш важливим є вдале комбінування тактичних прийомів і перехід від одного до іншого. Тактичні прийоми допиту можуть полягати у такому: влучному формулюванні та черговості постановки запитань (з визначенням їх спрямованості, послідовності тощо); емоційному забарвленні питань і допиту в цілому (емоційний фон допиту може створюватися по-різному й виражати співчуття, жаль, обурення тощо); поясненні окремих положень кримінального та кримінального процесуального закону та наслідків поведінки допитуваної особи з їх урахуванням; пред'явленні доказів (речових доказів, висновків експерта, оголошення свідчень інших осіб тощо); пропонуванні допитуваній особі власноручно написати свої свідчення; виборі слідчим темпу ведення допиту, стилю поведінки тощо; повідомленні інформації, яка має безпосереднє відношення до кримінального провадження [88, с. 294]. При цьому слідчий в залежності від протікання цієї СРД обирає

найбільш ефективні на його розсуд тактичні прийоми, і змінює їх у тому випадку, коли не досягає необхідного результату.

Науковці зауважують, що з усіх типових завдань допиту найбільшу складність та інтерес з точки зору практичної реалізації мають саме ті, які виходять з конфліктних ситуацій допиту. Найчастіше конфліктні ситуації при допиті виникають, якщо суб'єкт володіє вихідною інформацією, але навмисно перекручує її або відмовляється від давання показань. Так, неправдиві показання можуть бути породжені відчуттям безвихідності, продиктовані прагненням свідка захистити родича чи близьку людину, викликані бажанням підозрюваного уникнути відповідальності за більш тяжкий злочин, зменшити свою вину або приховати негативну роль співучасників та ін. Головним завданням слідчого в таких ситуаціях є викриття неправди у показаннях допитуваної особи та збереження психологічного контакту. У зв'язку з цим метою дій слідчого з перевірки необґрунтованого посилення на алібі є максимальна деталізація показань з подальшою можливістю їх перевірки, у тому числі при провадженні повторних допитів [223, с. 136-137]. В таких випадках, слідчий повинен бути ознайомлений з усіма матеріалами кримінального провадження, а саме показаннями свідків, висновками судових експертиз, результатами огляду та обшуку, а також інших СРД для того, щоб вчасно виявити неправдиві показання та за допомогою окремих тактичних прийомів вказати на це допитуваному та отримати об'єктивні і достовірні дані [25, с. 47].

Окремої уваги потребує допит особи, яка вчинила злочин досліджуваної категорії. Це пояснюється тим, що правопорушники зазвичай намагаються уникнути кримінальної відповідальності або отримати менш суворе покарання, а тому нерідко вигадують алібі, надають неправдиві показання, змінюють показання у ході розслідування або обмовляють інших осіб [25, с. 47].

У конфліктній ситуації під час допиту злочинця слідчий повинен застосовувати такі тактичні прийоми допиту, які зможуть створити уявлення

особи про обізнаність слідчого щодо обставин вчинення злочину, невідворотність покарання та наявність достатніх доказів, що підтверджують його винуватість у незаконному поводженні зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. Для цього нерідко пред'являються речові докази та зачитуються показання інших учасників кримінального провадження, створюється напруга та змінюється темп допиту, слідчий надає злочинцю інформацію щодо подальшого розвитку розслідування та пропонує викласти показання власноручно, після чого ставить уточнюючі запитання. При цьому слідчий може спростовувати неправдиві аргументи і викривати невідповідності у показаннях допитуваного правопорушника [25, с. 47].

При плануванні допиту, слідчий визначає його предмет та формує орієнтовний перелік питань, які необхідно встановити у ході цієї СРД [25, с. 47].

М.Г. Щербаковський та Д.В. Андрєєв зазначають, що предмет допиту охоплює факти, що підлягають встановленню при розслідуванні, та визначаються двома чинниками: переліком обставин, які підлягають з'ясуванню у кримінальному провадженні (ст. 91 КПК України), та даними, які відомі особам, що мають відношення до події кримінального правопорушення [223, с. 128]. Під час проведення допиту слідчий повинен чітко орієнтуватися в обставинах і фактах, які мають значення для розслідування і не фіксувати ті відомості, які не є суттєвими у кримінальному провадженні [25, с. 47].

Під час розслідування незаконного обігу зброї незалежно від особи допитуваного науковці виділяють такі блоки фактичних даних, які необхідно встановити:

- зброя: кількість, система, вид, модель та ін.; найменування, модель; кількість (число, вага, обсяг); стан і зовнішній вигляд; індивідуальні ознаки – номер, маркування, комплектність, упаковка та інше;
- особа злочинця: зовнішній вид, професійні навички, мотив вчинення злочину;

- обставини придбання зброї: привласнення, розкрадання, вимагання, крадіжка, виготовлення, покупка;
- особливості транспортування зброї: способи маскування, вид транспорту, маршрут, час та ін.;
- обставини збуту зброї: ким і куди була реалізована зброя, спосіб, місце, особа покупця, час та ін.;
- зв'язок з іншими злочинами, під час вчинення яких використовувалась зброя;
- вчинення злочину одноособово чи групою осіб; встановлення характеру злочинної діяльності кожної з таких осіб [223, с. 129].

У ході розслідування злочинів щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами під час допиту підлягають встановленню:

- 1) відомості щодо особи злочинця (ознаки, дані, характеристика, місце роботи, місце мешкання, освіта, спосіб життя, навички, звички, особливі прикмети);
- 2) відомості щодо механізму злочину (спосіб набуття зброї та мета, знаряддя злочину, спосіб підготовки, вчинення і приховування злочину);
- 3) відомості, що характеризують зброю, бойові припаси, вибухові речовини (вид, модель, калібр, спосіб зберігання, особливості, кількість);
- 4) відомості щодо обстановки вчинення злочину (час, місце, навколишня обстановка);
- 5) відомості щодо потерпілого (характеристика, сума завданої шкоди в результаті вчинення злочину);
- 6) відомості щодо свідків (очевидці або особи, яким було відомо про вчинення кримінального правопорушення) [25, с. 47-48].

Під час допиту особи, яка була затримана зі зброєю встановлюються такі обставини: з якого джерела отримана зброя (хто її продав чи передав); ким і де зброя була виготовлена (якщо виявлена зброя саморобного виробництва); де зберігалася зброя; чи має особа дозвіл на володіння зброєю;

з якою метою носить або володіє зброєю; чи є у особи ще зброя, де вона зберігається; чи здійснювала затримана особа раніше злочини з використанням цієї зброї, коли саме, де і у який спосіб; чи належить затримана особа до організованої злочинної групи, яку функцію вона там виконує, хто є її організатором і керівником [223, с. 130-131]. У тому разі, якщо особа придбала зброю, слід встановити дані та характеристику особи збувача, яким шляхом відбувався збут зброї (при зустрічі, через мережу Інтернет, за допомогою засобів поштового зв'язку). Важливою є і мета отримання зброї, бойових припасів або вибухових речовин [25, с. 48].

При допиті підозрюваного у виготовленні, переробці, ремонті зброї, слід встановити: з якою метою виготовлялася, перероблялася, ремонтувалася зброя; з якого джерела, від кого конкретно було отримано комплектуючі для зброї (чи інші матеріали) і за яку ціну; хто конкретно займався виготовленням зброї, якими знаннями (кваліфікацією) ці особи володіють; яка технологія виготовлення і ремонту зброї; як давно це триває; де саме виготовлено зброю, які при цьому використовувалися матеріали і комплектуючі деталі, інструменти та обладнання і де (у кого) вони придбані; скільки одиниць зброї було виготовлено; кому конкретно збувалася зброя, за якою ціною, чи був посередник; що відомо про факти використання проданої зброї покупцями; наявність співучасників (їх імена, прикмети), роль кожного з них, а також тих, хто знає про вчинення злочину; яка сума винагороди за виготовлення, ремонт зброї і хто за це розплатувався; чи здійснював підозрюваний раніше подібні злочини; чи є у допитуваного інша зброя, комплектуючі деталі до неї, де вони зберігаються; чи використовувалась зброя для вчинення інших злочинів і т.п. [223, с. 130-131]. У разі здійснення ремонту або переробки зброї слід встановити які документи є у особи на виявлену зброю, бойові припаси або вибухові речовини, а також чи було здійснено збиття номерів з виявленої зброї [25, с. 48].

У ході допиту особи, яка незаконно зберігала зброю слід встановити: коли, де, у кого і за яких обставин зброя була придбана, за яку ціну; з якою

метою купувалася зброя; чи передавалася зброя тимчасово комусь у користування, коли, на який термін, на яких умовах, чи була вчасно повернута; що відомо про використання цієї особою переданої зброї; чи використовувала сама особа цю зброю, коли, де, за яких обставин, з якою метою; чи не піддавалася зброя переробці, якій саме; чи не перебивалися на зброї номери, хто саме це робив, з якою метою [223, с. 130-131]. Також, слід встановити де саме зберігалась зброя і яким чином правопорушник її зберігав, а також кому було відомо про зберігання зброї.

У процесі допиту слідчому доцільно використовувати низку тактичних прийомів, спрямованих на активізацію діяльності допитуваного та утримання психологічного контакту, а саме: здійснювати поділ теми вільної розповіді або деталізацію за окремими епізодами (78,21 %); ставити питання, що уточнюють, конкретизують і деталізують інформацію (83,01 %); спостерігати за поведінкою допитуваного та його невербальними реакціями (56,73 %); створювати напруження (50 %); знімати напруження (43,91 %); відволікати увагу (51,6 %); здійснювати інерцію допиту (28,85 %); використовувати фактор раптовості (64,1 %); пред'являти речові й письмові докази (45,51 %); оголошувати окремі фрагменти показань інших осіб (53,53 %); використовувати асоціативні зв'язки (67,95 %); демонструвати поінформованість про обставини вчинення кримінального правопорушення (41,03 %); змінювати темп допиту (20,51 %) [24, с. 96].

Результати опитування слідчих та працівників оперативних підрозділів свідчать про те, що у ході розслідування кримінальних правопорушень за фактом незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами при виникненні конфліктних ситуацій у ході допиту свідків або підозрюваних (відмова від надання показань, надання хибних показань, зміна раніше наданих показань) доцільно використовувати такі тактичні прийоми:

- 1) встановлення психологічного контакту – 56,7 %;
- 2) постановка запитань – 100 %;

- 3) створення напруги – 65,1 %;
- 4) використання різних темпів допиту 34,3 %;
- 5) спостереження за поведінкою допитуваного 98,6 %;
- 6) пред'явлення доказів – 33,9 %;
- 7) використання фактору раптовості – 31,7 %;
- 8) створення уявлення про інформованість слідчого – 78,2 %;
- 9) розповідь слідчим версій про ймовірний розвиток злочинної події 68,5 %;
- 10) приховування меж інформованості слідчого – 71,8 % [25, с. 49].

Акцентуємо увагу на тому, що тактичні прийоми застосовуються слідчим за його рішенням з метою отримання повних і достовірних доказів. У тому випадку, коли особа бажає надавати показання і вже надані свідчення не суперечать наявним у кримінальному провадженні матеріалам, допит може відбуватись у вигляді вільної розповіді, в ході якої слідчий ставить уточнюючі запитання і фіксує показання допитуваного [25, с. 49].

Безконфліктна ситуація характеризується повним або частковим збігом інтересів учасників досудового розслідування, відсутністю протиріч в цілях, для досягнення яких спрямовані їхні зусилля на даному етапі розслідування. У безконфліктній ситуації основне тактичне завдання слідчого полягає в детальному й вичерпному з'ясуванні і фіксації в протоколі показань допитуваного [223, с. 135]. Проте і в безконфліктних ситуаціях виникають труднощі при допиті осіб, коли останні допускають помилки, перебільшують значення тих чи інших подій або не можуть надати об'єктивну інформацію, що має значення для розслідування. В такому випадку застосовуються тактичні прийоми, спрямовані на активізацію пам'яті допитуваного, деталізація показань та постановка уточнюючих запитань, використання речових доказів та показань інших учасників кримінального провадження [25, с. 49].

З метою активізації пам'яті добросовісних свідків та потерпілих використовуються такі прийоми: а) деталізація розповіді; б) розповідь в

різній послідовності; в) зміна ролей коли свідку пропонують представити що він потерпілий і розказати, що в цій ролі він бачив; г) розповідь про подію в зворотній послідовності (принцип прокручування відеокadrів у зворотному порядку); д) демонстрування оригіналів засобів вчинення протиправних дій; е) допит на місці злочину; ж) допит під час відтворення обставин та обстановки події; з) використання асоціацій пам'яті: за суміжністю, за подібністю, за контрастом [77, с. 175]. Використання таких прийомів сприяє відтворенню події злочину та окремих обставин, якими може володіти особа, що забезпечить ефективне отримання більш повної і точної інформації від допитуваного [25, с. 49].

При допиті свідків вчинення злочину, доцільним є з'ясування таких питань: чи є свідок безпосереднім очевидцем незаконного збуту, транспортування та інших видів незаконного обігу зброї; час вчинення злочину, за яких обставин особа бачила дії злочинця; яка зброя стала предметом незаконного обігу; яким способом вчинено злочин, у чому саме полягають незаконні дії зі зброєю; чому та яким чином свідок опинився на місці події: куди прямував (пункт початку руху та кінця), чому свідок звернув увагу на місце події та осіб, які там перебували; чи був знайомий з підозрюваним; якщо ні – які прикмети злочинця, його зовнішній вигляд, як був одягнений, і чи зможуть свідки його впізнати; чи були співучасники, їх прикмети; чи знаходилися транспортні засоби поряд з місцем події, які ймовірно могли належати особі, що вчинила злочин, описати транспортний засіб; у якому напрямку, яким чином покинув місце події злочинець та ін. [223, с. 132]. Досить часто свідки володіють більш детальною і розгорнутою інформацією про подію злочину, спосіб вчинення протиправних дій, знарядь і засобів, особи злочинця, а тому показання свідків є важливими для досудового розслідування, зокрема підтвердження винуватості особи у вчиненні протиправних дій.

У свідків, що були очевидцями затримання особи, що підозрюється у причетності до незаконного обігу вогнепальної зброї та боєприпасів з'ясуванню підлягають такі типові питання:

- за яких обставин вони виявилися очевидцями затримання певної особи;
- як дана особа поводи́ла себе під час затримання;
- чи були у даної особи у руках які-небудь речі, предмети, згортки, вогнепальна зброя, боєприпаси тощо, які їх характерні ознаки;
- що особа робила безпосередньо перед затриманням;
- в який момент особа була затримана;
- чи намагалася особа позбутися вогнепальної зброї, боєприпасів, предметів та інших речей, що знаходилися при ній;
- якщо так, то в чому це проявлялося;
- що завадило особі здійснити заплановані дії;
- якщо ж дана особа все ж викинула якісь предмети або речі, то куди саме, що це були за предмети;
- чи помітив це хто-небудь;
- яким чином викинуті предмети або речі опинилися у затриманого?

[181, с. 631-632].

У свідків, які володіють інформацією про особу підозрюваного з'ясуванню підлягають такі типові питання:

- спосіб життя, стан підозрюваного (чи перебував, або досі перебуває на обліку у психіатра або нарколога, чи переносив коли-небудь черепно-мозкові або інші травми, якщо так, то коли та у зв'язку з чим);
- чи спостерігали вони у поведінці підозрюваного будь-які відхилення, дивацтва, якщо так, то коли, де, за яких обставин і як це відбувалося;
- з ким з осіб підозрюваний підтримує дружні (товариські) стосунки, чи є серед них раніше судимі особи, якщо так, то за які злочини;
- де, з ким і на яких умовах проживав підозрюваний; чи приходили (приїздили) до нього додому сторонні особи, якщо так, то хто, та з якою

метою, характерні прикмети цих осіб, періодичність їх появи, рід відносин з підозрюваним тощо;

- наявність у власності підозрюваного будь-якої зброї, боєприпасів; час та місце їх придбання, зберігання; мотиви і цілі придбання зброї (основних частин);

- в яких місцях підозрюваний з'являвся (міг з'являтися) з вогнепальною зброєю;

- чи могла використовуватися наявна у підозрюваного вогнепальна зброя та боєприпаси при вчиненні інших злочинів;

- чи має підозрювана особа спеціальні знання або фахову освіту, підготовку тощо, пов'язану з поводженням з вогнепальною зброєю;

- місце можливого перебування підозрюваного (у випадку переховування під правоохоронних органів), місце ймовірного знаходження знарядь або засобів злочину, вогнепальної зброї, боєприпасів, предметів одягу тощо [181, с. 633-634].

На нашу думку, до предмету допиту при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами слід віднести:

- 1) відомості щодо особи злочинця (ознаки, дані, характеристика, місце роботи, місце мешкання, освіта, спосіб життя, навички, звички, особливі прикмети):

- чи знайомий допитуваний зі злочинцем особисто (чи є злочинець його родичем або знайомим);

- чи зустрічались раніше зі злочинцем і за яких обставин;

- що допитуваному відомо про злочинця;

- за яких обставин допитуваний став очевидцем вчинення злочину або дізнався про вчинення злочину;

- хто був разом із злочинцем на момент вчинення злочину;

2) відомості щодо механізму злочину (спосіб набуття зброї та мета, знаряддя вчинення злочину, спосіб підготовки, вчинення і приховування злочину):

- яким чином злочинець набув зброю, бойові припаси або вибухові речовини (знайшов, купив, отримав від третіх осіб, вкрав, виготовив, переробив, відремонтував);

- що відомо про знаряддя вчинення злочину (за допомогою чого здійснювався ремонт зброї, виготовлення або переробка, у чому зберігалась зброя (сейф, чохол, кобура);

- чи мав намір злочинець збути зброю;
- що відомо допитуваній особі про спосіб вчинення злочину;
- які дії здійснювались злочинцем з метою підготовки до вчинення злочину;

- чи намагалася особа позбутися зброї, бойових припасів або вибухових речовин або передати її іншим особам;

- які дії вчинено злочинцем з метою приховання протиправних дій;

- чи мала особа дозвіл на володіння зброєю;

3) відомості, що характеризують зброю, бойові припаси, вибухові речовини (вид, модель, калібр, особливості):

- що відомо допитуваній особі про виявлені зброю, бойові припаси, вибухові речовини;

- які особливості зброї;

- який вид, модель, марка, калібр;

- чи використовувалась зброя злочинцем;

4) відомості щодо обстановки вчинення злочину (час, місце, навколишня обстановка);

- час вчинення протиправних дій;

- місце вчинення злочину;

- особливості навколишньої обстановки;

- місце зберігання зброї, бойових припасів або вибухових речовин;

5) відомості щодо потерпілого (характеристика, сума завданої шкоди в результаті вчинення злочину):

- хто є потерпілим, його дані та характеристика;
- кому в результаті вчинення злочину завдано шкоду (інформація щодо потерпілої особи у разі його наявності);
- відомості щодо застосування зброї;

6) відомості щодо свідків (очевидці злочину або особи, яким було відомо про вчинення злочину):

- хто був присутнім на місці вчинення злочину крім злочинця;
- кому можуть бути відомі обставини вчинення злочину;
- кому злочинець розповідав про намір вчинити злочин або про вчинення злочину.

Тактичні прийоми допиту застосовуються слідчим на власний розсуд з метою встановлення психологічного контакту і усунення бар'єрів у спілкуванні з допитуваною особою. Тактичні прийоми можуть бути використані як окремо, так і комбінуватися з метою спонукання особи до надання правдивих і об'єктивних свідчень, а постановка уточнюючих запитань, демонстрація речових доказів і показань інших учасників здійснюється слідчим з метою активізації діяльності допитуваного і актуалізації забутого. Також, слідчий може спростовувати неправдиві аргументи і викривати невідповідності у показаннях допитуваної особи. При допиті підозрюваного доцільно застосовувати тактичні прийоми, які зможуть створити уявлення особи про обізнаність слідчого щодо обставин вчинення злочину, невідворотність покарання та наявність достатніх доказів, що підтверджують його винуватість у незаконному поводженні зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. Для цього нерідко пред'являються речові докази та зачитуються показання інших учасників кримінального провадження, створюється напруга та змінюється темп допиту, слідчий надає злочинцю інформацію щодо подальшого розвитку

розслідування та пропонує викласти показання власноручно, після чого ставить уточнюючі запитання [25, с. 49-50].

3.3. Тактика і організація проведення обшуку

Відповідно до ст. 234 КПК України обшук проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб. Підставою проведення обшуку є ухвала слідчого судді місцевого загального суду, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування, а у кримінальних провадженнях щодо злочинів, віднесених до підсудності Вищого антикорупційного суду – на підставі ухвали слідчого судді Вищого антикорупційного суду [101]. Для отримання ухвали слідчого судді на проведення обшуку мають бути встановлені достатні дані, так як дана СРД пов'язана з примусовим і раптовим вторгненням в сферу особистого життя громадян [181, с. 656]. Під достатніми даними для проведення обшуку слід розуміти відомості, що містяться в показаннях свідків, потерпілих, підозрюваних, у протоколах СРД, заявах громадян, а також одержані в ході оперативно-розшукової діяльності [82, с. 277-278], які вказують на вчинення особою протиправних дій, а саме носіння, зберігання, придбання, передача чи збут, виготовлення, ремонт, переробка нею зброї, бойових припасів або вибухових речовин або вчинення

Обшук є СРД, яка полягає в обстеженні приміщень і володінь, а також осіб з метою виявлення і вилучення предметів кримінально-протиправного посягання, знарядь і засобів вчинення протиправних дій та інших предметів, які можуть бути визнані доказами і мати значення для розслідування. При розслідуванні вказаних злочинів специфіка проведення обшуку пов'язана з тим, що зазвичай здійснюється вилучення вогнепальної зброї, бойових

припасів або вибухових речовин, що вимагає обізнаності слідчого та учасників СОГ щодо поводження із вказаними предметами та гарантування безпеки для всіх учасників обшуку. Крім того, важливим є дотримання кримінальних процесуальних положень та криміналістичних рекомендацій щодо проведення обшуку задля досягнення його завдань, а саме виявлення і вилучення предметів, які мають значення для розслідування.

Обшук є одним із способів отримання матеріалізованої інформації про вчинений злочин або обставини, що пов'язані з розслідуваною подією [181, с. 656]. Метою обшуку є знайдення, вилучення та процесуальне закріплення знарядь і засобів злочину, об'єктів злочинного посягання, слідів злочину, цінностей, нажитих злочинним шляхом, інших речових доказів, предметів і документів, що мають значення для встановлення об'єктивної істини у справі та забезпечення відшкодування заподіяної злочином шкоди [207, с. 479]. При розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами метою обшуку є виявлення та вилучення вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин, частин зброї та її комплектуючих, інструментів та станків для її виготовлення, ремонту або переробки, комп'ютерної техніки та документації, а також інших предметів, що свідчать про вчинення злочинів, передбачених ст. 263, 263-1 КК України.

За своїм об'єктом обшук поділяється на чотири види:

1) обшук житлових приміщень (житлових будинків, котеджів, квартир, замків, кімнат у гуртожитку, постійних чи тимчасових житлових помешкань, зокрема і в готелі чи іншому місці);

2) обшук іншого володіння особи (дачної будівлі, гаража, яхти, літака, автомобіля, магазину, кафе, кіоску, саду, городу, подвір'я, ферми, земельної ділянки чи угіддя тощо);

3) обшук службових та інших приміщень (складських, службових і виробничих приміщень, підприємств, установ, організацій та сховищ);

4) обшук території (земельної ділянки, саду, городу тощо);

5) обшук особи (особистий обшук) [207, с. 478-479].

Змістом обшуку є примусове обстеження вказаних об'єктів з метою відшукування і вилучення речей та документів, що мають значення для кримінального провадження, виявлення розшукуваних осіб, трупів, тварин, речей і предметів вилучених законом з обігу, а також пошук грошей і майна для забезпечення відшкодування заподіяних збитків і в цілях можливої конфіскації. Процесуальні підстави і порядок проведення обшуку регламентовані ст. ст. 13, 223, 233 - 236 КПК України [54, с. 52]. Кримінальними процесуальними умовами законності проведення обшуку є:

1) обшук проводиться на підставі ухвали про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи;

2) обшук житла чи іншого володіння особи, обшук особи здійснюються з обов'язковою участю не менше двох понятих незалежно від застосування технічних засобів фіксування відповідної СРД;

3) обшук житла чи іншого володіння особи на підставі ухвали слідчого судді повинен відбуватися в час, коли заподіюється найменша шкода звичайним заняттям особи, яка ними володіє, якщо тільки слідчий, прокурор не вважатиме, що виконання такої умови може істотно зашкодити меті обшуку;

4) хід і результати особистого обшуку підлягають обов'язковій фіксації у відповідному протоколі;

5) слідчий або прокурор вживає належних заходів для забезпечення присутності під час проведення обшуку осіб, чиї права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені;

6) незалежно від стадії цієї СРД слідчий, прокурор, інша службова особа, яка бере участь у проведенні обшуку, зобов'язані допустити на місце його проведення захисника чи адвоката;

7) перед початком виконання ухвали слідчого судді особі, яка володіє житлом чи іншим володінням, а за її відсутності – іншій присутній особі повинна бути пред'явлена ухвала і надана її копія;

8) слідчий, прокурор зобов'язаний забезпечити схоронність майна, що знаходиться у житлі чи іншому володінні особи, та неможливість доступу до нього сторонніх осіб;

9) обшук особи здійснюється особами тієї самої статі у присутності адвоката, представника на вимогу такої особи;

10) слідчий, прокурор під час проведення обшуку має право відкривати закриті приміщення, сховища, речі, долати системи логічного захисту, якщо особа, присутня при обшуку, відмовляється їх відкрити чи зняти (деактивувати) систему логічного захисту або обшук здійснюється за відсутності осіб;

11) при обшуку слідчий, прокурор має право проводити вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, складати плани і схеми, виготовляти графічні зображення обшуканого житла чи іншого володіння особи чи окремих речей, виготовляти відбитки та зліпки, оглядати і вилучати документи, тимчасово вилучати речі, які мають значення для кримінального провадження;

12) предмети, які вилучені законом з обігу, підлягають вилученню незалежно від їх відношення до кримінального провадження. Вилучені речі та документи, які не входять до переліку, щодо якого прямо надано дозвіл на відшукування в ухвалі про дозвіл на проведення обшуку, та не відносяться до предметів, які вилучені законом з обігу, вважаються тимчасово вилученим майном;

13) особи, у присутності яких здійснюється обшук, при проведенні цієї СРД мають право робити заяви, що підлягають занесенню до протоколу обшуку;

14) другий примірник протоколу обшуку разом із доданим до нього описом вилучених документів та тимчасово вилучених речей (за наявності) вручається особі, у якої проведено обшук, а в разі її відсутності – повнолітньому членові її сім'ї або його представникові;

15) при проведенні обшуку на підприємстві, в установі або організації другий примірник протоколу вручається керівнику або представникові підприємства, установи або організації;

16) обшук житла чи іншого володіння особи на підставі ухвали слідчого судді в обов'язковому порядку фіксується за допомогою аудіо- та відеозапису [101].

На відміну від інших СРД обшук має такі особливості:

- конкретизованість об'єктів пошуку;
- належність об'єктів пошуку, як правило, особам, в яких проводиться обшук;
- примусовий характер обстеження [82, с. 288]. Таким чином, підставою для проведення обшуку є інформація, що особа може приховувати певні предмети, які мають значення для розслідування. Для результативного проведення обшуку слідчий або група, яка здійснює обшук має визначитися з розміром, основними ознаками і характеристиками об'єктів, які підлягають пошуку, розуміти в яких місцях вони можуть бути сховані. Слід враховувати і те, що зброя може бути розібрана на окремі частини і комплектуючі та схована у різних місцях або замаскована під виглядом деталей або інструментів.

С.С. Вітвіцький, О.О. Волобуєва, А.О. Волобоев вказують на те, що характер обшуку полягає у відшуканні матеріалізованої інформації про подію кримінального правопорушення. Вважається, що за відсутності вичерпної інформації про об'єкти пошуку, їхнє імовірне місцезнаходження (приховування), виникають передумови недосягнення мети цієї СРД, що значною мірою впливатиме на повноту та ефективність процесу доказування в кримінальному провадженні. Тому, визначаючи мету обшуку, необхідно звернути увагу на виявлення саме тих об'єктів, що властиві конкретній категорії кримінальних правопорушень [24, с. 171]. Безумовно, до таких об'єктів слід віднести бойову вогнепальну зброю (автомати, пістолети, кулемети, револьвери тощо); спортивну зброю; нарізну зброю (карабіни,

шнуцери, мисливські рушниці (обрізи), комбіновані рушниці та ін.); бойові припаси (гранати, патрони до нарізної вогнепальної зброї різних калібрів військового зразку); вибухові речовини; холодну зброю (кинджали, фінські ножі, кастети та ін.); деталі вогнепальної зброї; ємності для зберігання і перевезення зброї (бокси, ящики, валізи, чохли, сейфи); устаткування для ремонту і переробки зброї; документи щодо відстрілу зброї, її придбання або дозвіл на право володіння і зберігання зброї; сліди щодо застосування зброї, її ремонту або переробки, а також інші предмети і матеріали, які мають значення для розслідування.

Об'єктами, що підлягають відшукуванню і вилученню під час проведення обшуку за місцем проживання, роботи підозрюваного та в інших місцях можуть бути: викрадена (привласнена, незаконно отримана) вогнепальна та холодна зброя, боєприпаси; зброя, що використовувалася при вчиненні розбійних нападів та інших злочинів; комплектуючі частини (деталі) зброї та боєприпасів (у тому числі заготовки, глушники); предмети зі слідами злочину, фрагменти пакування, засоби для чищення та змащення зброї; предмети, вилучені з цивільного обігу, заборонені до використання або такі, що потребують спеціального дозволу, незалежно від того, мають вони відношення до провадження чи ні (наприклад, вибухові речовини; наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги або прекурсори; радіоактивні, сильнодіючі або отруйні речовини; документи, що містять державну таємницю тощо); предмети одягу та взуття, які були на підозрюваному в момент вчинення злочину; засоби маскування зовнішності, фальсифікації та інсценувань (перуки, маски, документи, форма співробітників поліції, номерні знаки автотранспорту та ін.); засоби та знаряддя, що були застосовані під час вчинення злочинів (для зламу та відкриття замків, відключення сигналізації тощо); підроблені документи на незаконно отриману зброю і їх чернетки; спеціальна література про предмети озброєння; документи, що мають значення для кримінального провадження, характеризують членів злочинної групи, їх діяльність та зв'язки, а також

полегшують пошук зброї, знарядь та засобів вчинення злочину (наприклад, накладні, приймальні акти, підроблені відбитки печаток та інші документи, заготовлені злочинцями для незаконного отримання зброї, квитанції камер зберігання, відправлень поштою, документи на житло, транспортні засоби тощо); листи, щоденники, записні книжки, що містять інформацію про співучасників злочину, їх адреси та контакти із ними, відомості про співробітників установ і організацій, пов'язаних з виготовленням і зберіганням зброї; фотознімки, аудіо- та відеозаписи, інші документи, за допомогою яких можна встановити зв'язки підозрюваного; комп'ютерна та персональна мобільна техніка, яка використовувалася при підготовці, вчиненні таких злочинів; інше майно, яке може використовуватися для забезпечення відшкодування заподіяних потерпілим збитків тощо [181, с. 658-659].

Як і інші СРД, обшук складається з підготовчого, робочого (оглядового, детального) та заключного етапів, кожен з яких відрізняється своєю специфікою.

Організаційно-підготовчі заходи до проведення обшуку мають складатися з таких елементів: 1) вивчення матеріалів кримінального провадження; 2) збір орієнтуючої інформації про: особу злочинця, а також членів його сім'ї, родичів та знайомих; усі епізоди злочинної діяльності; місця (об'єкти) обшуків; знаряддя (засоби) правопорушення та предмети, що здобуті злочинним шляхом і підлягають відшукуванню, та ін.; 3) аналіз й оцінка зібраної інформації та слідчої ситуації, що склалася на певному етапі розслідування, до ухвалення рішення про проведення обшуку; 4) прийняття (ухвалення) рішення про проведення обшуку; 5) планування та визначення часу проведення обшуку; 6) створення оптимальних умов для проведення даної СРД; 7) визначення та підготовка необхідних науково-технічних і транспортних засобів; 8) вирішення питання про застосування службово-розшукового собаки; 9) добір необхідних учасників для проведення обшуку; 10) визначення способу фіксації ходу та результатів обшуку; 11) розробка

заходів, що передбачають дії учасників обшуку у випадках виникнення непередбачених ситуацій або ускладнень; 12) складання плану проведення обшуку; 13) проведення інструктивної наради серед усіх учасників обшуку [82, с. 291].

Результати опитування слідчих та працівників оперативних підрозділів свідчать про те, що у ході підготовки до обшуку при незаконному поводженні зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами проводяться такі організаційно-підготовчі дії:

- 1) вивчення матеріалів кримінального провадження – 93,5 %;
- 2) визначення керівника та учасників групи, які проводитимуть пошук – 95,3 %.
- 3) залучення спеціаліста – 77,4 %;
- 4) підшукування понять – 83,9 %;
- 5) підготовка засобів аудіо- та відеофіксації – 89,6 %;
- 6) складання плану проведення обшуку – 54,9 %;
- 7) вивчення характеристики особи, у якої планується провести обшук – 87,1 %;
- 8) визначення переліку об'єктів, які підлягають пошуку та їх характеристика – 91,6 %;
- 9) попереднє вивчення території, на якій відбуватиметься обшук або ознайомлення з особливостями приміщень – 46,2 %.

Закінчення організаційно-підготовчих заходів потребує переходу до робочого етапу обшуку, що передбачає прибуття працівників поліції до місця проведення обшуку та безпосереднє обстеження житла або іншого володіння особи під час чого здійснюється огляд усіх предметів і слідів, що мають значення для розслідування, пошук знарядь і засобів вчинення протиправних дій та вилучення окремих доказів.

На оглядовій стадії обшуку слідчий з'ясовує характер приміщень, наявність закритих кімнат та сховищ, порядок та особливості їх використання, власників або орендаторів, наявність замикаючих пристроїв,

місцезнаходження ключів від цих приміщень; виділяє найбільш ймовірні місця знаходження об'єктів, що підлягають відшукуванню і вилученню; намічає послідовність проведення обшуку приміщень, визначає тактичні прийоми, які можуть бути застосовані та їх послідовність. На детальній стадії обшуку слідчий послідовно досліджує обстановку відповідних приміщень та наявні у них предмети з метою виявлення об'єктів, що підлягають відшукуванню, а також вилученню слідів злочину. При цьому слідчий має право відкривати замкнені приміщення і сховища, якщо власник відмовляється це зробити [181, с. 665]. Досить часто на робочому етапі проведення обшуку слідчому надають допомогу учасники групи пошуку, які також здійснюють обстеження приміщень з метою виявлення вищевказаних об'єктів, у разі виявлення яких слідчий проводить їх детальний огляд, вилучення і фіксацію у протоколі обшуку.

На заключному етапі здійснюється відтворення ходу і результатів проведення обшуку у протоколі, вилучення слідів та предметів, що мають доказове значення. До протоколу вносяться зауваження і доповнення учасників обшуку, після чого протокол підписується слідчим, понятими, особою, у якої проведено обшук та іншими учасниками цієї СРД. На цьому етапі другий примірник протоколу обшуку разом із доданим до нього описом вилучених документів та тимчасово вилучених речей (за наявності) вручається особі, у якої проведено обшук, а в разі її відсутності – повнолітньому членові її сім'ї або його представникові [101]. Дотримання кримінальних процесуальних вимог щодо проведення обшуку, вилучення предметів, які мають значення для розслідування та фіксацію ходу і результатів проведення обшуку у протоколі є вкрай важливим з метою недопущення оскарження проведення цієї СРД та визнання її незаконною.

Загальна тактика проведення обшуку припускає необхідність врахування слідчої ситуації, особливостей особи, яка підлягає обшуку та характеру злочинного посягання. Відтак, правильно обрана тактика обшуку дозволяє ефективно проводити дану СРД [82, с. 295-296]. На нашу думку,

важливо враховувати і характеристику об'єктів обшуку (приміщень, ділянок місцевості) та предметів, які підлягають пошуку (характеристика і ознаки зброї, бойових припасів, вибухових речовин).

Науковці вивчаючи тактичні прийоми проведення обшуку, класифікують їх за такими підставами:

1) за функціональною спрямованістю: тактичні прийоми, що виконують пошукову функцію (аналіз окремих ділянок приміщення; зіставлення предмета пошуку з різноманітними об'єктами місця обшуку; орієнтація на професійні навички обшукуваної особи та ін.); тактичні прийоми, що виконують комунікативну функцію з обшукуваним (роз'яснення неправильно зайнятої позиції обшукуваним; постановка обшукуваному контрольних запитань; використання навіювання у формі наказу тощо);

2) за об'єктом спрямованості: тактичні прийоми, спрямовані на здійснення впливу на обшукуваного (бесіда на сторонню тему; словесна розвідка; роз'яснення мети обшуку та ін.); тактичні прийоми, спрямовані на дослідження матеріальної обстановки (аналіз виявлених слідів і їх ознак; аналіз ознак предмета пошуку; використання можливостей типових аналогів та ін.);

3) за широтою використання: тактичні прийоми, використовувані тільки при провадженні обшуку (словесна розвідка; орієнтація на професійні навички обшукуваного); тактичні прийоми, використовувані при провадженні різних СРД (постановка тих або інших запитань; бесіда на сторонню тему; роз'яснення необхідності надання допомоги органам розслідування та ін.);

4) за особливостями реалізації: тактичний прийом реалізується безпосередньо та одноособово слідчим; тактичний прийом реалізується з розподілом ролей СОГ;

5) за характером інформації: тактичні прийоми, засновані на словесній інформації (бесіда на сторонню тему, постановка нейтральних запитань

тощо); тактичні прийоми, засновані на матеріалізованій інформації (показ обшукуваному аналога предмета пошуку); тактичні прийоми, засновані на логіко-розумовій інформації (аналіз ознак предмета пошуку, моделювання події, що відбулась та ін.) [54, с. 67].

К. О. Чаплинський, базуючись на загальних положеннях щодо проведення обшуків, вважає доцільним використовувати такі методи:

1) послідовне і вибіркове обстеження. Під час вибіркового обстеження за наявності достатніх підстав перевіряються, насамперед, місця ймовірного приховування розшукуваних об'єктів. Цей метод застосовується при проведенні трудомістких робіт, зокрема розбиранні стін чи підлоги, розкопці певної ділянки місцевості тощо. Якщо вибірковий пошук не дає позитивних результатів, то керівник операції переходить до послідовної перевірки усіх об'єктів;

2) паралельне і зустрічне обстеження. Паралельне обстеження доцільне під час обшуків просторого приміщення або ділянки місцевості. В інших випадках проводиться зустрічне обстеження, коли одна особа, яка проводить обшук, рухається праворуч від входу, а інша – ліворуч. Зустрівшись, вони оглядають центр приміщення (ділянки місцевості);

3) одиночний і груповий пошук. Характер пошуку обирається з урахуванням кількості осіб, які проводять обшук. Там, де особи мають недостатню кваліфікацію у тактиці обшуку, пошук веде керівник пошукової групи, а інші надають йому допомогу;

4) обстеження без порушення і з порушенням цілісності об'єктів. Під час обшуку без порушень цілісності об'єктів застосовуються методи вимірювання, порівняння, зважування та інші для встановлення розходжень у вазі, розмірі та ін. Проводячи обшук, слідчий має право розкривати замкнені приміщення і сховища, якщо володілець відмовляється їх відкрити;

5) відволікаючі прийоми – застосовуються за допомогою зміни послідовності обшуку, проведення вибіркових обстежень, умисного затримання уваги на другорядних об'єктах у випадках інформованості

керівника операції (пошукової групи) про схованки, коли недоцільно розкривати злочинцям свою поінформованість та її джерела;

6) використання рефлексії обшукуваних осіб. За допомогою рефлексії слідчий викликає певні реакції злочинців або створює конкретні умови, за яких особа вчиняє певні дії, і спостерігає за ними для викриття прихованих об'єктів;

7) систематичність пошуку та облік дій. Керівник пошукової групи має уважно і послідовно оглядати об'єкти, не відволікаючись на інші. Отримані результати необхідно ретельно занотувати у протоколі. Також доцільним є складання планів і схем, які є ефективними у тих випадках, коли фотозйомка не забезпечує наочності і не дозволяє зафіксувати розташування схованки та способи виявлення й вилучення;

8) застосування науково-технічних засобів. Проведення одночасних обшуків доцільно поєднувати з використанням пошукової техніки для створення у злочинців враження про марність приховування розшукуваних предметів;

9) залучення підозрюваного, свідка, потерпілого до проведення обшуків. Участь в обшуку підозрюваних та обвинувачених дозволяє слідчому спостерігати за їх психофізичними реакціями під час проведення СРД. Залучення свідків та потерпілих дозволить запобігти вилученню об'єктів, які не мають відношення до кримінального провадження;

10) спостереження за поведінкою осіб, в яких проводять обшук, та тих, хто опинився в цьому місці. Вказаний прийом застосовується, коли необхідно встановити, які дії пошукової групи викликають у таких осіб відповідну реакцію (хвилювання, почервоніння обличчя, тремтіння рук, голосу);

11) несподіване пред'явлення обшукуваному предмета, виявленого під час обшуку. Вказаний тактичний прийом дозволяє створити в обшукуваного враження, що пошуковій групі відомі усі об'єкти, які підлягають відшукуванню, та місця їх знаходження. Звідси обшуканий добровільно може

назвати місця, де приховані інші речові докази та об'єкти, що мають значення для кримінального провадження;

12) беручи до уваги, що місця обшуків можуть знаходитися на відкритій місцевості, керівник операції має забезпечити зовнішню охорону, до обов'язків якої входить: спостереження за об'єктом обшуку, недопущення виходу будь-кого з об'єкта обшуку, спостереження за поведінкою осіб, які беруть участь в обшуку;

13) під час обшуку доцільно використовувати прийом, який заснований на видаленні певних осіб з місця проведення обшуку, з тим, щоб використовувати їх необізнаність про його результати під час проведення подальших допитів;

14) постійний обмін інформацією між учасниками обшуку та між окремими групами і штабом про виявлені предмети, способи приховання та прийоми виявлення [82, с. 298-301].

На думку С.С. Вітвіцького, О.О. Волобуєвої та А.О. Волобоєва при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами доцільно використовувати такі тактичні прийоми: 1) залучення учасників кримінального провадження до проведення обшуку (53,85 %); 2) спостереження за поведінкою обшукуваного та інших присутніх осіб на місці обшуку (80,13 %); 3) усунення, відсторонення деяких присутніх від участі в обшуку (16,67 %); 4) використання рефлексії обшукуваного (41,99 %); 5) прийоми на відволікання (48,72 %); 6) бесіда або «словесна розвідка» (76,6 %); 7) постановка запитань обшукуваному (70,19 %); 8) зіставлення інформації, яка міститься у відповідях обшукуваного (54,17 %); 9) роз'яснення обшукуваному його неправильної позиції та необхідності надання допомоги слідчому (45,55%); 10) раптове (несподіване) пред'явлення обшукуваному предмета, виявленого під час обшуку (36,22 %); 11) порівняння (зіставлення) однорідних об'єктів (26,6 %); 12) застосування науково-технічних засобів (13,14 %) [24, с. 176-181].

Зважаючи на наукові дослідження, практику розслідування та специфіку злочинів за фактом незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами при проведенні обшуку з метою отримання інформації від обшукуваної особи та налагодження з нею контакту, дієвими є такі тактичні прийоми, як роз'яснення неправильно зайнятої позиції, пояснення мети обшуку, навіювання позитивних наслідків співпраці зі слідством та надання інформації, демонстрація виявлених предметів або їх аналогів, постановка контрольних запитань, залучення або видалення окремих учасників кримінального провадження до проведення обшуку та спостереження за їх поведінкою і реакцією обшукуваної особи. З метою виявлення зброї, бойових припасів, вибухових речовин або інших предметів, що підлягають пошуку здійснюється аналіз приміщення або ділянки місцевості; аналіз ознак і характеристик зброї, бойових припасів, вибухових речовин або інших предметів, їх зіставлення з місцем, де відбувається обшук; залучення спеціалістів до проведення обшуку; використання технічних засобів.

На нашу думку, запорукою успішного проведення обшуку при розслідуванні вказаних злочинів є здійснення комплексу тактико-організаційних заходів щодо підготовки до проведення обшуку, організації і спільних дій СОГ, а також подолання конфліктних та проблемних ситуацій за допомогою тактичних прийомів, що у сукупності сприяє досягненню поставленої мети – виявлення та вилучення зброї, бойових припасів, вибухових речовин або інших предметів, що мають значення для розслідування та фіксації матеріалізованої інформації.

Отже, до основних тактико-організаційних заходів проведення обшуку при незаконному поводженні зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами є:

- 1) своєчасне проведення обшуку, що унеможливорює знищення або приховування слідів протиправних дій та предметів, що мають значення для розслідування;

2) розроблення плану проведення обшуку та визначення його учасників;

3) використання фактору раптовості при проведенні обшуку, а саме непомітне прибуття та раптове проникнення до об'єкту обшуку СОГ;

4) одночасне проведення обшуків на декількох об'єктах з метою унеможливлення попередження співучасників та приховування або передачі іншим особам зброї, бойових припасів, вибухових речовин або інших предметів;

5) залучення спеціалістів до проведення обшуку з метою виявлення складових частин і комплектуючих вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин, які можуть бути ретельно сховані або замасковані, а також використання технічних засобів;

6) зіставлення предмету пошуку і місця, де відбувається обшук; вивчення особливостей приміщення або ділянки місцевості; аналіз ознак і характеристик зброї, бойових припасів, вибухових речовин або інших предметів, що підлягають пошуку;

7) контроль об'єкту, який підлягає обшуку з метою унеможливлення пересування учасників обшуку та самовільного переміщення предметів;

8) залучення або видалення окремих учасників кримінального провадження до проведення обшуку та спостереження за їх поведінкою і реакцією обшукуваної особи;

9) взаємодія з особою, яка підлягає обшуку, налагодження з нею психологічного контакту та переконання взаємодії зі слідством з метою добровільної видачі зброї, бойових припасів, вибухових речовин або інших предметів, що підлягають пошуку, відкриття зачинених приміщень, а також надання необхідної для розслідування інформації;

10) пояснення особі, яка обшукується мети обшуку та роз'яснення наслідків відмови від взаємодії з представниками досудового розслідування;

11) демонстрація особі, яка обшукується виявлених предметів або їх аналогів, постановка контрольних запитань та спостереженням за реакцією особи.

3.4. Судова експертиза при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами

Проведення судової експертизи при розслідуванні окремих категорій кримінальних правопорушень є обов'язковим, адже за допомогою експертних досліджень можливим є отримання доказів та встановлення обставин, що підлягають доказуванню [204, с. 63]. Судова експертиза проводиться за постановою слідчого, прокурора, рішенням слідчого судді або клопотанням сторін кримінального провадження та полягає у дослідженні певних об'єктів та отриманні за результатами досліджень експертних висновків щодо питань, які мають доказове значення у кримінальному провадженні.

Розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями є неможливим без експертних досліджень, а доведення участі та винуватості осіб у деяких резонансних кримінальних провадженнях потребує проведення значної їх кількості [136, с. 174]. При розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, найчастіше призначається судово-балістична експертиза (експертиза зброї та слідів і обставин її використання). Слід зважати на те, що при вчиненні даних злочинів кримінальна відповідальність настає лише в тому разі, якщо буде встановлено, що виявлені та вилучені у особи предмети належать до зброї, бойових припасів або вибухових речовин. Можливим є і проведення комплексних експертиз, які призначаються з метою встановлення питань, які віднесено до різних галузей знань і проводяться комплексно фахівцями різного профілю.

Аналіз слідчо-судової практики, а саме вироків суду, ухвалених протягом 2020-2024 років за ст. 263, 263-1 КК України говорять про те, що під час проведення досудового розслідування вказаних злочинів здебільшого призначаються такі судові експертизи:

- 1) судово-балістична – 97,3 %;
- 2) вибухово-технічна – 67,1 %;
- 3) криміналістична – 91,7 %;
- 4) технічна – 23,1 %;
- 5) судово-медична – 13,4 %;
- 6) комплексні експертизи – 37,6 %.

Використання спеціальних знань у ході розслідування досліджуваних злочинів здійснюється у вигляді проведення:

- 1) криміналістичних експертиз:
 - трасологічної: дослідження слідів людини, транспортних засобів, знарядь, інструментів і залишених ними слідів, ідентифікація цілого за частинами, ідентифікаційних номерів та рельєфних знаків;
 - зброї (та слідів) і обставин її використання: дослідження ручної вогнепальної зброї та бойових припасів до неї, слідів зброї, слідів пострілу й ситуаційних обставин пострілу та інші види досліджень;
 - матеріалів, речовин і виробів;
 - одорологічної (запахові сліди);
 - почеркознавчої: для дослідження почерку і підписів;
 - технічної експертизи документів: дослідження реквізитів документів, матеріалів документів, друкарських форм та інших засобів виготовлення документів;
 - фототехнічної, портретної: для ідентифікації знімальної апаратури, а також особи за зовнішніми ознаками;
- 2) інших (окремих) експертиз:
 - комп'ютерно-технічної: для дослідження комп'ютерної техніки і програмних продуктів;

- товарознавчої;
- судово-медичної: для дослідження людей (судово-медичне освідчення) з метою визначення стану здоров'я, ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, наявності алкогольного та/або наркотичного сп'яніння; речових доказів (дослідження крові, слини та інших біологічних виділень людини, волосся тощо); трупів з метою встановлення причини смерті та обставин, пов'язаних з летальним наслідком;
- судово-психіатричної: для дослідження психічного стану особи з метою встановлення її осудності, неосудності, обмеженої осудності [136, с. 177-178].

Узагальнення матеріалів кримінальних проваджень свідчить, що судові експертизи під час розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями проводять у 100 % випадків, з них: дослідження вогнепальної зброї (44,4 %), бойових припасів до неї (48,6 %) та холодної зброї (37,6 %); дактилоскопічне 176 дослідження (28,9 %); технічне дослідження матеріалів та засобів відео-, звукозапису (1,2 %), лінгвістичне дослідження усного мовлення (0,5 %), їхнє комплексне дослідження (1,3 %); комплексне дослідження об'єктів озброєння і дактилоскопії (16,2 %); інше (10,1 %) [136, с. 175-176].

Криміналістичні рекомендації з призначення судової експертизи включають: 1) визначення виду експертизи та експертної установи (експерта); 2) визначення черговості проведення судових експертиз, якщо один і той самий об'єкт повинен піддаватися різним експертним дослідженням; 3) підготовку об'єктів та матеріалів кримінального провадження для проведення судової експертизи; 4) формулювання запитань експертові; 5) матеріально-технічне забезпечення проведення судової експертизи та відшкодування витрат [181, с. 672-673]. Зважаючи на те, що у більшості кримінальних проваджень судові експертизи під час розслідування призначаються слідчими, важливим є їх обізнаність щодо експертних установ і завдань, які вони вирішують. Крім того, під час кримінального провадження

слідчий може звернутись до експерта щодо питань, які віднесені до його компетенції і стосуються дослідження направлених на експертизу об'єктів.

Деякі науковці звертають увагу на недоліки, які виникають в процесі призначення і проведення судових експертиз при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. Р. В. Мовчан до основних недоліків, пов'язаних із проведенням експертизи у цій категорії кримінальних проваджень відносить: а) постановка перед експертом запитань, які не входять до кола його компетенції, а також неправильне формулювання питань експертові, або упущення суттєвих питань, у тому числі «шаблонність» питань з довідників слідчого; б) не призначення експертизи, коли її проведення обов'язкове, зокрема відмова від призначення експертного дослідження об'єктів озброєння з ознаками саморобного або промислового виготовлення за наявності ідентифікаційних ознак цих предметів; відмова від призначення експертного дослідження документів, що мають явні ознаки підробки (наприклад, дозвіл на поводження зі зброєю); частин зброї та її окремих екземплярів; інструментів, матеріалів і речовин, що використовувалися для виготовлення (переробки) об'єктів озброєння; засобів пакування й маскування та інших об'єктів; в) затягування строків призначення та проведення судових експертиз; неправильне визначення послідовності в разі призначення декількох судових експертиз; г) направлення на судові експертизи речових доказів із порушенням цілісності їхньої упаковки; г) не відображення в постанові про призначення судової експертизи обставин кримінального провадження [136, с. 189]. Вказані недоліки можуть суттєво вплинути як на хід, так і результати проведення судової експертизи, а також на врахування висновку експерта як доказу у кримінальному провадженні.

Зважаючи на те, що у ході розслідування перед слідчими виникають труднощі при призначенні судових експертиз слід брати до уваги, що:

1) вилучення об'єктів і слідів повинно здійснюватися із дотриманням вимог КПК України, а саме під час проведення СРД у протоколі мають бути

зазначені вилучені об'єкти і сліди, які пакуються і опечатуються відповідно до вимог ч. 5 ст. 237 КПК України;

2) деякі об'єкти можуть піддаватись дослідженню декілька разів, а тому слідчий повинен призначати експертизи послідовно в залежності від завдань, які вони вирішують. Доцільним є призначення трасологічної або дактилоскопічної експертизи для дослідження слідів, залишених на поверхні зброї, після чого зброя може бути направлена на балістичне дослідження;

3) з метою досягнення завдань експертного дослідження необхідне правильне формулювання питань, які ставляться на вирішення експерта та входять до його компетенції. Зокрема, питання мають бути точними і зрозумілими для експерта.

Інструкцією про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженій наказом Міністерства юстиції України № 53/5 від 08.10.1998 року визначено, що експертиза зброї та слідів її використання поділяється на:

- 1) дослідження вогнепальної зброї та бойових припасів до неї;
- 2) дослідження слідів зброї, слідів пострілу та ситуаційних обставин пострілу;
- 3) дослідження холодної зброї;
- 4) дослідження зброї з некінетичним принципом ураження;
- 5) дослідження гранатометів та ствольної артилерійської зброї;
- 6) дослідження ракетно-реактивної зброї [167].

За результатами проведення судово-балістичної експертизи можуть бути розв'язані такі завдання:

1. Дослідження бойових властивостей та матеріальної частини вогнепальної зброї: а) встановлення виду, моделі, зразка вогнепальної зброї; б) встановлення справності вогнепальної зброї та придатності її до стрільби; в) визначення можливості довільного пострілу із зброї без натискання на спусковий гачок; г) встановлення можливості здійснення прицільних пострілів із зброї на певну відстань; г) встановлення виду та зразка патрона,

призначеного для конкретного екземпляра вогнепальної зброї; д) встановлення можливості здійснення пострілів із досліджуваної зброї наданими боєприпасами.

2. Дослідження боєприпасів до ручної вогнепальної зброї та їх компонентів: а) визначення виду та зразка патрона; б) встановлення справності та придатності патронів до стрільби; в) встановлення однорідності патронів та способу їх виготовлення.

3. Визначення виду, системи, моделі, калібру зброї за компонентами використаних боєприпасів: а) визначення системи, моделі вогнепальної зброї за слідами на гільзах; б) визначення системи, моделі нарізної вогнепальної зброї за слідами на кулях; в) визначення калібру гладкоствольної зброї за слідами на снарядах (кулях, картечі, шроті); г) встановлення системи, моделі вогнепальної зброї за слідами пострілу на перешкоді.

4. Ідентифікація зброї за слідами на снарядах: а) ідентифікація нарізної зброї за слідами на кулях; б) ідентифікація гладкоствольної зброї за слідами на снарядах.

5. Ідентифікація нарізної й гладкоствольної вогнепальної зброї за слідами на гільзах.

6. Встановлення фактів та обставин застосування вогнепальної зброї: а) визначення вогнепального характеру пошкоджень; б) встановлення відстані близького пострілу; в) встановлення відстані неблизького пострілу за елементами настільної траєкторії; г) встановлення відстані неблизького пострілу за глибиною кульового каналу; г) визначення кількості та черговості пострілів; д) встановлення дальності та кута пострілу із гладкоствольної зброї за осипанням шроту.

7. Криміналістичне дослідження атипової вогнепальної зброї.

8. Інші судово-балістичні дослідження: а) визначення номера шроту за слідами на пижах; б) визначення виду снаряда за слідами на внутрішній поверхні стріляних паперових гільз; в) визначення номера шроту за слідами на внутрішній поверхні стріляних паперових гільз; г) встановлення виду та

зразка кулі за її зображенням на рентгенівському знімку; г) встановлення належності кулі та гільзи одному патрону; д) визначення виду, системи, моделі зброї, яка знаходилась у схованці чи кобурі за її слідами-відбитками [69, с. 181-183].

У відповідності до вказаної Інструкції об'єктами дослідження експертизи зброї та слідів її використання є:

1) вогнепальна зброя та подібні до неї стріляючі пристрої з ураженням цілі за рахунок кінетичної енергії стріляного снаряда як фізичного тіла, а також бойові припаси до вогнепальної зброї;

2) зброя та подібні до неї пристрої з іншими принципами ураження цілі, ніж ураження за рахунок кінетичної енергії стріляного снаряда як фізичного тіла – термічний вплив, уражаючі фактори електричного струму та інші уражаючі фактори. До таких об'єктів дослідження належать нереактивні вогнемети, електрошокові пристрої тощо;

3) гранатомети реактивні та нереактивні, міномети, артилерійські гармати тощо;

4) протитанкові ракетні комплекси, реактивні системи залпового вогню, зенітно-ракетні комплекси тощо;

5) зброя або конструктивно подібні до неї вироби, патрони, гільзи, кулі, шрот, пижі, які приєднані до справи як речові докази, порівняльні матеріали, предмети зі слідами пострілу.

Науковці також відносять до об'єктів вказаної експертизи наступні:

1) сліди пострілу на стріляних гільзах, снарядах (кулях, картечі, шроті), інших частинах (компонентах боєприпасів), уражених перешкодах, на окремих екземплярах зброї, на особі, яка стріляла, на предметах навколишньої обстановки;

2) інструменти, прилади, що використовувались для виготовлення, ремонту зброї, патронів, спорядження боєприпасів, а також їх сліди на різноманітних судово-балістичних об'єктах;

3) матеріали, що використовувались для виготовлення зброї, патронів та їх складових елементів (наприклад, куль, картечі, шроту, пижів, прокладок);

4) матеріали кримінального провадження (протоколи огляду місця події та фотознімки до них; висновки судово-медичного експерта за результатами дослідження трупа із вогнестрільними ушкодженнями, протоколи допитів потерпілих, обвинувачених, свідків тощо);

5) матеріальна обстановка місця події (у випадках встановлення напрямку пострілу та місця розташування особи, яка стріляла) [69, с. 178-179].

Таким чином, об'єктами дослідження є не тільки зброя, бойові припаси або вибухові речовини та інші предмети подібні до вказаних, а також і сліди застосування зброї, інструменти і прилади пов'язані з ремонтом і переробкою зброї та матеріали, що свідчать про вчинення протиправних дій зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.

Постановка питань на вирішення експерта здійснюється у відповідності до обставин вчинення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, характеру об'єктів або слідів, які надаються на експертне дослідження, а також завдань, які мають бути вирішені за результатами проведення судової експертизи.

До орієнтовного переліку питань, які вирішуються під час проведення балістичної експертизи належать:

1) Чи є вогнепальною зброєю (пневматичною зброєю, газовим пістолетом чи револьвером, пристроєм вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами) предмет, вилучений у підозрюваного?

2) Яким способом (промисловим чи саморобним) виготовлено предмет (зброя, патрон), вилучений у підозрюваного?

3) До якого виду, системи, моделі, калібру належить дана зброя?

- 4) Чи придатна дана зброя до стрільби?
- 5) Чи справна дана зброя? Якщо ні, то які вона має несправності? Чи виключають ці несправності можливість пострілу?
- 6) Чи є боєприпасом патрон, вилучений у підозрюваного?
- 7) До зброї якого виду, системи, моделі, калібру призначено патрон, вилучений у підозрюваного?
- 8) До якого патрона (вид, модель) належить відстріляна гільза?
- 9) Чи міг з даної зброї за певних умов (наприклад, при падінні її на ґрунт, підлогу тощо) відбутися постріл без натискання на спусковий гачок?
- 10) Чи вистріляна куля (шрот, картеч) з даного екземпляра зброї?
- 11) Чи відстріляні дані гільзи зі зброї, наданої для дослідження?
- 12) Чи вистріляні дані кулі (гільзи) з одного екземпляра зброї?
- 13) З якої зброї (вид, система, модель) вистріляна дана куля?
- 14) Чи були надані куля і гільза до пострілу частинами одного патрона?
- 15) Якою кулею (шротом, картеччю) зроблено останній постріл з гладкоствольної рушниці (обріза рушниці)?
- 16) З гладкоствольної зброї якого калібру вистріляно кулю (шрот, картеч, пиж), вилучену на місці події (з трупа потерпілого)?
- 17) Чи є дане пошкодження вогнепальним?
- 18) Кулею якого калібру, типу (оболонковою, напівоболонковою тощо) утворено пошкодження?
- 19) Яким є дане пошкодження - вхідним чи вихідним?
- 20) У якому напрямку і з якої відстані зроблено постріл, що утворив пошкодження на об'єкті, вилученому з місця події?
- 21) Яким було положення зброї відносно потерпілого (перешкоди)?
- 22) Чи є даний предмет холодною зброєю?
- 23) Якщо є, то до якого виду холодної зброї він належить?
- 24) Яким способом виготовлено предмет, вилучений у підозрюваного?
- 25) До якого зразка належить наданий штик (кортик, шабля тощо)?
- 26) Чи є даний предмет заготовкою холодної зброї? [167].

У разі вчинення злочину із використанням вибухового пристрою або вибухової речовини проводяться експертиза вибухових речовин і продуктів вибуху (пострілу) та експертиза вибухових пристроїв. Основними завданнями експертизи вибухових пристроїв є: визначення факту вибуху вибухового пристрою на місці події; визначення виду вибуху; визначення належності об'єкта до вибухових пристроїв (боєприпасів) та визначення класифікаційної категорії пристрою; визначення потужності вибуху вибухового пристрою; визначення (опис) конструкції пристрою та способу його виготовлення; установлення здатності пристрою викликати вибух та можливості вибуху пристрою в конкретних умовах (струс, нагрівання тощо); установлення наявності в обставинах справи даних, що стосуються особи, яка виготовила саморобний вибуховий пристрій і привела його в дію [167].

До орієнтовного переліку питань, які вирішуються у ході проведення експертизи вибухових пристроїв віднесено:

- 1) Чи належить до вибухових пристроїв (боєприпасів) предмет, вилучений (указати - у кого або де)?
- 2) Чи придатний наданий предмет до використання за цільовим призначенням - до вибуху? Якщо не придатний, то з яких причин?
- 3) Які вражаючі фактори притаманні наданому пристрою?
- 4) Чи підірвано в даному місці вибуховий пристрій? Якщо так, то до якого виду пристроїв він належить (які особливості його конструкції, країна-виробник тощо)?
- 5) Чи є предмети, знайдені на місці події (в тілі потерпілого), частинами вибухового пристрою?
- 6) Якщо так, то до якого виду пристроїв вони належать?
- 7) Яким способом, саморобним чи промисловим, виготовлено вибуховий пристрій?
- 8) Який спосіб підризу був застосований у даному випадку?
- 9) Якщо підірвано боєприпаси, до якого виду вони належать (гранати, міни, снаряди тощо)?

10) Чи містять надані експертів матеріали дані, що вказують на характерні риси особистості виготовлювача вибухового пристрою (професійні навички, ступінь обізнаності з технологією виготовлення і використання вибухових пристроїв тощо)?

11) Чи однакова конструкція саморобного вибухового пристрою, частини якого знайдені на місці події, та макета, виготовленого особою (прізвище, ім'я, по батькові)? [167].

Вибухові речовини, які вилучені в результаті проведення СРД направляються на експертизу вибухових речовин і продуктів вибуху (пострілу), до основних завдань якої належать: встановлення факту належності даного об'єкта до вибухових речовин чи речовин, які можна використовувати як компоненти для виготовлення вибухових речовин, порохових зарядів чи способом піротехніки; встановлення способу виготовлення вибухових речовин; виявлення мікрослідів вибухових речовин і продуктів їхнього розкладання на предметах-носіях; встановлення за продуктами розкладу вибухових речовин вихідної речовини, яку було використано для вибуху (пострілу); встановлення загальної родової (групової) належності вибухових речовин (порохових зарядів) [207, с. 512].

На вирішення експертизи вибухових речовин і продуктів вибуху (пострілу) ставляться такі питання:

- 1) Чи є ця речовина вибуховою? Якщо так, то якою?
- 2) Чи можуть використовуватися для виготовлення вибухівки ці речовини? Якщо так, то в якому сполученні?
- 3) Яким способом - промисловим чи саморобним - виготовлено цю вибухівку?
- 4) Чи є на предметі-носії (вказується, на якому саме) сліди вибухових речовин?
- 5) Якщо так, то яких саме?
- 6) Чи є на даному предметі продукти розкладу вибухівки? Якщо так, то внаслідок розкладу якої вибухової речовини вони утворилися?

7) Чи мають ці вибухові речовини загальну родову (групову) належність?

8) Чи складали раніше вибухові речовини, надіслані для дослідження, загальну масу? [207, с. 512].

Висновки до третього розділу

1. Особливості проведення огляду місця події при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами:

5) здійснення заходів щодо гарантування безпеки учасників СРД при проведенні огляду зброї, бойових припасів або вибухових речовин;

6) огляду підлягають наступні місця: незаконного зберігання зброї (квартири, будинки, гаражі, прибудинкові споруди, транспортні засоби) – 73,9 %; збуту (транспортні засоби, громадські місця, поштові відділення) – 21,7 %; виготовлення, ремонту і переробки (квартири, будинки, гаражі, прибудинкові споруди, підвали, підсобні приміщення підприємств) – 34,1 %; виявлення зброї, бойових припасів або вибухових речовин (відкриті ділянки місцевості, лісосмуги, парки, сквери, транспортні засоби, громадські місця) – 67,3 %;

7) обов'язкове залучення до огляду зброї, бойових припасів або вибухових речовин спеціаліста-вибухотехніка, криміналіста, кінолога;

8) при проведенні огляду місця події доцільно робити детальний опис таких предметів: бойова вогнепальна зброя (автомати, пістолети, кулемети, револьвери тощо); спортивна зброя; нарізна зброя (карабіни, шнуцери, мисливські рушниці (обріз), комбіновані рушниці та ін.); бойові припаси (гранати, патрони до нарізної вогнепальної зброї різних калібрів військового зразку); вибухові речовини; холодна зброя (кинджали, фінські ножі, кастети та ін.); деталі вогнепальної зброї; ємності для зберігання і перевезення зброї (бокси, ящики, валізи, чохли, сейфи); устаткування для

ремонту і переробки зброї; документи щодо відстрілу зброї, її придбання або дозвіл на право володіння і зберігання зброї; сліди щодо застосування зброї, її ремонту або переробки.

2. До предмету допиту при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами слід віднести:

1) відомості щодо особи злочинця (ознаки, дані, характеристика, місце роботи, місце мешкання, освіта, спосіб життя, навички, звички, особливі прикмети):

- чи знайомий допитуваний зі злочинцем особисто (чи є злочинець його родичем або знайомим);
- чи зустрічались раніше зі злочинцем і за яких обставин;
- що допитуваному відомо про злочинця;
- за яких обставин допитуваний став очевидцем вчинення злочину або дізнався про вчинення злочину;
- хто був разом із злочинцем на момент вчинення злочину;

2) відомості щодо механізму злочину (спосіб набуття зброї та мета, знаряддя вчинення злочину, спосіб підготовки, вчинення і приховування злочину):

- яким чином злочинець набув зброю, бойові припаси або вибухові речовини (знайшов, купив, отримав від третіх осіб, вкрав, виготовив, переробив, відремонтував);
- що відомо про знаряддя вчинення злочину (за допомогою чого здійснювався ремонт зброї, виготовлення або переробка, у чому зберігалась зброя (сейф, бокс, ящик, чохол, кобура);
- чи мав намір злочинець збути зброю;
- що відомо допитуваній особі про спосіб вчинення злочину;
- які дії здійснювались злочинцем з метою підготовки до вчинення злочину;
- чи намагалася особа позбутися зброї, бойових припасів або вибухових речовин або передати її іншим особам;

- які дії вчинено злочинцем з метою приховання протиправних дій;
- чи мала особа дозвіл на володіння зброєю;

3) відомості, що характеризують зброю, бойові припаси, вибухові речовини (вид, модель, калібр, особливості):

- що відомо допитуваній особі про виявлені зброю, бойові припаси, вибухові речовини;

- які особливості зброї;
- який вид, модель, марка, калібр;
- чи використовувалась зброя злочинцем;

4) відомості щодо обстановки вчинення злочину:

- час вчинення протиправних дій;
- місце злочину;
- особливості навколишньої обстановки;
- місце зберігання зброї, бойових припасів або вибухових речовин;

5) відомості щодо потерпілого (характеристика, сума завданої шкоди в результаті вчинення злочину):

- хто є потерпілим, його дані та характеристика;
- кому в результаті вчинення злочину завдано шкоду (інформація щодо потерпілої особи у разі його наявності);
- відомості щодо застосування зброї;

6) відомості щодо свідків (очевидці злочину або особи, яким було відомо про вчинення злочину):

- хто був присутнім на місці вчинення злочину крім злочинця;
- кому можуть бути відомі обставини вчинення злочину;
- кому злочинець розповідав про намір вчинити злочин або про вчинення злочину.

3. При допиті підозрюваного доцільно застосовувати тактичні прийоми, які зможуть створити уявлення особи про обізнаність слідчого щодо обставин вчинення злочину, невідворотність покарання та наявність достатніх доказів, що підтверджують його винуватість у незаконному

поводженні зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. З цією метою підозрюваному пред'являються речові докази та зачитуються показання інших учасників кримінального провадження, при допиті створюється напруга та змінюється темп допиту, слідчий надає злочинцю інформацію щодо подальшого розвитку розслідування та пропонує викласти показання власноручно, після чого ставить уточнюючі запитання.

4. До основних тактико-організаційних заходів проведення обшуку при незаконному поведженні зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами є:

1) своєчасне проведення обшуку, що унеможливорює знищення або приховування слідів протиправних дій та предметів, що мають значення для розслідування;

2) розроблення плану проведення обшуку та визначення його учасників;

3) використання фактору раптовості при проведенні обшуку, а саме непомітне прибуття та раптове проникнення до об'єкту обшуку СОГ;

4) одночасне проведення обшуків на декількох об'єктах з метою унеможливлення попередження співучасників та приховування або передачі іншим особам зброї, бойових припасів, вибухових речовин або інших предметів;

5) залучення спеціалістів до проведення обшуку з метою виявлення складових частин і комплектуючих вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин, які можуть бути ретельно сховані або замасковані, а також використання технічних засобів;

6) зіставлення предмету пошуку і місця, де відбувається обшук; вивчення особливостей приміщення або ділянки місцевості; аналіз ознак і характеристик зброї, бойових припасів, вибухових речовин або інших предметів, що підлягають пошуку;

7) контроль об'єкту, який підлягає обшуку з метою унеможливлення пересування учасників обшуку та самовільного переміщення предметів;

8) залучення або видалення окремих учасників кримінального провадження до проведення обшуку та спостереження за їх поведінкою і реакцією обшукуваної особи;

9) взаємодія з особою, яка підлягає обшуку, налагодження з нею психологічного контакту та переконання до взаємодії зі слідством з метою добровільної видачі зброї, бойових припасів, вибухових речовин або інших предметів, що підлягають пошуку, відкриття зачинених приміщень, а також надання необхідної для розслідування інформації;

10) пояснення особі, яка обшукується мети обшуку та роз'яснення наслідків відмови від взаємодії з представниками досудового розслідування;

11) демонстрація особі, яка обшукується виявлених предметів або їх аналогів, постановка контрольних запитань та спостереженням за реакцією особи.

ВИСНОВКИ

1. Криміналістична характеристика незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами є системою даних, які характеризують протиправні дії щодо носіння, зберігання, придбання, передачі чи збуту вогнепальної зброї, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу; носіння, виготовлення, ремонт або збут кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу; незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв. До структури криміналістичної характеристики незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами належать: особа правопорушника, спосіб вчинення злочину, сліди злочину; предмет кримінально-протиправного посягання; обстановка вчинення злочину.

2. Спосіб вчинення кримінального правопорушення – це сукупність дій правопорушника щодо підготовки, вчинення та приховування протиправних дій, що здійснюються з метою реалізації злочинного наміру. Основними способами приховування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами є: приховування зброї в задалегідь підготовлених тайниках або сховищах; зміна маркування зброї, її розбір на частини або переробка; підроблення документів на зброю, чеків, накладних; знищення слідів вчинення злочину; надання неправдивих показань у ході досудового розслідування, передача незаконно здобутої зброї іншим особам. За результатами вивчення судової та слідчої практики визначено, що до типових способів вчинення вказаних злочинів доцільно віднести: 1) незаконне носіння – 74,3 %; 2) незаконне зберігання – 89,4 %; 3) незаконне придбання – 41,6 %; 4) незаконне виготовлення – 38,9 %; 5) незаконна переробка, ремонт або фальсифікація – 38,1 %; 6) незаконний збут – 21,7 %.

3. До предмету кримінально-протиправного посягання незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами належать:

1) бойова вогнепальна зброя (автомати: АКС 74У кал. 5,45 мм; АК-74 кал. 5,45 мм., АКМ кал. 7,62 мм.; пістолети: ПМ кал. 9x18 мм.; ФОРТ 12 кал. 9x18 мм.; GLOCK кал. 9x19 мм.; ТТ кал. 7,62x25 мм.; кулемети: ПКМ кал. 7,62x54 мм.; НСВТ кал. 12,7x108 мм.; ДШК кал. 12,7x108 мм.; револьвери: НАГАН кал. 7,62 мм.; карабіни: СКС кал. 7,62x39 мм.; СВТ кал. 7,62x54 мм. та ін.);

2) спортивна зброя (ТОЗ-78-01 кал. 22Lr; ТОЗ-8 кал. 5,6 мм. та ін.);

3) нарізна мисливська зброя (серійно виготовлена, саморобна, перероблена, а саме: мисливські гвинівки, карабіни та шнугери, мисливські рушниці із свердловиною «парадокс» з нарізами 100-140 мм. на початку або в кінці ствола, мисливські рушниці зі свердловиною «сюпра», комбіновані рушниці, що мають поряд з гладкими і нарізні стволи та ін.);

4) бойові припаси (до бойових припасів належать патрони до нарізної вогнепальної зброї різних калібрів, а також заряджені патрони до гладкоствольних мисливських рушниці, мисливський порох і капсулі);

5) вибухові речовини (амоніти, амонали, тротил, динаміт, порох, пластид, нітрогліцерин, гексаметілентріпероксиддіамін та інші хімічні речовини, їх сполуки або суміші, здатні вибухнути без доступу кисню);

6) холодна зброя (кинджали, фінські ножі, кастети та ін.).

За результатами вивчення судової та слідчої практики визначено, що до типового предмету кримінально-протиправного посягання незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами належать: 1) бойова вогнепальна зброя – 22,8 %; 2) спортивна зброя – 1,4 %; 3) нарізна мисливська зброя – 7,1 %; 4) бойові припаси – 61,4 %; 5) вибухові речовини – 2,9 % 6) холодна зброя – 4,3 %.

4. Сформовано типовий портрет правопорушника за фактом вчинення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими

речовинами, а саме: особа, що вчиняє вказані злочини є громадянином України (97,5 %), чоловічої статі (100 %), віком переважно 35-45 років (48,6 %), що має середню освіту (86,6 %), не працевлаштована (52,4%), не одружена (38,6 %), не має на утриманні дітей (41,4 %), не має судимостей (48,1 %).

5. Типовий план розслідування у кримінальному провадженні щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами повинен охоплювати такі СРД:

- 1) проведення огляду місця події, фіксація його результатів у протоколі огляду та за допомогою технічних засобів;
- 2) вилучення знарядь і засобів вчинення кримінального правопорушення;
- 3) призначення судових експертиз;
- 4) відібрання пояснень у осіб, причетних до вчинення протиправних дій, очевидців події, ймовірного потерпілого або правопорушника;
- 5) проведення допиту свідків;
- 6) проведення обшуку за місцем мешкання ймовірного правопорушника;
- 7) вручення особі повідомлення про підозру;
- 8) проведення допиту підозрюваного;
- 9) проведення слідчого експерименту.

6. До основних форм взаємодії між працівниками правоохоронних органів при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами належать:

- 1) спільне проведення СРД слідчими та працівниками оперативних підрозділів (огляд, обшук, слідчий експеримент), а також залучення до проведення СРД експертів та спеціалістів;
- 2) доручення у порядку ст. 40 КПК України на проведення СРД та НСРД відповідним оперативним підрозділам;

3) здійснення досудового розслідування у кримінальному провадженні СОГ;

4) взаємодія слідчих з працівниками підрозділів НП України, СБ України, прокуратури, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України тощо;

5) непроцесуальна взаємодія працівників досудового розслідування та оперативних підрозділів з метою обміну отриманою інформацією про вчинення кримінального правопорушення, її аналізу та обговорення, а також координація подальших дій у кримінальному провадженні.

7. Здійснено розподіл обставин, що підлягають встановленню на загальні та спеціальні. Загальні – ті, які визначені кримінальним процесуальним законодавством та характеризують подію кримінального правопорушення і особу правопорушника, а спеціальні – притаманні певному виду кримінальних правопорушень, а саме незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.

До загальних обставин, що підлягають встановленню при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами належать:

- 1) час і місце вчинення злочину;
- 2) обстановка;
- 3) спосіб (підготовка, вчинення і приховування протиправних дій) та механізм вчинення злочину;
- 4) предмет кримінально-протиправного посягання;
- 5) особа злочинця (демографічні дані, характеристика);
- 6) форма вини, мотив і мета вчинення протиправних дій;
- 7) обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого злочину;
- 8) можливість співучасті у вчиненні злочину;
- 9) сліди протиправних дій;
- 10) наявність потерпілого та його дані;

- 11) зв'язок злочину з іншими кримінальними правопорушеннями або діяльністю організованих груп чи злочинних організацій;
- 12) відомості про вчинення кримінального правопорушення повторно;
- 13) обставини, що сприяли вчиненню злочину;
- 14) обставини, що заважали вчиненню злочину;
- 15) обставини, що свідчать про можливість звільнення особи від кримінальної відповідальності або є підставою для закриття кримінального провадження;
- 16) вид і розмір шкоди, завданої злочином, а також розмір процесуальних витрат.

До спеціальних обставин, що підлягають встановленню при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами належать:

- 1) вид та кількість зброї, бойових припасів або вибухових речовин, їх характерні ознаки;
- 2) наявність у правопорушника дозволу на право володіння та зберігання зброї;
- 3) спосіб набуття зброї, бойових припасів або вибухових речовин;
- 4) відомості щодо спеціального статусу особи правопорушника (військовослужбовець, працівник НП України, СБ України, Державного бюро розслідувань, спецпідрозділів, поліції охорони або працівники підприємств, установ, організацій, які здійснюють роботу із вибухонебезпечними предметами).

8. На початковому етапі розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами доцільно виокремити такі типові слідчі ситуації і версії:

1. «Слідча ситуація 1» – особу затримано працівниками поліції із вогнепальною зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. В даній слідчій ситуації мають місце такі слідчі версії:

а) особа без встановленого на те дозволу здійснює носіння і зберігання вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин;

б) особа здійснює носіння і зберігання вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин із метою передачі або збуту іншій особі;

в) факт незаконного поводження з вогнепальною зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами не підтвердився.

2. «Слідча ситуація 2» – у ході проведення оперативних заходів або СРД у іншому кримінальному провадженні працівниками поліції встановлено факт незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. В даній слідчій ситуації мають місце такі слідчі версії:

а) особу правопорушника встановлено, вогнепальну зброю, бойові припаси або вибухові речовини вилучено;

б) особу правопорушника встановлено, проте місцезнаходження вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин не встановлено;

в) особу правопорушника не встановлено;

г) факт незаконного поводження з вогнепальною зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами не підтвердився.

3. «Слідча ситуація 3» – надійшло повідомлення про те, що особа зберігає вогнепальну зброю, бойові припаси або вибухові речовини за місцем мешкання. В даному випадку можуть мати місце такі слідчі версії:

а) особа без встановленого на те дозволу зберігає вогнепальну зброю, бойові припаси або вибухові речовини за місцем мешкання;

б) особа без встановленого на те дозволу зберігає вогнепальну зброю, бойові припаси або вибухові речовини з метою збуту або передачі іншим особам;

в) у особи наявний дозвіл на зберігання і носіння виявленої вогнепальної зброї;

г) факт незаконного поводження з вогнепальною зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами не підтвердився.

4. «Слідча ситуація 4» – надійшло повідомлення про виявлення вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин. В даному випадку можуть мати місце такі слідчі версії:

а) особу правопорушника не встановлено; вогнепальну зброю, бойові припаси або вибухові речовини вилучено;

б) особу правопорушника встановлено; вогнепальну зброю, бойові припаси або вибухові речовини вилучено;

в) факт виявлення вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин не підтвердився.

5. «Слідча ситуація 5» – надійшло повідомлення про те, що невстановлена особа здійснює збут зброї. В даному випадку можуть мати місце такі слідчі версії:

а) особу встановлено і затримано;

б) особу встановлено, проте її місцезнаходження не відоме;

в) особу не встановлено;

г) факт збуту вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин не підтвердився.

9. Особливості проведення огляду місця події при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами:

1) здійснення заходів щодо гарантування безпеки учасників СРД при проведенні огляду зброї, бойових припасів або вибухових речовин;

2) огляду підлягають наступні місця: незаконного зберігання зброї (квартири, будинки, гаражі, прибудинкові споруди, транспортні засоби) – 73,9 %; збуту (транспортні засоби, громадські місця, поштові відділення) – 21,7 %; виготовлення, ремонту і переробки (квартири, будинки, гаражі, прибудинкові споруди, підвали, підсобні приміщення підприємств) – 34,1 %; виявлення зброї, бойових припасів або вибухових речовин (відкриті ділянки місцевості, лісосмуги, парки, сквери, транспортні засоби, громадські місця) – 67,3 %;

3) обов'язкове залучення до огляду зброї, бойових припасів або вибухових речовин спеціаліста-вибухотехніка, криміналіста, кінолога;

4) при проведенні огляду місця події доцільно робити детальний опис таких предметів: бойова вогнепальна зброя (автомати, пістолети, кулемети, револьвери тощо); спортивна зброя; нарізна зброя (карабіни, шнугери, мисливські рушниці (обрізи), комбіновані рушниці та ін.); бойові припаси (гранати, патрони до нарізної вогнепальної зброї різних калібрів військового зразку); вибухові речовини; холодна зброя (кинджали, фінські ножі, кастети та ін.); деталі вогнепальної зброї; ємності для зберігання і перевезення зброї (бокси, ящики, валізи, чохли, сейфи); устаткування для ремонту і переробки зброї; документи щодо відстрілу зброї, її придбання або дозвіл на право володіння і зберігання зброї; сліди щодо застосування зброї, її ремонту або переробки.

10. До предмету допиту при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами слід віднести:

1) відомості щодо особи злочинця (ознаки, дані, характеристика, місце роботи, місце мешкання, освіта, спосіб життя, навички, звички, особливі прикмети):

- чи знайомий допитуваний зі злочинцем особисто (чи є злочинець його родичем або знайомим);
- чи зустрічались раніше зі злочинцем і за яких обставин;
- що допитуваному відомо про злочинця;
- за яких обставин допитуваний став очевидцем вчинення злочину або дізнався про вчинення злочину;
- хто був разом із злочинцем на момент вчинення злочину;

2) відомості щодо механізму злочину (спосіб набуття зброї та мета, знаряддя вчинення злочину, спосіб підготовки, вчинення і приховування злочину):

- яким чином злочинець набув зброю, бойові припаси або вибухові речовини (знайшов, купив, отримав від третіх осіб, вкрав, виготовив, переробив, відремонтував);

- що відомо про знаряддя вчинення злочину (за допомогою чого здійснювався ремонт зброї, виготовлення або переробка, у чому зберігалась зброя (сейф, бокс, ящик, чохол, кобура);

- чи мав намір злочинець збути зброю;

- що відомо допитуваній особі про спосіб вчинення злочину;

- які дії здійснювались злочинцем з метою підготовки до вчинення злочину;

- чи намагалася особа позбутися зброї, бойових припасів або вибухових речовин або передати її іншим особам;

- які дії вчинено злочинцем з метою приховання протиправних дій;

- чи мала особа дозвіл на володіння зброєю;

3) відомості, що характеризують зброю, бойові припаси, вибухові речовини (вид, модель, калібр, особливості):

- що відомо допитуваній особі про виявлені зброю, бойові припаси, вибухові речовини;

- які особливості зброї;

- який вид, модель, марка, калібр;

- чи використовувалась зброя злочинцем;

4) відомості щодо обстановки вчинення злочину:

- час вчинення протиправних дій;

- місце злочину;

- особливості навколишньої обстановки;

- місце зберігання зброї, бойових припасів або вибухових речовин;

5) відомості щодо потерпілого (характеристика, сума завданої шкоди в результаті вчинення злочину):

- хто є потерпілим, його дані та характеристика;

- кому в результаті вчинення злочину завдано шкоду (інформація щодо потерпілої особи у разі його наявності);

- відомості щодо застосування зброї;

б) відомості щодо свідків (очевидці злочину або особи, яким було відомо про вчинення злочину):

- хто був присутнім на місці вчинення злочину крім злочинця;

- кому можуть бути відомі обставини вчинення злочину;

- кому злочинець розповідав про намір вчинити злочин або про вчинення злочину.

11. При допиті підозрюваного доцільно застосовувати тактичні прийоми, які зможуть створити уявлення особи про обізнаність слідчого щодо обставин вчинення злочину, невідворотність покарання та наявність достатніх доказів, що підтверджують його винуватість у незаконному поводженні зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. З цією метою підозрюваному пред'являються речові докази та зачитуються показання інших учасників кримінального провадження, при допиті створюється напруга та змінюється темп допиту, слідчий надає злочинцю інформацію щодо подальшого розвитку розслідування та пропонує викласти показання власноручно, після чого ставить уточнюючі запитання.

12. До основних тактико-організаційних заходів проведення обшуку при незаконному поводженні зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами є:

- 1) своєчасне проведення обшуку, що унеможливило знищення або приховування слідів протиправних дій та предметів, що мають значення для розслідування;

- 2) розроблення плану проведення обшуку та визначення його учасників;

- 3) використання фактору раптовості при проведенні обшуку, а саме непомітне прибуття та раптове проникнення до об'єкту обшуку СОГ;

4) одночасне проведення обшуків на декількох об'єктах з метою унеможливлення попередження співучасників та приховування або передачі іншим особам зброї, бойових припасів, вибухових речовин або інших предметів;

5) залучення спеціалістів до проведення обшуку з метою виявлення складових частин і комплектуючих вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин, які можуть бути ретельно сховані або замасковані, а також використання технічних засобів;

6) зіставлення предмету пошуку і місця, де відбувається обшук; вивчення особливостей приміщення або ділянки місцевості; аналіз ознак і характеристик зброї, бойових припасів, вибухових речовин або інших предметів, що підлягають пошуку;

7) контроль об'єкту, який підлягає обшуку з метою унеможливлення пересування учасників обшуку та самовільного переміщення предметів;

8) залучення або видалення окремих учасників кримінального провадження до проведення обшуку та спостереження за їх поведінкою і реакцією обшукуваної особи;

9) взаємодія з особою, яка підлягає обшуку, налагодження з нею психологічного контакту та переконання до взаємодії зі слідством з метою добровільної видачі зброї, бойових припасів, вибухових речовин або інших предметів, що підлягають пошуку, відкриття зачинених приміщень, а також надання необхідної для розслідування інформації;

10) пояснення особі, яка обшукується мети обшуку та роз'яснення наслідків відмови від взаємодії з представниками досудового розслідування;

11) демонстрація особі, яка обшукується виявлених предметів або їх аналогів, постановка контрольних запитань та спостереженням за реакцією особи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреев Д.В. Поняття та види незаконного обігу зброї. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка*. Сєверодонецьк. 2017. № 2 (78). С. 62-69. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0b1bbad3-7001-46e3-af65-adf1755a9123/content>.
2. Бахін В.П., Волобуєва О.О. Взаємодія слідчого з фахівцями під час огляду місця події (збір інформації про особу, що скоїла злочин) : науково-практичні рекомендації. Донецьк : ДЮІ, 2005. 72 с.
3. Біленчук П.Д., Лисиченко В.К., Клименко Н.І. Криміналістика. URL: https://ukrreferat.com/chapters_book/pravo/bilenchuk-pd-lisichenko-vk-klimenko-ni-2001-kriminalistika-kniga.html.
4. Береза Ю.М. Розслідування незаконного заволодіння військовослужбовцем зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Дніпро, 2018. 218 с. URL: <http://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/science/rada/dissertations/23/3.pdf>
5. Біленчук П.Д., Гель А.П., Семаков Г.С. Криміналістична тактика і методика розслідування окремих видів злочинів : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : МАУП, 2007. 512 с.
6. Благута Р.І., Мовчан А.В. Новітні технології у розслідуванні злочинів : сучасний стан і проблеми використання : монографія. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 256 с.
7. Бондар В.С. Судова експертиза зброї: поняття, система, завдання, тенденції розвитку. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2024. № 3. С. 48-57. URL: <http://journals.lvduvs.lviv.ua/index.php/law/article/view/908/885>

8. Вапнярчук В.В. Поняття і система слідчих (розшукових) дій. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Юридичні науки. 2018. № 2, Том 2. С. 73-77.

9. Васківський А.О. Розслідування крадіжок вантажів на залізничному транспорті в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2023. 24 с. URL: https://maup.com.ua/assets/files/dis/12-00-09/vaskivskij_a.pdf.

10. Величенко Л.О. Сучасний стан психолого-правового розуміння незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *Юридична психологія*. 2020. № 2 (27). С. 103-110.

11. Вирок Дніпровського районного суду Дніпропетровської області від 07 червня 2022 року / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104639428> (дата звернення: 21.05.2022 року).

12. Вирок Інгулецького районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області від 10 березня 2021 року / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95442917> (дата звернення: 21.05.2022 року).

13. Вирок Кіровського районного суду м. Дніпро від 05 лютого 2021 року / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94668111> (дата звернення: 21.05.2022 року).

14. Вирок Корабельного районного суду м. Миколаєва від 05 січня 2021 року / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94214434> (дата звернення: 21.05.2022 року).

15. Вирок Лубенського міськрайонного суду Полтавської області від 03 квітня 2023 року / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/> (дата звернення: 21.05.2022 року).

16. Вирок Марганецького міського суду Дніпропетровської області від 20 січня 2021 року / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL:

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/94253326> (дата звернення: 21.05.2022 року).

17. Вирок Нікопольського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 13 січня 2021 року / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94153381> (дата звернення: 21.05.2022 року).

18. Вирок Рівненського міського суду Рівненської області від 17 лютого 2021 року / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96293357> (дата звернення: 21.05.2022 року).

19. Вирок Саксаганського районного суду м. Кривого Рогу Дніпропетровської області від 09 квітня 2021 року / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94288269> (дата звернення: 21.05.2022 року).

20. Вирок Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 31 травня 2021 року / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97994927> (дата звернення: 21.05.2022 року).

21. Вирок Фастівського міськрайонного суду Київської області від 24 грудня 2019 року / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/> (дата звернення: 21.05.2022 року).

22. Вирок Черняхівського районного суду Житомирської області від 09 грудня 2021 року / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101793418> (дата звернення: 21.05.2022 року).

23. Висоцька В.В. Поняття способу вчинення злочину. *Правова держава*. 2011. № 13. С. 102-105. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Prav_2011_13_20

24. Вітвіцький С.С., Волобуєва О.О., Волобоев А.О. Методика розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами :

монографія. Київ : ВД «Дакор», 2021. 308 с. URL: https://dnuvs.in.ua/wp-content/uploads/2022/09/metodyka_rozsliduvannya_nezakonnogo_povodzhennya_zi_zbroyeu_ta_bojovymy.pdf

25. Вітвіцький С.С., Отришко А.О. Допит свідків і підозрюваних при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *Центральноукраїнський вісник права та публічного управління*. 2024. № 3 (7). С. 42-50. URL: <https://cuj.dnuvs.ukr.education/index.php/cuj/article/view/66/62> (дата звернення: 08.10.2024).

26. Вознюк А.А. Кримінальне право України. Загальна частина : конспект лекцій. Київ : Нац. акад. внутр. справ, «Освіта України», 2016. 236 с.

27. Волобоєв А.О. Організація і планування розслідування незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами. *Правовий часопис Донбасу*. 2019. № 1. С. 113-119. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/pppd_2019_1_18.pdf.

28. Волобоєв А.О. Тактичні особливості огляду за фактом незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 5. С. 286-289. URL: http://lsej.org.ua/5_2019/5_2019.pdf#page=286.

29. Волобоєв А.О. Тактичні особливості проведення оперативної закупки за фактом незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 7 (13). С. 261-273. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/5422/5453>.

30. Волобоєв А.О. Типові сліди незаконного поводження зі зброєю та бойовими припасами. Реформування законодавства України та розвиток суспільних відносин в Україні : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Ужгород : УжНУ, 2019. С. 85–86.

31. Воронін В.І. Розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв : дис. ...канд. юр. наук : 12.00.09. Київ, 2019. 236 с. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/13778/1/dysertatsia_voronin_vi.pdf (дата звернення: 27.03.2023).

32. Глобальне дослідження незаконного обігу зброї 2020. URL: https://www.unodc.org/documents/firearms-protocol/2021/Global_Study_Compedium_UKR.pdf (дата звернення: 06.02.2024).

33. Гора І.В., Іщенко А.В., Колесник В.А. Криміналістика : посіб. для підготов, до іспитів. - 2-е вид., допов. та переробл. Київ : ПАЛИВОДА А.В., 2004. 225 с.

34. Горбачевський В., Симоненко Н. Питання розслідування насильницьких злочинів. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 3. С. 90–106. URL: <http://www.naiu.kiev.ua/scientbul/index.php/ua/>

35. Галеотті М., Арутюнян А. Мир і розповсюдження зброї. Російсько-українська війна і нелегальна торгівля зброєю. URL: <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2023/03/Mark-Galeotti-Anna-Arutunyan-Peace-and-proliferation-The-Russo-Ukrainian-war-and-the-illegal-arms-trade-UKRAINIAN-March-2023.pdf>

36. Джафарова О.В., Дунаєва Т.Є. Запобігання незаконному обігу вогнепальної зброї в умовах повномасштабної агресії РФ проти України. *Наукові перспективи*. 2023. № 11 (41). С. 848-857. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/download/7710/7755/7754>

37. Динту В.А. Обстановка злочину як об'єкт пізнання. *Актуальні проблеми держави і права*. 2013. С. 392-398. URL: <http://www.apdp.in.ua/v69/62.pdf>

38. Документування та розслідування фактів незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, а також

кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, учинених із застосуванням новітніх технологій: науково-методичні рекомендації для підрозділів Національної поліції України. Харків : ХНУВС, 2022. 130 с. <https://univd.edu.ua/science-issue/issue/6688>.

39. Єдиний державний реєстр судових рішень / Офіційний інтернет-ресурс. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>

40. Смелянов В.П. Кримінальне право України : Загальна частина. Основні питання вчення про злочин : наук.-практ. посіб. Харків : Право, 2018. 142 с.

41. Жеребко О.І. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики злочинів. *Криміналістика і судова експертиза*. 2017. № 62. С. 161-168. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/krise_2017_62_21

42. Журавель В.А. Актуальні проблеми криміналістичної методики розслідування злочинів. *Проблеми боротьби зі злочинністю*. 2009. № 100. С. 362-375.

43. Журавель В.А. Загальна теорія криміналістики : генеза та сучасний стан : монографія. Харків : Право, 2021. 448 с.

44. Журавель В.А. Окрема криміналістична методика розслідування злочинів : форма, структура, зміст. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2007. № 7. 476 с.

45. Іщенко А.В., Красюк І.П., Матвієнко В.В. Проблеми криміналістичного забезпечення розслідування злочинів : монографія. Київ : Нац. акад. внутр. справ України, 2002. 212 с.

46. Іщенко А.В., Марчук Р.П. Використання спеціальних знань у правоохоронній практиці : старі та нові проблеми. *Науковий вісник НАВСУ*. 2001. № 3. С. 204–211.

47. Калюга К. Історія походження криміналістичного поняття особи злочинця. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. №12. С. 3–6. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/>

48. Канюка І., Королишин І. Щодо використання психолого-криміналістичного портрета при розслідуванні злочинів. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. № 3. С. 99. URL: <http://www.pjv.nuoua.od.ua/>

49. Катеринчук І.П., Меркулова В.О. Незаконний обіг зброї, бойових припасів або вибухових речовин : напрями реформування кримінального законодавства. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2017. № 3. С. 29-35.

50. Кисельов І.О., Отришко А.О. Обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *Право та державне управління*. 2023. № 4. С. 154-161. URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/4_2023/23.pdf.

51. Кисельов І.О., Отришко А.О. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. С. 598-602. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2024/144.pdf

52. Кислий А. М., Мовчан Р. В. Особливості проведення обшуку під час розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями. *Юридична наука*. 2020. № 9. С. 133–137.

53. Кізіменко Є.В. Кримінологічна характеристика особи злочинця, який учиняє незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2018. № 36. Том 2. С. 143-146.

54. Кікінчук В.В. Процесуальний порядок та тактичні особливості здійснення слідчих (розшукових) дій : науково-методичні рекомендації. Харків: ХНУВС. 2018. 101 с. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/3308/Protsesualnyi%20poriadok%20ta%20praktychni%20osoblyvosti%20zdiisnennia%20slidchikh_rozshukovykh_dii_naukovometodychni%20rekomendatsii_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

55. Кіріленко Ф., Загорулько А. Незаконний обіг зброї і стан боротьби зі злочинами, вчиненими з її використанням. *National law journal: teory and practice*. 2017. № 12. С. 119-123.

56. Книженко О. Кваліфікація злочинів, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї, бойових припасів чи вибухових речовин. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2017. № 1 (47). С. 70-74.

57. Ковальов В.В. Криміналістична характеристика типових способів учинення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2024. 5 (1), 55–59. URL: <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2022-1-5-10>.

58. Козаченко С.В. Доказування у кримінальних провадженнях, пов'язаних із незаконним обігом вогнепальної зброї або боєприпасів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2021. 234 с.

59. Козаченко С.В. Суб'єкти доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані із незаконним обігом вогнепальної зброї або боєприпасів. *Європейські перспективи*. 2017. № 4. С. 192–198.

60. Козаченко С.В. Доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані із незаконним обігом вогнепальної зброї або боєприпасів. *Європейські перспективи*. 2018. № 4. С. 171–176.

61. Козаченко С.В. Слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії як засоби доказування у кримінальних провадженнях, пов'язаних із незаконним обігом вогнепальної зброї або боєприпасів. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2022. № 4 (99). С. 261–271.

62. Козаченко С.В. Поняття, ознаки та класифікація злочинів, пов'язаних із незаконним обігом вогнепальної зброї або боєприпасів, їх вплив на процес доказування у кримінальному провадженні. *Право.UA*. 2022. № 4. С. 100–109.

63. Козаченко С.В. Теоретичні основи оцінки доказів та стандартизації доказування у кримінальних провадженнях, пов'язаних із незаконним обігом

вогнепальної зброї або боєприпасів в Україні. *Legal, Economic Science and Praxis*. 2022. № 5. Рр. 4–9.

64. Козаченко С.В. Роль заходів забезпечення кримінального провадження під час розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним обігом вогнепальної зброї або боєприпасів. *Європейські перспективи*. 2023. № 1. С. 145–152.

65. Козаченко С.В. Критерії систематизації суб'єктів доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з незаконним обігом вогнепальної зброї або боєприпасів // Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави : матеріали XIV міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Одеса, 31 жовт. 2022 р.). Одеса : ОДУВС, 2022. С. 159–161.

66. Козаченко С.В. Правова основа міжнародного співробітництва у сфері контролю над обігом вогнепальної зброї // Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу в умовах воєнного стану : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 25 листоп. 2022 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. С. 220–223.

67. Козаченко С.В. Інститут слідчих (розшукових) дій як інструмент доказування у кримінальних провадженнях, пов'язаних із незаконним обігом вогнепальної зброї або боєприпасів // Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави : тези доп. XI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 9 груд. 2022 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця, 2022. С. 111–113.

68. Колосовський Є.Ю., Михалюк А.К., Шамрай О.В. Особливості планування розслідування кримінальних правопорушень у сфері економіки. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 5. С. 334-336. URL: http://lsei.org.ua/5_2023/82.pdf.

69. Колесник В.А., Гора І.В. Криміналістика в протидії незаконному використанню вибухових пристроїв, вогнепальної зброї та обігу наркотиків : навч. посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2017. 400 с.

70. Конституція України : прийнята на V сесії Верховної Ради України від 28.06.1996 р. № 254к/96ВР // Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80>.
71. Кофанов А.В., Індюкова В.В. Криміналістичні та правові аспекти обігу вогнепальної зброї : посібник. Івано-Франківськ. 2010. 164 с.
72. Кофанов А.В., Кобилянський О.Л. Методологічні та методичні аспекти криміналістичного дослідження холодної зброї та схожих з нею предметів (пристроїв) : методичні рекомендації. Київ. 2013. 56 с.
73. Кочнєва А.О. Криміналістична методика розслідування злочинів : сучасний стан і проблеми розвитку. *Юридичний вісник*. 2016. № 1 (38). С. 157–161.
74. Криміналістика. Академічний курс : підручник / Т.В. Варфоломєєва, В.Г. Гончаренко, В.І. Бояров та ін.; Київ : Юрінком Інтер, 2011. 504 с.
75. Криміналістика (курс лекцій) : навч. посібник / М. Ю. Будзієвський та ін. Дніпро : ДДУВС, 2013. 397 с. URL: [https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/k\(kl\).pdf](https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/k(kl).pdf) (дата звернення: 15.07.2022).
76. Криміналістика : навч. пос. / А.П. Шеремет. 2-ге видання. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
77. Криміналістика : навч. пос. / В.Д. Берназ, М.В. Салтевський. Одеса: ОДУВС, 2010. 460 с.
78. Криміналістика : питання і відповіді : навч. посіб. / Кофанов А.В. та ін. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 280 с.
79. Криміналістика : питання та відповіді: навчальний посібник / Кофанов А.В., Кобилянський О.Л., Кузьмічов Я.В. та ін. Київ : Центр учбової літератури. 2011. 280 с.
80. Криміналістика : підручник / за ред. П.Д. Біленчука. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Атіка, 2001. 544 с.

81. Криміналістика : підруч. для слухачів, ад'юнктів, викладачів вузів системи МВС України / П.Д. Біленчук та ін. Київ : Атіка, 1998. 416 с.

82. Криміналістика : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. К.О. Чаплинського та ін. 2-е вид, перероб. і доп. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 480 с.

83. Криміналістика : підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти / за ред. В.Ю. Шепітька. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ : Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. 728 с.

84. Криміналістика : підручник / В.В. Пясковський, Ю.М. Чорноус, А.В. Іщенко, О.О. Алексєєв та ін. Київ : «Центр учбової літератури», 2015. 544 с.

85. Криміналістика : підручник / В.Д. Берназ, В.В. Бірюков, А.Ф. Волобуєв; за заг. ред. А.Ф. Волобуєва. Харків: ХНУВС, 2011. 666 с.
URL: <https://scicenter.online/kniga-kriminalistika-scicenter/osoblivosti-porushennya-kriminalnih-sprav-159112.html>.

86. Криміналістика: підручник / за ред. В.В. Тіщенка. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 556 с.

87. Криміналістика : підручник / В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова, В.А. Журавель та ін.; за ред. проф. В.Ю. Шепітька. 4-е вид., перероб. і доп. Харків : Право, 2010. 464 с.

88. Криміналістика : підручник: у 2 т. Т. 1 / А.Ф. Волобуєв, М.В. Даньшин, А.В. Іщенко та ін.; за заг. ред. А.Ф. Волобуєва. Харків, 2018. 384 с.
URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6440/Kryminalistyka_Pidr.

89. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 2 / А.Ф. Волобуєв, О.В. Одерій, Р.Л. Степанюк та ін.; за заг. ред. А.Ф. Волобуєва. Харків, 2018. 312 с.
URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6442/Kryminalistyka_Pidr_uchnyk_Tom%202_Kharkiv_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

90. Криміналістична техніка, тактика і методика : навчальний посібник / В.В. Копча, Н.В. Копча. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 286 с.
91. Криміналістичне забезпечення виявлення і розслідування злочинів : монографія / за ред. В.В. Тіщенка. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 430 с.
92. Криміналістичне дослідження холодної зброї : конспект лекцій / Кофанов А.В., Кобилянський О.Л., Кофанова О.С. Київ. 2013. 228 с.
93. Кримінальна відповідальність за незаконний обіг зброї / Ю.М. Береза та ін.; за заг. ред. к.ю.н., доцента С.А. Шалгунової. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2020. 364 с.
94. Кримінальне право України : Загальна частина : підручник / Є.С. Назимко, С.В. Лосич, Ю.О. Данилевська та ін. / за заг. ред. В.М. Бесчастного. Київ : ВД «Дакор», 2018. 386 с.
95. Кримінальне право України : загальна частина : підручник для студентів юрид. спец. вищ. закладів освіти / М.І. Бажанов, В.В. Сташис, В.Я. Тацій. Харків : Юрінком Інтер. Право, 2002. 416 с.
96. Кримінальне право України. Особлива частина : навчальний посібник / О.В. Попович та ін. Чернівці, 2022. 319 с.
97. Кримінальне право України. Особлива частина : підручник / за заг. ред. В.В. Сухоноса. Суми : ПФ «Видавництво «Університетська книга», 2020. 672 с.
98. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / Ю.В. Баулін та ін. ; за ред. В.В. Сташиса. 4-те вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2010. 608 с.
99. Кримінальне процесуальне право України: навч. посібник / Р.І. Благута, Ю.В. Гуцуляк, О.М. Дуфенюк та ін.; за заг. ред. А.Я. Хитри, Р.М. Шехавцова. Львів : ЛьвДУВС, 2017. 774 с.
100. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : Т. 2 : Особлива частина / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. 2013. 1040 с. URL:

https://chtyvo.org.ua/authors/Tatsii_VasyI/Kryminalnyi_kodeks_Ukrainy_Nauko-vo-praktychnyi_komentar_u_dvokh_tomakh_Tom_2_Osoblyva_chastyna.pdf

101. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

102. Кримінально-правова характеристика злочинів, пов'язаних з незаконним обігом зброї та вибухівки : посібник для підрозділів Національної поліції у схемах / О.З. Мармура, Є.О. Письменський, А.Б. Ткачик. Львів : ЛьвДУВС, 2019. 44 с.

103. Куций Я.А. Незаконний обіг зброї в Україні : поняття та проблеми вирішення. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fmt/all-fmt-2019/paper/download/7695/6322> (дата звернення: 15.10.2023).

104. Лазарев А.П. Механізм проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2018. 19 с.

105. Ленъ В.В. Незаконний обіг вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин та пристроїв, пов'язаний із проведенням антитерористичної операції: окремі питання запобігання. *Право і суспільство*. 2016. № 1. С. 204-208. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2016_1_37.

106. Малярова В.О., Дмитрієва Л.В. Особливості визначення обставин, що підлягають встановленню під час розслідування злочинів, учинених неповнолітніми. *Право та державне управління*. 2017. № 1 (26). С. 116-120.

107. Маркус В. О. Криміналістика : навч. посібник. Київ : Кондор, 2007. 558 с.

108. Мартинюк А. Дослідження незаконних потоків зброї. <https://www.smallarmssurvey.org/sites/default/files/resources/SAS-BP3-Ukraine-UKR.pdf>.

109. Михайлик Д.О. Поняття процесуальних дій у кримінальному провадженні України. *Право і суспільство*. 2017. № 2. С. 217-221.

110. Мітрухов П. Шляхи вирішення законодавчих проблем кримінальної відповідальності за ст.ст. 263, 263-1 Кримінального кодексу України. *National law journal : teory and practice*. 2014. № 5. С. 72-77. URL: <http://jurnaluljuridic.in.ua/archive/2014/2/15.pdf>.

111. Мельник Р.В. Деякі особливості криміналістичного дослідження саморобної та перебіленої вогнепальної зброї. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 4. С. 249–252.

112. Мельниченко С.П. Актуальные проблемы проведения обыска при расследовании преступлений, совершенных использованием огнестрельного оружия. *Право и политика*. 2015. № 4. С. 112-117.

113. Мельниченко С.П. Визначення об'єктів пошуку як складова підготовки до проведення обшуку під час розслідування злочинів, вчинених із використанням вогнепальної зброї. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2015. № 3-2. С. 271-274.

114. Мельниченко С.П. Використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів, учинених з використанням вогнепальної зброї та вибухових пристроїв // Актуальні проблеми досудового розслідування : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кривий Ріг, 23 жовтня 2015 року). Кривий Ріг : Центр оперативного друку «Геліос», 2016. С. 84-88.

115. Мельниченко С.П. Криміналістична характеристика способів незаконного переміщення вогнепальної зброї. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2016. Том 3. № 2. С. 90-93.

116. Мельниченко С.П. Криміналістична характеристика та особливості розслідування незаконного переміщення вогнепальної зброї : дис. ... канд. юр. наук : 12.00.09. Дніпро, 2016. 207 с.

117. Мельниченко С.П. Криміналістичне забезпечення проведення допиту підозрюваних під час розслідування злочинів, учинених із використанням вогнепальної зброї. *Науковий вісник Дніпропетровського*

національного університету імені Олеся Гончара «Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції». 2016. № 2. С. 138-142.

118. Мельниченко С.П. Криміналістичне забезпечення проведення обшуку при розслідуванні злочинів, учинених із використанням вогнепальної зброї. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ* : збірник наукових праць. 2016. № 1. С. 335-342.

119. Мельниченко С.П. Криміналістичний аналіз особи злочинця, що вчинює незаконне переміщення вогнепальної зброї. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2015. № 6-2, Том 1. С. 132-136.

120. Мельниченко С.П. Наукові підходи щодо поняття та структури криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних із незаконним переміщенням вогнепальної зброї // Використання спеціальних знань у досудовому розслідуванні : матеріали наук.-практ. семінару (Дніпро, 13 травня 2016 р.). Дніпро : ДДУВС, 2016. С. 132-134.

121. Мельниченко С.П. Особливості використання спеціальних знань у кримінальному судочинстві // Актуальні проблеми розслідування злочинів в сучасних умовах : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди святкування 10-річчя факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства (Дніпро, 24 вересня 2015 р.). Дніпро : ДДУВС, 2015. С. 89-146.

122. Мельниченко С.П. Особливості використання спеціальних знань у кримінальному судочинстві // Використання спеціальних знань у досудовому розслідуванні : матеріали наук.-практ. семінару (Дніпро, 14 травня 2015 р.). Дніпро : ДДУВС, 2015. С. 113-117.

123. Мельниченко С.П. Особливості підготовки до проведення обшуку під час розслідування незаконного використання вогнепальної зброї і вибухових пристроїв // Теорія і практика судової експертизи : збірник матеріалів круглого столу 12 травня 2016 р. Київ : НАВС, 2016. С. 225-228.

124. Мельниченко С.П. Особливості проведення обшуку слідчими національної поліції України в умовах нового кримінального процесуального законодавства // Донецький юридичний інститут: 55 років на теренах освіти і науки : матеріали Міжнародної науково-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 13 травня 2016 р.). Кривий Ріг : ДЮІ МВС України, 2016. С. 315-317.

125. Мельниченко С.П. Підготовка до обшуку як необхідний елемент якісного проведення слідчої (розшукової) дії у справах про незаконне використання вогнепальної зброї // Процесуальні та криміналістичні аспекти досудового розслідування : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Одеса, 14 квітня 2016 р.). Одеса : ОДУВС, 2016. С. 105-106.

126. Мельниченко С.П. Проблемні питання визначення тактики проведення допиту підозрюваних при розслідуванні незаконного використання вогнепальної зброї // Сучасна кримінально-правова політика України : законотворчість та судова практика (тенденції, проблеми і шляхи їх подолання) : матеріали круглого столу (Дніпро, 22 квітня 2016). Дніпро : ДДУВС, 2016. С. 427-430.

127. Мельниченко С.П. Слідова картина незаконного переміщення вогнепальної зброї. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. № 3, Том 2. С. 88-95.

128. Методика розслідування окремих видів злочинів : навч. посібник / О.І. Гарасимів, О.М. Дуфенюк, О.В. Захарова та ін.; за заг. ред. Є.В. Пряхіна. 2-ге вид., перероб. та допов. Львів : ЛьвДУВС, 2019. 312 с.

129. Методика розслідування окремих видів злочинів, підслідних органам внутрішніх справ: навч. посіб. / О.В. Батюк, Р.І. Благута, О.М. Гумін; за заг. ред. Є.В. Пряхіна. Львів : ЛьвДУВС, 2011. 324 с.

130. Мовчан Р.О. Кримінальна відповідальність за злочини у сфері земельних відносин : дис. ...доктор юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2020. 630 с. URL: http://idpnan.org.ua/files/2020/movchan-r.o.-kriminalna-vidpovidalnist-za-zlochini-u-sferi-zemelnih-vidnosin_d_.doc.

131. Мовчан Р.В. Деякі особливості допиту свідків під час розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями. Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 12–13 серп. 2020 р.). Київ : Науково-дослідний інститут публічного права, 2020. С. 32–34.

132. Мовчан Р.В. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. № 3. С. 176–181.

133. Мовчан Р.В. Поняття, особливості та завдання обшуку під час розслідування кримінальних правопорушень. Перспективні напрямки розвитку юридичної науки у ХХІ сторіччі: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 17–18 лют. 2021 р.). Київ : Науково-дослідний інститут публічного права, 2021. С. 40–43.

134. Мовчан Р.В. Предмет допиту під час розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями. Пріоритети розвитку юридичних наук у ХХІ столітті: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 17–18 лип. 2019 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2019. С. 56–58.

135. Мовчан Р.В. Розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями : автореф.дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2023. URL: https://maup.com.ua/assets/files/dis/12-00-09/movchan_a.pdf.

136. Мовчан Р.В. Розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2023. 247 с. URL: https://maup.com.ua/assets/files/dis/12-00-09/movchan_d.pdf (дата звернення: 18.07.2024).

137. Мовчан Р.В. Тактика проведення допиту під час розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями. *Юридична наука*. 2019. № 11, Т. 2. С. 155–159.

138. Назаренко К.Ю. Розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом : дис. ... к.ю.н.: 12.00.09. Дніпро, 2016. 218 с

139. Одерій О.В. Криміналістична характеристика злочинів проти довкілля : проблеми побудови та використання. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2012. № 12. С. 51–60.

140. Одерій О.В. Наслідки як елемент криміналістичної характеристики злочинів проти довкілля. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Харківський науково-дослідний інститут судових експертиз імені МС Бокаріуса, Юридична академія України імені Ярослава Мудрого, національний університет, 2013. № 13. С. 53–62.

141. Одерій О.В. Особливості тактики огляду місця події під час розслідування злочинів проти довкілля. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2011. № 4. С. 133–138.

142. Одерій О.В. Проблеми теорії та практики розслідування злочинів проти довкілля : автореф. дис. д-ра юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2015. 40 с.

143. Одерій О.В. Теорія і практика розслідування злочинів проти довкілля : монографія. Харків : Діса плюс, 2015. 528 с.

144. Одерій О.В. Теоретичне осмислення початкового етапу досудового розслідування. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2015. № 4. С. 258–263. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2015_4_32.

145. Організація і тактика проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами / Цуцкірідзе М.С., Єфімов М.М. та ін. Київ : 2021. 47 с. URL:

<https://uawle.org/upload/media/content/0001/01/cba31f6e915c3bfdb02411bc549c593f46a77e08.pdf>.

146. Осипенко І.П. Криміналістика (Методика розслідування окремих видів злочинів) : навч. посіб. Чернігів : Чернігівський національний технологічний університет, 2018. 292 с.

147. Особливості відкриття кримінального провадження щодо злочинів у сфері обігу вогнепальної зброї та боєприпасів. URL: <http://4ua.co.ua/pravo/kriminalistika/osoblivosti-vidkrittya-kriminalnogo-provazhennya-schodozlochiniv-sferi-obigu-vognepalnoyi.html>

148. Отришко А.О. Огляд місця події при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 7. С. 450-455. URL: http://www.lsej.org.ua/7_2024/109.pdf

149. Отришко А.О. Початок кримінального провадження щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. Наукові інновації у праві в умовах впливу російсько-української війни на правову систему : міжнародна наукова конференція (7–8 лютого 2024 року, м. Рига, Латвійська Республіка). Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2024. С. 123-127.

150. Отришко А.О. Предмет кримінально-протиправного посягання незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2023. № 1 (5). С. 66-70.

151. Отришко А.О. Предмет кримінально-протиправного посягання незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. Реалізація прав людини у діяльності правоохоронних органів : матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф., м. Кривий Ріг, 26 травня 2023. Кривий Ріг, 2023. с. 70-72.

152. Отришко А.О. Проведення обшуку при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими

речовинами. International scientific conference “Scientific innovations in law amidst the impact of the Russian-Ukrainian war on the legal system” : conference proceedings (February 7–8, 2024. Riga, the Republic of Latvia). Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2024. С. 225-228.

153. Отришко А.О. Способи незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *Правовий часопис Донбасу*. 2023. № 2 (83). С. 29-34. URL: <https://ljd.dnuvs.ukr.education/wp-content/uploads/2023/08/5.pdf>

154. Отришко А.О. Судова експертиза при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами // International scientific conference The latest law developments : Conference Proceedings (April 3–4, 2024. Wloclawek, Republic of Poland). Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2024. С. 173-177.

155. Отришко А.О. Тактичні прийоми допиту при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами // Юридичні науки: проблеми та перспективи: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 23–24 лютого 2024 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 270-273.

156. Отришко А.О. Характеристика особи злочинця за фактом вчинення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами // Актуальні питання діяльності підрозділів поліції кримінальної поліції : збірник матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., м. Кропивницький, 14 квітня 2023. Кропивницький, 2023. с. 77-79.

157. Пироженко О.С. Кримінальна відповідальність за незаконне поводження зі зброєю (ст. 263 КК України): на часі зміни у правозастосуванні. Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку. 2019. С. 165-166.

158. Перетятко С.А. Спосіб учинення незаконного виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї або фальсифікації, незаконного видалення чи зміни її маркування або незаконного виготовлення бойових

припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 4 (121). С. 22-30.

159. Пономаренко Ю.Г. Характеристика предмета злочинного посягання в сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. *Право і Безпека*. 2002. № 4. С. 132-134. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2002_4_34.

160. Попов В. Ю. Методика розслідування терористичного акту : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків. 2021. 255 с.

161. Порядок взаємодії між органами прокуратури, Національної поліції України, Служби безпеки України, уповноваженими органами державного нагляду (контролю), державними спеціалізованими установами під час виявлення та здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля : затв. наказом Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, Міністерства аграрної політики та продовольства України від 16.06.2022 № 94/363/150/226/356. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/v094_905-22.

162. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про право на цивільну вогнепальну зброю». URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/795732>.

163. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування / Офіс Генерального прокурора України. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.

164. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : наказ МВС України 07.07.2017 № 575. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text>.

165. Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України : наказ МВС України від 27.04.2020 № 357. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#Text>.

166. Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів : наказ МВС України від 21.08.1998 № 622. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98?find=1&text=%D0%B7%D0%B1%D1%80%D0%BE#Text>.

167. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>.

168. Про затвердження Інструкції про проведення судово-медичної експертизи : наказ Міністерства охорони здоров'я України 17.01.1995 № 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0254-95#Text>.

169. Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події : наказ МВС України від 08.02.2019 № 100. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0223-19#n7>.

170. Про Національну поліцію України : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

171. Про оперативно-розшукову діяльність : закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>.

172. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : закон України від 30.06.1993 № 3341-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text>.

173. Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України : наказ МВС України від 06.07.2017 № 570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17#n9>.

174. Про призначення і проведення судових експертиз : затвер. наказом Мін. юстиції України від 08.10.1998 № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>

175. Про судову експертизу : закон України від 25.02.1994 № 4038-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>.

176. Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами : постанова Пленуму Верховного суду України від 26.04.2002 № 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-02#Text>.

177. Протокол проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності // Офіційний веб-портал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_792#Text.

178. Пчеліна О.В. Ситуаційна зумовленість розслідування окремих видів злочинів. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 2. С. 349–358.

179. Пчеліна О.В. Сутність і зміст обставин, що підлягають з'ясуванню під час розслідування кримінального правопорушення. *Юридичний бюлетень*. 2020. № 12. С. 177–183.

180. Робак В.А. Незаконне поводження з вогнепальною зброєю. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 2. С. 294-296.

181. Розслідування злочинів, що вчиняються у сфері обігу вогнепальної зброї та боєприпасів : навч. практ. посіб. / Б. І. Бараненко та ін. Сєверодонецьк : ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2019. 800 с.

182. Розслідування окремих видів злочинів : навч. посібник / О.В. Бишевець, М.А. Погорецький, Д.Б. Сергєєва та ін.; за ред. М.А. Погорецького та Д.Б. Сергєєвої. Київ : Алерта, 2015. 536 с.

183. Салтевський М.В. Криміналістика : підручник : у 2-х ч.1. Харків : Консум, Основа, 1999. 416 с.

184. Салтевський М.В. Криміналістика : підручник : у 2 ч. Ч. 2. Харків : Консум, 2001. 528 с.

185. Салтевський М.В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підручник. Київ : Кондор, 2005. 588с.

186. Скригонюк М.І. Криміналістика : підручник. Київ : Атіка, 2005. 496 с.

187. Старушкевич А.В. Криміналістична характеристика злочинів : навчальний посібник. Київ. 1997. 41 с.

188. Степанюк Р. Проблеми розвитку криміналістичної методики в умовах реформування кримінальної юстиції України. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2016. № 1. С. 236. URL: <http://www.visnikkau.org/>.

189. Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу : тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 100-річчя від дня народження проф. М. В. Салтевського (м. Харків, 8 листоп. 2017 р.). МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. 356 с. URL: <http://univd.edu.ua/science-issue/issue/2332>.

190. Тарасенко О.С. Вдосконалення взаємодії слідчого з оперативними підрозділами Національної поліції під час реалізації матеріалів ОРД щодо фігурантів злочинного об'єднання, які вчинюють незаконне поводження з вогнепальною зброєю. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. № 3. С. 167-173.

191. Тарасенко О.С. Елементи криміналістичної характеристики незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. № 41, Т. 3. С. 222-227.

192. Тарасенко О.С. Окремі фактори, що визначають особливості тактики проведення обшуку під час розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // *Розвиток наукових досліджень у ХХІ столітті: сучасні реалії та перспективи майбутнього: матер. Міжнарод. наук.-практ. конф. (Київ, 27 трав. 2016 р.)*. Київ: Громадська організація «Фундація науковців та освітян» (ESF), 2016. С. 83-85.

193. Тарасенко О.С. Особливості допиту на початковому етапі розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. № 1-2. С. 207-211.

194. Тарасенко О.С. Особливості тактики допиту членів злочинного об'єднання, що вчиняють незаконне поводження з вогнепальною зброєю // *Правові засоби захисту прав людини в контексті трансформації українського суспільства: матер. Міжнарод. наук.-практ. конф. (Київ, 10-12 груд. 2015 р.)*. Київ: Громадська організація «Фундація науковців та освітян» (ESF), 2015. С. 75-78.

195. Тарасенко О.С. Особливості тактики огляду під час розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // *Актуальні питання протидії злочинності в сучасних умовах: реалізації, тенденції, перспективи: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. (Дніпро, 30 черв. 2017)*. Дніпро, 2017. С. 54-55.

196. Тарасенко О.С. Особенности правового регулирования взаимодействия следователя и оперативного работника во время реализации материалов ОРД по фактам незаконного обращения с огнестрельным

оружием // Междунар. научно-практический журнал «Право и Закон». 2017. № 1. С. 73-78.

197. Тарасенко О.С. Розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями : дис. ... канд. юр. наук. 12.00.09. Дніпро, 2017. 283 с.

198. Тарасенко О.С. Слідчі ситуації початкового етапу розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2016. № 6-2, Т. 1. С. 112-117.

199. Тарасенко О.С. Способи незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2015. № 2. С. 43-48.

200. Тарасенко О.С., Татаренко С.В. Огляд місця події у ході розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля. *Київський юридичний журнал*. 2023. № 4. С. 88-98. URL: <https://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/download/248/6777/15211-1?>

201. Татаренко С.В. Криміналістична класифікація кримінальних правопорушень проти довкілля. *Українська поліцейстика : теорія, законодавство, практика*. 2023. № 2 (6). С. 44-49. URL: <https://policeyistika.dnuvs.ukr.education/index.php/policeyistyka/article/view/19/17>.

202. Татаренко С.В. Криміналістична характеристика кримінальних правопорушень проти довкілля. *Київський часопис права*. 2022. № 2. С. 181-187. URL: <https://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/181/169>.

203. Татаренко С.В. Криміналістичний портрет особи, що вчиняє кримінальні правопорушення проти довкілля. *Juris Europensis Scientia*. 2022. № 3. С. 120-125. URL: http://jes.nuoua.od.ua/archive/3_2022/22.pdf

204. Татаренко С.В. Судові експертизи в розслідуванні кримінальних правопорушень проти довкілля. *Центральноукраїнський вісник права та публічного управління*. 2023. № 8. С. 62-71. URL: <https://cuju.dnuvs.ukr.education/index.php/cuj/article/view/24/22>

205. Татаренко С.В. Типові слідчі ситуації на початковому етапі розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля. *Правовий часопис Донбасу*. 2023. № 3 (84). С. 63-69. URL: <https://ljd.dnuvs.ukr.education/index.php/ljd/article/view/50/44>.

206. Титаренко Ю.М., Шевчук Т.А. Незаконний обіг вогнепальної зброї як загроза національній безпеці України // Злочинність і протидія їй в умовах війни та у повоєнній перспективі : міждисциплінарна панорама. Вінниця, 2024. С. 328-331. <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8a4fc20e-a319-41af-a3fd-d481def92c1d/content>.

207. Тертишник В.М. Кримінальний процесуальний кодекс України : науково-практичний коментар. Київ : Алерта, 2021. 1110 с.

208. Теорія і практика криміналістичного дослідження холодної зброї : методичні рекомендації / Кофанов А.В., Кобилянський О.Л., Кофанова О.С. Київ. 2013. 52 с.

209. Томин С.В. Криміналістична версія як засіб профілактики кримінальних правопорушень // Гуманізація кримінальної відповідальності та демократизація кримінального судочинства : матер. міжнар. наук.-практ. симпозиуму. 2016. С. 279–282.

210. Томин С.В., Лишак О.А. Криміналістична характеристика особи злочинця та її значення у вирішенні завдань криміналістичної профілактики. *Криміналістика і судова експертиза*. № 65. С. 271–282. URL: <https://digest.kndise.gov.ua/wp-content/uploads.pdf>.

211. Чаплинський К.О. Організація і тактичні прийоми проведення одночасних обшуків. *Науковий вісник Юридичної академії МВС України*. 2003. № 3 (17). С. 338–344.

212. Чаплинський К.О. Тактика проведення окремих слідчих дій : монографія. Дніпро, 2006. 416 с.
213. Чаплинський К.О. Тактичне забезпечення проведення слідчих дій : монографія. Дніпро : ДДУВС : Ліра ЛТД, 2010. 560 с.
214. Чаплинський К.О. Тактичне забезпечення розслідування діяльності злочинних угруповань : монографія. Дніпро : ДДУВС; Ліра ЛТД, 2010. 304 с.
215. Черевко К.О. Щодо питання поводження зі зброєю в Україні // Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку. Харків, 2019. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/18_04_2019/pdf/104.pdf.
216. Шаблистий В.В. Незаконний/законний обіг зброї, бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв в Україні як фонове явище для посягань на об'єкти критичної інфраструктури. *Міжнародний журнал «Право і суспільство»*. С. 104-108.
217. Шаблистий В.В. Незаконний обіг зброї в Україні: питання кримінальної відповідальності. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2018. Вип. 1. С. 116-129. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vakpu_2018_1_12.
218. Шевчук В.М. Розслідування незаконного обігу вогнепальної зброї. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/17495/1/Shevchuk_R-38.pdf.
219. Шепітько В.Ю. Криміналістична тактика і методика розслідування злочинів : навчальне видання. Харків : «Право». 1998. 277 с. URL: <https://uristinfo.net/kriminalistika/260-kriminalistika-vju-shepitko/8317-rozdil-15-slidchij-ogljad.pdf>.
220. Шепітько В.Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз) : монографія. Харків : Право. 2007. 432 с.

221. Шепітько В.Ю. Цільове призначення криміналістичних знань і прагнення до європейських стандартів у протидії злочинності. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2017. № 17. С. 4–11.

222. Шеремет А.П. Криміналістика : навчальне видання. Київ : «Центр учбової літератури», 2009. 472 с. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/CUL%20/18-Kriminalistika-Sheremet.pdf.

223. Щербаковський М.Г., Андрєєв Д.В. Розслідування незаконного обігу зброї : монографія. Харків. 2021. 192 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi71/0052088.pdf>

224. Щербаковський М.Г. Використання доказів як етап доказування у кримінальному провадженні. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2017. № 2. С. 88–95.

225. Щербаковський М.Г. Проведення та використання судових експертиз у кримінальному провадженні : монографія. Харків. 2015. 560 с.

226. Movchan R. The Subject of Illegal Handling of Weapons, Ammunition, Explosives and Explosive Devices and its “Trace Pattern”. *European Reforms Bulletin*. 2021. № 4. P. 66–72.

227. Movchan R. Typical investigative situations in the investigation of illegal handling of weapons, ammunition, explosives and explosive devices. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2022. № 9. P. 87–91.

ДОДАТКИ

Додаток А

Перелік питань

**для опитування слідчих та працівників оперативних підрозділів
щодо розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими
припасами або вибуховими речовинами**

1. Яку посаду Ви займаєте?

- 1) слідчий;
- 2) дізнавач;
- 3) оперативний працівник;
- 4) інше (вказати).

2. Чи здійснюєте Ви розслідування кримінальних проваджень за фактом незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами?

- 1) так;
- 2) ні.

3. Які труднощі виникають у Вас при розслідуванні кримінальних проваджень за фактом незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами?

- 1) у ході проведення допиту підозрюваного;
- 2) у ході проведення допиту свідків або потерпілих;
- 3) при плануванні і організації досудового розслідування;
- 4) при проведенні огляду місця події;
- 5) при проведенні обшуку;
- 6) у ході призначення судових експертиз;
- 7) інше (вказати).

4. Чи використовуєте Ви методичні рекомендації при виникненні труднощів під час розслідування?

- 1) так;
- 2) ні.

5. Які елементи доцільно віднести до структури криміналістичної характеристики незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами?

- 1) особа злочинця;
- 2) спосіб вчинення злочину;
- 3) сліди;
- 4) предмет кримінально-протиправного посягання;
- 5) обстановка;
- 6) знаряддя і засоби злочину;
- 7) механізм злочину;
- 8) особа потерпілого;
- 9) наслідки.

6. До типового предмету кримінально-протиправного посягання незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами належать:

- 1) бойова вогнепальна зброя;
- 2) спортивна зброя;
- 3) нарізна мисливська зброя;
- 4) бойові припаси;
- 5) вибухові речовини;
- 6) холодна зброя.

7. Які характерні ознаки особи злочинця за фактом незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами?

- 1) демографічні (стать, вік, місце народження, місце проживання, національність);

2) соціальні (освіта, сімейний стан, місце роботи, рід занять, коло спілкування);

3) психологічні (особливості, звички, відхилення);

4) індивідуальні (інтереси, навички та вміння, моральні якості);

5) коло спілкування;

6) наявність судимостей.

8. Які типові способи вчинення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами?

1) незаконне носіння;

2) незаконне зберігання;

3) незаконне придбання;

4) незаконний збут;

5) незаконне виготовлення;

6) незаконна переробка

7) незаконний ремонт;

8) фальсифікація.

9. Які сліди вчинення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами?

1) зміни в навколишній обстановці;

2) сліди-відображення на предметах;

3) зброя, її складові частини;

4) бойові припаси;

5) вибухові пристрої або вибухові речовини;

6) сліди змащення, чищення, ремонту або переробки зброї;

7) чохли, кобури, ящики, сейфи, бокси для зберігання зброї;

8) станки для ремонту або переробки зброї;

9) документи та інші носії інформації.

10. Які підстави для початку досудового розслідування щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами?

1) заяви або повідомлення осіб щодо яких вчинено протиправні дії із застосуванням зброї, бойових припасів або вибухових речовин;

2) заяви або повідомлення осіб, які стали свідками вчинення протиправних дій щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, а також осіб, яким відомі обставини вчинення кримінального правопорушення;

3) виявлення працівниками НП України ознак вчинення протиправних дій щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами у ході розслідування інших кримінальних проваджень, проведення спеціальних операцій або у ході проведення СРД, НСРД або оперативно-розшукових заходів;

4) затримання особи під час вчинення кримінального правопорушення (незаконного носіння, зберігання, придбання, передачі чи збуту, виготовлення, ремонту вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин).

11. Які обставини підлягають встановленню на початковому етапі розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами?

1) час і місце вчинення злочину;

2) обстановка;

3) спосіб (підготовка, вчинення і приховування протиправних дій) та механізм вчинення кримінального правопорушення;

4) вид та кількість зброї, бойових припасів або вибухових речовин, їх характерні ознаки;

5) особа правопорушника;

6) можливість співучасті у вчиненні кримінального правопорушення.

12. Які місця підлягають обов'язковому огляду у кримінальних провадженнях щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами?

- 1) незаконного зберігання зброї (квартири, будинки, гаражі, прибудинкові споруди, транспортні засоби);
- 2) збуту (транспортні засоби, громадські місця, поштові відділення);
- 3) виготовлення, ремонту і переробки (квартири, будинки, гаражі, прибудинкові споруди, підвали, підсобні приміщення підприємств);
- 4) виявлення зброї, бойових припасів або вибухових речовин (відкриті ділянки місцевості, лісосмуги, парки, сквери, транспортні засоби, громадські місця).

13. Огляд яких предметів слід робити при проведенні огляду місця події у кримінальних провадженнях щодо незаконного поводженні зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами?

- 1) бойова вогнепальна зброя (автомати, пістолети, кулемети, револьвери тощо);
- 2) спортивна зброя;
- 3) нарізна зброя (карабіни, шнугери, гладкоствольні та мисливські рушниці (обріз), комбіновані рушниці та ін.);
- 4) бойові припаси (гранати, патрони до нарізної вогнепальної зброї різних калібрів військового зразку);
- 5) вибухові речовини;
- 6) холодна зброя (кинджали, фінські ножі, кастети та ін.);
- 7) деталі вогнепальної зброї;
- 8) ємності для зберігання і перевезення зброї (бокси, ящики, валізи, чохли, сейфи);
- 9) устаткування для ремонту і переробки зброї;
- 10) документи щодо відстрілу зброї, її придбання або дозвіл на право володіння і зберігання зброї;
- 11) сліди щодо застосування зброї, її ремонту або переробки.

14. Які методи огляду місця події Ви використовуєте при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами?

- 1) ексцентричний;
- 2) фронтальний;
- 3) секторний;
- 4) комбінований.

15. Які тактичні прийоми слід використовувати при виникненні конфліктних ситуацій у ході допиту свідків або підозрюваних (відмова від надання показань, надання хибних показань, зміна раніше наданих показань)?

- 1) встановлення психологічного контакту;
- 2) постановка запитань;
- 3) створення напруги;
- 4) використання різних темпів допиту;
- 5) спостереження за поведінкою допитуваного;
- 6) пред'явлення доказів;
- 7) використання фактору раптовості;
- 8) створення уявлення про інформованість слідчого;
- 9) розповідь слідчим версій про ймовірний розвиток злочинної події;
- 10) приховування меж інформованості слідчого.

16. Які тактичні прийоми слід застосовувати при допиті підозрюваного?

- 1) створення уявлення особи про обізнаність слідчого щодо обставин вчинення злочину;
- 2) пред'явлення речових доказів;
- 3) зачитування показань інших учасників кримінального провадження;
- 4) створення напруги при проведенні допиту;
- 5) змінення темпу допиту;
- 6) надання злочинцю інформації щодо подальшого розвитку розслідування;
- 7) пропозиція особі викласти показання власноручно;

8) постановка уточнюючих запитань.

17. Які організаційно-підготовчі заходи доцільно проводити у ході підготовки до обшуку при незаконному поводженні зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами?

- 1) вивчення матеріалів кримінального провадження;
- 2) визначення керівника та учасників групи, яка проводитиме пошук;
- 3) залучення спеціаліста;
- 4) підшукування понять;
- 5) підготовка засобів аудіо- та відеофіксації;
- 6) складання плану проведення обшуку;
- 7) вивчення характеристики особи, у якої планується провести обшук;
- 8) визначення переліку об'єктів, які підлягають пошуку та їх характеристика;

9) попереднє вивчення території, на якій відбуватиметься обшук або ознайомлення з особливостями приміщень.

18. Які тактико-організаційні заходи доцільно здійснювати при проведенні обшуку при незаконному поводженні зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами?

- 1) своєчасне проведення обшуку;
- 2) розроблення плану проведення обшуку та визначення його учасників;
- 3) використання фактору раптовості при проведенні обшуку, а саме непомітне прибуття та раптове проникнення до об'єкту обшуку СОГ;
- 4) одночасне проведення обшуків на декількох об'єктах;
- 5) залучення спеціалістів до проведення обшуку;
- 6) зіставлення предмету пошуку і місця, де відбувається обшук;
- 7) контроль об'єкту, який підлягає обшуку з метою унеможливлення пересування учасників обшуку та самовільного переміщення предметів;

8) залучення або видалення окремих учасників кримінального провадження до проведення обшуку та спостереження за їх поведінкою і реакцією обшукуваної особи;

9) взаємодія з особою, яка підлягає обшуку;

10) пояснення особі, яка обшукується мети обшуку та роз'яснення наслідків відмови від взаємодії з представниками досудового розслідування;

11) демонстрація особі, яка обшукується виявлених предметів або їх аналогів, постановка контрольних запитань та спостереженням за реакцією особи.

19. Спеціалістів та експертів якого профілю доцільно долучати до проведення слідчих (розшукових) дій при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими предметами?

- 1) криміналістів;
- 2) судових медиків;
- 3) вибухотехніків;
- 4) кінологів;
- 5) інше (вказати).

20. Які судові експертизи призначаються під час проведення досудового розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами?

- 1) судово-балістична;
- 2) вибухово-технічна;
- 3) криміналістична;
- 4) технічна;
- 5) судово-медична;
- 6) комплексні експертизи;
- 7) товарознавча;
- 8) судово-психіатрична;
- 9) трасологічна;
- 10) одорологічна.

ЗВЕДЕНІ РЕЗУЛЬТАТИ
опитування слідчих та працівників оперативних підрозділів щодо
розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами
або вибуховими речовинами

1. Яку посаду Ви займаєте?

- 1) слідчий – 62,1 %;
- 2) дізнавач – 6,3 %;
- 3) оперативний працівник – 18,1 %;
- 4) інше (вказати) – 13,5 %.

2. Чи здійснюєте Ви розслідування кримінальних проваджень за фактом незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами?

- 1) так – 98,3 %;
- 2) ні – 1,7 %.

3. Які труднощі виникають у Вас при розслідуванні кримінальних проваджень за фактом незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами?

- 1) у ході проведення допиту підозрюваного – 14,5 %;
- 2) у ході проведення допиту свідків або потерпілих – 3,4 %;
- 3) при плануванні і організації досудового розслідування – 3,1 %;
- 4) при проведенні огляду місця події – 24,6 %;
- 5) при проведенні обшуку – 29,3 %;
- 6) у ході призначення судових експертиз 24,2 %;
- 7) інше (вказати) – 0,9 %.

4. Чи використовуєте Ви методичні рекомендації під час виникнення труднощів при розслідуванні?

- 1) так – 46,9 %;

2) ні – 53,1 %.

5. Які елементи доцільно віднести до структури криміналістичної характеристики незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами?

- 1) особа злочинця – 100 %;
- 2) спосіб вчинення кримінального правопорушення – 100 %;
- 3) сліди кримінального правопорушення – 96,9 %;
- 4) предмет кримінально-протиправного посягання – 91,2 %;
- 5) обстановка кримінального правопорушення – 81,1 %;
- 6) знаряддя і засоби – 24,1 %;
- 7) механізм кримінального правопорушення – 11,3 %;
- 8) особа потерпілого – 10,9 %;
- 9) наслідки – 1,9 %.

6. До типового предмету кримінально-протиправного посягання незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами належать:

- 1) бойова вогнепальна зброя – 22,8 %;
- 2) спортивна зброя – 1,4 %;
- 3) нарізна мисливська зброя 7,1 %;
- 4) бойові припаси – 61,4 %;
- 5) вибухові речовини – 2,9 %
- 6) холодна зброя – 4,3 %.

7. Які характерні ознаки особи злочинця за фактом незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами?

- 1) демографічні (стать, вік, місце народження, місце проживання, національність) – 100 %;
- 2) соціальні (освіта, сімейний стан, місце роботи, рід занять, коло спілкування) – 100 %;
- 3) психологічні (особливості, звички, відхилення) – 67, 3%;

4) індивідуальні (інтереси, навички та вміння, моральні якості) – 45,9 %;

5) коло спілкування – 34,3 %;

6) наявність судимостей – 98,7 %.

8. Які типові способи вчинення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами?

1) незаконне носіння – 100 %;

2) незаконне зберігання – 100 %;

3) незаконне придбання – 98,7 %;

4) незаконний збут – 100 %;

5) незаконне виготовлення – 98,7 %;

6) незаконна переробка – 67,8 %

7) незаконний ремонт – 45,1 %;

8) фальсифікація – 20,1 %.

9. Які сліди вчинення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами?

1) зміни в навколишній обстановці – 54,3 %;

2) сліди-відображення на предметах – 68,9 %;

3) зброя, її складові частини – 100 %;

4) бойові припаси – 100 %;

5) вибухові пристрої або вибухові речовини – 100 %;

6) сліди змащення, чищення, ремонту або переробки зброї – 98,7 %;

7) чохли, кобури, ящики, сейфи, бокси для зберігання зброї – 67,8 %;

8) станки для ремонту або переробки зброї – 75,4 %;

9) документи та інші носії інформації – 35,2 %.

10. Які підстави для початку досудового розслідування щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами?

1) заяви або повідомлення осіб щодо яких вчинено протиправні дії із застосуванням зброї, бойових припасів або вибухових речовин – 11,7 %;

2) заяви або повідомлення осіб, які стали свідками вчинення протиправних дій щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, а також осіб, яким відомі обставини вчинення кримінального правопорушення – 31,9 %;

3) виявлення працівниками НП України ознак вчинення протиправних дій щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами у ході розслідування інших кримінальних проваджень, проведення спеціальних операцій або у ході проведення СРД, НСРД або оперативно-розшукових заходів – 26,8 %;

4) затримання особи під час вчинення кримінального правопорушення (незаконного носіння, зберігання, придбання, передачі чи збуту, виготовлення, ремонту вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин) – 29,6 %.

11. Які обставини підлягають встановленню на початковому етапі розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами?

1) час і місце вчинення злочину – 100 %;

2) обстановка – 89,6 %;

3) спосіб (підготовка, вчинення і приховування протиправних дій) та механізм вчинення кримінального правопорушення – 98,7 %;

4) вид та кількість зброї, бойових припасів або вибухових речовин, їх характерні ознаки – 100 %;

5) особа правопорушника – 100 %;

6) можливість співучасті у вчиненні кримінального правопорушення – 23,1 %.

12. Які місця підлягають обов'язковому огляду у кримінальних провадженнях щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами?

1) незаконного зберігання зброї (квартири, будинки, гаражі, прибудинкові споруди, транспортні засоби) – 73,9 %;

2) збуту (транспортні засоби, громадські місця, поштові відділення) – 21,7 %;

3) виготовлення, ремонту і переробки (квартири, будинки, гаражі, прибудинкові споруди, підвали, підсобні приміщення підприємств) – 34,1 %;

4) виявлення зброї, бойових припасів або вибухових речовин (відкриті ділянки місцевості, лісосмуги, парки, сквери, транспортні засоби, громадські місця) – 67,3 %.

13. Огляд яких предметів слід робити при проведенні огляду місця події у кримінальних провадженнях щодо незаконного поводженні зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами?

1) бойова вогнепальна зброя (автомати, пістолети, кулемети, револьвери тощо) – 100 %;

2) спортивна зброя – 100 %;

3) нарізна зброя (карабіни, шнунцери, гладкоствольні та мисливські рушниці (обріз), комбіновані рушниці та ін.) 100 %;

4) бойові припаси (гранати, патрони до нарізної вогнепальної зброї різних калібрів військового зразку) – 100 %;

5) вибухові речовини – 100 %;

6) холодна зброя (кинджали, фінські ножі, кастети та ін.) – 100 %;

7) деталі вогнепальної зброї – 100 %;

8) ємності для зберігання і перевезення зброї (бокси, ящики, валізи, чохли, сейфи) – 87,7 %;

9) устаткування для ремонту і переробки зброї – 74,5 %;

10) документи щодо відстрілу зброї, її придбання або дозвіл на право володіння і зберігання зброї – 34,1 %;

11) сліди щодо застосування зброї, її ремонту або переробки – 67,8 %.

14. Які методи огляду місця події Ви використовуєте при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами?

- 1) ексцентричний – 34,1 %;
- 2) фронтальний – 87,5 %;
- 3) секторний – 56,2 %;
- 4) комбінований – 89,5 %.

15. Які тактичні прийоми слід використовувати при виникненні конфліктних ситуацій у ході допиту свідків або підозрюваних (відмова від надання показань, надання хибних показань, зміна раніше наданих показань)?

- 1) встановлення психологічного контакту – 56,7 %;
- 2) постановка запитань – 100 %;
- 3) створення напруги – 65,1 %;
- 4) використання різних темпів допиту 34,3 %;
- 5) спостереження за поведінкою допитуваного 98,6 %;
- 6) пред'явлення доказів – 33,9 %;
- 7) використання фактору раптовості – 31,7 %;
- 8) створення уявлення про інформованість слідчого – 78,2 %;
- 9) розповідь слідчим версій про ймовірний розвиток злочинної події 68,5 %;
- 10) приховування меж інформованості слідчого – 71,8 %.

16. Які тактичні прийоми слід застосовувати при допиті підозрюваного?

- 1) створення уявлення особи про обізнаність слідчого щодо обставин вчинення злочину – 92,3 %;
- 2) пред'явлення речових доказів – 56,7 %;
- 3) зачитування показань інших учасників кримінального провадження – 46,9 %;
- 4) створення напруги при проведенні допиту – 89,5 %;
- 5) змінення темпу допиту- 49,3 %;
- 6) надання злочинцю інформації щодо подальшого розвитку розслідування – 34,9 %;

7) пропозиція особі викласти показання власноручно – 82,4 %;

8) постановка уточнюючих запитань – 98,7 %.

17. Які організаційно-підготовчі заходи доцільно проводити у ході підготовки до обшуку при незаконному поводженні зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами?

1) вивчення матеріалів кримінального провадження – 93,5 %;

2) визначення керівника та учасників групи, яка проводитиме пошук – 95,3 %.

3) залучення спеціаліста – 77,4 %;

4) підшукування понять – 83,9 %;

5) підготовка засобів аудіо- та відеофіксації – 89,6 %;

6) складання плану проведення обшуку – 54,9 %;

7) вивчення характеристики особи, у якої планується провести обшук – 87,1 %;

8) визначення переліку об'єктів, які підлягають пошуку та їх характеристика – 91,6 %;

9) попереднє вивчення території, на якій відбуватиметься обшук або ознайомлення з особливостями приміщень – 46,2 %.

18. Які тактико-організаційні заходи доцільно здійснювати при проведенні обшуку при незаконному поводженні зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами?

1) своєчасне проведення обшуку – 98,6 %;

2) розроблення плану проведення обшуку та визначення його учасників – 78,5 %;

3) використання фактору раптовості при проведенні обшуку, а саме непомітне прибуття та раптове проникнення до об'єкту обшуку СОГ – 67,4 %;

4) одночасне проведення обшуків на декількох об'єктах – 43,1 %;

5) залучення спеціалістів до проведення обшуку 93,5 %;

6) зіставлення предмету пошуку і місця, де відбувається обшук – 45,9 %;

7) контроль об'єкту, який підлягає обшуку з метою унеможливлення пересування учасників обшуку та самовільного переміщення предметів 78,4 %;

8) залучення або видалення окремих учасників кримінального провадження до проведення обшуку та спостереження за їх поведінкою і реакцією обшукуваної особи – 34,8 %;

9) взаємодія з особою, яка підлягає обшуку 98,7 %;

10) пояснення особі, яка обшукується мети обшуку та роз'яснення наслідків відмови від взаємодії з представниками досудового розслідування – 100 %;

11) демонстрація особі, яка обшукується виявлених предметів або їх аналогів, постановка контрольних запитань та спостереженням за реакцією особи – 47,3 %.

19. Спеціалістів та експертів якого профілю доцільно долучати до проведення слідчих (розшукових) дій при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими предметами?

1) криміналістів – 100 %;

2) судових медиків – 21,1 %;

3) вибухотехніків – 46,7 %;

4) кінологів – 25,3 %;

5) інше (вказати) – 2,9 %.

20. Які судові експертизи призначаються під час проведення досудового розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами?

1) судово-балістична – 98,7 %;

2) вибухово-технічна – 68,3 %;

3) криміналістична – 100 %;

4) технічна – 23,9 %;

- 5) судово-медична – 18,4 %;
- 6) комплексні експертизи – 67,4 %;
- 7) товарознавча – 4,3 %;
- 8) судово-психіатрична- 7,8 %;
- 9) трасологічна – 26,7 %;
- 10) одорологічна – 5,1 %.

ЗВЕДЕНІ ДАНІ
аналізу 210 вироків суду, ухвалених у 2020-2024 роках за ст. ст.
263, 263-1 КК України

1. До типових способів вчинення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами доцільно віднести:

- 1) незаконне носіння – 74,3 %;
- 2) незаконне зберігання – 89,4 %;
- 3) незаконне придбання – 41,6 %;
- 4) незаконний збут – 21,7 %;
- 5) незаконне виготовлення – 38,9 %;
- 6) незаконна переробка чи ремонт або фальсифікація – 38,1 %.

2. До типового предмету кримінально-протиправного посягання незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами належать:

- 1) бойова вогнепальна зброя – 22,8 %;
- 2) спортивна зброя – 1,4 %;
- 3) нарізна мисливська зброя 7,1 %;
- 4) бойові припаси – 61,4 %;
- 5) вибухові речовини – 2,9 %
- 6) холодна зброя – 4,3 %.

3. До типових ознак особи злочинця за фактом незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами належать:

- 1) національність (громадяни України – 97,3 %, громадяни інших країн – 2,7);
- 2) стать (чоловіки – 100 %);

3) вік (18-25 років – 2,5 %, 25-35 років – 14,1 %, 35-45 років – 48,6 %, 45-60 років – 34,8 %);

4) освіта (середня – 86,6 %, середня спеціальна – 10,2 %, вища – 3,2 %);

5) працевлаштування (не працюють – 52,4 %, працюють – 40,4 %, навчаються – 6,7 %);

6) наявність судимостей (не судимі – 48,1 %, мають судимість – 41,9 %);

7) сімейний стан (неодружені – 38,6 %, одружені – 21,9 %, розлучені – 16,2 %, не мають дітей – 41,4 %, мають малолітніх дітей – 29,5 %, мають неповнолітніх дітей – 10,5 %).

4. До підстав для початку досудового розслідування щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами належать:

1) заяви або повідомлення осіб щодо яких вчинено протиправні дії – 13,7 %;

2) заяви або повідомлення осіб, які стали свідками вчинення протиправних дій – 18,6 %;

3) виявлення працівниками НП України ознак вчинення протиправних дій – 66,4 %;

4) затримання особи під час вчинення злочину – 1,3 %.

5. Під час проведення досудового розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами призначаються такі судові експертизи:

1) судово-балістична – 97,3 %;

2) вибухово-технічна – 67,1 %;

3) криміналістична – 91,7 %;

4) технічна – 23,1 %;

5) судово-медична – 13,4 %;

6) комплексні експертизи – 37,6 %.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Отришко А.О. Предмет кримінально-протиправного посягання незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2023. № 1 (5). С. 66-70. URL: <https://policeystika.dnuvs.ukr.education/wp-content/uploads/2023/08/2023-1-12.pdf>
2. Отришко А.О. Способи незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *Правовий часопис Донбасу*. 2023. № 2 (83). С. 29-34. URL: <https://ljd.dnuvs.ukr.education/wp-content/uploads/2023/08/5.pdf>
3. Кисельов І.О., Отришко А.О. Обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *Право та державне управління*. 2023. № 4. С. 154-161. URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/4_2023/23.pdf
4. Кисельов І.О., Отришко А.О. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. С. 598-602. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2024/144.pdf
5. Вітвіцький С.С., Отришко А.О. Допит свідків і підозрюваних при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *Центральноукраїнський вісник права та публічного управління*. 2024. № 3 (7). С. 42-50. URL: <https://cu.j.dnuvs.ukr.education/index.php/cuj/article/view/66/62>

6. Отришко А.О. Огляд місця події при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 7. С. 450-455. URL: http://www.lsej.org.ua/7_2024/109.pdf

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дослідження:

1. Отришко А.О. Характеристика особи злочинця за фактом вчинення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *Актуальні питання діяльності підрозділів поліції кримінальної поліції* : збірник матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., м. Кропивницький, 14 квітня 2023. Кропивницький, 2023. С. 77-79.

2. Отришко А.О. Предмет кримінально-протиправного посягання незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *Реалізація прав людини у діяльності правоохоронних органів : матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф., м. Кривий Ріг, 26 травня 2023*. Кривий Ріг, 2023. С. 70-72.

3. Отришко А.О. Проведення обшуку при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *International scientific conference “Scientific innovations in law amidst the impact of the Russian-Ukrainian war on the legal system”* : conference proceedings (February 7–8, 2024. Riga, the Republic of Latvia). Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2024. С. 123-127.

4. Отришко А.О. Початок кримінального провадження щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *Наукові інновації у праві в умовах впливу російсько-української війни на правову систему* : міжнародна наукова конференція (7–8 лютого 2024 року, м. Рига, Латвійська Республіка). Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2024. С. 123-127.

5. Отришко А.О. Тактичні прийоми допиту при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *Юридичні науки: проблеми та перспективи*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 23–24 лютого 2024 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 270-273.

6. Отришко А.О. Судова експертиза при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. *International scientific conference The latest law developments* : Conference Proceedings (April 3–4, 2024. Wloclawek, Republic of Poland). Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2024. С. 173-177.

Впровадження результатів дисертаційного дослідження у освітній процес, науково-дослідну та практичну діяльність

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ЗАТВЕРДЖУЮ
Голова комісії
доктор юридичних наук, професор
Єгор НАЗИМКО
«24» листопада 2024 р.

АКТ впровадження результатів дисертаційного дослідження в освітній процес Донецького державного університету внутрішніх справ

1. Комісія у складі:

Голова комісії: Ганна БУГА, начальник відділу організації наукової роботи, кандидат юридичних наук, доцент

Члени комісії: 1. Ольга ГАПОНЮК, начальник навчально-методичного відділу, кандидат економічних наук, доцент
2. Ольга МЕРДОВА, начальник кафедри адміністративно-правових дисциплін, кандидат юридичних наук, доцент
3. Тетяна ПОНОМАРЬОВА, завідувач науково-дослідної лабораторії з проблем запобігання кримінальним правопорушенням факультету №3 доктор юридичних наук, професор

2. Комісія встановила:

Результати наукового дослідження аспіранта кафедри кримінального процесу та криміналістики Донецького державного університету внутрішніх справ Артема ОТРИШКО на тему: «Розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами», поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» використовуються в освітньому процесі Донецького державного університету внутрішніх справ при викладанні навчальних дисциплін «Криміналістика», «Методика розслідування окремих видів кримінальних правопорушень», а також при підготовці лекцій і навчальних посібників із цих дисциплін.

Зокрема, результати дисертаційного дослідження використовуються в навчальному процесі Донецького державного університету внутрішніх справ, в частині:

- визначення поняття криміналістичної характеристики незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами як системи даних, які характеризують протиправні дії щодо носіння, зберігання, придбання, передачі чи збуту вогнепальної зброї, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу; носіння, виготовлення, ремонт або збут кинджалів, фінських ножів, касетів чи іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу; незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв;

- окреслення основних форм взаємодії між працівниками правоохоронних органів при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами належать: 1) спільне проведення слідчих (розшукових) дій слідчими та працівниками оперативних підрозділів (огляд, обшук, слідчий експеримент), а також залучення до проведення слідчих (розшукових) дій експертів та спеціалістів; 2) доручення у

порядку ст. 40 КПК України на проведення слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам; 3) здійснення досудового розслідування у кримінальному провадженні слідчо-оперативною групою; 4) взаємодія слідчих з працівниками підрозділів Національної поліції України, Служби безпеки України, прокуратури, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України тощо; 5) взаємодія працівників досудового розслідування та оперативних підрозділів з метою обміну отриманою інформацією про вчинення кримінального правопорушення, її аналізу та обговорення, а також координація подальших дій у кримінальному провадженні.

- розкриття тактичних прийомів допиту підозрюваного з метою створення уявлення особи про обізнаність слідчого щодо обставин вчинення злочину, невідворотності покарання та наявності достатніх доказів, що підтверджують його винуватість у незаконному поводженні зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. З цією метою підозрюваному пред'являються речові докази та зачитуються показання інших учасників кримінального провадження, при допиті створюється напруга та змінюється темп допиту, слідчий надає злочинцю інформацію щодо подальшого розвитку розслідування та пропонує викласти показання власноручно, після чого ставить уточнюючі запитання;

- розподіл обставин, що підлягають встановленню на загальні та спеціальні. Загальні – ті, які визначені кримінальним процесуальним законодавством та характеризують подію кримінального правопорушення і особу правопорушника, а спеціальні – притаманні певному виду кримінальних правопорушень, а саме незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. До спеціальних обставин, що підлягають встановленню при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами належать: 1) вид та кількість зброї, бойових припасів або вибухових речовин, їх характерні ознаки; 2) наявність у правопорушника дозволу на право володіння та зберігання зброї; 3) спосіб набуття зброї, бойових припасів або вибухових речовин; 4) відомості щодо спеціального статусу особи правопорушника (військовослужбовець, працівник Національної поліції України, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, спецпідрозділів, поліції охорони або працівники підприємств, установ, організацій, які здійснюють роботу із вибухонебезпечними предметами).

Декан факультету

Микола ТИШЛЕК

Завідувач кафедри

Ольга МЕРДОВА

Голова комісії:

Ганна БУГА

Члени комісії:

Ольга ГАПОНЮК

Ольга МЕРДОВА

Тетяна ПОНОМАРЬОВА

ЗАРЕЄСТРОВАНО

в журналі обліку актів впровадження результатів наукових досліджень в освітній процес
Донецького державного університету внутрішніх справ
« 02 » липня 2024 р.

Науковий співробітник ВОНР

Буга Т.р.
(п.ім.с. прізвище)

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**АКТ
впровадження результатів дисертаційного дослідження
в науково-дослідну діяльність Донецького державного університету внутрішніх справ**

1. Комісія у складі:

Голова комісії: Ганна БУГА, начальник відділу організації наукової роботи, кандидат юридичних наук, доцент

Члени комісії: 1. Юлія ДАНИЛЕВСЬКА, завідувач аспірантури (ад'юнктури) та докторантури,

2. Ольга МЕРДОВА, начальник кафедри адміністративно-правових дисциплін, кандидат юридичних наук, доцент

3. Тетяна ПОНОМАРЬОВА, завідувач науково-дослідної лабораторії з проблем запобігання кримінальним правопорушенням факультету №3 доктор юридичних наук, професор

2. Комісія встановила:

Результати наукового дослідження аспіранта кафедри кримінального процесу та криміналістики Донецького державного університету внутрішніх справ Артема ОТРИШКО на тему: «Розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами», поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» використовуються в науково-дослідній діяльності Донецького державного університету внутрішніх справ під час проведення загальнотеоретичних та галузевих досліджень спрямованих на подальший розвиток науки криміналістики.

У науково-дослідній роботі Донецького державного університету внутрішніх справ використовуються положення щодо:

- визначення поняття, структури і практичного значення криміналістичної характеристики незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;

- розподілу обставин, що підлягають встановленню на загальні та спеціальні. Загальні – ті, які визначені кримінальним процесуальним законодавством та характеризують подію кримінального правопорушення і особу правопорушника, а спеціальні – притаманні певному виду кримінальних правопорушень, а саме незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;

- способів приховування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, а саме: приховування зброї в заздалегідь підготовлених тайниках або сховищах; зміна маркування зброї, її розбір на частини або переробка; підроблення документів на зброю, накладних; знищення слідів вчинення злочину; надання неправдивих показань у ході досудового розслідування, передача незаконно здобутої зброї іншим особам;

- визначення тактичних прийомів, які використовуються при допиті свідків і підозрюваних у ході розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами

або вибуховими речовинами: 1) встановлення психологічного контакту; 2) постановка запитань; 3) створення напруги; 4) використання різних темпів допиту; 5) спостереження за поведінкою допитуваного; 6) пред'явлення доказів; 7) використання фактору раптовості; 8) створення уявлення про інформованість слідчого; 9) розповідь слідчим версій про ймовірний розвиток злочинної події; 10) приховування меж інформованості слідчого;

- формування типових слідчих ситуацій і версій початкового етапу розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;

- дослідження тактико-організаційних заходів проведення обшуку при незаконному поводженні зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, а також проблемних аспектів призначення судових експертиз.

Голова комісії:

Ганна БУГА

Члени комісії:

Юлія ДАНИЛЕВСЬКА

Ольга МЕРДОВА

Тетяна ПОНОМАРЬОВА

ЗАРЕЄСТРОВАНО

в журналі обліку актів впровадження результатів наукових досліджень в науково-дослідну діяльність
Донецького державного університету внутрішніх справ
« 02 » липня 2014 р.

Науковий співробітник ВОНР

Буга Т.С.
(ім'я, прізвище)

Методичні рекомендації
щодо предмету допиту при розслідуванні незаконного поводження зі
зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами

1. Ці Методичні рекомендації розроблено з метою надання допомоги працівникам слідчих підрозділів при проведенні допитів свідків, підозрюваних, потерпілих під час досудового розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.

2. Методичні рекомендації підготовлені з урахуванням положень статей 263, 263-1 Кримінального кодексу України та статей 223, 224 Кримінального процесуального кодексу України.

3. Методичні рекомендації пропонується використовувати у роботі Слідчого управління, слідчих відділів та слідчих відділень ГУНП в Кіровоградській області під час реалізації повноважень щодо проведення допитів свідків, підозрюваних, потерпілих при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.

4. При розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами слідчим доцільно встановити обставини, які віднесені до предмету допиту та мають значення у кримінальному провадженні. До предмету допиту при розслідуванні вказаних злочинів належать:

1) відомості щодо особи злочинця (ознаки, дані, характеристика, місце роботи, місце мешкання та адреса реєстрації, освіта, спосіб життя, навички, звички, особливі прикмети):

- чи знайомий допитуваний зі злочинцем особисто (чи є злочинець його родичем або знайомим);
- чи зустрічались раніше зі злочинцем і за яких обставин;
- що допитуваному відомо про злочинця;
- за яких обставин допитуваний став очевидцем вчинення злочину або дізнався про вчинення злочину;

- хто був разом із злочинцем на момент вчинення злочину;

2) відомості щодо механізму злочину (спосіб набуття зброї та мета, знаряддя вчинення злочину, спосіб підготовки, вчинення і приховування злочину):

- яким чином злочинець набув зброю, бойові припаси або вибухові речовини (знайшов, купив, отримав від третіх осіб, вкрав, виготовив, переробив, відремонтував);

- що відомо про знаряддя вчинення злочину (за допомогою чого здійснювався ремонт зброї, виготовлення або переробка, у чому зберігалась зброя (сейф, бокс, ящик, чохол, кобура);

- чи мав намір злочинець збути зброю;

- що відомо допитуваній особі про спосіб вчинення злочину;

- які дії здійснювались злочинцем з метою підготовки до вчинення злочину;

- чи намагалася особа позбутись зброї, бойових припасів або вибухових речовин або передати їх іншим особам;

- які дії вчинено злочинцем з метою приховання протиправних дій;

- чи мала особа дозвіл на володіння зброєю;

3) відомості, що характеризують зброю, бойові припаси, вибухові речовини (вид, модель, калібр, особливості):

- що відомо допитуваній особі про виявлені зброю, бойові припаси, вибухові речовини;

- які особливості зброї;

- який вид, модель, марка, калібр;

- чи використовувалась зброя злочинцем;

4) відомості щодо обстановки вчинення злочину:

- час вчинення протиправних дій;

- місце злочину;

- особливості навколишньої обстановки;

- місце зберігання зброї, бойових припасів або вибухових речовин;

5) відомості щодо потерпілого (характеристика, сума завданої шкоди в результаті вчинення злочину):

- хто є потерпілим, його дані та характеристика;
- кому в результаті вчинення злочину завдано шкоду (інформація щодо потерпілої особи у разі його наявності);
- відомості щодо застосування зброї;

6) відомості щодо свідків (очевидці злочину або особи, яким було відомо про вчинення злочину):

- хто був присутнім на місці вчинення злочину крім злочинця;
- кому можуть бути відомі обставини вчинення злочину;
- кому злочинець розповідав про намір вчинити злочин або про вчинення злочину.